

EL LLIBRE DE LES MONEDES DE BARCELONA
I DELS FLORINS D'OR D'ARAGÓ

COMPILACIÓ REDACTADA PER JAUME GARCIA,
ARXIVER REIAL DE BARCELONA,
PER A ÚS DE LA SECA DE PERPINYÀ

FUNDACIÓ NOGUERA

Textos i Documents, 43

El llibre de les monedes
de Barcelona i dels
florins d'or d'Aragó

Compilació redactada per Jaume Garcia,
arxiver reial de Barcelona,
per a ús de la seua de Herpinyà

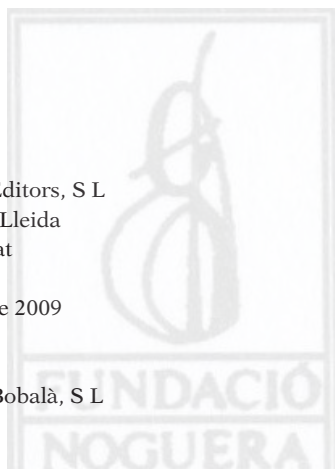
Estudi i edició a cura de
Rodrigue TRÉTON

amb un estudi numismàtic de
Jérôme BÉNÉZET

BARCELONA, 2009

© Rodrigue Tréton, 2009
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat
Primera edició: setembre de 2009
ISBN: 978-84-9779-748-1
Dipòsit legal: L-1175-2009
Impressió: Arts Gràfiques Bobalà, S L

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.

Printed in Spain

SUMARI

Introducció.....	7
Descripció del manuscrit	8
Anàlisi codicològica.....	8
Contingut del còdex	10
L'autor: Jaume Garcia, arxiver reial de Barcelona ...	12
Datació del manuscrit.....	15
La tradició de les actes	16
La seca de Perpinyà	20
EL LLOC DE LA MONEDA BARCELONESA EN LA CIRCULACIÓ MONETÀRIA DE LA PLANA ROSSELLONESA (SEGLES XII-XV), per Jérôme Bénézet	41
La moneda barcelonesa davant de les monedes septentrionals (segle XII-començament del segle XIV)....	42
L'expansió de la moneda barcelonesa al Rosselló (se- gle XIV).....	50
Posada al mercat i desaparició progressiva de la moneda barcelonesa (fi del segle XIV-segle XV).....	52
Conclusió: un paper molt variable de la moneda bar- celonesa al Rosselló.....	57
Bibliografia.....	59
Edició	65

Apèndix.....	169
Índex onomàstic.....	193
Índex de matèries	209

Introducció

Després d'haver posat fi al regnat de la dinastia dels reis de Mallorca expulsant Jaume III del poder i reintegrant els comtats de Rosselló i de Cerdanya a la Corona d'Aragó el 1344, el rei d'Aragó, Pere III el Cerimoniós, va portar una política de conciliació especialment favorable als interessos dels habitants de Perpinyà, segona ciutat del Principat de Catalunya després de Barcelona. Va finançar nombrosos treballs destinats a embellir el castell reial, el qual va convertir en una de les principals residències de la seva cort, va instituir la Universitat el 1349 i, sobretot, va afavorir el desenvolupament del taller monetari establert per Jaume III de Mallorca a la capital del comtat de Rosselló atorgant-li, des del 1346, l'exclusivitat de l'encunyació del florí d'or d'Aragó a partir del model del de Florència.

Una mica més d'un segle més tard, els còsols de Perpinyà van sentir la necessitat de disposar d'un recull que aplegués els principals textos legislatius en vigor referits a la fabricació de la moneda de Barcelona i dels florins d'or d'Aragó. Van fer una petició en aquest sentit a la Cancelleria de la Corona d'Aragó, la qual va confiar a l'arxiver reial de Barcelona, Jaume Garcia, la tasca de cercar i compilar en un volum el conjunt de constitucions, privilegis, ordenances i altres textos normatius relatius a aquesta matèria. Fruit d'aquest treball, efectuat vers l'any 1458, el *Libre de constitutions, capitols de Cort, privilegis, concessions, provisions e lettres reynals faents en e sobre la moneda de Barchinona axi de diners menuts com de croats, e encara de florins de Arago* és un bell manuscrit gòtic que conté un total de cinquanta-tres textos

normatius que cobreixen un període comprès entre el 1222 i el 1453.¹

DESCRIPCIÓ DEL MANUSCRIT

Anàlisi codicològica

Conservat a l'Arxiu Municipal de Perpinyà sota la signatura AA8, el manuscrit es presenta com un prim registre infoli de quaranta-vuit folis de paper filigranat, d'una amplada de 220 mm i una altura de 305 mm. Les filigranes presenten dos motius diferents: el primer representa una flor en forma de calze amb un triple dentat i dos pètals desclosos a ambdós costats de la tija, mentre que el segon és una figura cruciforme obtinguda per un joc de simetria axial elaborat a partir de formes geomètriques: triangles, línies i cercles.

El registre, homogeni, està format per tres quaderns de setze folis cadascun (en octau), relligats en pergamí. La costura era feta amb una cadeneta amb dos fils de cànem, un dels quals ha desaparegut i el segon, molt degradat, ja no aguanta la cohesió del còdex. El pergamí utilitzat per a la coberta és aprofitat. Es tracta d'una carta de guiatge atorgada a uns mercaders llombards per Martí l'Humà. Redactat en català, aquest document és datat al palau reial de València el 24 de gener de 1403.

A la meitat superior i al centre de la coberta es pot llegir el títol següent, cal·ligrafiat amb tinta negra i en caràcters gòtics del tipus *littera textualis*: «Libre de constitutions, capitols de Cort, privilegis, concessions, provisions e letres reys faents en e sobre la moneda Barchinona axi de diners menuts com de croats, e encara de florins de Arago.» En el replec del pergamí que fa la funció de contracoberta interior, una mà del segle xvii hi va escriure el títol següent: «Llibre de instructions y capitulacions de la fabrica de la moneda de or y croats de plata y altres ques fan en la present vila y casa de la seca de Perpinya», seguit de la signatura «n° 434».

Sota el títol i a la meitat inferior esquerra de la coberta, una mà hi va dibuixar amb tinta fosca les armes atribuïdes a la

1. Per comoditat, d'ara endavant utilitzarem el nom genèric *Llibre de les monedes* per a designar aquesta compilació.

ciutat de Perpinyà pel rei Martí I el 18 de juliol de 1400. Aquestes armes porten l'or amb quatre pals de gules propi d'Aragó, amb el sant Joan Baptista de carnació, vestit de color de sorra, tenint a la mà dreta una creu alta d'or i damunt del braç esquerre un anyell pasqual de plata brodat sobre els quatre pals.² La patina del temps ha difuminat parcialment aquest dibuix monocrom afegit a posteriori a fi d'indicar la pertinença del manuscrit al fons municipal. Recordem que la figura de sant Joan Baptista, patró de les ciutats de Florència i de Perpinyà, es troba també en els florins d'or batuts en aquestes dues ciutats.

El text, perfectament paginat, s'inscriu a tota pàgina dins d'un marc regular de 115 mm d'amplada i 166 mm d'altura, els contorns del qual han estat prèviament traçats amb grafit. Aquest marc és també visible en els cinc folis deixats en blanc que havien estat inicialment preparats per a rebre el text. L'escriptura és una bella i harmoniosa cursiva gòtica molt acuradament cal·ligrafiada amb tinta negra, d'una homogeneïtat que no varia des del començament fins al final del manuscrit, cosa que permet pensar que pertany a una sola mà. Les interlínies són regulars. Cada document és introduït amb una gran inicial escrita amb tinta negra i és precedit per una rúbrica amb tinta vermella. Totes les rúbriques són redactades en català, llevat de la de l'acta número 13, al foli 11v, la primera frase de la qual és redactada en llatí, i la de l'acta número 46, al foli 36v, que és totalment formulada en llatí.

A la part superior de cada pàgina i a cavall dels folis encarrats, uns títols de capçalera escrits amb tinta vermella indiquen en llatí el nom dels reis d'Aragó sota el regnat dels quals els textos legals que figuren a les pàgines corresponents van ser promulgats. El compilador va utilitzar els marges per a anotar alguns documents mitjançant curtes glosses acuradament redactades en llengua catalana.

Els quaranta-tres primers folis, coberts pel text, són numerats al recto en xifres romanes de l'I al XLIII escrites amb tinta negra entre dos punts. Aquesta foliació d'origen és de la mà del copista compilador. Els cinc últims folis, deixats en blanc, porten dos sistemes de foliació concurrents en xifres aràbigues, l'un, amb llapis de paper, numerat del 44 al 48, i el segon, amb tinta

2. Arxiu Municipal de Perpinyà, AA5, *Livre des Provisions*, t. I, f. 208.

negra, numerat del 49 al 53. Aquestes observacions corroboren les paraules del compilador que, en el seu èxplícit, precisa que va utilitzar quaranta-tres folis.

Des d'un punt de vista codicològic, de l'examen del manuscrit es desprèn, doncs, que se n'ha conservat l'estructura original, relligat inclòs. No podem deixar de formular el desig que el relligat sigui aviat objecte d'una restauració que permeti preservar-ne la integritat per a les generacions futures.

Contingut del còdex

El *Llibre de les monedes* conté un total de cinquanta-tres textos jurídics referits a la reglamentació de la fabricació i l'emissió de la moneda barcelonesa (moneda de doblenc, moneda de tern i croats) i dels florins d'or d'Aragó. Es tracta d'ordenances, privilegis, provisions, pragmàtiques sancions, lletres reials i capítols de Corts, textos jurídics en la seva major part redactats a la Cancelleria dels reis d'Aragó durant el període comprès entre els anys 1222 i 1453.

L'estudi de l'ordenació dels documents mostra que el compilador en va fer una classificació temàtica constituint dos dossiers diferents, copiats l'un darrere l'altre. El primer dossier, que agrupa les actes números 1 a 42, és destinat a establir la jurisprudència relativa als diners i a les monedes d'argent de Barcelona. Respectant l'ordre cronològic, comença amb una ordenança de Jaume I, datada el 28 de desembre de 1222, que es refereix a la moneda barcelonesa de doblenc, i acaba amb una provisió d'Alfons IV, datada el 8 de novembre de 1453, fixant el curs del croat i del florí. Aquesta darrera acta, la més recent de les compilades al *Llibre de les monedes*, apareix com el pivot del programa redaccional elaborat per l'arxiver reial, ja que permet una transició fluida vers el segon dossier, consagrat als florins d'or d'Aragó. Aplegant els onze últims documents, també classificats per ordre cronològic, el segon dossier comença amb una sèrie d'articles constitucionals promulgats a la Cort de Tortosa l'abril de 1365, i es clou amb un article constitucional promulgat per Ferran I a la Cort de Barcelona el 31 d'agost de 1413.

En total, hi ha sis actes del regnat de Jaume I (núm. 1 a 6), una acta del de Pere II (núm. 7), una acta del d'Alfons II (núm. 8), quatre actes del de Jaume II (núm. 9 a 12), vint-i-tres actes del

de Pere III (núm. 13-29 i 43-48), vuit actes del de Martí I (núm. 30-33 i 49-52), una acta del de Ferran I (núm. 53) i finalment nou actes del d'Alfons IV (núm. 34-42). Amb més del 43% del conjunt del corpus, el llarg regnat de Pere el Cerimoniós apareix com el més prolífic en matèria de legislació monetària al Principat de Catalunya.

El corpus d'actes aplegades en el *Llibre de les monedes* no és exhaustiu. Com qualsevol cartulari medieval, procedeix d'una tria selectiva operada dins d'un vast conjunt documental. Trobem un índex especialment revelador d'aquesta fase de selecció prèvia a la redacció de la compilació en certes postil·les existents als marges. Un aparat discret i eficient de postil·les aporta, en efecte, al lector elements d'interpretació i informacions històriques complementàries sobre l'ús de les monedes. Diverses vegades, Jaume Garcia hi fa referència a altres actes, de les quals forneix succintament el contingut i la data precisa mitjançant breus registos. En total, aquestes mencions es refereixen a vuit textos suplementaris corresponents a un període comprès entre el 1346 i el 1454, que el compilador no va creure oportú de transcriure en el seu recull.

Un estudi comparatiu basat en un inventari complet de la jurisprudència monetària del Principat de Catalunya durant el període considerat permetria potser discernir els criteris de selecció emprats per l'arxiver barceloní. Remarquem que va descartar documents que no havien tingut efectes o que no contenien cap informació digna de ser assenyalada.

El còdex acaba als folis 43 i 43v amb un èxplícit redactat en llatí, en el qual l'autor del manuscrit, Jaume Garcia, revela la seva identitat abans de detallar les condicions que van presidir l'elaboració del *Llibre de les monedes*. Immediatament després d'aquesta breu exposició, l'escrivà i arxiver reial va afegir una fórmula de validació i va estampar la seva signatura manual a fi de donar valor autèntic al conjunt de còpies contingudes en la seva compilació.³

Sospesant bé l'estructura i el contingut del *Llibre de les monedes*, es fa evident que Jaume Garcia es va esforçar a respondre d'una manera pertinent a les exigències dels sol·licitants perpinyanesos, que volien disposar d'un recull de jurisprudència monetària. Més enllà del seu valor jurídic intrínsec, la intel·ligència, la «tecnicitat»

3. Vegeu la figura 3.

i l'erudició emprades per a la seva concepció i la seva realització atorguen un interès històric real a aquesta obra.

L'autor: Jaume Garcia, arxiver reial de Barcelona

Al començament de l'èxplícit, el compilador del *Llibre de les monedes* es presenta així: «*Ego, Jacobus Garcia, illustrissimi domini regis Aragonum scriptor ac tenens claves sui archivi regii Barchinone.*» Es tracta, doncs, de Jaume Garcia, escrivà del rei d'Aragó i administrador de l'arxiu reial de Barcelona. Fill de Diego Garcia, arxiver reial de Barcelona (1413 - † desembre de 1440), Jaume Garcia va néixer al començament del segle xv.⁴ Sense cap dubte va ser format pel seu pare, del qual va esdevenir l'ajudant el 1438 abans de succeir-lo dos anys més tard. Jaume Garcia va exercir aquest càrrec durant trenta-set anys. Va morir víctima de la pesta el 26 de setembre de 1475.

En el seu *De viris illustribus catalanis*, el cèlebre humanista català Pere Miquel Carbonell, que va ser el successor de Jaume Garcia en la plaça d'arxiver reial, elogia les nombroses qualitats del seu amic. Lloa els seus treballs recordant especialment com aquell infatigable copista i glossador d'obres humanístiques va contribuir a la difusió d'autors clàssics com ara Terenci. Evoca el seu gust per la gramàtica i les seves eminentes qualitats de cal·lígraf, que il·lustren perfectament la bellesa formal del *Llibre de les monedes*. Fa un esment especial de la seva obra d'historiador subratllant la seva contribució a la redacció de les genealogies dels reis d'Aragó.⁵ Pere Miquel Carbonell al·ludeix aquí sens dubte la

4. Sobre Diego Garcia, vegeu Jordi RUBIÓ I BALAGUER, «L'arxiver Diego Garcia», *Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad*, núm. XII (1968), pp. 133-151; reeditat a Jordi RUBIÓ I BALAGUER, *Humanisme i Renaixement*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990, pp. 331-351.

5. «Jacobus Garcias, regius archivarius qui fuit praecesor meus Petri scilicet Michaelis Carbonelli in officio Regii Archivi Barchinonensis. Non praetermitendum censui Jacobum Garciam Barchinonensem quamvis mihi et amicissimum et eodem scribendi diligentia ac studis conjunctum. It est cui nostra regio nec parem bonitate aut priscae fidei tenacitate aluit. Transcripsit fabre libros innumeros non tam optime emendatos quam elegantissime exaratos. Studia quoque humanitatis ac artes omnes maxime coluit nec sacrarum litterarum ignarus grammatica praesertim se oblectatus est. Codices multos est interpretatus emendavitque ac notavit. Terentium autem jamdiu corruptum magnis lucubrationibus et pertinaci diligentia solertissime emendavit. Patrias historias Aragonumque Regum genealogias percalluit quippe et archinotarius et tabellio sacrorum scriniorum Regiique Archivi fuit. Cujus multae extant notationes et

Genealogia comitum Barchinone, obra mestra del patrimoni escrit català que conté l'arbre genealògic de la dinastia dels reis d'Aragó de la casa de Barcelona des de Ramir i Ramon Berenguer IV fins a Martí l'Humà, manuscrit que Carbonell mateix va adquirir en una subhasta el 1507. És, en efecte, el que ens diu el preàmbul, en el qual l'humanista explica la seva decisió de continuar aquesta obra que la mort havia impedit d'acabar al seu predecessor.⁶ Els especialistes atribueixen igualment a l'humanista Jaume Garcia l'*Analogia dominorum regum Aragonum* (Memorial 32 de l'Arxiu de la Corona d'Aragó) i les petites cròniques de Joan I, Martí l'Humà i Ferran I que figuren en el manuscrit 212 de la Biblioteca de la Universitat de València.⁷ Hom sap també que Renat d'Anjou, comte proclamat de Barcelona (1466-1472), li va encomanar la redacció d'un «llibre de les batalles», encàrrec que no sembla pas haver estat satisfet.⁸

Instituït per Pere el Cerimoniós, el càrrec d'arxiver reial era una de les més altes dignitats dins de la Cancelleria dels reis d'Aragó. El seu titular tenia especialment per funció vetllar per la conservació i l'organització dels arxius de la Corona. En guardava

apostillae ad historias et grammaticam pertinentes quae a viris doctis non mediocriter approbantur. Mortem obiit ex pestilentia Barchinone VI calendas octobris circa noctis medium anno christianae religionis MCCCCLXXV sub Sixto VIII pontifice maximo et Joanne II Aragonum rege», Pere Miquel CARBONELL, «De viris illustribus catalanis», *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, núm. XXVIII (1865), pp. 242-243.

6. Manuscrit 246 de la Biblioteca de Catalunya. Al foli 40 d'aquest còdex, es pot llegir aquest comentari de la mà de Pere Miquel Carbonell: «Jacobus Garcia regius archivarius hucusque excripsit. Et eo defuncto Petrus Mich. Carbonellus Regius etiam Archivarius una et insolidum cum Francisco Carbonello, filio et coarchivario suo, comparavit precio exoluto hujusmodi Genealogias Regum Francorum, Navarre, Arag. et comitum Barcinone plus offrenti in encantu publico die decimo septembris anno Christi M^o quingentesimo septimo, Ferrando secundo foeliciter regnante. Et quia prefatus Jacobus Garcia hujusmodi Regium Aragonum Genealogiam usque in finem transcribere nequivit morte preventus, ideo ne imperfecte usque ad Regem Joannem hujus nominis secundum remanerent, eas restantes Petrus Michael Carbonellus memoratus rerum antiquarum et litterarum apprime amator continuare et scribere curavit (...)»

7. Martí DURAN, «Una proposta d'autoria per a les cròniques de Joan I, Martí l'Humà i Ferran I», *Estudi General. Revista de la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona*, núm. 23-24 (2004), pp. 113-126. Fundant-se en criteris paleogràfics, Jordi Rubió pensa que caldria més aviat atribuir l'elaboració de les Genealogies i del Memorial 32 a Diego Garcia: Jordi RUBIÓ i BALAGUER, *op. cit.*

8. Jesús Ernest MARTÍNEZ FERRANDO, «Aportación de datos acerca del archivo real de Barcelona y sus archiveros durante los reinados de Juan II y Fernando el Católico», *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos* (Madrid), núm. LXIII (1951), pp. 117-119.

les claus i, per tant, era l'únic que hi tenia lliure accés. La gestió quotidiana de l'arxiu reial comportava en primer lloc vetllar per la conservació dels lligalls de pergamins, registres i altres documents emanats de la Cancelleria. A més d'un perfecte coneixement de l'organització dels diferents fons, aquest treball requeria del seu titular un excel·lent nivell lingüístic i paleogràfic. En tant que conservador, també havia de donar mostra de pragmatisme i d'inventiva elaborant mètodes de classificació més eficaços, especialment per a la realització d'inventaris i de repertoris alfabètics que facilitessin la recerca i la localització dels documents.

En la seva qualitat d'escrivà reial, l'arxiver reial era igualment depositari de la *fides publica* i, per tant, estava habilitat per a expedir còpies autèntiques. Aquesta competència jurídica era sol·licitada regularment pel rei i els oficials de la Cancelleria, que confiaven a l'arxiver la tasca d'aplegar els títols que necessitaven per portar a bon fi els seus afers. Per constituir aquests dossiers temàtics, l'arxiver reial havia d'efectuar un treball de recerca a l'arxiu reial i en altres fons arxivístics públics o privats.⁹ Les còpies fetes en aquestes circumstàncies contribuïen a enriquir l'arxiu reial. Després d'una etapa prèvia consistent a cercar i triar els documents necessaris per a l'elaboració del dossier, l'arxiver s'encarregava de compilar les actes seleccionades. Es tractava d'un treball de copista extremament meticulós i rigorós. Era necessari, en efecte, que les actes copiades fossin perfectament llegibles i desproveïdes de tasques o ratllades que poguessin desvetllar sospites quant a la seva sinceritat. Un bon arxiver havia de posseir, doncs, una bella escriptura i, en la mesura possible, dominar l'art de la cal·ligrafia. Finalment, l'oficial públic autenticava la compilació destinada a fer valer els drets del sol·licitant estampant-hi la seva signatura manual.

El *Llibre de les monedes* il·lustra perfectament el tipus de treball que els arxivers dels reis d'Aragó havien de portar a terme en l'exercici de la seva funció. En el seu èxplícit, Jaume Garcia precisa que només tres dels cinquanta-tres títols copiats al còdex no es conserven a l'arxiu reial en el moment de la seva còpia. Malauradament, omet d'indicar-ne la provinença. És interessant constatar que es tracta de tres actes del rei Alfons IV datades el 1426, el 1444 i el 1453, i que són les més recents del corpus.¹⁰ Es

9. Jordi RUBIÓ I BALAGUER, *op. cit.*, p. 139.

10. Són les actes núm. 38, 41 i 42 de la present edició. Les actes núm. 39 i 40, alguns mesos posteriors a la núm. 38, havien estat ja dipositades a l'arxiu reial.

tracta d'una informació interessant per a l'estudi del funcionament de l'Administració reial al segle xv, ja que semblaria indicar que les actes reials no eren dipositades a l'arxiu fins després d'un lapse de temps més o menys equivalent a una generació. Jaume Garcia també explica que va ser encarregat de l'elaboració d'aquesta compilació pel vicecanceller en resposta a una sol·licitació dels síndics de la ciutat de Perpinyà. Això ens permet entreveure la qüestió de la datació del manuscrit i els motius que van concórrer en la seva realització.

Datació del manuscrit

A l'èxplícit que clou el *Llibre de les monedes*, Jaume Garcia no indica la data en què va executar el seu treball. El manuscrit, doncs, només pot ser datat de manera aproximada enmig d'una forquilla cronològica en què el *terminus post quem* correspon a la data del document més recent esmentat al recull, que és una proclamació pública del 4 de gener de 1454, i el *terminus ante quem* se situa necessàriament abans de la mort de l'arxiver, esdevinguda el 26 de setembre de 1475. Segons tota lògica, aquesta darrera data es pot fer remuntar a l'any 1462, que marca l'inici de l'ocupació francesa dels comtats de Rosselló i de Cerdanya subsegüent al tractat de Saragossa conclòs per Joan II i Lluís XI el 23 de maig. Una de les conseqüències d'aquest canvi de govern va ser la introducció de la moneda francesa en aquells territoris, de manera que la seca de Perpinyà va començar a encunyar monedes franceses en substitució de les de Barcelona i dels florins d'or d'Aragó. En aquestes condicions, no es veu quines raons haurien pogut portar les elits dirigents de Perpinyà a encarregar una compilació referida a unes monedes que ja no circulaven a la seva ciutat i que el taller local havia deixat de produir.¹¹

Elaborat, doncs, entre el 1454 i el 1462, el *Llibre de les monedes* procedeix, amb tota probabilitat, de la concessió feta el 29 de juliol de 1457 per Alfons el Magnànim als cònsols de Perpinyà de fabricar moneda a la seva ciutat. A fi de pal·liar la penúria de numerari que afectava el comtat de Rosselló i obligava els seus

11. Durant l'ocupació francesa dels comtats (del 1462 al 1493), la seca de Perpinyà va fabricar monedes reials franceses d'or, d'argent i de billó; vegeu A. COLSON, «Recherches sur les monnaies qui ont eu cours en Roussillon», *Bulletin de la Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales*, núm. IX (1854), pp. 142-145.

habitants a infringir les lleis del regne fent ús d'escuts i moltons d'or del regne de França, els cònsols havien demanat des del 1455 al rei d'Aragó que els concedís la facultat de fabricar rals i mitjos rals d'argent d'una talla de 75 el marc de Barcelona i una llei d'onze diners i nou grans, fins a un total de 30.000 marcs d'argent fi, i diners, menuts i malles de la llei i el pes habituals, fins a un total de 2.000 marcs d'argent fi, i que el ral circulés als comtats de Rosselló i de Cerdanya amb el valor de divuit diners. El rei Alfons va accedir a la petició i els va arrendar la seca de Perpinyà durant sis anys. El 22 de setembre següent, els cònsols van deliberar sobre la presa de possessió del taller monetari per a fabricar les peces d'argent i sobre la prestació de jurament del mestre i els empleats de la seca.¹²

Sembla lògic pensar que van ser aquestes circumstàncies les que van fer que els edils perpinyanesos sentissin la necessitat de conèixer la jurisprudència monetària. Podem, doncs, imaginar que, després d'haver rebut el privilegi reial al final del mes de novembre, n'haguessin fet fer còpies autèntiques i n'haguessin adreçat una al canceller de la Corona d'Aragó acompanyada d'una carta demanant-li la tramesa de còpies dels principals textos normatius en vigor referits a la fabricació de monedes al Principat de Catalunya. Com ja hem dit, Jaume Garcia precisa que l'ordre de realitzar el *Llibre de les monedes* li va ser donada pel vicecanceller, seguint la via jeràrquica de l'Administració. Podem raonablement suposar que l'arxiver reial va executar les ordres en un termini d'uns quants mesos i que abans de la fi del 1458 les elits dirigents de Perpinyà no van poder sinó felicitar-se del resultat i més d'un es degué meravellar davant l'elaborada estètica i l'hàbil execució d'aquesta compilació jurídica el remarcable estat de conservació de la qual testimonia avui encara la cura amb què des de llavors va ser atresorada a l'arxiu municipal.

La tradició de les actes

Autor de l'única síntesi històrica dedicada a la història monetària al comtat de Rosselló, el capità A. Colson va portar a terme un destacat treball d'erudició en què va explotar la major part de les actes disponibles a l'arxiu perpinyanès a mitjan segle XIX.

12. Apèndixs núm. VI, VII i VIII; A. COLSON, *op. cit.*, pp. 129-133.

És també el primer que va utilitzar el *Llibre de les monedes* com a font històrica i va analitzar la major part dels documents que hi són compilats. També va extreure informacions dels cartularis municipals de Perpinyà (*Llibre verd menor*, *Llibre verd major*, *Llibre d'Ordenacions*), dels registres de la Procuració Reial, del cartulari dels templers del Masdeu i de diverses col·leccions rosselloneses conservades llavors a l'arxiu de la Universitat. Per analitzar la política monetària al Principat de Catalunya, també es va poder basar en l'obra magistral de Josep Salat i el seu apèndix documental amb un centenar de documents extrets de l'Arxiu Municipal de Barcelona i de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, diversos dels quals tracten de la seca de Perpinyà.¹³

A la taula sinòptica següent presentem la tradició editorial, no exhaustiva, de les actes contingudes al *Llibre de les monedes*. Les actes hi són presentades en funció del seu número d'ordre a la present edició. S'hi constata especialment que només vint-i-nou de les cinquanta-tres actes compilades a mitjan segle xv per Jaume Garcia —és a dir, al voltant del 55 %— han estat objecte d'una edició catalogada. Aquesta xifra és suficient per a demostrar un dels motius d'interès de l'edició de la present compilació, que posa a la disposició del públic un total de vint-i-quatre documents inèdits que il·lustren sobre la política monetària dels reis d'Aragó als segles XIII-XV.

Abreviacions: ap. = apèndix; p. = pàgines; vol. = volum.

Núm.	Data	Bisson	Bofarull	Botet	Cortes	Huici Cabannes	Salat	Villanueva
1	28/12/1222	p. 348-349						
2	27/09/1257						ap. V	
3	01/08/1258		p. 141-144	ap. IV		vol. IV, núm. 1033	ap. VIII	
4	01/02/1259						ap. VI	
5	26/06/1260					vol. IV, núm. 1192	ap. XII	ap. LVI
6	21/10/1269						ap. XIII	
7	27/06/1285						ap. XVI	

13. Josep SALAT, *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña con instrumentos justificativos*, Barcelona, 1818.

<i>Núm.</i>	<i>Data</i>	<i>Bisson</i>	<i>Bofarull</i>	<i>Botet</i>	<i>Cortes</i>	<i>Huici Cabannes</i>	<i>Salat</i>	<i>Villanueva</i>
8	29/03/1286						ap. XVII	
9	10/04/1291				t. I, cap. X, p. 157			
10	30/09/1317						ap. XXII	
11	01/12/1317							
12	18/11/1320							
13	12/05/1339			ap. XXV				
14	24/06/1339							
15	01/07/1339							
15b	03/07/1339							
15c	08/07/1339							
15d	27/07/1339							
15e	29/07/1339							
15f	29/07/1339							
15g	27/07/1339							
16	25/07/1339							
17	07/10/1340							
18	10/10/1340							
19	09/12/1340							
20	30/06/1345							
21	04/07/1345			ap. XXVI				
22	04/07/1345							
23	06/07/1345							
24	05/07/1345							
25	09/07/1345			ap. XXVII				
26	09/07/1345							
27	30/08/1362						ap. XXXIV	
28	20/02/1365						ap. XXXV	
29	21/04/1365				t. II, cap. VI, p. 309		ap. XXXVI	
31	15/07/1407			ap. L				
31	15/07/1407			ap. L				
32	22/11/1407							
33	01/12/1407							
34	26/12/1424						ap. L	
35	26/12/1424						ap. LI	

Núm.	Data	Bisson	Bofarull	Botet	Cortes	Huici Cabannes	Salat	Villanueva
36	22/10/1424							
37	15/11/1424							
38	05/07/1426							
39	30/11/1426							
40	20/10/1426							
41	05/05/1444						ap. LVIII	
42	08/11/1453							
43	21/04/1365				t. II, cap. LVIII i LX, pp. 270-271; cap. XCVI, pp. 290-291			
44	21/04/1365				t. II, p. 302-305			
45	15/04/1365						ap. XXXVII	
46	01/07/1365						ap. XXXVIII	
47	13/09/1365				t. II, cap. VII, p. 400; cap. XIII i XIII, pp. 405-406			
48	26/06/1376							
49	17/02/1407			ap. LIV				
50	17/02/1407			ap. LV				
51	17/02/1407							
52	06/09/1408							
53	31/08/1413						ap. XLVIII	

Els títols que hi ha a l'encapçalament de cada columna remetent a les obres següents:

Bisson: Thomas N. BISSON, «Coinages of Barcelona (c. 1209-1222). The documentary evidence», *Medieval France and her Pyrenean neighbours: Studies in Early Institutional History*, Studies Presented to the International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions, núm. 70, Londres, 1989, pp. 339-349.

- Bofarull:** Pròsper de BOFARULL I MASCARÓ, «Procesos de las antiguas cortes y parlamentos de Cataluña, Aragón y Valencia...», *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, t. VI, Barcelona, 1850.
- Botet:** Joaquim BOTET I SISÓ, *Les monedes catalanes. Estudi y descripción de les monedes carolingies, comtals, senyoriales, reials y locals propries de Catalunya*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1907-1911.
- Cortes:** *Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y de Cataluña publicadas por la Real Academia de la Historia*, vol. I, Madrid, 1896; vol. II, *Cortes de Cataluña, II*, Madrid, 1899.
- Huici-Cabanes:** Ambrosio HUICI MIRANDA i María Desamparados CABANES PECOURT, *Documentos de Jaime I de Aragón*, t. I-V, València, Saragossa, Anubar, 1976-1988.
- Salat:** Josep SALAT, *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña con instrumentos justificativos*, Barcelona, 1818.
- Villanueva:** Jaime VILLANUEVA, *Viage literario a las iglesias de España*, vol. XIII, Madrid, 1850, apèndix LVI, p. 330-332, segons B.

La seca de Perpinyà

La història del taller monetari de Perpinyà, des de la seva creació a la fi del regnat de Jaume III de Mallorca fins a la redacció del *Llibre de les monedes* a mitjan segle xv, no ha estat objecte encara de cap estudi aprofundit. Els nostres coneixements sobre el tema es continuen basant essencialment en l'obra pionera d'A. Colson, publicada el 1854, en la de Joaquim Botet, apareguda el 1910, i, de manera més puntual, en els recents treballs de Miquel Crusafont.¹⁴ Aquests autors s'interessen sobretot pels problemes relacionats amb les emissions i la circulació de monedes i deixen de banda els aspectes pràctics lligats a l'organització i al

14. A. COLSON, *op. cit.*, pp. 29-260; Joaquim BOTET I SISÓ, *Les monedes catalanes. Estudi y descripción de les monedes carolingies, comtals, senyoriales, reials y locals propries de Catalunya*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1907-1911; Miquel CRUSAFONT I SABATER, *Acuñaiones de la Corona Catalano-Aragonesa y de los reinos de Aragón y Navarra*, Madrid, Vico-Segarra, 1992; íd., «Jaume III de Mallorca (1324-1343), veritable creador del florí català», *Acta Numismàtica*, núm. 15 (1985), pp. 203-217; Miquel CRUSAFONT I SABATER i Rafael COMAS I EZECHIEL, *El florí d'or català: Catalunya, València, Mallorca, emès un curt temps a Saragossa i conegut històricament com a florí d'or d'Aragó*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, 1996.

funcionament del taller. Aquesta llacuna historiogràfica s'explica en gran part per l'estat de la documentació, ja que les rares informacions disponibles estan disperses en diversos fons arxivístics que només llargues i aleatòries investigacions permetrien valorar. Ens limitarem, per tant, a esbossar un ràpid estat de la qüestió tot deixant per a d'altres, més competents en la matèria, la tasca de prosseguir més endavant aquesta recerca situada entre la història econòmica i social i la història de les tècniques.

Els orígens de la seca de Perpinyà es remunten al regnat de Jaume III de Mallorca. No subsisteix, que sapiguem, cap document oficial relacionat amb la creació d'aquest taller, l'existència del qual ens és únicament revelada per fonts externes: la crònica de Pere el Cerimoniós i les actes del procés que aquest mateix rei intentà a partir del final de l'any 1341 contra el rei de Mallorca.¹⁵ Les deposicions dels testimonis interrogats pels jutges del rei d'Aragó la tardor del 1342 han estat estudiades i parcialment editades per Albert Lecoy de la Marche, que ha sabut posar en evidència el seu gran interès informatiu.¹⁶

A partir del tractat de Perpinyà imposat per Pere II d'Aragó a Jaume II de Mallorca el 20 de gener de 1279, els reis de Mallorca tenien el seu regne en feu honorat dels reis d'Aragó. Una de les clàusules d'aquest conveni estipulava que els reis de Mallorca només estaven autoritzats a batre moneda en el seu regne insular, mentre que únicament la moneda de Barcelona podia circular als comtats de Rosselló i de Cerdanya.¹⁷ Jaume III de Mallorca, que estava en conflicte amb el rei de França a causa de la senyoria de Montpeller, va infringir obertament aquesta clàusula en autoritzar la circulació de monedes estrangeres a les terres sotmeses al seu domini. I, cosa encara més greu, va establir tallers monetaris a

15. Manuel de BOFARULL I DE SARTORIO, «Proceso contra el rey de Mallorca d. Jaime III, mandato formar por el rey d. Pedro IV de Aragon», *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, t. XXIX, Barcelona, 1866; *Crònica de Pere el Cerimoniós*, a FERRAN SOLDEVILA (ed.), *Les quatre grans cròniques*, Barcelona, Selecta, 1971, tercer capítol, § 14, p. 1042.

16. Albert LECOY DE LA MARCHE, *Les relations politiques de la France avec le royaume de Majorque*, vol. 2, París, 1892, pp. 80-108 i document LXXII, pp. 316-326, en el qual publica amplis extractes del manuscrit del procés conservat a l'Arxiu Nacional de França sota la signatura JJ 270, ff. 404-444.

17. «(...) et quod in predictis terris Rossilionis, Ceritanie, Confluentis, Vallispirii et de Cauquolibero currat moneta Barchinone et non alia», Manuel de BOFARULL I DE SARTORIO, *op. cit.*, pp. 119-124.

diversos llocs de Perpinyà. Segons testimonis, el primer es va instal·lar el juny de 1340 al domicili de na Talona i més tard es va traslladar als pisos superiors del palau de Bernat Brandí, situat a la ciutat vella, no gaire lluny de la plaça dels Rics hòmens. Un testimoni parla així mateix d'un taller situat a l'alberg regentat per un tal Llobet, prop de la Parairia, al camí de l'església de Santa Maria del Pont.¹⁸ Poc després, Jaume III també va fer batre moneda en un fossat prop d'una torre del castell reial. El juliol de 1344, els oficials de Pere III van descobrir en un armari del castell de Perpinyà diverses eines necessàries per a la fabricació de monedes i un cofre de noguera ple d'una gran varietat de monedes franceses acuradament «etiquetades», manifestament destinades a servir de model. Hi havia, en efecte, a tots aquests tallers les primeres matèries i l'utilitatge necessaris per a la fabricació de monedes: sorra, argila, aigua, làmines de plata i d'or, forns, martells, escarpres, tenalles, encunys, encluses rodones fixades en socs (barracels), gresols, balances, patenes, bacines, etc. El jueu Samuel Astruc, argenter a Perpinyà, afirma haver conformat encunys de ferro per ordre de Jaume III. També sabem que els punxons eren fabricats per un tal Camprodon.

Sota la direcció de Ramon Albert, Jaume Puigdauluch i l'argenter Ramon Lamella, mestres de la moneda de Perpinyà, els obrers vinguts expressament dels tallers de Mallorca i de Montpeller i d'altres reclutats a França hi haurien fos monedes d'argent de Barcelona, els croats, a fi de fabricar imitacions de monedes franceses, algunes de les quals portaven una llegenda amb el nom del rei de Mallorca: malles d'argent, dobles i grans tornesos, diners d'argent i diners menuts de rals. També haurien fabricat escuts i angelots d'or. Durant molt de temps posades en dubte i atribuïdes a la imaginació malvolent de Pere III, aquestes informacions semblen certes després que les investigacions de Miquel Crusafont han confirmat l'existència de florins d'or de Perpinyà atribuïbles a l'últim rei de Mallorca.¹⁹ Els mestres de la moneda portaven els comptes en registres, que malauradament no s'han conservat. Segons el testimoniatge de Francesc Alarigue, argenter de Perpinyà, el rei de Mallorca supervisava la fabricació de les monedes procedint ell mateix a inspeccionar els tallers.

18. És interessant remarcar que alguns membres de la família Llobet exerciren el càrrec de mestre de la seca de Perpinyà al segle següent.

19. Miquel CRUSAFONT, *Acuñaciones...*, op. cit., p. 59.

Fabricades ostensiblement al cor de la ciutat, a prop d'un eix de circulació terrestre molt freqüentat, les monedes falsificades, d'una llei inferior als seus models, eren ben conegudes del públic i circulaven en el mercat local. Cal dir que Jaume III havia ordenat als seus homes que les acceptessin. Els mercaders no les apreciaven gaire i els canvistes de Perpinyà, que s'aprovisionaven directament a la seca, les negociaven a un preu inferior al de les monedes autèntiques. El rei Cerimoniós invocà aquest motiu per iniciar una acció contra el seu cunyat per crim de fellonia. Abans i tot d'acabar-se un procés que va ser ben conegut, el rei d'Aragó va pronunciar una sentència condemnant Jaume III per contumàcia, pretext legal que li permetia apoderar-se de les terres del seu vassall, que van passar a ser-li dependents.²⁰ Al final d'una ràpida expedició militar, els comtats de Rosselló i de Cerdanya es van reintegrar a la Corona d'Aragó el juliol de 1344.

Lluny de suprimir el taller monetari que havia estat la causa de la seva intervenció, Pere III va considerar de seguida l'interès que podia treure del seu manteniment. Perpinyà, gràcies sobretot a la seva florent indústria tèxtil, era llavors un aparador del comerç mediterrani, un centre neuràlgic irrigat per importants fluxos de capitals. D'altra banda, la seva situació fronterera, en contacte immediat amb el regne de França, en feia un punt estratègic evident en el terreny econòmic. Sobretot, el monarca hi va veure el mitjà d'esquivar les convencions que el lligaven a la seca de Barcelona, el funcionament de la qual estava estrictament controlat pels comerciants i el bisbe d'aquesta ciutat, cosa que coartava considerablement la seva llibertat d'iniciativa en matèria monetària al Principat de Catalunya.

Desitjant realçar el seu prestigi i treure profit de la circulació de peces d'or a les seves terres, Pere III va intentar instaurar el bimetal·lisme creant la seva pròpia moneda d'or oficial. La seva intel·ligència pragmàtica el va portar a aprofitar el *savoir-faire* perpinyanès en la matèria. Així, el 7 d'agost de 1346, va ordenar l'encunyació d'una nova moneda, el florí d'or d'Aragó, a imitació del model florentí, que era llavors la moneda d'or europea més estesa. En aquest sentit, la tria de Perpinyà contribuïa molt a facilitar les coses. Efectivament, aquesta ciutat presentava l'avantatge de tenir el mateix sant patró que la ciutat de la Toscana, cosa que

20. Albert LECOY DE LA MARCHE, *op. cit.*, pp. 62-135.

li fornía un argument vàlid per a mantenir la figura de sant Joan Baptista a l'anvers dels florins. Els perpinyanesos Jaume Ermen-gau, canvista, i Arnau Lamella, argenter, foren llavors nomenats mestres de la moneda. El 23 de novembre següent, Pere III va nomenar Ramon Ermengau i Ramon Noguer, dos altres habitants de Perpinyà, inspectors o moneders. En aquesta ocasió, el rei d'Aragó va concedir als mestres, escrivans, alcaldes, obrers i altres oficials de la seca de Perpinyà privilegis similars a aquells de què els seus col·legues de Barcelona gaudien des de l'any 1209: exoneració dels drets de queta, monedatge, lleudes, peatges, exempció dels serveis d'host i cavalcada i de serveis d'armes i de guàrdia a totes les seves terres, llevat que fos per a la defensa del lloc de Perpinyà i dels comtats de Rosselló i de Cerdanya. En període d'encunyament, tots els oficials de la seca estaven autoritzats a portar armes quan anaven del seu domicili al taller monetari.²¹ Sabem que els oficials de la seca de Perpinyà gaudien ja d'aquest darrer privilegi des del temps de Jaume III.²² D'altra banda, aquestes importants franquícies havien de ser sistemàticament renovades a cada nova ordenança d'emissió monetària. La institució de fet d'una nova categoria de privilegiats dins de la comunitat urbana no podia menys de ser una font de dissensions internes, ja que els membres d'aquesta nova elit apel·laven abusivament a les seves prerrogatives per veure's exempts de les contribucions locals. Els cònsols de Perpinyà se'n van queixar a Pere el Cerimoniós, que, el 22 de desembre de 1360, va ordenar al governador del Rosselló que obligués els moneders i altres privilegiats a contribuir al pagament de les imposicions fetes pels cònsols a causa de la reparació de la muralla i les fortificacions de la ciutat.²³ El 9 d'abril de 1371, Pere el Cerimoniós va confirmar al mestre i els moneders de la seca de Perpinyà els privilegis i les immunitats que el rei Sanç de Mallorca havia atorgat al taller de Mallorca el 1315 i els que ell mateix havia afegit el 1343.²⁴ L'estatut privilegiat dels oficials de la seca va continuar suscitant cobejances i abusos escandalosos. Més avall veurem de quina manera els reis d'Aragó van intentar posar-hi remei.

21. Vegeu l'apèndix núm. I.

22. Albert LECOY DE LA MARCHE, *op. cit.*, p. 89.

23. A. COLSON, *op. cit.*, p. 94, segons Arxiu Municipal de Perpinyà, AA3, Livre vert mineur, f. 332.

24. Joaquim BOTET I SISÓ, *op. cit.*, vol. II, p. 134.

El 29 de desembre de 1346, Simó del Soler va ser nomenat mestre de la seca en substitució de Jaume Ermengau, que havia mort. Un mes abans, el salari dels dos mestres de la seca de Perpinyà s'havia fixat en deu sous en marcs d'or. El 13 de juny de 1347, Pere Blan, paraire perpinyanès, fou nomenat escrivà de la moneda d'or i d'altres metalls.²⁵ Esdevingut mestre de la moneda cinc anys més tard, aquest burgès exercirà responsabilitats administratives al taller monetari fins a la seva mort, esdevinguda, segons sembla, al començament de l'any 1381.²⁶

A fi de respondre a la demanda de numerari, Pere III va ordenar, el 29 de març de 1349, un nou encunyament de florins a la seca de la ciutat de Perpinyà, així com la fabricació d'escuts d'or fi del pes dels escuts de França, reservant-se la facultat de fer-hi batre altres tipus de monedes en el futur. A fi de distingir aquestes monedes, va disposar que a partir d'aleshores s'hi estampés la lletra «P» a manera de nom reial. Simó del Soler va ser encarregat de designar els oficials i els obrers necessaris per a aquella fabricació, els quals havien de prestar-li homenatge i jurament d'exercir correctament i legalment el seu ofici.²⁷

El primer de maig de 1349, Simó del Soler, mestre de la seca de Perpinyà, va ser encarregat pel rei de fer batre en secret diners amb la llei, el pes i el tipus de les monedes jaqueses portant a un costat la llegenda «*Petrus rex*» i a l'altre «*Sardínie*». Aquestes misterioses monedes havien de ser anomenades «alfonsins doblers».²⁸

Podem deduir que Pere el Cerimoniós va afavorir igualment la continuació de les emissions de monedes franceses a Perpinyà. El 19 de febrer de 1352, va ordenar al mestre de la seca d'aquesta ciutat que lliurés al seu missatger dues piles i dos encunys utilitzats en el seu taller per a la fabricació de la moneda del rei de França, a fi de fabricar aquesta moneda en altres tallers del seu

25. Íd., vol. II, p. 123.

26. El 1366, la seva fortuna li va permetre adquirir el castell d'Ultrera i la senyoria de Sureda a Joan, fill de l'infant Ramon Berenguer, comte d'Empúries, pel preu de 40.000 sous de moneda melgoresa. Dos anys més tard, Pere el Cerimoniós li va vendre l'alta justícia d'aquest territori i les del mas de la Pausa per dos-cents florins d'or d'Aragó, és a dir, 2.200 sous de Barcelona comptant el valor del florí a onze sous. En aquest acte, Pere Blan és qualificat de conseller del rei, ADPO, 3J360.

27. Josep SALAT, *op. cit.*, pr. XXIX.

28. Joaquim BOTET I SISÓ, *op. cit.*, vol. II, p. 140.

regne. El 17 de juny següent, va autoritzar Pere Blan a batre a la seca de Perpinyà monedes d'or, d'argent i blanques, segons el model de les que eren fabricades al regne de França en aquella data. El 15 de juny de 1353, el rei d'Aragó va concedir per un període d'un any i mig a Berenguer de Pèirapertusa i d'altres la fabricació a Catalunya, excepció feta dels comtats de Rosselló i de Cerdanya, de monedes d'or i d'argent del regne de França. Va escriure a Guillem de Bellera, governador del comtat de Rosselló, a fi que aquest fes fabricar en secret per Joan Baster els encunyets que Berenguer de Pèirapertusa li demanaria. Li ordenava també que Pere Blan fornís a Berenguer de Pèirapertusa els obrers i els moneders que no li fossin necessaris per al funcionament del taller de Perpinyà.²⁹ D'aquesta manera el rei va organitzar una transferència de tecnologia, d'experiència i de mà d'obra a fi d'incrementar la producció de monedes franceses a les seves terres.

L'abril de 1354, Ramon de Boixadors, Joan Minyana, mestre de la moneda, Joan Puer i Pere Blan es van associar per administrar l'encunyació de florins en el conjunt de les terres del rei d'Aragó. Aquesta associació es va trencar el 6 de juny següent, quan Pere el Cerimoniós va arrendar l'encunyació de florins d'or i de monedes franceses als comtats de Rosselló i de Cerdanya als burgesos perpinyanesos Joan Vola i Pere Blan.³⁰ El florí havia de tenir la mateixa llei, talla, tipus i llegendes que els que havien estat fabricats anteriorment sota l'autoritat de Pere Blan i Joan Puer. Els dos arrendataris estaven igualment autoritzats a fer batre moneda d'or del regne de França, a condició de pagar al rei d'Aragó 60 lliures barceloneses per cada marc d'or utilitzat amb aquesta finalitat. Aquesta darrera clàusula serà represa en tots els contractes d'arrendament de la seca de Perpinyà fins a l'any 1365. D'una durada de dos anys, el contracte entraria en vigor el dia de Sant Joan Baptista. El contracte estipula que els dos associats gaudiran durant aquest període del monopoli de l'encunyació de florins al conjunt de Catalunya.³¹ El 4 de febrer de 1356, Simó del Soler va ser confirmat en el càrrec de mestre de la moneda d'or fabricada a Perpinyà. En un informe redactat tres setmanes

29. Íd., vol. II, p. 141.

30. Pertanyent a una important família de comerciants establerta a Perpinyà des de la primera meitat del segle XIII, Joan Vola va ser cònsol de la ciutat als anys 1369-1370 i 1373-1374.

31. Joaquim BOTET I SISÓ, *op. cit.*, vol. II, p. 125.

més tard, aquest darrer precisa que la llei dels florins era llavors de 22 quirats $\frac{3}{4}$.³²

Joaquim Botet va editar el contracte, datat a la sala de timbres del castell de Perpinyà el 22 de juny de 1356, pel qual Pere el Cerimoniós arrenda per un període de dos anys l'encunyació de florins a la seca de Perpinyà a Pere Blan i Joan Pluer. Els arrendataris estan obligats a observar les mateixes prescripcions que les establertes en el contracte que havia estat concedit dos anys abans a Pere Blan, és a dir, que el florí tingui una llei de 22 quirats $\frac{3}{4}$ i un pes de seixanta-vuit florins el marc de Perpinyà. El rei institueix un segon assajador de moneda. Els arrendataris hauran de pagar trenta-cinc sous al rei per cada marc d'or fi batut i es faran càrrec del salari del mestre de la moneda i dels dos assajadors. Així mateix pagaran els salaris dels moneders, fonedors i altres obrers que reclutin per a la fabricació de florins. El(s) mestre(s) de la moneda hauran de portar llibres de comptes que presentaran al mestre racional en finalitzar el contracte. En contrapartida, el rei els garanteix el monopoli de l'encunyació de monedes d'or per tota la durada del contracte. El rei nomena el seu conseller Jaspert de Tegurà guarda de la moneda, conferint-li poder de jutjar, amb el consell del mestre i dels alcaldes, i de castigar els litigis que sobrevinguin entre els qui treballin a la seca.³³

El contracte dels dos arrendataris perpinyanesos va ser prorrogat per dos anys el 20 d'abril de 1358. El 23 de setembre de 1360, el rei va arrendar l'encunyació de florins per dos anys als barcelonins Berenguer i Arnau Bertran a partir del primer de novembre següent. Tanmateix, per un motiu que desconeixem, el rei va decidir trencar aquest contracte unes setmanes més tard. El 22 de desembre de 1360, va arrendar de nou la seca perpinyanesa a Pere Blan i Joan Pluer per un període de dos anys a comptar del 6 de gener de 1361. El càrrec de mestre de la moneda que tenia Pere Blan va ser llavors confiat a Jaume Marmany, mentre que Joan Pluer havia de designar el seu substitut en el càrrec d'escrivà.³⁴

El 29 de juny de 1362, el contracte va ser prorrogat per un any més. En aquest nou contracte, a fi d'evitar la fugida de l'or

32. Íd., vol. II, p. 125.

33. Íd., vol. III, ap. XXXIII, pp. 327-330.

34. Íd., vol. II, p. 126.

cap al regne de França, on els comerciants canviaven els florins de Perpinyà per monedes locals de llei més baixa, el rei d'Aragó va abaixar la llei del florí de Perpinyà a 22 quirats. En mantingué el pes a seixanta-vuit florins el marc de Perpinyà i ordenà estampar en els nous florins una marca que permetés distingir-los de les emissions anteriors. D'altra banda, el Cerimoniós va renovar l'ordre de batre un segon florí, anomenat de «Franria», calcat del dels reis de França, la llei del qual va fixar en 21 quirats $\frac{1}{2}$. L'import de la concessió es va establir en 50.000 sous de Barcelona, suma de la qual el rei destinà 12.000 sous a la compra de farratge i la reparació de màquines de guerra i altres equipaments del castell de Perpinyà, i la resta al salari dels cinquanta sergents que guardaven aquesta fortalesa reial. Estimant que Pere Blan i el seu associat Joan Puer, respectivament mestre i escrivà de la seca, no podien acumular aquests oficis a la condició d'arrendataris, el rei va nomenar Ermengol Camerada mestre de la seca i Pere Barrau escrivà, i mantingué Jaspers de Tegurà en el càrrec de guarda.³⁵

Mentrestant, el 24 de març de 1357, a fi de facilitar la verificació de les peces fabricades a Perpinyà, Pere el Cerimoniós va ordenar que es guardés a la seca d'aquesta ciutat una caixa tancada amb tres panys, dels quals una clau havia de ser lliurada al mestre de la seca, una altra a l'escrivà de la seca i la tercera a Pere Guerau, de Perpinyà, comissari designat pel rei. Destinada a guardar els «florins de caixa», havia de contenir dos compartiments, l'un anomenat «casella de cinc-cents» i l'altre «casella de cent». A fi de procedir al recompte i a la verificació de la llei i el pes dels florins batuts en aquest taller, se separava un florí de cada cent, que es dipositava a la «casella de cent»; si es donava el cas, el romanent inferior a cent florins degut a la caixa s'havia d'anotar en un bitllet que es dipositava a la «casella de cent». Quan aquesta contenia cinc florins, se n'havia de passar un a la «casella de cinc-cents» i tornar els altres quatre a la seca. Arribat el moment, el mestre de la seca i Pere Guerau havien de procedir a la verificació de la quantitat, el pes i la llei de les monedes fent fondre les mostres al taller de Perpinyà o, si ho estimaven necessari, a la ciutat d'Avinyó. Si es constatava alguna fallada, l'arrendatari de la seca havia de reemborsar la diferència a Pere Guerau o al seu substitut.³⁶

35. Íd., vol. III, ap. XXXIV, pp. 330-339.

36. Josep SALAT, *op. cit.*, pr. XXXI.

Al començament de l'any 1365, amb l'objectiu de finançar la guerra que l'oposava al rei de Castella, Pere el Cerimoniós va convocar una reunió de la Cort a Tortosa. En absència del rei, retingut per les operacions militars, va ser la seva esposa, la reina Elionor, qui va presidir l'assemblea. El 21 d'abril, els parlamentaris van votar un subsidi anual de 50.000 lliures de florins d'Aragó a percebre sobre els ingressos de la seca de la ciutat de Perpinyà durant els dos anys següents. Fixada a 18 quirats, la llei del florí es veié fortament alterada, mentre que la seva talla restava estable a seixanta-vuit florins el marc. Es va decidir que aquest encunyament de florins assolís la suma total de 50.000 marcs d'or fi. L'administració de la seca va ser confiada al General de Catalunya per tota la durada d'aquesta emissió. L'incombustible Pere Blan va ser confirmat en el càrrec de mestre de la seca amb el mateix salari que percebia fins llavors. Tots els moneders i obrers que treballarien sota la seva autoritat en la fabricació de la nova moneda haurien de prestar jurament i homenatge als tres diputats de Catalunya, un per cada braç, designats a aquest fi, i no al rei. El monarca es reservava els 12.000 florins destinats cada any a la guarnició del castell de Perpinyà i els 1.000 florins mensuals que percebia per l'encunyació. Un article fixava el salari dels principals oficials de la seca de Perpinyà: Jaume Canyelles i Pere Naveres, guardes de la seca, percebrien anualment cent florins; havien de prestar jurament al governador del comtat de Rosselló i havien de portar els comptes de la moneda, i en cas que no poguessin exercir aquest càrrec, els cònsols, el governador i Jaspert de Tregurà en designarien els substituïts amb el consentiment dels diputats de la Generalitat residents a Barcelona. Bartomeu Cervera, escrivà reial de la seca, percebria cent lliures, ja que aquest nomenament l'obligava a traslladar-se a viure a Perpinyà,³⁷ Bernat Aybri, escrivà reial i del mestre, seixanta lliures, i Bernat Thore, mestre de la balança, trenta lliures. També s'ordenava que es proclamés per tot Catalunya que els florins d'Aragó circulaven amb el valor d'onze sous barcelonesos i que els canvistes no poguessin rebre'ls a menys de deu sous i onze diners de tern ni a més d'onze sous. Finalment, s'ordenava que els beneficis de l'encunyació de florins a la seca de Perpinyà servissin per a pagar les guarnicions dels castells

37. Un Bartomeu Cervera exerceix el càrrec de mestre de la seca a Barcelona entre el 1406 i el 1426; vegeu *infra* els documents núm. 31 i 32. Joaquim BOTET I Sisó, *op. cit.*, vol. II, p. 248.

fronterers d'Òpol i de Talteüll.³⁸ Cinc dies abans, el rei d'Aragó havia ja ordenat a Pere Blan, mestre de la seca de Perpinyà, que fongués les antigues monedes d'or batudes a la seca per fer els nous florins de 18 quirats.³⁹ El 15 de juliol de 1365, el General de Catalunya va arrendar l'encunyació de florins als barcelonins Jaume de Gualbes, Eimeric Dusai, Ponç de Gualbes, Guillem de Torrent, Bernat Bertran i Pere Descans, mitjançant 7.000 lliures de Barcelona. El 13 de setembre, la Cort de Barcelona va ordenar que els beneficis de l'encunyació de florins feta a la ciutat de Perpinyà fossin destinats a les despeses de la guerra contra el rei de Castella. A fi d'acréixer els ingressos de la seca de Perpinyà, es va proclamar que a partir de llavors el rei no podria fer batre dins les seves terres cap més moneda que el florí a Perpinyà i el ral d'or a la ciutat de Mallorca.⁴⁰

Pere el Cerimoniós no va trigar gaire a sentir la necessitat de recuperar el control de la moneda, instrument necessari per a la seva política econòmica. Així, va decidir comprar la part dels arrendadors. Per obtenir els fons necessaris, va vendre a censal mort una renda anual de 14.760 sous a les universitats dels habitants de Vilafranca de Conflent, Puigbalador, Cornellà de Conflent, Fullà, Saorra, Rodès, de la sajonia de Sardinà i de la vall de Conat, a la vegueria de Conflent i Capcir, i dels *castrum* i llocs d'Argelers, Morellàs, Talteüll, Òpol i Salses a la vegueria de Rosselló i Vallespir. Aquesta operació li va reportar 137.420 sous de Barcelona, que van ser pagats als associats barcelonins.⁴¹ A fi de rescabalar completament aquests darrers, se'ls van assignar també diverses rendes del patrimoni reial, com els molins de la ciutat de Perpinyà, la mina de ferro del Conflent, els foriscapis de Perpinyà, del Rosselló i del Vallespir, i se'ls adjudicà també a títol perpetu un censal anual de 10.000 sous a percebre sobre els ingressos de l'aljama dels jueus de Perpinyà. El 8 de gener de 1370 els sis associats van procedir al compte i repartiment de les seves respectives parts d'aquesta nova renda.⁴²

Sembla, doncs, que el març de 1368 el rei estava ja en situació d'arrendar la seca de Perpinyà a Joan Plier, Pere Blan i

38. Vegeu *infra* els documents núm. 43 i 44. A. COLSON, *op. cit.*, pp. 95-97.

39. Joaquim BOTET i SISÓ, *op. cit.*, vol. II, p. 128.

40. Vegeu *infra* el document núm. 47.

41. ADPO, 1B163, ff. 35v-42v.

42. ADPO, 1B229, ff. 109-116v.

Joan Vola. Més tard, el 22 d'agost de 1369, va concedir per un any a Pere Blan, Pere des Vall, Jaume Marmany i Bernat Ferrer la facultat de batre florins i qualsevol altra moneda, llevat de monedes castellanés. Pere Blan i Pere des Vall van ser nomenats de per vida mestres i protectors de totes les seques de florins del regne i especialment de les de Perpinyà, Barcelona, València i Saragossa, i Bartomeu Cervera fou designat administrador del taller de Perpinyà. Els associats havien de fabricar *toques* o patrons de florins encunyats a Perpinyà a fi de distribuir-los als altres tallers. El contracte de tots els tallers de fabricació de florins d'Aragó es va prorrogar per un any el primer d'octubre de 1370 en favor de Pere Blan i Joan Puer, que eren igualment autoritzats a batre monedes castellanés de billó i d'argent. El 26 de setembre de 1371, Pere Blan, a partir de llavors associat al seu fill Perpinyà Blan, va obtenir un nou contracte d'un any per a la fabricació de florins i de monedes castellanés als tallers del regne, i més tard un altre el 22 d'abril de 1373. Ja no trobem cap més contracte dins del regnat de Pere el Cerimoniós, per bé que les emissions monetàries van continuar, ja que el 13 de març de 1381 Bartomeu Garí fou nomenat mestre de la moneda de Perpinyà en substitució del difunt Pere Blan.⁴³

Estem bastant mal informats sobre les emissions monetàries fetes pel taller de Perpinyà sota els regnats dels fills de Pere el Cerimoniós. El 10 de febrer de 1390, Joan I va ordenar als mestres de la moneda de Barcelona i de Perpinyà que procedissin a l'encunyació de florins segons la talla i la llei prescrites per la Cort de Tortosa el 1365. El 10 de novembre de 1394, aquest mateix rei va arrendar per un termini de deu anys l'encunyació de les seves noves monedes d'or i d'argent als comerciants Arnau d'Alòs i Pere Cardona, de Barcelona, Pere Ferrer, de Solsona, i Bertran Torrat, Pere Andreu i Pere Taqui, de Perpinyà. Va fixar la llei dels timbres d'or a 23 quirats $\frac{1}{2}$ i la seva talla a 58 timbres $\frac{1}{2}$ el marc de Perpinyà. Batejada amb el nom de coronat d'Aragó, la llei de la nova moneda d'argent es va fixar en cinc diners i la seva talla en 144 el marc de Perpinyà; els arrendataris restaven autoritzats a fabricar-ne fins a la quantitat de 100.000 marcs d'argent fi. L'argenter perpinyanès Antoni Baster va ser encarregat de gravar els encunys destinats a la fabricació de timbres d'Aragó.

43. Joaquim BOTET I SISÓ, *op. cit.*, vol. II, pp. 130-134.

Els arrendataris obtingueren igualment l'autorització de batre monedes de billó a Perpinyà i a totes les viles i ciutats sotmeses a l'autoritat reial. El monarca va ordenar als còsols i prohoms de Perpinyà que lloguessin als arrendataris de la moneda la casa de la Monederia, en la qual anteriorment s'havia fabricat moneda i que la Universitat de la ciutat havia comprat a Perpinyà Blan.⁴⁴ El 8 de febrer de 1395, Joan I va escriure al mestre, els guardes, els escrivans reials i els moneders de la seca a fi de demanar-los que obeïssin els arrendataris si aquests els ordenaven de batre mitjos timbres o quarts de timbre.⁴⁵ Dos dies més tard, Joan I els va tornar a escriure per notificar-los la seva decisió de modificar la divisa d'aquests timbres, ja que la que havia disposat inicialment s'havia revelat massa llarga; els moneders, doncs, van haver de reemplaçar la llegenda «*apprehende arma et scutum et exsurge in auditorium michi*» per «*apprehende arma in auditorium michi.*»⁴⁶ Sabem, d'altra banda, que durant aquest mateix període l'encunyació de florins, sempre segons la llei de 18 quirats i la talla de 68 el marc, estava arrendada al barceloní Berenguer de Cortilles.

Pel que fa al regnat de Martí I, tenim un indicatiu d'una emissió de florins el 1406, arrendada als barcelonins Berenguer de Cortilles i Pere Torrent, que en conservarien el contracte almenys fins a l'agost del 1422.⁴⁷ El 19 de novembre de 1407, mitjançant 7.500 florins d'or, el monarca arrendà per un període de deu anys la seca de l'argent de Perpinyà a Joan Vivot, ciutadà de Mallorca, i a Francesc Barceló, comerciant de València, per fabricar croats i menuts d'argent a la lliça del castell de Perpinyà o a qualsevol altre lloc que els convingués. Martí l'Humà concedí a la ciutat de Perpinyà la facultat de designar el guarda d'aquesta moneda, el qual hauria de ser investit de seguida pel rei o pel seu procurador; i el salari del qual aniria a càrrec dels arrendataris de la seca, igual que el salari de tots els oficials que treballessin en la fabricació de monedes d'argent. Per al seu treball, el rei autoritzava els moneders a utilitzar totes les eines que necessitessin, la llista de les quals figurava a l'inventari fet quan van ser tornades al mestre de la moneda, a condició de restituir-les-hi en el mateix estat a la fi del

44. Íd., vol. II, pp. 169-171.

45. Íd., vol. III, ap. XLII, pp. 368-369.

46. Íd., vol. III, ap. XLIII, pp. 369-370.

47. Íd., vol. II, p. 244; Arxiu Municipal de Perpinyà, AA3, Livre vert mineur, f. 358.

contracte. A més, els arrendataris haurien de lliurar gratuïtament al mestre les «piles et trossels» que haguessin fet fabricar per a aquesta emissió i, si desitjava comprar altres eines, podria fer-ho al preu que fixessin dos experts designats per les parts.⁴⁸

Quan el negoci va esdevenir poc rendible a causa de la forta elevació del preu de la plata, Joan Vivot i Francesc Barceló es van veure ràpidament obligats a cedir el seu contracte a Bernat de Montpalau, donzell, i Berenguer de Cortilles, ciutadà de Barcelona. Aquesta transferència va ser aprovada pel rei d'Aragó el 26 de juny de 1409. A més, el monarca va atorgar als nous arrendataris la facultat de batre blancs coronats d'un valor unitari de vuit diners, una llei de quatre diners i divuit grans i una talla de setanta-quatre peces el marc, així com mitjos blancs coronats de quatre diners i malles de dos diners.⁴⁹ El 16 de febrer de 1410, Martí I va nomenar els germans Pere i Nicolau Cases, argenters, gravadors i talladors d'encunys de totes les monedes d'or i d'argent batudes als tallers de Barcelona, Girona, Perpinyà i a qualsevol altre lloc de Catalunya. El primer de març següent, va nomenar el notari perpinyanès Ferriol Bosqueros escrivà de la moneda d'argent encunyada en aquesta ciutat i a la ciutat i diòcesi de Girona, i així mateix va nomenar Bernat Beuda, ciutadà de Girona, i Bernat d'Ordis, de Perpinyà, guardes, i Leonard Struc, mestre de balança.⁵⁰

L'intermedi polític que va seguir la mort de l'últim rei de la dinastia barcelonesa i l'arribada al poder dels Trastàmars no sembla haver alterat el funcionament del taller monetari. El 14 d'agost de 1413, el primogènit Alfons va nomenar Bernat Miró mestre de la seca de Perpinyà en substitució de Ramon Pallarès, decisió que fou confirmada el 30 de maig de 1414 pel rei Ferran I.⁵¹ El 9 d'octubre de 1415, en ocasió d'un sojorn a Perpinyà, aquest mateix rei va confirmar a Bernat de Montpalau i Berenguer de Cortilles la concessió que Martí l'Humà els havia fet el 19 de novembre de 1407 per a batre croats i mitjos croats d'argent a la ciutat de Perpinyà i a qualsevol altra vila reial del comtat de Rosselló o de la diòcesi de Girona. Va fixar la llei del croat a onze diners i deu grans, la talla a setanta-dues peces el marc de Barcelona

48. Joaquim BOTET I SISÓ, *op. cit.*, vol. III, ap. XLVII, pp. 373-383.

49. Íd., vol. II, p. 193.

50. Íd., vol. II, pp. 193-194.

51. Íd., vol. II, p. 224.

i el curs legal a divuit diners. Va ordenar que aquestes monedes portessin per un costat una testa coronada, un escut amb les armes reials i la llegenda: «*Fferdinandus dei gracia Rex Aragonum*», i per l'altre costat una creu i la llegenda: «*Comes Barchinone et Rossilionis*.» A fi de distingir les emissions del taller de Perpinyà de les de Barcelona, el rei va ordenar que s'afegissin les lletres «PP» als dos cantons on figurava l'anell, mentre que els altres dos cantons conservarien els tres grans formant triangle.⁵² El 4 de març de 1420, Alfons el Magnànim va prorrogar per un període de sis anys el contracte per a l'encunyació de rals i mitjos rals d'argent atorgat a Bernat de Montpalau i Berenguer de Cortilles.

El 27 de desembre de 1424, el rei Alfons va accedir a la súplica dels ciutadans de Barcelona que reclamaven l'exclusivitat de l'encunyació de la moneda d'argent i dels diners menuts de tern i va atribuir a la seca d'aquesta ciutat el monopoli de la fabricació d'aquestes monedes, de les quals va prometre no modificar el pes, ni la llei, ni el tipus, ni la llegenda ni el valor.⁵³ El mateix dia, va adreçar al mestre i als obrers de la seca de Perpinyà l'ordre de cessar la fabricació de monedes d'argent i de menuts de tern de Barcelona, sota pena de 10.000 florins.⁵⁴ Com que els responsables del taller perpinyanès van continuar les emissions de croats i de diners menuts, el rei es va veure obligat a reiterar el seu manament els dies 22 d'octubre i 15 de novembre de 1425. Aquesta vegada, ordenà als oficials reials dels comtats de Rosselló i de Cerdanya de fer proclamar públicament aquestes ordres en llengua romànica al so de trompetes, de fer-les inscriure als registres curials i de fer-les aplicar. I si els oficials reials sorprenien el mestre de la seca, el seu lloctinent o els seus obrers fabricant moneda d'argent de Barcelona, els haurien d'empresonar i informar-l'en tot seguit.⁵⁵ Però el monopoli de la seca de Barcelona en l'encunyació de peces d'argent va comportar una manca de numerari que va obligar els habitants del comtat de Rosselló a utilitzar monedes franceses prohibides. Els cònsols de Perpinyà se'n van queixar al monarca, que el 10 de juliol de 1427 els autoritzà a fer batre diners i òbols fins a un total de 7.000 marcs, del mateix títol que

52. Íd., vol. III, ap. LVII, pp. 423-425.

53. Vegeu *infra* el document núm. 34.

54. Vegeu *infra* el document núm. 35.

55. Vegeu *infra* els documents núm. 36 i 37.

els encunyats a la ciutat de València. Com justament remarca A. Colson, es tracta de la més antiga intervenció coneguda dels cònsols en la matèria.⁵⁶

Mitjançant la seva provisió datada a Castelnuovo de Nàpols el primer de desembre de 1423, Alfons IV va concedir a Pere Llobet, de Perpinyà, el càrrec de mestre, director i administrador de la seca de monedes d'or i d'argent de la ciutat de Perpinyà, amb la jurisdicció, les preeminències, els poders, els privilegis i les llibertats de què els altres mestres de la seca havien gaudit anteriorment i amb els salaris i drets corresponents. Per la seva banda, Pere Llobet va fer construir a despeses seves un nou edifici més apropiat per a la fabricació de monedes i també va comprar encuny, martells i totes les altres eines necessàries per al treball. El 19 de maig de 1430, el monarca va conferir l'estatut reial a aquest nou palau de les monedes, al qual va atribuir el monopoli de la fabricació de moneda a la ciutat de Perpinyà i les mateixes prerrogatives que els altres tallers monetaris dels seus regnes.⁵⁷ El 4 de novembre del mateix any, va arrendar per cinc anys a Francesc Andreu, Bernat Riambau i altres associats la fabricació a la seca de Perpinyà de florins d'Aragó, la llei dels quals es mantingué en 18 quirats i la talla en 68 el marc. S'estipulava que durant la vigència d'aquell contracte no es podrien batre florins a cap altre taller de Catalunya. Bernat Andreu i Pere Llobet van ser nomenats mestres de la moneda per la durada del contracte.⁵⁸ El 28 de juny apareix per primera vegada el càrrec de metge de la moneda, que és confiat a Antoni Pagès.⁵⁹

El 5 d'octubre de 1438, Alfons IV autoritza Joan Cases, lloctinent del mestre de la seca de Perpinyà, a batre per mil marcs d'argent fi de diners menuts del tipus de València, la llei dels quals es fixa en dos diners i la talla en vint-i-quatre sous el marc. Com a preu d'aquesta concessió, el rei rep la suma de cent florins d'or. Un dels motius invocats per a justificar aquesta nova emissió és que la manca de monedes petites en circulació perjudicava sobretot les obres de pietat, les almoines dels pobres

56. A. COLSON, *op. cit.*, pp. 116-117; Arxiu Municipal de Perpinyà, AA3, *Livre vert mineur*, f. 428.

57. Vegeu l'apèndix núm. IV.

58. A. COLSON, *op. cit.*, p. 117.

59. ADPO, 1B232, f. 154.

i les bacines de les esglésies.⁶⁰ El 19 d'agost de 1451, la reina Maria nomena Joan Cases guarda de la seca de l'or de Perpinyà i el 10 de setembre següent designa Gabriel Girau mestre de la moneda.⁶¹ Recordem finalment la nova concessió del batiment de diners menuts atorgada als cònsols de Perpinyà el juliol de 1457, la qual hem vist abans que va estar molt probablement a l'origen de la redacció del *Llibre de les monedes*.

Les immunitats fiscals i les exempcions militars de què gaudien els moneders de la seca van suscitar no poques cobejances. Usant de mitjans il·lícits, diversos burgesos perpinyanesos van aconseguir que hom els atorgués arbitràriament el desitjat estatut. Alterant l'ordre públic, aquests abusos van acabar suscitant una reacció de les autoritats, que van multiplicar les mesures destinades a posar-hi fi. Així, el 25 de gener de 1385, Pere III va disposar que els moneders de Perpinyà se subjectessin a la jurisdicció i a la policia de la seva confraria. Tres dies més tard, el rei ordenava al governador del Rosselló que obligués els qui formaven part de qualsevol confraria o gremi, inclosos els moneders, a pagar les taxes que gravaven les seves corporacions.⁶² El 10 d'abril de 1386, el vell rei d'Aragó promulgava una ordenança en què es limitava a trenta el nombre de moneders que es podien beneficiar dels privilegis reconeguts a aquesta corporació. Com ja ho feia remarcar A. Colson, les autoritats van tenir moltes dificultats per aplicar aquests reglaments, cosa que les va portar a reiterar-los diverses vegades. És el cas de Joan I, que, després d'haver autoritzat el 5 de desembre de 1388 que el nombre d'oficials de la seca de Perpinyà que es beneficiaven dels privilegis superés la quantitat de trenta, canvia de parer el primer de març de 1394 i prohibeix al mestre i als alcaldes d'admetre'n més de trenta.⁶³ El seu germà i successor, Martí I, va ordenar el 26 de gener de 1401 al governador dels comtats de Rosselló i de Cerdanya de mantenir els privilegis dels moneders de la seca de Perpinyà recordant-li que depenien únicament de la jurisdicció del mestre i dels alcaldes.⁶⁴ El 12 de desembre de 1403, el mateix monarca confirma l'edicte del 1385

60. A. COLSON, *op. cit.*, pp. 120-121; ADPO, 1B253, f. 224.

61. A. COLSON, *op. cit.*, p. 122.

62. Arxiu Municipal de Perpinyà, AA1, *Livre vert majeur*, f. 274; AA3, *Livre vert mineur*, f. 224.

63. A. COLSON, *op. cit.*, p. 102; Arxiu Municipal de Perpinyà, AA1, *Livre vert majeur*, f. 285.

64. Joaquim BOTET I SISÓ, *op. cit.*, vol II, p. 192.

afiliant els moneders a una confraria d'arts i oficis i poc més tard, el 17 de gener següent, les prescripcions en limiten el nombre a trenta.⁶⁵ Mentrestant, el 19 de desembre, havia ordenat que tota persona que exercís la funció d'administrador de la seca donés compte de la seva gestió als clavaris de la ciutat.⁶⁶ El novembre de 1407, en el contracte d'arrendament de la seca de l'argent de la ciutat de Perpinyà, Martí l'Humà va ampliar a trenta-cinc el nombre de persones que es podien beneficiar de les franquícies i els privilegis.

Malgrat totes les disposicions preses per evitar els abusos, molts membres dels estrats dirigents de la societat: juristes, burgesos, cavallers i oficials de l'Administració reial, aconseguien, per mitjans irregulars, inscriure's com a moneders a fi de beneficiar-se dels privilegis i de les immunitats atribuïts als membres d'aquest col·lectiu. Per posar remei a aquesta situació, els sobirans de la monarquia dels Trastàmars van reforçar el dispositiu de reconeixement jurídic dels oficials de les seques reials. Així, el 16 de febrer de 1416, Ferran I promulga una sentència en què declara que únicament el mestre de la moneda té competència per a jutjar, tant en el civil com en el criminal, els oficials i empleats del taller monetari que dirigeix.⁶⁷ Alfons IV prescriu una nova sèrie de mesures en una pragmàtica sanció datada a València el 15 de juliol de 1417. Revoca especialment totes les concessions de privilegis atorgades a persones que no treballen a les seques del seu regne, de manera que a partir d'ara només els mestres de la moneda i els procuradors reials tindran el poder de determinar conjuntament el nombre adequat de beneficiaris i de nomenar-los en concertació amb el col·legi o capítol de la seca corresponent. Ordena, a més, que el nombre i el nom dels moneders siguin enregistrats en una matrícula conservada pels procuradors reials, de manera que resti interdit a les persones que no figurin a la matrícula de fer ús dels privilegis i de les immunitats dels oficials de la seca, sense cap excepció.⁶⁸ Va ser sens dubte llavors quan el mestre Bernat Miró va fer compondre la primera matrícula de la seca de Perpinyà.

El 22 d'abril de 1422, una mesura particularment important va venir a reforçar l'arsenal legislatiu destinat a corregir les des-

65. Arxiu Municipal de Perpinyà, *Livre des Provisions*, vol. I, ff. 188 i 221.

66. A. COLSON, *op. cit.*, p. 107.

67. Íd., p. 112.

68. Vegeu l'apèndix núm. II.

viacions en l'enrolament dels obrers als tallers monetaris de la Corona d'Aragó. Amb l'acord de la Cort reunida a Barcelona, la reina Maria, lloctinent general del regne, va instituir un examen d'entrada destinat a controlar el reclutament de moneders: a partir de llavors, només els qui haguessin demostrat les seves aptituds en l'art de fabricar moneda serien admesos a treballar a les seques del regne.⁶⁹ El 16 d'octubre següent, va ordenar al lloctinent general del rei als comtats de Rosselló i de Cerdanya que apliqués les prescripcions i que dugués a terme, amb l'assistència dels procuradors reials, l'examen de les competències dels moneders de la seca de Perpinyà. Tots aquells que resultessin inaptes haurien de ser ratllats de la matrícula. Hom precisava que aquestes directrius no s'havien d'aplicar als oficials ordinaris ni als administradors del taller monetari.⁷⁰ Finalment, el 14 de novembre de 1438, el rei d'Aragó va confirmar novament els privilegis dels moneders de la seca de Perpinyà, tot recordant que la jurisdicció del mestre, dels oficials i dels obrers de les seques reials depenia exclusivament dels alcaldes.⁷¹

Per sort, els arxius rossellonesos conserven dues matrícules completes de la seca de Perpinyà datades dins el regnat d'Alfons IV.⁷² La primera la va presentar, el 24 d'abril de 1424, Antoni Llobet, lloctinent i administrador de la seca de la ciutat de Perpinyà, pel seu germà Pere Llobet, mestre de la seca, a Jordi Campredon, burgès i batlle de Perpinyà, i a Pere Roure, notari i lloctinent de Bernat Albert, procurador reial dels comtats de Rosselló i de Cerdanya. En un preàmbul en què es justifiquen les raons de la realització

69. Josep SALAT, *op. cit.*, pr. XLIX.

70. «(...) Cupientes igitur hunc nocuum abusum presentis nostre provisionis remedio extrepere, dicimus et mandamus vobis de certa scientia et expressa quatenus, assumpto vobis procuratore regio comitatum Rossilionis et Ceritanie seu ejus locumtenente, quoscumque monentarios quibusvis litteris seu rescriptis officio dicte monetarie agregatos nisi sufficientes et experti personaliterque operantes examine preheunte quod fideliter vos et dictus procurator regius facere habeatis reperti fuerint a matricula seu officio dicti monetarie protinus repellatis, sicut nos repellimus cum presenti. Per quam eciam injungimus vobis virtute juramenti per vos prestiti in principio regiminis vestri officii quod deinceps aliquem in monetarium nullatenus admittatis nisi proprius interveniente dicto procuratore regio seu ejus locumtenente eum examinaveritis et repereritis fore abilem et expertum in monetarie officio exercendo et personaliter operando. Ab his tamen excludi volumus officiales dicte secce ordinaris et ministros»; ADPO, 1B232, f. 40.

71. A. COLSON, *op. cit.*, p. 122.

72. Vegeu els apèndixs núm. III i IV.

d'aquesta nova matrícula, Antoni Llobet explica que s'havia redactat una primera matrícula en el temps en què Bernat Miró, de Barcelona, era mestre d'aquest taller monetari, probablement arran de l'ordenança del 15 de juliol de 1417. Però, per reemplaçar els oficials, obrers i moneders que des de llavors havien plegat, va caldre reclutar-ne un gran nombre a fi d'assegurar la fabricació de 8.000 marcs d'argent de monedes durant els sis últims mesos. És per això que procedeix a aquesta nova declaració o publicació dels noms de tots els empleats de la seca, a fi que hom conegui la identitat de les persones que han de dependre de la jurisdicció dels alcaldes. A més del mestre de la seca i del seu lloctinent, la matrícula comprèn nou oficials de l'or, disset oficials de l'argent, tres antics obrers «retirats», vint-i-vuit obrers, trenta-un moneders i els quatre arrendataris. Durant l'any següent, la llista s'amplià amb set nous noms d'obers i moneders, de manera que l'efectiu total de la seca de Perpinyà a l'octubre de 1425 s'elevà a cent una persones. La segona matrícula la va presentar Jordi Llobet, mestre de la seca de Perpinyà, el 15 d'agost de 1454, a Carles d'Oms, procurador reial dels comtats de Rosselló i de Cerdanya. Comporta un total de cent dotze noms. Aquestes xifres impressionants assenyalen la importància econòmica del taller monetari de Perpinyà durant el regnat d'Alfons el Magnànim.

El lloc de la moneda barcelonesa en la circulació monetària de la plana rossellonesa (segles XII-XV)

Dins del regne d'Aragó, la moneda barcelonesa gaudeix d'una importància particular, ja que era la moneda pròpia dels comtes de Barcelona, que van aplegar a poc a poc sota el seu govern les diferents terres catalanes en el si d'una Corona catalanoaragonesa essencialment peninsular. Els nombrosos privilegis amb què els reis d'Aragó doten el taller monetari barcelonès, entre els quals hi ha —durant un temps— el monopoli de les emissions de billó i d'argent a tota la Catalunya vella i el Rosselló, són una de les raons principals d'aquesta preeminència. Sembla, doncs, interessant, dins el marc de l'edició del *Llibre de les monedes*, en què la moneda barcelonesa juga un paper central, fer balanç sobre el lloc i l'impacte de les emissions barceloneses a la regió perpinyanesa durant l'edat mitjana. A aquest efecte, era important d'encreuar totes les dades disponibles, fossin arqueològiques (conjunts estratificats o no) o històriques. Dins el marc d'aquestes últimes, hem volgut posar l'accent en les estipulacions escrites de pagaments¹ que els grans cartularis i sobretot els nombrosos registres notariais de Perpinyà i la seva regió permeten de reunir en quantitats significatives. No cal dir que les ordenances reials i molts altres documents que tenen relació amb la moneda i/o amb el seu ús són també utilitzats a fi de fer tota la llum possible sobre la seva evolució entre el decurs del segle XII i la fi del XV a la regió de Perpinyà.

1. Només hem pres en consideració els pagaments efectuats al moment de la redacció de l'acta, per tant, exclouem els deutes, censos i altres ingressos a llarg termini.

LA MONEDA BARCELONESA DAVANT DE LES MONEDES SEPTENTRIONALS (SEGLE XII-COMENÇAMENT DEL SEGLE XIV)

La introducció de la moneda barcelonesa a la plana rossellonesa sembla que va tenir lloc a la primera meitat o a mitjan segle XII. D'aquest període solament han aparegut tres monedes, sense context arqueològic fiable: la primera és un diner atribuïble a Ramon Berenguer II (1076-1096),² la segona un òbol del tipus del lliri atribuït a Ramon Berenguer III (1096-1131)³ i la tercera un diner de Ramon Berenguer IV (1131-1162).⁴ Aquestes peces són el testimoni arqueològic de les rares estipulacions anteriors al pas del comtat de Rosselló a la Corona catalanoaragonesa, posades en relleu per A. Colson.⁵ El caràcter excepcional d'aquestes monedes fa ressaltar la seva extrema raresa dins el comtat abans de la dècada de 1180. D'altra banda, l'únic tresor monetari d'aquest període conegut al Rosselló, el de Pià,⁶ no conté monedes barceloneses: al costat de quasi tres-cents diners i òbols rossellonesos, només figura un diner narbonès d'Alfons Jordà (1134-1142), cosa que permet situar el seu enterrament cap al segon o tercer quart del segle XII. Un altre descobriment, més incert, de la regió de Perpinyà, tampoc no en contenia en una data lleugerament posterior (anys 1160 o 1170).⁷ Sembla, doncs, que al Rosselló es dona la mateixa situació que a les regions veïnes, és a dir, una difusió limitada de la moneda local dins del comtat, on aquella és associada a una moneda regional, en aquest cas el melgorès.⁸ L'equivalència de dotze melgoresos per tretze rossellonesos sembla vàlida per a la major part del segle XII.⁹

2. Comuna de Forques «vers la capella» (MELMOUX, 2008, p. 59, núm. 30). Tipus 34, variant 3 (BALAGUER, 1999, p. 405).

3. Perpinyà, convent dels dominicans (DOUTRES I CASTELLVI, 1995, p. 38). Tipus 37 (BALAGUER, 1999, p. 409).

4. Perpinyà, carretera de Canet (CLAUSTRES, 1963, p. 40). Tipus 38 (BALAGUER, 1999, p. 408).

5. Aquestes dues atestacions, datades el 1151 i el 1160, són malauradament indicades sense esmentar-ne l'origen; COLSON, 1854, p. 60.

6. CLAUSTRES, 1963, pp. 43-44; BALAGUER, 1999, p. 203, descobriment núm. 4. El tresor de monedes d'or musulmanes del monestir del Camp (comuna de Paça) és descartat d'aquest estudi, ja que si bé sabem que la moneda d'or circulava al Rosselló al segle XII (BALAGUER, 1999, pp. 286), les informacions resten avui molt incompletes.

7. BALAGUER, 1999, pp. 202 i 203, descobriment núm. 2.

8. Per al Llenguadoc: BOMPAIRE, 2002; per a Catalunya: BALAGUER, 1999.

9. Retrobem, en efecte, aquesta equivalència l'any 1128 (ADPO, 1B58) i el 1172 (ADPO, 2Hdtp34, núm. 2). No sembla que es conegui cap equivalència per al període anterior.

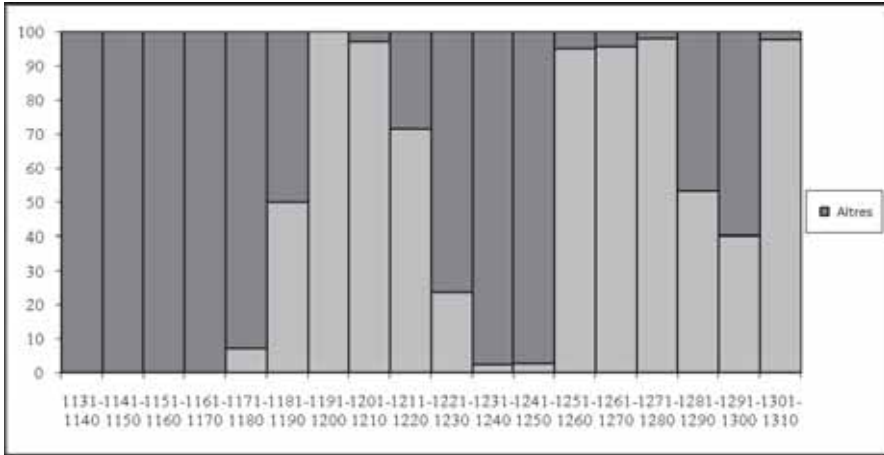

FIGURA 1. Part de les estipulacions en moneda barcelonesa (en clar) en comparació amb altres monedes (en fosc) (1130-1310).

A partir de la fi del segle XII, les dades esdevenen més importants i sobretot molt més precises, cosa que permet establir un càlcul bastant fiable del lloc de la moneda barcelonesa entre les monedes en circulació al Rosselló.

El pas del comtat de Rosselló sota la dominació directa de la Corona d'Aragó a la mort de l'últim comte particular Girard II no sembla que fes canviar immediatament la situació. En efecte, els documents rossellonesos referits al període 1172-1180 no contenen estipulacions en moneda barcelonesa.¹⁰ Entre el 1180 i el 1183, algunes mencions de pagaments en barcelonesos són assenyalades de nou, però són encara llargament sobrepassades per les fetes en melgoresos, que es van imposar des de la desaparició de la moneda rossellonesa el 1172. Al voltant de 1184-1185, un canvi tan sobtat com quantitativament important apareix en la documentació, en el mateix moment en què es va instituir la moneda barcelonesa de quatern.¹¹ Des de llavors, els melgoresos només ocupen una petita part de les estipulacions en comparació amb els barcelonesos: 25% en 1184-1190, 0% en 1191-1200, 2,9%

10. Tot just una quinzena de documents conservats a l'Arxiu Departamental dels Pirineus Orientals sota les signatures 1B45, 1B46 i 1B50, Hp186 i Hp191.

11. CRUSAFONT, 1982, pp. 77-79.

en 1201-1210 i 6,7% en 1211-1217. Aquesta moneda de quatern apareix de manera recurrent en els emplaçaments arqueològics de la fi del segle XII i la primera meitat del XIII, especialment a Perpinyà,¹² Vilarnau d'Amunt,¹³ Llupià i Salses. Els tresors són igualment explícits: el d'Òpol contenia diners i òbols d'Alfons II acompanyats de melgoresos, en proporcions, però, malauradament desconegudes.¹⁴ En canvi, el petit dipòsit d'Elna¹⁵ i el de Sant Esteve¹⁶ només contenen monedes barceloneses. Si bé no podem estar segurs que aquests tres conjunts tancats pertanyin al mateix període, tots tres lliguen amb les dades fornides pels documents de la fi del segle XII i el començament del XIII, que posen en lloc capdavanter la moneda barcelonesa de quatern.

El tresor de Vilanova de la Raó deu ser una mica més tardà. Conté, en efecte, entre els barcelonesos, 180 monedes de quatern de Pere I d'Aragó, que M. Crusafont data el 1213, i només dues monedes d'Alfons I.¹⁷ La moneda dominant és el melgorès, que representa al voltant dels dos terços del tresor. La nova representació majoritària d'aquesta moneda llenguadociana il·lustra potser la puixança de les estipulacions melgoreses observada als documents a partir del 1218, en què durant uns quants anys esdevenen tan freqüents o més que les fetes en barcelonesos.¹⁸

12. Casa de la Vila (excavació A. Pezín, AFAN, 2002; estudi numismàtic de l'autora), un òbol en un estrat d'aquest període. Es tracta, pel que sembla, de l'únic context fiable d'aquest període al Rosselló que ha presentat una moneda.

13. BÉNÉZET, 2008, p. 482.

14. Diari *L'Indépendant*, fi del 1963-començament del 1964: «enterrat a molt poca profunditat, entre dues roques emergents, just davant de casa seva [la de qui ho va trobar] (situada al límit NO del poble), una amalgama de petites monedes, soldades per l'oxidació. Aquesta massa, que comprenia almenys un centenar de monedes, si no el doble, tenia una forma oblonga, de "botifarra", i encara portava alguns fils adherits. Cosa que fa pensar que a l'origen les peces havien estat posades dins d'una bossa de roba.» Retall amablement transmès per J. Kotarba, a qui donem les gràcies.

15. Catorze diners i tres òbols d'Alfons II d'Aragó batuts a Barcelona; CLAUSTRES, 1963, p. 36.

16. Almenys un centenar de diners d'Alfons II d'Aragó batuts a Barcelona; LAFONT, 1974, pp. 265-267. Aquest mateix autor assenyala uns descobriments similars a Calmella (uns dos-cents diners) i a Tuïr.

17. CRUSAFONT, 1982, p. 79.

18. Així, del període 1218-1221 es recensen vuit estipulacions en barcelonesos i deu en melgoresos. Cal notar que el tresor de Castèlnou d'Arri (anàlisi de G. Depuyrot i J.-P. Cazès a DEPEYROT *et al.*, 1988, pp. 140-142) és l'equivalent llenguadocià del tresor de Vilanova de la Raó a la mateixa època: s'hi troba una gran majoria de monedes melgoreses associades a tolosans (que reemplaçen els barcelonesos) i un diner de Sant Martí de Tours. El melgorès sembla, doncs, jugar el mateix paper a les dues regions.

A partir del 1222 i la creació de la moneda de doblenc per Jaume I d'Aragó, les estipulacions explícites en moneda barcelonesa esdevenen extremament rares en comparació amb les fetes en moneda melgoresa.¹⁹ La prohibició d'estipular en melgoresos o en pes d'or o d'argent formulada en aquesta ordenança va tenir, doncs, poquíssima incidència en els contractes rossellonesos, com s'havia pogut ja constatar al sud del Pirineu.²⁰ D'altra banda, diverses actes del 1228 esmentades per A. Colson semblen testimoniar un ràpid retorn a la paritat del melgorès i el barcelonès —de quatern—, tal com es pot observar abans de les mutacions monetàries del 1209 i sobretot del 1222.²¹ La moneda de doblenc no va trobar el seu lloc, per dir-ho així, dins la circulació monetària local. I cap moneda d'escut de Jaume I no ha estat trobada als jaciments arqueològics de la plana rossellonesa.

L'ús de la moneda melgoresa per a les estipulacions de pagaments és gairebé exclusiu fins al 1240. Després, entre el 1241 i el 1246 i de manera puntual fins al 1250, els imports són expressats en melgoresos «*vel monetem cuaterni curribilis per Rossillionem*». Aquesta formulació posa en evidència l'ús d'un sistema monetari basat en la moneda de quatern, de la qual el melgorès és el millor exemple encara en circulació. Inexistents des de feia més d'un quart de segle, les emissions barceloneses d'aquest títol havien conegut una disminució del seu valor intrínsec.

Les estipulacions en barcelonesos reprenen amb força pels volts del 1250 i ultrapassen immediatament les fetes en melgoresos.²² Això coincideix bastant amb les primeres emissions de monedes de tern al Regne de València vers 1247-1249. Per la seva banda, els templers rossellonesos utilitzen entre el 1251 i el 1259 l'equivalència de cinc diners barcelonesos per quatre diners melgoresos, cosa que indica que es tracta de moneda de tern,

19. N'hi ha només quatre estipulacions (1222, 1225, 1228 i 1236) entre 208 documents inventariats entre el 1218 i el 1249.

20. Al comtat de Girona, per exemple (CRUSAFONT I BALAGUER, 2005, p. 23), on l'aparició del melgorès a les estipulacions està lligada a la introducció de la moneda de doblenc per Jaume I. El mateix s'esdevé aparentment a l'Empordà (ARNALL, 1988) i als comtats de Pallars, Urgell, Cerdanya, etc. (BALAGUER, 1987, pp. 93-96).

21. COLSON, 1854, pp. 54 i 71, assenyala, en efecte, que aquell any un morabatí valia set sous de Melguèlh però també set sous de Barcelona.

22. El 1250, de cinc estipulacions, quatre ho són en barcelonesos, mentre que el 1251 són cinc de sis. Durant el decenni següent, els barcelonesos sembla que són els únics representats.

primer, de ben segur, amb referència a la moneda valenciana i més tard, des del 1258, a la nova moneda barcelonesa. Tanmateix, si els pagaments són formulats en barcelonès, es fa sempre amb referència al melgorès, que hom considera més estable.²³ D'altra banda, l'ús del barcelonès no sembla encara corrent en aquesta època; això és, si més no, el que es pot deduir de l'ordenança del 8 d'octubre de 1261 donada per l'infant Pere d'Aragó, que assenyala el refús per part dels habitants del Rosselló a utilitzar la moneda barcelonesa i la seva preferència pels melgoresos i els tolosans.²⁴ Davant d'això, aquest príncep ordena que a partir de llavors els seus súbdits paguin i estipulin exclusivament en moneda barcelonesa de tern.²⁵ Atès que les estipulacions eren fetes ja normalment en barcelonesos, l'única diferència rau en la desaparició en els documents de l'equivalent en melgoresos, en benefici d'una referència basada en el marc d'argent de Perpinyà.²⁶ L'absència total de monedes tolosanes —sia dels últims comtes independents o d'Alfons de Poitiers— entre els descobriments rossellonesos planteja el problema de la identificació dels «tolosans» esmentats a l'ordenança del 1261: es refereix realment a monedes del taller de Tolosa o es tracta d'una denominació genèrica de les monedes de *châtel tournois* franceses?²⁷ Sabem, en efecte, que aquest tipus de moneda circulava a la vegueria de Fenolleda, antic vescomtat annexat al regne de França el 1258, i també a les veïnes Corberes, cosa que fa pensar que degué igualment circular al Rosselló.²⁸

23. Per exemple, «(...) in pecuniam numeratam MCXXV solidorum barchinonensium valentes ad cambium DCCCC solidorum malguriensium»; ADPO, Hp191, f. 273v.

24. *Livre vert mineur*, ADPO, 112EDT3, f. 31.

25. A excepció de les transaccions de més de mil sous, en què és permès de pagar amb altres monedes.

26. La suma és sempre seguida de la fórmula «de qua moneta LXII solidi VI denarii valent unam marcham argenti fini recti pensii Perpiniani», sovint abreujada (per exemple, «de qua etc.»), especialment a les actes notariais i des del 1261; ADPO, 3E1/1.

27. Per a les quals el taller reial de Carcassona, esmentat per primera vegada el 1253, va jugar un paper determinant encara que de moment difícil d'estimar: BOMPAIRE *et al.*, 1987, p. 154; BOMPAIRE, 2002, pp. 95-96.

28. Per a la Fenolleda, podem assenyalar el descobriment aïllat d'un diner tornès de Sant Lluís al territori de Bèlestar i nombrosos altres descobriments de mitjan i de la segona meitat del segle XIII al castell vescomtal de Fenolhet (excavacions inèdites en curs sota la responsabilitat de D. Maso; estudi numismàtic de F. Dieulafait i de l'autor). Els castells de Pèirapertusa, Tèrmes o Montseret donen també bons exemples pel que fa a les Corberes, on l'esquema establert a partir del tresor de Saissac (BOMPAIRE *et al.*, 1987) sembla que funciona bé. Cal també fer notar que a la Fenolleda el *raymondin*

Les úniques monedes classificades per al conjunt de la segona meitat del segle XIII al Rosselló són un òbol i un fals diner de Melguèlh.²⁹ Això sembla que concorda prou exactament amb les motivacions de l'ordenança del príncep de l'any 1261, la qual no devia tenir gaire efecte. Així, el 3 d'agost de 1273, Jaume I va haver de respondre d'una manera conciliadora però ferma amb vista al futur a la petició dels còsols i dels prohoms de Perpinyà, que desitjaven «obtenir que no sigui infligida cap pena ni sanció per les infraccions a les ordenances sobre la circulació exclusiva de la moneda de tern». En efecte, la gràcia per les infraccions del passat va acompanyada del recordatori de la prohibició de l'ús del melgorès i de la imposició d'estipular únicament en barcelonès de tern a tot el territori del comtat de Rosselló.³⁰ Tot i això, el mateix any Jaume I d'Aragó va autoritzar la circulació del melgorès a tots els seus estats després d'un acord signat amb el bisbe de Magalona.³¹

Els inicis del Regne de Mallorca semblen caracteritzats per una continuïtat de les formes d'estipulació en relació amb els anys precedents. El 1277, Jaume II confirma l'acord del 1273 sobre la circulació del melgorès.³² Sembla, però, que per als censals i altres pagaments diferits, el paper del melgorès va creixent de mica en mica, malgrat que resta encara quantitativament limitat. No va ser fins al 1285, després de la guerra que va enfrontar els reis de França i de Mallorca amb el rei d'Aragó, que el canvi es va fer més perceptible. Llavors assistim a un augment considerable de la presència de la moneda melgoresa i a l'aparició de la tornesa, les quals representen el 21% del total de les estipulacions.³³ L'any

circulava força bé entre el final del segle XII i mitjan segle XIII (descobriments del castell vescomtal de Fenolhet i d'una fortificació de l'Esquerda).

29. Vilarnau d'Amunt, sitja 9069 datada per l'estratigrafia, la vidrieria i la ceràmica; PASSARRIUS *et al.*, 2008, pp. 467 i 479.

30. COLSON, 1854, p. 66; *Livre vert majeur*, ADPO, 112EDT1, f. 45v; *Livre vert mineur*, 112EDT3, f. 24. Cal notar que, malgrat la prohibició dels melgoresos, aquests últims podien ser acceptats pels canvistes pel seu valor intrínsec. Tota al·lusió als *tolzas* ha desaparegut.

31. Arxiu Municipal de Montpeller, Grand Chartier, armari E, caixa 7, document núm. 2349, citat a RIERA, 2000, p. 199.

32. Íd., document núm. 2352, citat a RIERA, 2000, p. 199.

33. El registre dels anys 1285-1286 del notari Arnald Miró és especialment interessant en aquest punt: ADPO, 3E1/16. Els altres protocols contemporanis són menys precisos, però sembla que segueixen una evolució comparable. L'aparició de la moneda tornesa és, per a alguns, la conseqüència de la invasió francesa del 1285: BRUTAILS, 1891, p. 51; RIERA, 2000, pp. 204 i 216-217.

següent es dóna un canvi radical: a partir del final del mes de maig, el diner barcelonès juga un paper molt minoritari i desapareix molt ràpidament per deixar tot el lloc al melgorès.³⁴ En una ordenança promulgada el març de 1288, Jaume II de Mallorca exigeix que «tothom faci els seus pagaments en el tipus de moneda estipulada en les obligacions que hagi subscrit o que subscrigui en el futur; o, si no hi ha contracte, en la moneda que pugui demostrar amb testimonis que és la de la transacció».³⁵ Amb aquesta disposició sembla que s'oficialitza l'ús de la moneda melgoresa i fins i tot també de la tornesa, de les quals sabem, per un document posterior, que la seva circulació va ser real i efectiva i que es valoraven a la par.³⁶ Tot i això, una subhasta efectuada l'1 de desembre de 1288 en nom del rei de Mallorca tendeix a tornar la preeminència a la moneda barcelonesa.³⁷ Però en la realitat aquesta moneda no es va recuperar, ja que no apareix en absolut a les estipulacions fins al 1298.³⁸

No va ser, en efecte, fins a partir d'aquesta data que les estipulacions en monedes barceloneses van reapareixer, després dels acords d'Argelers que garantien la pau entre els reis de França, de Mallorca i d'Aragó.³⁹ Tanmateix el valor de la moneda barcelonesa aparegué des de llavors afeblit, ja que la seva equivalència amb el marc d'argent de Perpinyà va passar de seixanta-dos sous i mig a seixanta cinc sous, sense que hi hagués en joc cap mutació monetària, ja que els reis d'Aragó van confirmar una vegada més la seva promesa de mantenir la moneda de tern.⁴⁰ Aleshores la moneda barcelonesa arribà a ser present en el 40%

34. Els diners tornesos són encara puntualment utilitzats el 1286, i sembla que desapareixen els anys següents. És veritat que cap registre notarial —on es troben la major part de les mencions de moneda tornesa— no s'ha conservat al Rosselló pel que fa als últims anys del segle XIII.

35. *Llibre d'Ordinacions*, t. I, f. 11; COLSON, 1854, p. 82.

36. Ordenança d'abril del 1301; COLSON, 1854, pp. 82-83, segons el *Llibre d'Ordinacions*, t. I, f. 13.

37. *Llibre d'Ordinacions*, t. I, f. 11; COLSON, 1854, p. 82.

38. En més d'un centenar d'ocurrències monetàries estudiades als arxius locals.

39. RIERA, 2000, p. 211, assenyala que «des de l'entrada en vigor dels acords d'Argelers, signats el 29 de juny, malgrat que els diners francesos podrien continuar corrent per ambdós costats [del Rosselló i de la Cerdanya], l'única moneda d'acceptació obligada seria la catalana».

40. Aquesta equivalència és vàlida des del 1298, potser abans i tot, i apareix en la documentació escrita almenys fins al 1340.

de les estipulacions de pagaments, mentre que el 1299 sobrepassà el 80% i representà el 90% i el 100% durant tot el segle XIV i més enllà. Des de llavors, només algunes rares monedes feudals o reials de França apareixen encara a la documentació. Aquesta utilització quasi exclusiva del barcelonès per a les estipulacions és la conseqüència de les ordres del rei d'Aragó de no utilitzar cap moneda que no sigui la seva dins el Regne de Mallorca. També resulta dels reglaments per al pagament de deutes i en especial de les equivalències imposades, que afavoreixen de molt la moneda barcelonesa.⁴¹ En realitat, sembla que la moneda tornesa circulava en abundància a la plana rossellonesa durant les dues primeres dècades del segle XIV. A. Colson assenyala mencions de *tolzas* a l'arxiu de la parròquia de Sant Jaume de Perpinyà el 1308.⁴² La caixa del batlle de Perpinyà oberta el 1314 contenia nombrosos blancs de França.⁴³ Els descobriments monetaris del començament del segle XIV, tot i que poc abundants, són ben explícits: els conjunts perpinyanesos d'aquest període (Casa de la Vila,⁴⁴ Cours Maintenon⁴⁵ i Vilarnau d'Amunt⁴⁶) sumen dos diners i un òbol de Melguèlh a més de dos dobles *parisis* francesos sota el nom de Felip IV, tres diners barcelonesos de Jaume II d'Aragó, un diner anònim del Pui i un òbol indeterminat. Es constata que les monedes franceses d'aquesta primera part del segle XIV són únicament sota el nom de Felip IV, i les més tardanes són òbols burgesos creats per edicte del 26 de gener de 1311. Cap moneda dels seus successors immediats no ha estat de moment descoberta.⁴⁷

41. *Lettres patentes* de les calendes d'agost del 1300 (ADPO, 112EDT3, f. 71), del 8 dels idus de setembre del 1300 (*Llibre d'Ordinacions*, t. I, f. 12), de les nones d'abril del 1301 (íd., f. 13) i del 10 de les calendes d'agost del 1301 (íd., f. 11v), recollides a COLSON, 1854, pp. 82-83. Passa el mateix una mica per tot Europa: TRAVAINI, 1999; BOMPAIRE, 1999; BOMPAIRE, 2000, pp. 112-113.

42. COLSON, 1854, p. 85. Una moneda batuda a partir d'aquest mateix any ha estat trobada dins el terme de Perpinyà: CLAUSTRES, 1963, p. 40. Però no és segur que aquestes mencions facin referència a aquest tipus de moneda.

43. ADPO, 1B202, f. 147; COLSON, 1854, p. 85.

44. Excavació A. Pezin (AFAN), 2001. Inèdit.

45. Excavació C. Puig (ACTER), 2007. Inèdit.

46. J. Bénèzet a PASSARRIUS *et al.*, 2008.

47. Ni tan sols entre les sis-centes monedes del convent dels dominicans (DOUTRES I CASTELLVI, 1995). Se n'han trobat, en canvi, lògicament, a les Corberes, per exemple a Peiràpertura (DOUTRES, 2000).

L'EXPANSIÓ DE LA MONEDA BARCELONESA AL ROSELLÓ (SEGLE XIV)

Aquesta desaparició sobtada de les monedes franceses és deguda a les noves ordres sobre l'ús exclusiu de la moneda barcelonesa donades el 1317,⁴⁸ el 1334⁴⁹ i per última vegada el 1350.⁵⁰ Les estipulacions en moneda diferent de la barcelonesa esdevenen molt rares: es tracta en tots els casos de monedes d'or reials franceses,⁵¹ sovint dins el marc de transaccions amb comerciants llenguadocians o referents a interessos al sud de França, en un període en què el monedatge d'or català encara no existeix. Així, doncs, a mitjan segle XIV es continua aplicant la lògica ja vigent un segle abans, consistent en un proteccionisme de la moneda local enfront de les monedes estrangeres —especialment les franceses—, tant pel que fa a la moneda real com a les estipulacions. I això sembla funcionar bastant bé, almenys pel que fa a les monedes de poc poder alliberador, com sembla atestar-ho el descobriment de dues peces de Pere III entre les runes d'un edifici a Vilarnau d'Avall l'enrunament del qual s'ha datat abans de la meitat del segle XIV.⁵²

48. SALAT, 1818, apèndix X.

49. ADPO, 1B138, ff. 3-4: «Aquesta es la ordinacio con moneda de barsaloneses de tern aia cors en comptar e en vendre axi que I croat dargent correga per XII diners tant solament.»

50. COLSON, 1854, p. 92.

51. Rals d'or el 1330 (ADPO, 3E1/45) i el 1340 (ADPO, 3E1/81), escuts de França el 1350 (ADPO, 3E1/2227), nous escuts d'or de França el 1359 (ADPO, 3E1/96), vells escuts d'or de França i moltons d'or el 1360 (ADPO, 3E1/2234), florins de França el 1370 (ADPO, 3E1/403). És sorprenent constatar la feble presència del florí d'Aragó en els registres consultats dels anys 1350 i 1360, en un moment en què juga un paper no desdenyable, i fins i tot important, en la circulació monetària de la França meridional (CRUSAFONT i COMAS, 1996; BOMPAIRE, 1999, pp. 410-412; RIERA, 2000, p. 255).

52. Excavació P. Alessandri (AFAN), 1997-1998; PASSARRIUS *et al.*, 2008, p. 143.

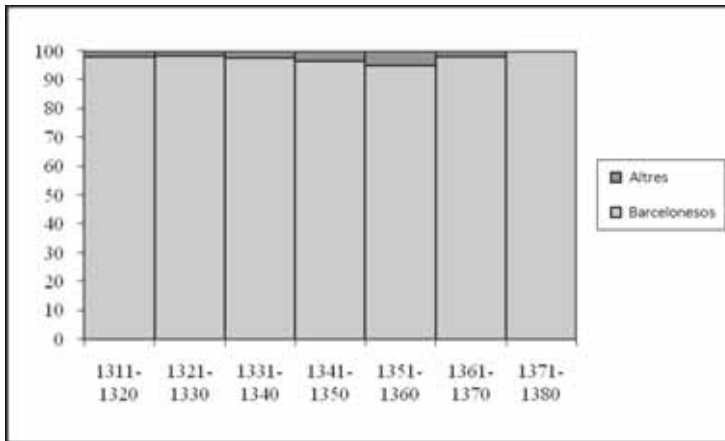

FIGURA 2. Part de les estipulacions en barcelonesos (en clar) enfront de les altres monedes (en fosc) (1310-1390).

Passada la meitat del segle XIV, la situació sembla canviar radicalment en molts aspectes. D'una banda, des dels anys 1360-1370, les monedes d'or franceses semblen tenir una forta competència al Rosselló del florí d'or d'Aragó, del qual Perpinyà és el primer centre emissor dins de la Corona catalanoaragonesa. El desenvolupament del florí català en la documentació escrita sembla correspondre a les emissions amb títol de 18 quirats efectuades des del 1365, primer a Perpinyà i més tard en d'altres tallers del regne.

D'altra banda, l'any 1365 marca també un tomb en la política monetària de Pere III: a partir d'aquest any, resta prohibit treure del regne qualsevol moneda, tant si és d'or com d'argent.⁵³ La caiguda dels estocs de monedes d'or i d'argent a tot Europa marcava llavors una penúria de metall encunyat que alguns han qualificat de «fam monetària».⁵⁴ El 1369, les proclames públiques precisen les monedes de què es tracta: «barsaloneses grosses e

53. Interdicció de l'1 de juliol de 1365 (ADPO, 112EDT8, f. 36v), les proclames públiques de la qual van tenir lloc a Perpinyà el 14 d'agost següent (ADPO, 1B138, f. 45v). Es tracta de monedes febles de llei, sobretot davant de les monedes franceses contemporànies com el ral d'or i fins i tot el florí del Llenguadoc.

54. En particular, Day, 1978, i Bompaire i Dumas, 2000, pp. 18-19, relativitzen aquesta teoria relligant la penúria monetària a la depressió econòmica dels anys 1350-1480.

menuts jacqueses o reials de València ne negunes altres monedes de or ne d'argent que ara son o per avant seran dins los dits nostres regnes e terres, exceptat florins d'Arago dels baten vuy.»⁵⁵ Aquesta prohibició va ser reiterada diverses vegades.⁵⁶ El paper del mestre dels ports i dels seus lloctinents encarregats de controlar les fronteres apareix d'una gran importància pel que fa al respecte d'aquesta reglamentació.⁵⁷ La documentació bastant abundant que hi fa referència, juntament amb les ordenances reials i amb els descobriments arqueològics, ens forneix també nombroses informacions sobre les monedes en circulació entre la fi del segle XIV i el primer quart del XV, període en què es torna a constatar la presència de monedes franceses en el territori rossellonès, encara que no apareguin en les estipulacions de pagaments.

Posada al mercat i desaparició progressiva de la moneda barcelonesa (fi del segle XIV-segle XV)

La fi del segle XIV és marcada per una disminució general de les encunyacions de monedes d'or i d'argent a tot Europa. No n'és una excepció el taller de Barcelona, sobretot després del 1388.⁵⁸ La fi del regnat de Pere III coincideix amb l'aturada de les emissions de moneda de tern. Això no obstant, i malgrat les importants emissions de billó al llarg de tot aquest regne, les monedes dels sobirans anteriors no havien desaparegut. El descobriment en una sitja d'una trentena de monedes del darrer quart del segle XIV⁵⁹ és eloqüent: a més a més d'un diner melgorès molt usat, s'hi troben vuit monedes de Jaume I (1247/1249-1276), set de Jaume II (1291-1327), nou de Pere III (1336-1387), un diner barcelonès de tern molt malmès, una imitació en coure d'un diner barcelonès de tern, i també un *quattrino* pisà sota el nom de Frederic II (1350-1375) i un diner i un òbol il·legibles. És a dir, almenys setze monedes (el 53,33%) tenien més de cinquanta anys en el moment en què es va tancar aquesta estructura.

55. ADPO, 1B121, f. 80v; 1B138, f. 55v; 1B367, f. 31v.

56. Especialment el 1370 (SALAT, pr. núm. XI), 1375 (ADPO, 1B138, f. 60), 1377 (ADPO, 1B136, ff. 18v-19) i certament el 1382 (SALAT, pr. núm. XLIII).

57. Una exposició força detallada d'aquesta institució apareix a Pinto, 2005, especialment pp. 48-49 pel que fa a les monedes i els metalls.

58. DAY, 1978 (traducció francesa a DAY, 1994, p. 57).

59. Excavació de la plaça de la République, a Perpinyà, sota la direcció de P. Alessandri (INRAP), 2004.

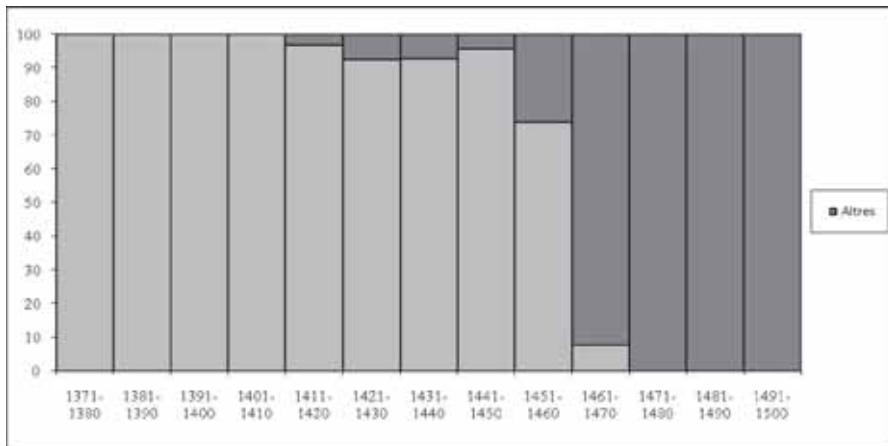

FIGURA 3. Part de les estipulacions en barcelonesos (en clar) enfront de les altres monedes (en fosc) (1370-1500).

L'absència en aquest conjunt de monedes de billó de valor múltiple del diner pot explicar el fet que no hi aparegués cap moneda francesa. Tanmateix, alguns descobriments sense context arqueològic fiable i també la documentació escrita en certifiquen una àmplia difusió.⁶⁰ Cap al final del segle XIV, el moviment de monedes franceses —sobrevalorades— cap a Catalunya i el Rosselló es trasllueix en diversos documents emanats de la Cancelleria Reial.⁶¹ Una confiscació d'escuts d'or i de blancs francesos a la frontera de Salses el 1392 testimonia l'arribada de monedes septentrionals al Rosselló.⁶² El 1393, el rei prohibeix la sortida de les monedes d'argent i de billó catalanes i alhora l'entrada d'escuts i d'altres monedes franceses.⁶³ L'any següent, s'ordena que ningú no accepti monedes estrangeres.⁶⁴ La creació, el 1394,

60. Un doble parisis de Joan II i un mig guénar de Carles VI a Perpinyà (DOUTRES i CASTELLVI, 1995, p. 38), un altre mig guénar a Alenyà, un blanc guénar a Salses i un doble tornès a la Roca d'Albera, tots de Carles VI (inèdits).

61. Als darrers anys del regnat de Joan I segons Day, 1978 (traducció francesa a DAY, 1994, p. 57).

62. ADPO, 1B153, f. 143v; CATAFAU, 1995.

63. ADPO, 112EDT5, f. 120; COLSON, 1854, pp. 103-104.

64. «Que tothom d'aquivalent haie tots scuts blanques e altre qualsevol moneda estranya tambe d'or com d'argent per billó, axí que algu no sie tengut de pendre en pagament ne en altra manera aquelle moneda estranya quina que sia si pendre no la volra, ne encare en pendre la vulla sino a ço que's volra axí com aquella que en nostres terres no es corrible ne a cert for aforada», BOTET, 1907-1911, vol. II, p. 174.

del coronat i les seves divisions per contenir el flux de monedes franceses equivalents no sembla pas que tingués gaire èxit.⁶⁵ En efecte, cap exemplar d'aquesta moneda, batuda segons sembla en part a Perpinyà, no ha estat trobat a la regió. És un tipus de moneda que sembla extremament rar en general.

Finalment, el 1398, el rei d'Aragó va prohibir la circulació de monedes estrangeres, que a partir de llavors només serien acceptades pel seu valor intrínsec.⁶⁶ Aquestes interdiccions van ser renovades als anys 1413 i 1418.⁶⁷ Al mateix temps es va renovar la prohibició de fer sortir les monedes del regne, llevat de les franceses.⁶⁸ Però sembla que aquestes ordres van ser difícils d'aplicar, fins al punt que puntualment es van atorgar autoritzacions d'exportació, primer el 1406⁶⁹ i després el 1418.⁷⁰ Aquest fenomen es va veure amplificat per l'alça del curs del croat el 1408, que va comportar la fugida de bones monedes catalanes i l'entrada de monedes franceses sobrevalorades.⁷¹ En efecte, el 1411 els blancs i els escuts d'or semblen molt abundants al Rosselló.⁷² El 1415 i el 1416, l'Administració reial va iniciar procediments per l'ús prohibit de monedes estrangeres.⁷³ El 1417, la caixa del batlle de

65. BOTET, 1907-1911, vol. II, p. 173-177; CRUSAFONT, 1982, p. 100.

66. ADPO, 112EDT8, ff. 20v-22; SALAT, 1818, apèndix XLV; COLSON, 1854, pp. 105-106.

67. El 1413, ADPO, 112EDT8, f. 43.

68. El 1405, ADPO, 1B192, f. 39v; el 1419, ADPO, 1B217, ff. 94 i 95, i 1B367, ff. 32v-33v; el 1421, ADPO, 1B217, ff. 131-132v i 1B367, ff. 31v-32v.

69. *Lettres patentes* del 5 de febrer de 1406 adreçades als cònsols de Perpinyà autoritzant a petició seva i durant un any la circulació d'escuts i de blancs de França en els comtats de Rosselló i de Cerdanya, malgrat les ordenances contràries: ADPO, 112EDT5, f. 193; COLSON, 1854, p. 107. El 19 de febrer següent es van fer les proclames públiques de suspensió de les ordenances que prohibien acceptar els escuts blancs de França fins que s'encunyessin a Perpinyà florins d'or en gran nombre i s'hagués establert una banca per al canvi, ADPO, 112EDT3, f. 358v.

70. Autorització temporal del 4 de juliol al 10 de setembre, ADPO, 1B217, ff. 47 i 48.

71. ZULAICA, 2006, p. 611.

72. Carta del 5 de març dels diputats del General de Catalunya als cònsols de Perpinyà, en relació amb la moneda que cal emprar per al pagament dels drets «de la bulla del plom e del sagell de la cera de Perpenya»: els dos sous per lliura sobre el preu de venda seran cobrats en moneda barcelonesa o en moneda de França del mateix valor, «attes que la mas moneda que en dita terra concorria era blanques e scuts», ADPO, 112EDT5, f. 150.

73. El primer procés és contra la municipalitat de Perpinyà i el segon contra un comerciant de draps de la mateixa ciutat. DAY, 1978 (traducció francesa a DAY, 1994, p. 57).

Perpinyà contenia un bon nombre de blancs,⁷⁴ el mateix any es van confiscar escuts d'or a la frontera de Salses⁷⁵ i el 1419 es va obrir un nou procediment pel mateix motiu.⁷⁶

Més enllà del 1420, les monedes franceses semblen haver desaparegut. Les ordenances reials esdevenen pràcticament mudes al seu respecte i un únic descobriment monetari n'atesta la circulació al Rosselló al començament d'aquella dècada.⁷⁷ Les vuit monedes, d'argent i de billó, trobades en un fossat cobert als anys 1418-1430 a l'emplaçament del convent dels mínims a Perpinyà són totes catalanes.⁷⁸ La desaparició progressiva de les monedes franceses és potser deguda a un augment important de les encunyacions d'argent —i de billó a través dels òbols de tipus barcelonès—, tal com sembla indicar-ho l'augment del nombre d'obriers de la seca de Perpinyà el 1424.⁷⁹ La mutació de la moneda francesa, que M. Bompaire situa als anys 1415-1435, explica probablement aquesta evolució.⁸⁰

Les noves encunyacions perpinyaneses del començament del regnat d'Alfons IV no van ser suficients, sobretot després de l'ordre del 1424 de deixar de batre monedes d'argent i de billó a Perpinyà.⁸¹ El 1427, es reprenen les emissions d'argent i de billó amb l'objectiu declarat d'aprovisionar de moneda petita el mercat

74. ADPO, 1B209, f. 63v.

75. ADPO, 1B209, f. 95v.

76. Procediment d'octubre de 1419 contra uns habitants de la Palma per la compra i l'ús de blancs i escuts d'or al Rosselló, ADPO, 15Bp1.

77. El doble tornès, dit niquet, trobat a la Roca d'Albera esmentat més amunt.

78. Excavació sota la responsabilitat d'O. Passariius (AAPO), 2000. Les monedes són un diner de Jaume I, un diner tornès de Ferran II pel principat d'Acaia (1315-1316), un ral de Martí I o de Ferran I, un ral de Ferran I, un mig croat perpinyanès de Ferran I, un diner molt deteriorat i dos òbols perpinyanesos d'Alfons IV (1418-1424) imitant el tipus barcelonès. Aquestes últimes monedes, així com l'absència dels abundantíssims billons d'aquest rei de tipus valencià, permeten datar amb precisió aquesta troballa, d'acord amb la resta del mobiliari, especialment ceràmica.

79. Arran de l'augment del nombre d'obriers i de la realització de la nova matrícula dels empleats de la seca de Perpinyà el 18 d'abril de 1424, hom precisa que els sis mesos anteriors s'havien batut vuit mil marcs d'argent; vegeu l'apèndix documental núm. II.

80. BOMPAIRE, 1999; BOMPAIRE, 2000, pp. 127-128.

81. Disposició del 22 d'octubre, aparentment renovada el 27 de desembre: ADPO, 112EDT8, ff. 25v-26v; ACA, reg. 2610, ff. 115-116; citat per BOTET, 1907-1911, vol. II, p. 244.

local.⁸² Associada a un augment generalitzat de les encunyacions d'argent a Europa vers el 1428, la renovació monetària sembla ja assegurada.⁸³ Les monedes més antigues desapareixen progressivament i, per tant, també ho fan les barceloneses de billó i d'argent. L'aprovisionament és a partir de llavors essencialment local, ja que les poques monedes de procedència diferent (València, Navarra, Bearn, Itàlia, Castella, etc.⁸⁴) només són una aportació marginal. Els contextos ben datats del segon quart del segle xv no són abundants, però contenen sempre únicament monedes perpinyaneses de billó.⁸⁵ No hi ha disponible cap informació referent al numerari d'argent, però podem suposar que les encunyacions perpinyaneses estaven ben representades. En efecte, l'aparició a la dècada del 1430 (i al més tard el 1440) d'estipulacions de pagaments, censos i reconeixements en «moneda en curs» indica un desenvolupament de l'ús de la moneda perpinyanesa i la confiança creixent que hom li atorga.⁸⁶ El 1450, per exemple, diverses estipulacions en moneda barcelonesa són realment pagades en altres monedes: en cinc casos concrets, un ho és en escuts d'or de França, un en florins de Perpinyà, dos en moneda d'argent de Perpinyà i un en florins d'Aragó.⁸⁷ No és, però, fins després del 1450 que les estipulacions

82. Capitulació atorgada el 10 de juliol de 1427 per Alfons IV a la ciutat de Perpinyà en resposta, entre d'altres coses, a la petició feta per la ciutat de batre moneda petita pel seu compte, atès que «l'poble de la dita vila soste gran conguixa per defailliment de diners menuts», ADPO, 112EDT4, f. 428; citat per COLSON, 1854, pp. 116-117.

83. DAY, 1978 (traducció francesa a DAY, 1994, p. 154). Aquest augment sembla tanmateix bastant limitat: BOMPAIRE i DUMAS, 2000, p. 19.

84. Els descobriments del convent dels dominicans (DOUTRES i CASTEL·LVI, 1995) són significatius: trenta-sis diners i cinquanta-set òbols perpinyanesos d'Alfons IV (als quals hom pot afegir tres diners de València i un de Mallorca del mateix sobirà) són acompanyats d'un òbol d'Asti, un diner negre dels Països Baixos meridionals, un migral de Joan I de Portugal, una moneda navarresa de Carles de Viana, un liard bearnès de Gastó de Foix i una moneda milanesa de Francesc Sforza. Més del 90% dels billons d'aquest període són, doncs, perpinyanesos.

85. Dos conjunts del Castellà de Bages (excavació C. Puig, 2001), per exemple.

86. Un pagament del 1440 és anotat així: «ducentorum viginti librarum una moneta curribilis», ADPO, 3E1/977, f. 63v. L'assimilació de moneda corrent amb la que s'encunya a Perpinyà no ofereix cap dubte; en efecte, diverses estipulacions del 1440 que prenen la moneda barcelonesa com a moneda de compte són acompanyades d'equivalències en moneda corrent, a raó de quatre barceloneses per cinc (ADPO, 3E1/977, ff. 5v, 15 i 33v-35), relació que retrobem el 1450 entre el barcelonès i el perpinyanès (ADPO, 3E1/885, ff. 30v-31 i 65v-66v).

87. ADPO, 3E1/885, respectivament ff. 163v-165, 166-167v, 88-89, 23-27v i 116v-117v.

en moneda perpinyanesa o corrent esdevenen realment significatives, fins a arribar al 37,5% als voltants de l'any 1460.⁸⁸

El pas del Rosselló a França el 1462 contribueix, naturalment, a fer disminuir encara més l'ús de la moneda barcelonesa. Els textos denoten encara algunes estipulacions en aquesta moneda el 1470, però un sondeig en els registres de les dècades del 1480, el 1490 i el 1500 no en presenta cap.⁸⁹ En aquests anys són les mencions de «moneda en curs» i «moneda de Perpinyà» les que dominen de llarg, enfront d'algunes mencions de moneda tornesa i, el 1500, l'aparició puntual de la moneda castellana.⁹⁰ El descobriment d'una cinquantena de monedes medievals en el terraplenat —datat als anys 1476-1495— d'una cisterna situada a Perpinyà confirma aquesta tendència:⁹¹ una única moneda d'aquest conjunt és de factura barcelonesa,⁹² mentre que les altres es reparteixen de manera força equilibrada entre monedes franceses (de Carles VII i Lluís XI, en aquest darrer cas una majoria del taller de Perpinyà; un 46% del total) i monedes catalanes (de Perpinyà sota Alfons IV i Joan II d'Aragó i de Girona sota aquest últim, totes al tipus del ramet; un 54% del total).

CONCLUSIÓ: UN PAPER MOLT VARIABLE DE LA MONEDA BARCELONESA AL ROSSELLÓ

En el curs d'aquest breu treball hem pogut constatar que la moneda barcelonesa va tenir dificultats per implantar-se de manera duradora al Rosselló, sovint per la competència de les monedes septentrionals, tant les feudals com les reials. En efecte, la posició d'aquesta regió a la frontera entre els regnes de França i d'Aragó es va traduir en una gran permeabilitat de la circulació monetària. La proximitat fronterera afavoreix tant un aprovisionament constant en moneda com una fuga creixent, durant el període de

88. ADPO, 3E1/570 i 3E1/1331. Hi ha sis mencions de moneda corrent i setze en barcelonès. El 1450 (ADPO, 3E1/885), la relació era de 4 per 91, és a dir, del 4,2%.

89. Per a l'any 1480: 3E1/591; per al 1490: 3E1/1170 i 3E1/1514; per al 1500: 3E1/2270.

90. Especialment pel que fa als pagaments dels treballs efectuats al castell de Salses.

91. Excavacions de la Casa de la Vila (A. Pezin, INRAP, 2001). Aquest conjunt va ser publicat fa uns quants anys (BÉNÉZET *et al.*, 2003).

92. Es tracta d'un diner molt malmès de Jaume I, que és potser residual, ja que les altres monedes se situen totes en els tres darrers quarts del segle xv.

«fam monetària», de les bones monedes en profit de les emissions de baixa llei i sobrevalorades. Les múltiples i variades decisions preses per les autoritats difícilment aconseguen remuntar aquesta situació, i quan ho fan és de forma intermitent. Al segle XVI, la incorporació del Rosselló a un vast regne estès a quasi tota la península Ibèrica no sembla comportar un retorn de la moneda barcelonesa; al contrari, els descobriments arqueològics indiquen que aquesta només és present a la primera meitat del segle XVII amb els nombrosos ardots i sisens encunyats a nom dels reis espanyols i francesos: Felip IV, Lluís XIII i Lluís XIV.

Jérôme BÉNÉZET

Bibliografia

- ANÒNIM (1860). «Numismatique». *Journal des Pyrénées-Orientales*, núm. 37, 16 maig, sp.
- ARNALL JUAN, M. J. (1988). «La moneda melgoresa en documentacion de San Pedro de Rodes (siglos XIII-XIV)». A: *Montpellier, la couronne d'Aragon et les pays de langue d'Oc (1204-1349). Actes du XIIe Congrès d'Histoire de la Couronne d'Aragon, Montpellier 26-29 septembre 1985*. Montpellier: Conseil Régional du Languedoc-Roussillon (Mémoires de la Société Archéologique de Montpellier; XVI), pp. 33-45.
- BALAGUER, Anna M. (1987). «La circulation de la monnaie médiévale française dans la Péninsule Ibérique». A: DEPEYROT, Georges (dir.), *Trésors et émissions monétaires du Languedoc et de Gascogne (XIIe et XIIIe siècles)*. Tolosa de Llenguadoc: APAMP, pp. 93-109.
- (1999). *Història de la moneda dels comtats catalans*. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics; Institut d'Estudis Catalans.
- BARRANDON, Jean-Noël; BOMPAIRE, Marc (1992). «Ecus d'or affaiblis de 1417 à 1436», *Revue Numismatique*, núm. 34, pp. 100-150.
- BÉNÉZET, Jérôme (2008). «Les monnaies de Vilarnau». A: PASSARRIUS, Olivier; DONAT, Richard; CATAFAU, Aymat (dir.). *Vilarnau, un village du Moyen-Âge en Roussillon*. Perpinyà: Trabucaire, pp. 478-484.
- BÉNÉZET, Jérôme; LENTILLON, Jean-Pierre; PEZIN, Annie (2003). «Nouvelles données sur la circulation monétaire en Roussillon vers la fin du xve siècle: les monnaies d'un dépotoir de Perpignan (Pyrénées-Orientales, France)». *Acta Numismatica*, núm. 33, pp. 103-116.
- BISSON, Thomas N. (1989). «Coinages of Barcelona (c. 1209-1222). The documentary evidence». *Medieval France and her Pyrenean neighbours: Studies in Early Institutional History*. Studies Presented to the International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions, núm. 70. Londres, pp. 339-349.
- BOFARULL I MASCARÓ, Pròsper de (1850). «Procesos de las antiguas cortes y parlamentos de Cataluña, Aragón y Valencia...». *Colección de docu-*

- mentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, vol. VI. Barcelona.
- BOFARULL I DE SARTORIO, Manuel de (1866). «Proceso contra el rey de Mallorca d. Jaime III, mandato formar por el rey d. Pedro IV de Aragon». *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, vol. XXIX. Barcelona.
- BOMPAIRE, Marc (1999). «Monnaie étrangère et monnaie locale en France (XIIIe-XIVe siècle)». A: TRAVAINI, Lucia (dir.). *Moneta locale, moneta straniera: Italia ed Europa (XI-XV secolo). / Local coins, foreign coins: Italy and Europe (11th-15th centuries)*. Milà: Società Numismatica Italiana, pp. 135-199.
- (2000). «Monnaies et politiques monétaires en France (XIIe-XVe siècles)». A: *Moneda y monedas en la Europa medieval (siglos XII-XV)*. XXVI Semana de Estudios Medievales, Estella, 19 a 23 de julio de 1999. Pamplona: Gobierno de Navarra, pp. 87-128.
- (2002). «Circulation monétaire en Languedoc (du XIe au XIVe siècle): influences régionale et supra-régionale». A: DERSCHKA, Harald; LIGGI, Isabella; PERRET, Gilles. *Circulation monétaire régionale et suprarégionale. Actes du troisième colloque international du Groupe suisse pour l'étude des trouvailles monétaires (Berne, 3-4 mars 2000)*. Lausana: Éditions du Zèbre, pp. 95-119.
- BOMPAIRE, Marc; DEPEYROT, Georges; BELAUBRE, Jean (1987). «Le trésor de Saisac (Aude) et l'introduction de la monnaie royale en Languedoc au XIIIe siècle». A: DEPEYROT, Georges (ed.). *Trésors et émissions monétaires du Languedoc et de gascogne (XIIe et XIIIe siècles)*. Tolosa de Llenguadoc, pp. 153-179.
- BOMPAIRE, Marc; DUMAS, F. (2000). *Numismatique médiévale. Monnaies et documents d'origine française*. Turnhout: Brepols (L'atelier du Médiéviste; 7).
- BOTET I SISÓ, Joaquim (1907-1911). *Les monedes catalanes. Estudi y descripció de les monedes carolingies, comtals, senyorial, reials y locals propries de Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- BRUTAIS, Jean-Auguste (1891). *Études sur la condition des populations rurales du Roussillon au Moyen Âge*. Paris.
- CARBONELL, Pere Miquel (1865). «De viris illustribus catalanis». *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, vol. XXVIII, pp. 242-243.
- CASTAING-SICART, Mireille (1961). *Monnaies féodales et circulation monétaire en Languedoc (Xe-XIIIe siècles)*. Tolosa de Llenguadoc: Association Marc Bloch (Cahiers March Bloch de Toulouse: études d'histoire méridionale; 4).
- CATAFAU, Aymat (1995). «Fouille corporelle au pas de Salses. Contre la sortie en contrebande des monnaies interdites en 1392». *La Pallofe*, núm. 37, pp. 28-32.
- CLAUSTRES, Georges (1963). «Essai d'un répertoire numismatique du Roussillon». *Bulletin de la Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales*, núm. LXXVIII, pp. 25-56.

- CLUA I MERCADAL, Maria (1999). «El model de circulació monetària d'època medieval i moderna al Baix Llobregat». *Primer Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya, 13, 14 i 15 de novembre 1998. 15 anys d'intervencions arqueològiques: mancances i resultats*. Barcelona: ACRAM, pp. 442-455.
- COLSON, A. (1854). «Recherches sur les monnaies qui ont eu cours en Roussillon». *Bulletin de la Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales*, núm. IX, p. 29-260.
- Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y de Cataluña publicadas por la Real Academia de la Historia* (1896-1899). Tom I, Madrid, 1896; tom II, *Cortes de Cataluña*, Madrid, 1899.
- Crònica de Pere el Cerimoniós* (1971). A: SOLDEVILA, Ferran (ed.). *Les quatre grans cròniques*. Barcelona: Selecta.
- CRUSAFONT I SABATER, Miquel (1982). *Numismática de la corona catalano-aragonesa medieval (785-1516)*. Madrid: Vico, 1982.
- (1983). «Vellon de Alfons el Magnanim: Cagliari o Perpinya?». *Quaderni Ticinesi di Numismatica e Antichità classiche*, núm. XII, 1983, pp. 277-287.
- (1985). «Jaume III de Mallorca (1324-1343), veritable creador del florí català». *Acta Numismatica*, núm. 15, pp. 203-217.
- (1992). *Acuñaiones de la Corona Catalano-Aragonesa y de los reinos de Aragón y Navarra*. Madrid: Vico-Segarra.
- (1999). *Pesals monetaris de la corona catalanoaragonesa*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- CRUSAFONT I SABATER, Miquel; BALAGUER, Anna M. (2005). «Fluxos monetaris a través del Pirineu». A: MINOVEZ, Jean-Michel; POUJADE, Patrice. *Circulation des marchandises et réseaux commerciaux dans les Pyrénées (XIIIe-XIXe siècle). Circulació de mercaderies i xarxes comercials als Pirineus (segles XIII-XIX). 7è Curs d'Historia d'Andorra – Col·loqui Internacional d'Andorra*. Tolosa de Llenguadoc: CNRS; Université de Toulouse-Le Mirail, pp. 19-30.
- CRUSAFONT I SABATER, Miquel; COMAS I EZECHIEL, Rafael (1996). *El florí d'or català: Catalunya, València, Mallorca, emès un curt temps a Saragossa i conegut històricament com a florí d'or d'Aragó*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Societat Catalana d'Estudis Numismàtics.
- DAY, John (1978). «The Great Bullion Famine of the Fifteenth Century». *Past and Present*, núm. 79, pp. 3-54.
- (1987). «Les frappes de monnaies en France et en Europe aux XIVe-XVe siècles». A: DEPEYROT, Georges; HACKENS, Tony (dir.). *Rythmes de la production monétaire, de l'Antiquité à nos jours*. Lovaina: Université Catholique de Louvain, pp. 537-577.
- (1994). *Monnaies et marchés au Moyen-Âge*. París.
- (1998). «Naissance et mort des monnaies de compte (XIIIe -XVIIIe siècles)». *Revue Numismatique*, vol. 6, núm. 153, pp. 335-343.

- DEPEYROT, Georges (1987). «Les trésors et la diffusion du numéraire féodal». A: DEPEYROT, Georges (dir.). *Trésors et émissions monétaires du Languedoc et de Gascogne (XIe et XIIIe siècles)*. Tolosa de Llenguadoc: APAMP, pp. 53-92.
- DEPEYROT, Georges; BELAUBRE, Jean; BROECKER, Régine; CAZES, Jean-Paul (1988). «Trois trésors médiévaux: Castelnaudary, Aude, XIIIe s. Burlats, Tarn, XIVe s. Bordeaux, Gironde, XIVe s.». *Archéologie du Midi Médiéval*, núm. VI, pp. 139-152.
- DOUTRES, Bernard (2000). «Monnaies: inventaire des soixante-cinq monnaies identifiées, issues des fouilles». A: BAYROU, Lucien. *Peypertuse, forteresse royale*. Carcassona: Centre d'Archéologie Médiévale du Languedoc (Archéologie du Midi Médiéval; suppl. 3), pp. 164-169.
- DOUTRES, Bernard; CASTELI, Georges (1995). «Les fouilles de l'église des Dominicains. La numismatique». *Les Dominicains de Perpignan*. Perpinyà: Musée Numismatique Joseph Puig, pp. 31-45.
- DUPLESSY, Jean (1888-1889). *Les monnaies françaises royales de Hugues Capet à Louis XVI (987-1793)*. París. 2 v.
- (2004). *Les monnaies françaises féodales*. Vol. I. París: Maison Platt.
- DURAN, Martí (2004). «Una proposta d'autoria per a les cròniques de Joan I, Martí l'Humà i Ferran I». *Estudi General. Revista de la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona*, núm. 23-24, pp. 113-126.
- HENRY, D.-M.-J. (1835). *Histoire du Roussillon*. Vol. 2. París.
- HUICI MIRANDA, Ambrosio; CABANES PECOURT, María Desamparados (1976-1988). *Documentos de Jaime I de Aragón*, vol. I-V. València, Saragossa: Anubar.
- LAFONT, Víctor (1974). «Les monnaies de la Péninsule Ibérique trouvées en France dans le Roussillon». *Acta Numismática*, núm. IV, pp. 265-271.
- (1989). «Monnaies frappées à Perpignan de 1463 à 1493 par Louis XI et Charles VIII (première occupation française)». *Hommage à Victor Lafont, La Pallofe*, pp. 9-15.
- LECOY DE LA MARCHE, Albert (1892). *Les relations politiques de la France avec le royaume de Majorque*. Vol. 2. París.
- MARTÍNEZ FERRANDO, Jesús Ernest (1951). «Aportación de datos acerca del archivo real de Barcelona y sus archiveros durante los reinados de Juan II y Fernando el Católico». *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos* [Madrid], núm. LXIII, pp. 117-119.
- MATEU I LLOPIS, Felip (1948). «Relaciones monetarias entre Perpiñán, Gerona y Valencia en el siglo XV». *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. 3, pp. 128-145.
- (1962). «Sobre el curso legal de la moneda de Aragón, Cataluña, Valencia y Mallorca. Siglos XIII y XIV». *VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón*. Vol. II. Barcelona, pp. 517-528.
- MELMOUX, P.-Y. (2008). «Troballes monetàries». *La Pallofe*, núm. 47, pp. 55-63.

- MIRET I SANS, Joaquim (1918). *Itinerario de Jaume I el Conqueridor*. Barcelona: IEC.
- Moneda y monedas en la Europa medieval (siglos XII-XV)*. XXVI Semana de Estudios Medievales, Estella, 19 a 23 de julio de 1999 (2000). Pamplona: Gobierno de Navarra.
- PASSARRIUS, Olivier; DONAT, Richard; CATAFAU, Aymat (dir.) (2008). *Vilarnau, un village du Moyen-Âge en Roussillon*. Perpinyà: Trabucaire.
- PINTO, Anthony (2005). «La maîtrise des ports et des passages terrestres en Roussillon à la fin du Moyen Âge: contrôle et taxation du commerce des marchandises». A: *Douanes, états et frontières dans l'Est des Pyrénées de l'Antiquité à nos jours, colloque organisé par l'Association pour l'histoire de l'administration des douanes, Perpignan, Archives départementales, 19 juin 2004*. Perpinyà: Presses Universitaires de Perpignan (Col·lecció Études), pp. 41-59.
- POEY D'AVANT, Faustin (1860). *Monnaies féodales de France*. Vol. 2. París.
- RIERA I MELIS, Antoni (2000). «Monedas y mercados en la Edad Media: el Mediterráneo Noroccidental (c. 1190-1350)». A: *Moneda y monedas en la Europa medieval (siglos XII-XV)*. XXVI Semana de Estudios Medievales, Estella, 19 a 23 de julio de 1999. Pamplona: Gobierno de Navarra, pp. 193-256.
- RUBIÓ I BALAGUER, Jordi (1968). «L'arxiver Diego Garcia». *Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad*, núm. XII, pp. 133-151. Reeditat a: RUBIÓ I BALAGUER, Jordi. *Humanisme i Renaixement*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990, pp. 331-351.
- SALAT, Josep (1818). *Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña con instrumentos justificativos*. Barcelona.
- TRAVAINI, Lucia (dir.) (1999). *Moneta locale, moneta straniera: Italia ed Europa (XI-XV secolo)*. / *Local coins, foreign coins: Italy and Europe (11th-15th centuries)*. Milà: Società Numismatica Italiana [The second Cambridge numismatic symposium].
- VILALLONGA, Mariàngela (1993). *La literatura llatina a Catalunya al segle XV*. *Repertori bio-bibliogràfic*. Barcelona: Curial; Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- VILLANUEVA, Jaime (1850). *Viage literario a las iglesias de España*. Vol. XIII. Madrid.
- ZULAICA PALACIOS, Fernando (2006). «Mutaciones monetarias y propuesta de reorganización del mercado monetario en el segundo tercio del siglo XV». *Aragón en la Edad Media*, núm. 19, pp. 599-616.

EDICIÓ

1222, desembre, 28.¹ Calataiud

Jaume I, rei d'Aragó, confirma l'estatut ordenat pel veguer i els prohoms i des de la ciutat de Barcelona disposa que d'ara endavant en els contractes el valor del marc d'argent sigui únicament estipulat en moneda doblenca, amb un valor de vuitanta-vuit sous, en lloc dels quaranta-quatre sous de la moneda de quatern, excepció feta de qualsevol altra moneda d'or, d'argent o de melgorès; que pels deutes contrets abans de l'encunyació de la nova moneda (promulgada pel rei el febrer de 1222) es paguin divuit diners de doblenc per dotze de quatern, i solament setze diners pels deutes contrets posteriorment, i que aquell que degui or o argent reemborsi d'acord amb el que estipulen les actes públiques dels creditors.

Llibre de les monedes, f. 2v.²

1. Totes les lliçons porten l'any erroni 1221. L'il·lustre arxiver reial Pere Miquel Carbonell (1476-1517) ja va assenyalar aquest error en una postil·la afegida al marge d'aquesta acta, reproduïda al foli 135 del registre 2 de la Reial Cancelleria conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

2. El *recto* del foli 2 és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis Jacobi primi»; al marge de tall, a l'altura de la línia 6, hi ha una postil·la amb tinta vermella: «moneda doblencha»; a l'altura de les línies 12 a 16, el compilador va afegir la glossa següent, escrita amb tinta negra i amb petits caràcters comprimits: «Aquesta moneda quaterna comença de correr en temps del rey en Pere primer, qui comença a regnar en l'any de la Incarnacio M° C° XCVI°, e dura fins en l'any M° CC° XXI°, en lo qual temps regnaue lo rey en Jaume primer, fill del dit rey en Pere.»

Confirmació del senyor rey en Jaume primer del statut e cor donat per lo vaguer e prohòmens de la ciutat de Barchinona sobre la forma dels pagaments fahedors de moneda doblencha novament instituhida ab la moneda vella de quaern.³

Jacobus, Dei gracia rex Aragonum, comes Barchinone et dominus Montispesulani, ffidelibus suis vicario et probis hominibus et toti populo Barchinone, salutem et gratiam. Ffidelitatis vestre nuper receptis litteris cognovimus evidenter quod super facto monete ad commodum terre nostre fecistis salubriter constitutum ut in cartis contractuum poneretur «valente marcha argenti octuaginta et octo solidos de duplenco», ubi antiquitus ponebatur «valente marcha argenti quadraginta et quatuor solidos Barchinonensium de quaterno»; et ne contractus fierent ad aurum vel argentum vel malguirenssem, sed ad istam monetam solummodo de duplenco^(a); et quodcumque debitum de priori moneta vel malguirensi debebatur priusquam hec videlicet cuderetur solvantur decem octo denarii de duplenco pro duodecim de quaterno; et quodcumque deberi incepit ex eo tempore et citra solvantur sexdecim denarii de istis pro duodecim de antiquis; et campsores cambiant prout poterint; et qui debet aurum vel argentum solvat secundum quod continetur in instrumentis publicis creditorum. Nos igitur prudenciam et legalitatem vestram plurimum comendantes, licet quibusdam videatur, quod in quibusdam de premissis capitulis aliqui contra justiciam aggravantur, constitutionem predictam sicut bona fide et ad utilitatem terre noscimus esse factam auctoritate regia confirmamus, et presenti privilegio comunimus. Statuentes sub pena corporum et universe substancie subditorum, quod hoc statutum observent fideliter, si penam premissam voluerint evitare. Mandantes firmiter bajulis, vicariis et universis iudicibus terre nostre, ut eandem constitutionem faciant observari, et secundum eam determinent questiones. Datum apud Calataiub, V^o kalendas januarii, anno Domini M^o CC^{mo} vicesimo primo.

Signum Jacobi, Dei gracia regis Aragonum, comitis Barchinone et domini Montispesullani.

Ego Dalmacius hoc scribi feci, mandato domini regis, pro Berengario, Barchinonense episcopo, domini Regis Cancellario, cum litteris suprapositis in VII^a linea, ubi dicitur «cambiant», et hoc (SM) feci.

(a) *Sic.*

3. La rúbrica és escrita al *verso* del primer foli.

2

1257, setembre, 27. Lleida

Arnau, bisbe de Barcelona,⁴ i Bernat, elegit de Tortosa,⁵ informen Jaume I que han rebut una carta del papa Alexandre IV, expedida a Viterbo el 7 de juliol anterior, en la qual el sobirà pontífex els ha donat poder d'autoritzar el rei a batre una nova moneda malgrat el fet que aquest havia prestat jurament de no fer-ho. Els prelats relleven, per tant, el rei d'Aragó del seu jurament i l'autoritzen a batre una nova moneda.

Llibre de les monedes, ff. 2v-3.⁶

Licència obtenguda del papa per lo dit senyor rey en Jaume que no obstant lo jurament per ell fet en no consentir ésser batuda ne fabricada altre moneda sinó moneda doblencha puxe novament per utilitat de tota la sua terra fer batre e fabricar novella moneda de tern.

Excellentissimo domino Jacobo, Dei gracia illustri regi Aragonum, Majoricarum et Valencie, comiti Barchinone et Urgelli et domino Montispesulani, A., per eandem episcopus Barchinone, et Bernardus, Dertusensis electus, honorem et eterne beatitudinis gloriam cum salute. Litteram domini pape nos recepisse noveritis sub hac forma:

«Alexander, episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri [...] ^(a) episcopo Barchinone et dilecto filio [...] ^(a) electo Dertusensis, salutem et apostolicam benedictionem. Ex parte carissimi filii nostri [...] ^(a) illustris regis Aragonum fuit propositum coram nobis quod cum ipse olim in comitatu Barchinone quandam usualem monetam cudi fecisset, demum quibusdam nobilibus et potentibus illarum parcium eandem monetam in animarum suarum periculum ceca cupiditate falsantibus magnamque de ipsa cudentibus quantitatem, eadem moneta jam suspecta adeo et vilis habetur, quod nulli fere mercatores inveniuntur qui ea uti velint, et ad illam mercimonia

4. Arnau de Gurb, bisbe de Barcelona (1252-1284).

5. Bernat d'Olivella, bisbe de Tortosa (1254-1272).

6. El foli 2v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 3: «Jacobi primi». Al marge de tall del foli 2v, a l'altura de la novena línia de l'acta, el signe «%» seguit de la postil·la: «ço es moneda doblencha», escrita amb tinta negra, remetent al mateix signe traçat a la interlínia sobre el mot «monetam». Al marge esquerre del foli 3, a l'altura de la segona línia, l'escrivà va afegir-hi la nota: «ço es moneda de tern» amb tinta negra.

sua vendere prout erat preteritis temporibus consuetum. Unde a nobis instanter petiit ut cum hoc in magnum terre sue suorumque hominum dispendium et juris regi prejudicium redundare noscatur cudendi novam monetam, non obstante juramento ab eo prestito de non immutanda prima moneta, licentiam sibi concedere de benignitate apostolica curaremus. Nos igitur qui regis ejusdem commodum et profectum ferventer appetimus, volentes in hac parte sibi opportuno remedio subvenire, discretioni vestre presentium tenore committimus quatinus vos vel alter vestrum, si expedire videritis, eidem juramento hujusmodi auctoritate primitus relaxato, tribuatis licenciam postulatam presertim cum primam monetam, nisi falsata fuisset, nullatenus immutaret. Et ad cudendum novam propter ipsius prime vicium quasi quadam necessitate cogatur. Contradictores autem per censuram ecclesiasticam appellacione postposita compestat. Datum Viterbii nonis julii, pontificatus nostri anno tercio.»

Nos igitur attendentes causas in ipsa littera domini pape concessas omnimoda veritate fulari ac videntes apertissime id non solum expedire vobis domino regi, immo plurimum fructuosum auctoritate domini pape nobis concessa^(b) vobis excellentissimo domino Jacobo divina dispositione regi Aragonum supradicto, ad petitionem vestri juramentum per vos prestitum de non mutanda ipsa moneta primitus relaxantes, damus vobis plenam licenciam novam cudendi monetam. Datum Ilerde V° kalendas octobris, anno Incarnacionis Christi millesimo CC° quinquagesimo septimo.

(a) *El hiat és indicat per mitjà de dos punts.* (b) *Al manuscrit, cocesse.*

3

1258, agost, 1

Jaume I, rei d'Aragó, institueix l'encunyació de la nova moneda de tern a Barcelona, per tal de posar fi al perill ocasionat per gent pèrfida i per falsificadors que han introduït una quantitat excessiva de moneda falsa. Arran d'aquest fet, han causat una important depreciació del curs de la moneda de Barcelona que pertorba considerablement les relacions comercials i ha provocat un augment desmesurat del preu de les mercaderies i les vitualles en perjudici dels seus súbdits. El rei ordena que els diners i els òbols tinguin els mateixos tipus i lleis, i que el

seu pes respectiu sigui el següent: que en un marc d'aliatge d'argent es tallin divuit sous de diners o vint-i-un sous d'òbols, i que es fabriquin dos sous d'òbols per cada lliura de diners. Jaume I i el seu fill Pere, hereu de Catalunya, prometen als ciutadans de Barcelona i a tots els seus súbdits de Catalunya que mantindran aquesta moneda i que mai no n'alteraran la forma, la llei, el pes o el tipus. Es comprometen a fer circular la moneda de tern per tots els comtats, les viles, les ciutats i els pobles on la moneda de Barcelona tenia curs fins llavors, i especialment al Rosselló, a la Cerdanya, al Conflent i al Vallespir, de manera que en aquests territoris la moneda melgoresa i qualsevol altra moneda deixin de tenir curs. I en el futur, quan la manca de numerari faci necessària més moneda, en fabricaran amb moderació després d'haver consultat el bisbe i els prohoms de Barcelona, sense cap mena d'alteració. Ordenen que els prohoms de Barcelona designin entre ells dos guardes de la moneda, als quals el rei encarregarà que vetllin per la legalitat de la moneda cada vegada que se'n fabriqui. Es comprometen a perseguir i castigar els falsificadors i els seus còmplices la culpabilitat dels quals hagi estat demostrada, a confiscar els seus castells i tots els seus béns i a no restituir-los-els mai, ni tampoc als seus hereus. Prometen que no autoritzaran mai la venda de la fabricació de la moneda ni els seus beneficis, que no exigiran mai el monedatge per aquesta moneda i que no sol·licitaran dispenses papals. Ordenen a tots els seus súbdits, i especialment als canvistes i als banquers, que jurin que demandaran tots aquells que usin o posseeixin diners de tern falsos, sigui on sigui que els hagin adquirit, que destrueixin immediatament tots els diners falsos i que denunciïn els sospitosos als veguers i als oficials reials. Finalment, ordenen que tots els seus successors jurin i confirmen públicament la moneda de tern al començament del seu regnat.

Llibre de les monedes, ff. 3-4v.⁷

Privilegi perpetu del dit senyor rey en Jaume ab lo qual ordona e statuheix solennament nova moneda de Tern pepe-

7. El foli 3v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a la capçalera del foli 4: «Jacobi primi». Al marge de tall del foli 3, a l'altura de la primera línia de l'acta, l'escrivà va escriure amb tinta vermella: «moneda de tern». L'escrivà va traçar una ratlla de crida al marge de tall del foli 3v, a l'altura de les línies 17 i 18, i una altra al marge de tall del foli 4, a l'altura de les línies 26 a 28.

tualmente duradora en tot lo Principat de Cathalunya e comdats e Rosselló e de Cerdanya, Conflent e Vallespir.

Pateat universis quod cum moneta Barchinone surescente^(a) perfidorum et falsariorum malicia per nimiam ammixtionem false monete sit adeo vilificata quod, in grave dispendium populorum, vix comercia inter mercatores more solito contrahuntur et victualia et alie res necessarie venduntur carius^(b) ultra modum, idcirco nos, Jacobus, Dei gratia rex Aragonum et Majoricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesullani, subditorum nostrorum instantibus periculis occurrentes et in futurum eorum necessitatibus salubriter providere curantes, deliberato consilio, ordinamus et statuimus quod nova moneta, que sit semper perpetua per nos et nostros fideles, quos ad hoc duxerimus ordinandos, cudatur in Barchinona, et sit legalis moneta ternalis et sint denarii et oboli ejusdem legis et signi, ita quod in lege et signo nulla differentia sit inter denarios et obulos^(c); in pondere, autem, sit talis differentia quod de una marcha monete aleyada [cum argento]^(d) exeant decem et octo solidos denariorum, et de una marcha exeant viginti solidi obolorum; ita quod fiat operatio obolorum de duobus solidis pro qualibet libra denariorum. Hanc autem monetam nos, Jacobus, Dei gracia rex predictus, et filius noster infans Petrus, heres Cathalonie, per nos et omnes successores nostros imperpetuum sub predicta lege, pondere et signo promittimus vobis universis civibus Barchinone et omnibus aliis nostris subditis Cathalonie, licet absentibus firmiter tenere, observare, deffendere et custodire et numquam aliquo tempore mutare sub alia forma, lege, pondere vel signo. Faciemus eciam eam recipi et currere in omnibus comitatibus, civitatibus, villis, castris et terris et locis, in quibus Barchinone moneta currere consuevit huc usque, et specialiter in Rossilione, Ceritanie, Conflente et Vallespirii; sic quod in predictis locis vel aliquo eorum non currant malgurenses nec aliqua alia moneta, nisi tantum dicta moneta nostra Barchinone; et cum in futuris temporibus occurrerit necessitas, ita quod propter indigenciam monete oporteat nos vel successores nostros plus de ipsa moneta facere operari vel cudi, tunc, requisito consilio episcopi et proborum hominum [civitatis]^(e) Barchinone, faciamus cudi sive operari de ipsa moneta in quantitate temperata, secundum quod necessitas requisierit, in eadem tamen lege, pondere et signo, ita quod per illam operacionem predicta moneta Barchinone non mutetur nec minuatur vel in aliquo defraudetur. Volumus eciam et ordinamus quod probi homines Barchinone eligant ex se duos

probos viros et fideles in custodia dicte monete, et illis quos ipsi ad hoc elegerint, quandocumque moneta operari vel cudi contingerit, comittimus nos de presenti guardam sive custodiam dicte monete, ut ipsi custodes observent operationem predictae monete, et legaliter eam operari et cudi faciant. Item, statuimus et ordinamus et promittimus bona fide per nos et successores nostros, quod falsarios monete predictae, si qui inventi fuerint, eorumque deffensores, adjutores, receptatores, occultatores et omnes qui scienter ad falsandam predictam monetam prebuerint assensum, consilium vel iuvamen, totis viribus prosequemur et expugnabimus et in rebus et in corpore puniemus. Decernendo etiam statuimus quod castrum et possessiones et bona omnia eorum sint ipso facto confiscata nostris usibus applicanda. Et promittimus legaliter per nos et omnes nostros successores quod castra, possessiones et bona predictorum, quecumque ista de causa acceperimus vel occupaverimus numquam ipsis criminosis vel eorum heredibus restituemus, nec aliquam emendam inde eis faciemus, nec inde eis veniam aliquam faciemus. Promittimus etiam per nos et nostros quod numquam operationem vel lucrum dicte monete vendemus vel vendi permittemus. Promittimus etiam per nos et successores nostros quod unquam a vobis vel ab aliis subditis nostris non petemus vel exigemus monetaticum vel redemptionem aliquam ratione dicte monete. Item, promittimus per nos et successores nostros quod per nos vel interpositam personam non petemus, vel impetrabimus gratiam, indulgentiam vel dispensacionem a domino papa vel successoribus suis quod contra predicta vel aliqua de predictis veniamus, immo promittimus quod rogabimus dominum papam et ab eo impetrabimus quod excommunicationis sententiam ferat contra nos et successores nostros de presenti, si contra predicta veniremus vel aliqua de predictis, et etiam contra falsarios dicte monete fautores, receptatores et qui eis aliquod dederint auxilium, consilium vel iuvamen. Item, statuimus et mandamus omnibus subditis nostris et specialiter campsoribus et numulariis presentibus et futuris, quod jurent quod si invenerint aliquem vel aliquos falsos denarios de dicta moneta tenentes, habentes vel utentes, quod requirant unde eos habuerint, et frangant incontinenti omnes falsos denarios quos invenerint, tenendo in tabulis eorum forfices cum quibus eos frangant, et denuncient et hostendant vicariis et aliis officialibus nostris eos qui dictos falsos denarios tenuerint, habuerint vel usi fuerint scienter, secundum quod iustum fuerit puniendos. Item, volumus et mandamus et statuimus

quod omnes successores nostri et heredes in Catalonia, unus post alium imperpetuum, cum inceperint regnare, jurent et confirment publice predictam monetam et omnia que superius continentur. Et hec omnia predicta et singula nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum predictus, et nos infans Petrus, heres Cathalonie, filius ejus, promittimus per nos et omnes successores nostros imperpetuum attendere et complere et observare et numquam in eis in aliquo contravenire. Et hec omnia supradicta promittimus Deo et votum facimus solemne, jurantes per Deum et ejus sancta quatuor Evangelia manibus nostris corporaliter tacta. Actum est hoc kalendis augusti, anno Domini millesimo CC° quinquagesimo octavo.

Signum Jacobi, Dei gracia regis Aragonum, Majoricarum et Valencie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispesullani,

Sig-(SM)-num infantis Petri, illustris regis Aragonum filii et heredis Cathalonie, qui predicta omnia et singula juramus, vovemus, laudamus, concedimus et perpetuo confirmamus appositum per manum Guilelmi de Turre, scriptoris nostri, de mandato nostro nono, kalendis septembris loco et anno prefixis.

Testes hujus rei sunt Raymundus, vicecomes Cardone, Guilelmus de Cervilione, Petrus de Berga, Gaucerandus de Pinos, Raymundus de Guardia, Galcerandus,^(f) vicecomes Caprarie, Arnaldus Guilelmi de Cartayano,^(g) Arnaldus de Vila de mager.^(h)

Sig-(SM)-num Jacobi de Monte Judayco qui, mandato domini regis, hec scribi fecit loco, die et anno prefixis.

(a) *Sic per* succrescente. (b) *Sic per* carus. (b) *Sic*. (c) cum argento omès. (d) civitatis omès. (e) *Sic per* Geraldus. (f) *Sic per* Cartiliano. (g) *Sic per* Vilademany.

4

1259 (n. st.), febrer, 1. Sant Tibèri

Jaume I, rei d'Aragó, havia disposat a Barcelona que per al pagament de deutes es donés, fins a la festa de Pasqua vinent, un diner de moneda nova de Barcelona per dos diners de moneda antiga, i que a partir d'aquesta data es donessin dos diners de moneda nova per tres diners de moneda antiga. Tanmateix, considerant que aquest tipus és perjudicial per als seus súbdits, l'anul·la i disposa que d'ara endavant s'apliqui el tipus següent: per al pagament de deutes que vencin fins a la Pasqua vinent,

el dia del reemborsament es calcularà l'import en peces d'or del deute en moneda antiga i aquesta suma es convertirà en moneda nova. Per als deutes que vencin més tard de la festa de Pasqua, l'import es calcularà en funció del valor respectiu d'aquestes monedes en relació amb la peça d'or el dia que es va signar el contracte.

Llibre de les monedes, ff. 4v-5.⁸

Cot e forma de pagaments fahedors de la moneda nova de tern a la moneda vella doblencha. Cassant certa altra forma de pagaments fahedors per lo dit senyor ordonats.

Noverint universi quod cum^(a) nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, Majoricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesulani, statuerimus in Barchinona cotum in solutionibus debitorum veteris monete^(b) Barchinone, quod pro duobus denariis veteris monete daretur unus denarius de nova moneta Barchinone, et hoc usque ad festum Resurrectionis Domini proxime venturum, et quod a dicto festo inantea darentur duo denarii monete nove pro tribus denariis monete veteris. Attendendo dictum cotum et mandatum esse in periculum anime nostre et lesionem subjectorum nostrorum ex certa sciencia removemus dictum cotum et cassamus imperpetuum, et decernendo statuimus hanc formam et cotum sequendo decetero et observandum in solutionibus debitorum veteris^(c) monete faciendis de nova moneta, scilicet quod universa debita veteris^(c) monete quibuscumque personis, judeis vel christianis, debeantur, solvantur decetero in hac forma quod in universis debitis que terminum solutionis habuerunt usque in festo Resurrectionis Domini proxime preterito requiratur quantam summam pecunie veteris monete valebat aureus diebus quibus soluciones predictorum debitorum fieri debebant, et pro ea quantitate fiant soluciones de nova moneta in ea quantitate quam aureus valebit diebus solutionum. In aliis vero debitis que terminos solvendi habent a dicto festo Resurrectionis Domini proxime preterito citra, vel sunt sine terminis, requirantur dies contractus et pro ea summa veteris monete quam aureus valebat diebus contractus fiant soluciones de nova moneta in ea summa quam aureus valebit quibus soluciones fient. Mandamus itaque vicariis, bajulis, curiis et universis aliis officialibus et subditis nostris presentibus

8. El foli 4v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a la capçalera del foli 5: «Jacobi primi».

et futuris, quod hec que dicta et statuta sunt superius observent semper decetero firmiter et inviolabiliter, et faciant ab omnibus observari, si confidunt de nostra gracia vel amore. Datum apud Sanctum Tiberium kalendis ffebruarii, anno Domini millesimo CC^{mo} quinquagesimo octavo.

Signum Jacobi, Dei gracia regis Aragonum, Majoricarum et Valencie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispesulani.

Testes sunt: Guilelmus de Rocha folio,^(d) Mironis de Luciano, R. de Gerundella, Arnaldus Surdus, Aries Juanyes.

(a) cum afegit a la interlínia. (b) Al manuscrit, monte. (c) Al manuscrit, uteris. (d) Al manuscrit, filio.

5

1260, juny, 26. Barcelona, palau reial

Guillem Burguès i Maria d'Artes, la seva esposa, van exposar a Jaume I que havien de pagar a Pere de Lissac, ciutadà de Barcelona, set sous de moneda de doblenc de cens setmanal per un forn que tenien en emfiteusi, però que des de la supressió de la moneda de doblenc aquest darrer exigia injustament que aquest cens es pagués en nova moneda de tern, ja que el contracte estipulava que s'havia de fer en la moneda en curs a Barcelona. Havent-se iniciat diversos altres litigis similars sobre la qüestió de saber si les rendes havien de ser pagades pel mateix import en moneda de tern, el rei d'Aragó va decidir posar fi a aquest problema prenent consell prop del bisbe Arnau i dels clergues de l'Església de Barcelona, dels ciutadans d'aquesta ciutat i dels savis de la seva cort. El monarca disposa que Guillem Burguès i la seva esposa paguin a Pere de Lissac quatre sous i vuit diners de moneda de tern en lloc dels set sous de moneda de doblenc. Ordena que a partir d'ara es paguin dos sous de moneda de tern per tres sous de moneda de doblenc en tots els censos estipulats en moneda antiga. A fi d'evitar la renovació d'aquestes confusions, prohibeix l'ús del mot curribili en els contractes que s'instrumentin en el futur.

Llibre de les monedes, ff. 5v-6.⁹

9. El foli 5v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis Jacobi», que continua a l'encapçalament del foli 6: «primi». L'escrivà va traçar una marca de crida al marge de tall del foli 5v a l'altura de les línies 23 i 24.

Sentència o declaració donada per lo senyor rey com se han de fer los pagaments dels censos e altres de la moneda nova ternencha a la vella moneda doblencha.¹⁰

Noverint universi quod coram nobis, Jacobo, Dei gracia rege Aragonum, Majoricarum [et] Valencie, comite Barchinone et Urgelli et domino Montispesulani, post monete Barchinone de duplenco mutacionem Guilelmus Burgues et Maria de Artes, uxor ejus, proposuerunt quod ipsi septem solidos de moneta duplencia pro tributo sive censu qualibet septimana Petro de Lisaco, civi Barchinone, solvere tenebantur ratione cujusdam furni quem pro ipso tenebant in emphiteosim. Nunc vero idem Petrus tantumdem pro dicto censu de moneta nova ternencha contra justiciam petiit et exhigit, sed quoniam continebatur in instrumento emphiteotico sive censuali quod census constitutus de moneta curribili solveretur, et modo ternencha sit curribilis Barchinone, dicebat. Petrus de Lisaco Guilelmum Burguesii et Mariam de Artes ejus uxorem ad solutionem monete de ternenco constitutam noviter merito compellendos; et cum hinc inde, tam inter predictos, quam inter quosdam alios in dubium fuerit revocatum utrum ratione illius clause, scilicet monete curribilis Barchinone domini censualium deberent tantumdem recipere de hac moneta ternencha quantum de veteri de duplenco. Nos Jacobus, Dei gracia rex Aragonum, Majoricarum, Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesullani, cum essemus apud Barchinonam, in nostro palacio constituti, quia negociorum emergencium varietas et subjectorum interpellaciones frequenter dant occasionem condendi novam constitutionem, habito consilio Arnaldi, per eandem gratiam episcopi Barchinone, et sanioris partis clericorum ejusdem sedis ac civium Barchinone et curie nostre sapiencium, predictam questionem dirimere cupientes, decernendo statuimus quod dictus Petrus recipiat solucionem a Guilelmo Burguesii et a Maria de Artes, uxore ejusdem, de moneta nova ternencha ad valorem et extimacionem veteris de duplenco, videlicet quatuor solidos et octo denarios pro septem solidis de duplenco, et sic decetero dicimus observandum in omnibus censualibus quantumcumque fuerint quantitatis quod pro tribus solidis vel pro tribus denariis monete veteris de duplenco solvantur duo solidi vel duo denarii presentis monete de ternenco. Hoc autem in hoc casu volumus obtinere,

10. La rúbrica és escrita al peu del foli 5, a continuació de l'acta anterior.

et in pendentibus negociis et similibus in futurum, verbo curribili in instrumento censuali apposito, in aliquo non obstante, cum propter illud aliquod pactum in contrarium positum nullatenus intelligatur. Lata apud Barchinonam, in consistorio domini regis in palacio suo, sexto kalendas julii, anno Domini millesimo CC° sexagesimo, presentibus nobilibus viris Hugueto de Angularia et Raymundo de Gerundella, Petro de Auro, G(uilelmo) de Lacera, G(uilelmo) Grunni, Jacobo Grunni, Poncio de Alesto, F(errario) de Minorisa, A(rnaldo) de Sanahugia, B(ernardo) Eymerici et aliis pluribus civibus Barchinone.

Signum Jacobi, Dei gracia regis Aragonum, Majoricarum et Valencie, comitis Barchinone et Urgelli et domini Montispesulani.

Signum Guilelmi de Rocha, qui mandato domini regis et pro domino Guilelmo, Dei gracia Ilerdensi episcopo, cancellario suo, hoc scribi fecit loco, die et anno prefixis.

6

1269, octubre, 21. Barcelona, a la sala capitular del convent dels frares predicadors

Jaume I, rei d'Aragó, i l'infant Pere, Arnau, bisbe de Barcelona, mestre Berenguer de la Torre, arxidiaca, Pere d'Olivella, degà, Pere d'Illa, Pasqual Albert i Arnau de Buch, canonges de Barcelona, fra Ramon de Penyafort, els nobles Guillem de Cervelló i Huguet de Cervelló, el seu germà, l'abat de Sant Joan de Ripoll i els consellers de la ciutat de Barcelona Bernat Durfort, Guillem de Montjuïc, Bernat Ponç i Guillem Llull, i diversos prohoms i ciutadans d'aquesta ciutat, es van reunir a la nova sala capitular del convent dels frares predicadors. Allà, Ponç d'Alest, a sol·licitud dels consellers i del bisbe, va exposar davant del rei, de l'infant i de tota l'assemblea que l'infant Pere havia començat a fer encunyar a la ciutat de Barcelona un nou diner d'argent d'un valor de dotze diners de tern. Tot seguit va exhibir i llegir diverses actes relatives a la moneda de tern ratificades pel rei i l'infant i en què aquests es comprometien solemnement a no emetre mai cap moneda que no fos la de tern. Després d'haver escoltat els arguments de Ponç d'Alest i d'haver deliberat amb l'infant Pere, el bisbe, Ramon de Penyafort, Guillem de Cervelló i Huguet de Cervelló, Jaume de Roca,

sagristà de Lleida i notari del rei, Ferrer de Manresa, Albert de Lavanya, Joan Blanc, Ferrer Mallol, veguer de Barcelona, i Guillem Groyn, batlle de Barcelona, el rei va confirmar els seus antics compromisos i va ordenar l'aturada de la fabricació de diners d'argent iniciada per l'infant.

Llibre de les monedes, ff. 6-7.¹¹

Revoca lo senyor rey en Jaume cert baniment de diners d'argent per lo infant en Pere, fill del dit senyor, en la ciutat de Barchinona fet, e tots actes e enataments en aquell fets, com fossen fets contra forma e tenor del privilegi de la moneda Barchinona de tern.

Anno Domini millesimo CC sexagesimo nono, die lune que est duodecimo kalendas novembris, in capitulo novo domus Fratrum Predicatorum Barchinone, convenerunt illustrissimus dominus Jacobus, Dei gracia rex Aragonum, Majoricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesulani, et dominus infans Petrus ejus filius et dominus Arnaldus, Dei gracia Barchinone episcopus, vocati a domino rege, et magister Berengarius de Turre, archidiaconus, Petrus de Olivella, decanus, Petrus de Insula, Paschalis Arberti, Arnaldus de Bucho, canonici Barchinone, frater Raymundus de Penaforti, nobiles viri Guilelmus de Cervilione et Huguetus de Cervilione, fratres, et abbas Sancti Johannis de Ripullo, et consiliarii civitatis Barchinone, scilicet Bernardus Durfotis, Guilelmus de Montejudayco, Bernardus Poncii et Guilelmus Lulli et plures probi homines ejusdem civitatis, scilicet Jacobus de Grunni, Poncius de Alesto, Bernardus Andree, Petrus Ferrarii, Guilelmus de Laceria, Raymundus Ricardi, Berengarius de Runa, Bernardonus de Riaria, Jacobus de Rocha, sacrista Ilerdensis, Ferrarius de Minorisa, Johannes Blanc, Fferrarius Mayolli, vicarius Barchinone, Guilelmus Grunni, bajulus Barchinone, Albertus de Lavanya, Arnaldus Lulli, Anticus Ticionis, Philippus de Spiellis, Bonanatus Sabaterii, Guilelmus Umbaldi, Guilelmus de Sancto Ffelice, Raymundus de Oliverdar, Bernardus de Fontibus, Fferrarius Garini, Petrus Natalis, Berengarius de Capellatis, Bernardus de Vico, Petrus de Porta, Petrus Carbonelli, notarius, Petrus Mecici,

11. El foli 6v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 7: «Jacobi primi». Al marge de tall del foli 6v, l'escrivà va traçar una marca de crida a l'altura de les línies 23 i 24, i també al marge de tall del foli 7, a l'altura de les línies 22 i 23.

notarius, Petrus de Bonastre, Guilelmus de Olesia et plures alii cives Barchinone. Et ibidem in presencia omnium predictorum Poncius de Alesto ad preces et mandatum predictorum consiliariorum et domini Arnaldi, Dei gracia Barchinone episcopi, cum reverencia proposuit coram domino rege et domino infante Petro et omnibus supradictis quod dominus infans Petrus volebat et intendebat facere cudi et fieri in civitate Barchinone novam monetam de argento, ita quod denarius argenteus valeret duodecim denarios monete Barchinone perpetuo de terno, que perpetuo currere debet et jam in cudenda dicta moneta de argento multum processerat, hostens pluribus rationibus et per instrumentum dicte monete de terno quod erat firmatum et juratum ab ipso domino rege et ab ipso domino infante Petro cum voto solenni ab eisdem emisso vallatum ac bulla plumbea domini regis corroboratum, quod aliam monetam cujuscumque ponderis, signi vel legis iidem dominus rex et dominus infans Petrus et successores eorum non poterant nec debebant facere cudi vel fieri, nisi tantum predictam monetam Barchinone de terno que nunc currebat, que perpetua erat, et sub illo pondere, forma, lege et signo tantum quibus a principio fuit facta et publicata, et quod de ipsa moneta de terno non debebant facere cudi nisi quando necessitas et utilitas esset terre, et de consilio et requisitione proborum hominum civitatis Barchinone, prout hec omnia in dicto instrumento confecto de dicta moneta de terno, quod ibidem fuit coram omnibus publicatum et lectum dictus Poncius de Alesto plenius asseruit contineri. Asseruit etiam dictus Poncius de Alesto quod intencio et intellectus domini regis fuit a principio, quando dicta moneta Barchinone de terno fuit facta, quod numquam alia moneta cuderetur vel fieret vel curreret, nisi tantum dicta moneta Barchinone de terno, propter maximum damnum quod cives Barchinone et alii de comitatu Barchinone sustinuerant, propter mutacionem alterius monete Barchinone de duplo. Et nichilominus idem Poncius de Alescho fidem et legalitatem domini regis, quem asseruit predicta omnia super intencione predicti instrumenti pro se et tota universitate in testem elegit. Quibus omnibus diligenter propositis et rationibus utriusque partis auditis, dominus rex traxit se ad partem expulsis omnibus aliis qui in dicto capitulo erant, et super premissis deliberavit cum domino infante Petro et cum domino episcopo, et cum fratre Raymundo de Pena forti et cum archidiachono Barchinone et Guilelmo de Cervilione et Huguetto de Cervilione et cum Jacobo de Rocha, sacrista Ilerdensis et notario domini regis, et cum Ferrarius de Minorisa,

Alberto de Lavanya, Johanne Blanch, Fferrario Mayolli, vicario Barchinone, et Guilelmo Grunni, bajulo Barchinone, super facto dicte monete nove de argento et, habita deliberacione in publico et coram omnibus et vocatis consiliariis et omnibus probis hominibus civitatis Barchinone qui ibi convenerant, dixit dominus rex quod ipse et filius ejus Petrus firmaverant et juraverant monetam Barchinone de terno, et quod erat sue intencionis et fuerat semper quod ipsa moneta de terno tantum curreret in Barchinona et in aliis civitatibus et locis in instrumento ipsius monete contentis, et quod si necessitas et utilitas esset quod amplius cuderetur de ipsa moneta Barchinone de terno, quod hoc fieret usque ad certam temperatam quantitatem et de consilio et requisicione proborum hominum Barchinone, quia nollet pro meliori regno quod ipse habebat contra suum sacramentum venire. Et ideo dixit, voluit et mandavit quod de dicta moneta de argento quam dominus infans Petrus volebat facere cudi, non cuderetur, neque fieret, nec eciam de aliqua alia cujuscumque ponderis, signi vel legis, nisi tantum de illa de terno que per eum et filium suum Petrum extitit jurata. Et his peractis consiliarii et tota universitas civium Barchinone et dominus episcopus et nobiles et alii qui in dicto capitulo convenerant regraciando domino regi super premissis recesserunt inde. Acta sunt hec loco, die et anno predictis.

7

1285, juny, 27. Barcelona

Pere II, rei d'Aragó i de Sicília, reconeix que els consellers, els prohoms i tota la universitat de la ciutat de Barcelona l'han autoritzat a emetre una moneda d'argent del tipus de la moneda barcelonesa de tern, que promet fabricar únicament a Barcelona amb bon argent. Per cada marc d'argent es compromet a fer batre setanta-dos diners d'argent i que cada diner tingui una llei d'onze diners i un òbol de moneda de tern. El monarca promet confiar la guarda d'aquestes monedes a dos prohoms de Barcelona que tinguin al seu càrrec la vigilància de la seva fabricació, promet perseguir i castigar els falsificadors i tots els seus còmplices, confiscar els seus castells i tots els seus béns i no restituir-los-els mai, i no autoritzar mai la venda de la fabricació de la moneda o de les seves rendes. Ordena a tots els seus súbdits, i especialment als canvistes i als banquers,

que jurin al veguer o al lloctinent del rei que demandaran tots els qui descobreixin fent ús o posseint diners de tern falsos, sigui on sigui que els hagin adquirit, que destruiran immediatament tots els diners falsos i que denunciaran els sospitosos als veguers i als oficials reials. Finalment, ordena que tots els seus successors jurin i confirmin públicament la moneda de tern al començament del seu regnat. Jura sobre els Evangelis que ell i els seus successors observaran aquestes disposicions. El primogènit Alfons aprova les concessions i promeses fetes a la universitat de Barcelona per Jaume I, el seu avi, sobre la fabricació de la moneda barcelonesa de tern, així com les fetes pel seu pare sobre la fabricació de la moneda d'argent, i jura sobre els Evangelis que les observarà.

Llibre de les monedes, ff. 7v-8v.¹²

Privilegi perpetua de la nova cudició dels diners Barchinones d'argent feta per lo senyor rey en Pere segon a ley de XI diners e M^a, e taylla de LXXII en lo march.¹³

Noverint universi quod nos Petrus, Dei gracia Aragonum et Sicilie rex, ex certa sciencia confitemur et in veritate recognoscimus vobis consiliariis et probis hominibus et toti universitati civitatis Barchinone quod a magnam instanciam precium nostrarum et urgente necessitate prebuisitis nobis consensum cudendi et faciendi monetam de argento cum signo quo signatur moneta Barchinone perpetuo de terno; promittentes vobis quod faciemus ipsam monetam cudi bene et legaliter in Barchinona et non alibi, et de bono et legali argento, et quod de unaquaque marcha boni argenti ad rectum pondus marche tabule camporum Barchinone faciemus fieri et cudi septuaginta duos denarios argenti boni et fini tantum et non ultra, et quod unusquisque denarius cudatur et fiat ad legem undecim denariorum et oboli predicte monete Barchinone perpetue de terno. Damus eciam et concedimus vobis et successoribus vestris quod probi homines Barchinone presentes, et qui pro tempore fuerint, eligant ex se duos probos homines

12. El foli 7v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 8: «Petri secundi». Al marge de tall del foli 7v, davant de la primera línia, l'escrivà va afegir la postil·la: «Croats», amb tinta negra; va traçar una marca de crida a l'altura de les línies 4 a 6 i també al marge de tall del foli 8, a l'altura de les línies 8 a 10.

13. La rúbrica és escrita al peu del foli 7, a continuació de l'acta anterior.

fideles et legales in custodiam predictae monete, et illis duobus quos ipsi ad hoc eligent committimus nos de presenti guardam sive custodiam dicte monete, ut ipsi custodes observent operationem dicte monete, et eam legaliter cudi et fieri faciant. Item, statuimus et ordinamus et promittimus bona fide per nos et omnes successores nostros vobis quod falsarios predictae monete, si qui inventi fuerint, eorumque defensores, adjuutores, receptatores, occultatores et fautores, et omnes illos qui scienter ad falsandum predictam monetam subvenerint assensum, consilium vel iuvamen, totis viribus persequemur et expugnabimus et in rebus et corpore graviter puniemus. Decernendo etiam statuimus quod castra et possessiones et cetera bona omnia eorum sint ipso facto nobis confiscata, et quod nostris usibus applicentur. Et promittimus vobis per nos et omnes heredes et successores nostros, bona fide, quod castra et possessiones et alia bona predictorum, que ex ista causa accipiemus vel occupabimus, numquam ipsis criminosis vel eorum heredibus restituemus, nec aliquam emendam inde eis faciemus. Promittimus etiam vobis bona fide per nos et nostros quod numquam operationem vel lucrum dicte monete vendemus, nec vendi permittemus. Item, statuimus et mandamus omnibus subditis nostris, et specialiter campsoribus seu numulariis terre nostre, presentibus et futuris, quod jurent in posse vicarii seu tenentis locum nostrum in illa civitate, vel loco in quo tenebunt tabulam cambii, quod si inveniant aliquos tenentes, habentes vel utentes falsis denariis dicte monete, quod requirant unde eos habuerint, et frangant incontinenti eos, tenendo in tabulis eorum forfices cum quibus predictos falsos denarios frangant, et quod denuncient et ostendant vicariis et aliis officialibus nostris eos qui dictos denarios tenuerint, habuerint vel usi fuerint scienter secundum quod justum fuerit puniendos. Item, volumus et mandamus et etiam statuimus quod omnes successores nostri seu heredes in Cathalonia, unus post alium imperpetuum, cum inceperint regnare jurent et confirment publice predictam monetam et omnia supradicta et singula, ut supra continentur. Volumus etiam et concedimus vobis et successoribus vestris imperpetuum, per nos et omnes heredes et successores nostros, quod per consensum nobis prestitum a vobis super factione et operatione predictae monete argenti non fiat aliquod prejudicium super pactis concessionibus, promissionibus et obligationibus factis universitati civium Barchinone ab illustri domino rege Jacobo felicis recordacionis quondam patre nostro et a nobis comprobatis super factione et operatione monete Barchinone

perpetue de terno, nec jus vestrum quantum ad predicta pacta, concessionones, promissiones et obligaciones in aliquo minuatur, immo ea omnia remaneant et sint vobis et successoribus vestris in suo robore et valore. Et nos promittimus ea tenere et observare imperpetuum. Et ut predicta omnia et singula majorem vobis et vestris obtineant firmitatem, gratis et ex certa scientia promittimus per nos et omnes heredes et successores nostros vobis et successoribus vestris et notario infrascripto a nobis stipulanti pro vobis, et eciam juramus vobis per Deum et ejus sancta quatuor Evangelia manibus nostris corporaliter tacta, quod predicta omnia et quodcumque predictorum tenebimus et observabimus perpetuo, et in aliquo non contraveniemus. Ad hec nos infans Alfonsus, predicti domini regis primogenitus, gratis et ex certa scientia laudamus, approbamus et confirmamus vobis predictis consiliariis et probis hominibus ceterisque omnibus aliis civibus Barchinone, presentibus et futuris, imperpetuum, convenciones, concessionones, promissiones et obligaciones, quas dictus dominus rex Jacobus felicis recordacionis, avus noster, fecit universitati Barchinone super factione et operatione predicte monete Barchinone perpetue de terno, prout hec melius et plenius in instrumento de ipsa moneta ternali facto continentur. Laudamus eciam, approbamus et confirmamus vobis et successoribus vestris imperpetuum concessionones, pacciones, promissiones et obligaciones, quas predictus dominus rex pater noster fecit vobis super factione et operatione, quam de consensu vestro modo debet facere fieri de predicta moneta argenti, prout melius et plenius supra continetur; et predictis omnibus et singulis ex certa scientia nostrum consensum prestamus, sicut melius dici potest et intelligi ad vestrum vestrorumque successorum salvamentum et bonum intellectum; promittentes vobis bona fide per nos et omnes successores nostros et notario infrascripto a nobis stipulanti nomine vestro et illorum quorum intersit, et eciam juramus per Deum et ejus sancta quatuor Evangelia manibus nostris corporaliter tacta quod numquam contra predicta vel aliqua de predictis veniemus per nos vel interpositam personam, immo predicta omnia et singula tenebimus et observabimus inviolabiliter. Actum est hoc Barchinone quinto kalendas julii, anno Domini millesimo CC^o octuagesimo quinto.

Signum Petri, Dei gracia Aragonum et Sicilie regis, qui hec laudamus, concedimus et firmamus atque juramus.

Signum infantis Alfonsi, predicti domini regis primogeniti, qui hec laudamus et firmamus atque juramus.

Testes hujus rei sunt: Gilabertus de Crudiliis, Raymundus Dorchau, Poncius, prepositus Solsonensis, Petrus de Sancto Clemente, Raymundus de Toylano et Petrus de Libiano.

Signum Petri Marchi, notarii publici Barchinone, qui de mandato dicti domini regis et dicti domini infantis Alfonsi hec scribi fecit et clausit die et anno quo supra.

8

1286, març, 29. Barcelona

Alfons II, rei d'Aragó, confirma a Bernat Burguet, Guillem Durfort, Bernat de Mataró, Guillem de Palau i Guillem Pere Dufay, consellers de la ciutat de Barcelona, i a tots els habitants d'aquesta ciutat la moneda de tern instituïda per Jaume I i la moneda d'argent instituïda per Pere II. El monarca disposa que la moneda d'argent tingui curs pertot arreu on circula la moneda de tern i que el diner d'argent tingui un valor de dotze diners de moneda de tern. Jura sobre els Evangelis que respectarà els compromisos i les promeses que el seu avi va fer respecte a aquestes monedes.

Llibre de les monedes, f. 9v.¹⁴

Confirmació feta per lo senyor rey Alfonso segon del privilegi de la moneda Barchinona d'argent per lo senyor rey en Pere, pare seu, instituhida, afforant aquella a XII diners Barchinones per cascun barchinones d'argent.

Noverint universi quod nos Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Majoricarum et Valencie ac comes Barchinone, gratis et ex certa sciencia laudamus, concedimus et confirmamus vobis, Bernardo Burgueti, Guilelmo Durfortis, Bernardo de Matarone, Guilelmo de Palacio et Guilelmo Petri Dufay, consiliariis civitatis Barchinone, et omnibus aliis civibus ejusdem civitatis, presentibus et futuris, monetam Barchinone perpetuam de terno quam dominus Jacobus

14. El foli 8v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 9: «Alfonsi secundi». Al marge de tall del foli 9, davant la línia 14, l'escrivà va afegir la postil·la: «Croats a XII drs», amb tinta vermella, i va traçar una marca de crida a l'altura de les línies 14 a 16.

felicis recordacionis rex Aragonum, avus noster, fecit cudi in Barchinona, quamque mandavit perpetuo currere in Barchinona et in aliis locis. Item, laudamus, concedimus et confirmamus monetam Barchinone de argento, quam dominus Petrus clare memorie, pater noster, fecit cudi in Barchinona, et nos eiam modo facimus cudi, volentes et statuantes quod ipsa moneta de argento currat et ea utantur omnes per omnia loca in quibus predicta moneta Barchinone perpetuo currit et recipitur, et quod unus quisque denarius predictae monete de argento recipiatur ab omnibus pro duodecim denariis predictae monete Barchinone perpetue de tenno. Laudamus eiam approbamus, concedimus et confirmamus omnia pacta, promissiones, condiciones et obligationes, quas dictus dominus rex Jacobus, avus noster, et dictus dominus rex Petrus, pater noster, fecerunt, statuerunt et concesserunt super efficacia, cursu, observacione opere et perpetuitate modis et valore predictarum monetarum, prout hec in instrumentis inde factis melius et plenius continetur; promittentes vobis, dictis consiliariis, nomine vestro et universitatis Barchinone, et notario infrascripto a nobis legitimo stipulanti pro ipsa universitate, et pro omnibus aliis quorum interest et interesse potest per nos et omnes successores nostros, et eiam juramus vobis per Deum et ejus sancta quatuor Evangelia manibus nostris corporaliter tacta, quod predicta omnia et singula tenebimus et observabimus inviolabiliter, et numquam in aliquo contraveniemus. Mandamus insuper omnibus vicariis, bajulis, curiis, officialibus et subditis nostris universis, presentibus et futuris, quod predicta omnia et singula teneant et observent et faciant ab omnibus inviolabiliter observari. Datum Barchinone quarto kalendas aprilis, anno Domini millesimo CC^{mo} octuagesimo sexto.

Signum Alfonsi, Dei gracia regis Aragonum, Majoricarum et Valencie ac comitis Barchinone.

Testes sunt: Guilelmus de Angularia, Arnaldus Rogerii, comes Pallariensis, Berengarius de Podio viridi, Raymundus de Montecatheno, Luppus Ferdinandi de Luna.

Signum Petri Marchesii, notarii dicti domini regis, qui, mandato ejusdem, hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

9

1291, abril, 10. Barcelona, a les Corts celebrades al convent dels frares menors

Jaume II, rei d'Aragó, confirma la moneda barcelonesa de tern.

Llibre de les monedes, f. 9v.

Constitució feta e fermada per lo senyor rey en Jaume segon en la Cort celebrada per lo dit senyor en la ciutat de Barchinona, en lo monastre dels Frares Menors a X de abril en l'any M^o CC^{mo} XCI^o, ab la qual confirma la moneda de tern perpetual segons forma e tenor del privilegi atorgat per lo senyor rey en Jaume segon.

Ca(pitulum) VIII^m. – Item, confirmamus et concedimus imperpetuum monetam Barchinonensem perpetuam de terno, secundum formam privilegii ipsius monete.

10

1317, setembre, 30. Saragossa

Jaume II, rei d'Aragó, reconeix que els consellers, els prohoms i tota la universitat de la ciutat de Barcelona l'han autoritzat a fabricar fins a 6.000 marcs d'argent de moneda d'argent al tipus de la moneda barcelonesa de tern. El monarca promet fabricar aquesta moneda amb bon argent únicament a Barcelona, i que per cada marc d'argent farà batre setanta-dos sous de diners d'argent de tern i que cada diner tindrà una llei d'onze diners i un òbol de moneda barcelonesa de tern. Promet que aquesta fabricació es farà observant les promeses fetes pels seus predecessors Pere II, Jaume I i Alfons II, les quals confirma i jura respectar sobre els Evangelis.

Llibre de les monedes, ff. 9v-10v.¹⁵

Carta ab la qual lo senyor rey en Jaume segon demana consentiment dels consellers de la ciutat de Barchinona de poder batre VI^m marchs d'argent ab la qual carta confirma a la dita

15. El foli 9v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 10: «Jacobi secundi». Al marge de tall del foli 10, l'escrivà va traçar una marca de crida a l'altura de les línies 5 a 7.

ciutat tots los privilegis atorgats per los senyors reys passats sobre la moneda Barchinona axí menuda com d'argent. E lo privilegi del afforament de aquella.¹⁶

Noverint universi quod nos Jacobus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice ac comes Barchinone, ex certa sciencia confitemur et in veritate recognoscimus vobis, consiliariis et probis hominibus et toti universitati civitatis Barchinone, quod ab magnam instanciam precum nostrarum et urgente necessitate prebuistis nobis consensum cudendi et faciendi monetam de argento cum signo quo signatur moneta Barchinone perpetua de terno, ita tamen quod non cudamus racione dicte monete nec fieri faciamus monetam argenteam nisi usque ad sex millia marchas argenti operanda et convertendas in infrascriptam monetam; promittentes vobis quod faciemus ipsam monetam cudi bene et legaliter in Barchinona et non alibi, et de bono et legali argento, et quod de una quaque marcha boni argenti ad rectum pondus marche tabule camporum Barchinone faciemus cudi et fieri septuaginta duos denarios argenti boni et fini terni et non ultra; et quod unus quisque denarius fiat et cudatur ad legem undecim denariorum et oboli predictae monete Barchinone de terno, ita quod per illam operationem predicta moneta Barchinone de terno non mutetur nec minuatur vel in aliquo defraudetur; et quod observabimus in cudendo et faciendo dictam monetam omnia alia vobis dictis consiliariis et probis hominibus et universitati civitatis Barchinone concessa et promissa observari per illustrissimum dominum regem Petrum felicis recordacionis, patrem nostrum, tam super cudicione monete argenti, prout in privilegio vobis concesso per dictum patrem nostrum lacius continetur, quod fuit factum Barchinone quinto idus^(a) julii, anno Domini millesimo CC^{mo} octuagesimo quinto, et in alio privilegio concesso per illustrissimum dominum regem Jacobum recordacionis inclite, avum nostrum, quod fuit factum kalendis augusti, anno Domini M^o CC^{mo} quinquagesimo octavo, et in alio privilegio illustris domini regis Alfonsi felicis memorie, fratris nostri, quod fuit factum Barchinone quarto kalendas aprilis, anno Domini millesimo CC^{mo} octuagesimo sexto. Volumus tamen et concedimus vobis et vestris successoribus imperpetuum per nos et om-

16. La rúbrica és escrita al peu del foli 9v, a continuació de l'acta anterior.

nes successores et heredes nostros, quod per consensum nobis prestitum a vobis super factione et operatione predicte monete argenti non fiat aliquod prejudicium super pactis, concessionibus, promissionibus et obligationibus factis universitati civitatis Barchinone ab illustribus domini predecessoribus nostris, prout in instrumentis seu privilegiis predictis vobis super factione et operatione dicte monete concessis lacius et plenius continetur. Laudamus eciam et confirmamus expresse et ex certa sciencia vobis et successoribus vestris imperpetuum omnes concessiones, pactiones, promissiones et obligationes, quas dicti domini reges Jacobus, avus, Petrus, pater, et Alfonsus, frater nostri, fecerunt vobis super factione et operatione predicte monete argenti et alterius monete de terno Barchinone, prout melius et plenius in dictis privilegiis et concessionibus de quibus supra fit mencio continetur; promittentes vobis bona fide per nos et omnes successores nostros et notario infrascripto a nobis stipulanti legitime nomine vestro et illorum quorum intersit, et eciam jurantes per Deum et ejus sancta quatuor Evangelia manibus nostris corporaliter tacta, quod numquam contra predicta vel aliqua de predictis contentis in dictis privilegiis veniemus seu faciemus per nos seu interpositam personam, immo predicta omnia et singula tenebimus et observabimus et observari inviolabiliter faciemus. In cujus rei testimonium presens privilegium nostrum inde fieri et sigillo majestatis nostre appendicio jussimus roborari. Quod est actum in civitate Cesarauguste, secundo kalendas octobris, anno Domini millesimo CCC^{mo} decimo septimo.

Signum Jacobi, Dei gracia regis Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice ac comitis Barchinone.

Testes sunt, qui presentes interfuerunt, Petrus Boyl, magister rationalis et consiliarius, Guilelmus Oulomarii, judex curie, et Guilelmus Augustini, scriptor domini regis predicti.

Ffuit clausum per Bernardum de Aversone, notarium domini regis.

(a) *Sic per kalendas.*

11

1317, desembre, 1. València

Jaume II, rei d'Aragó, demana el consell del bisbe de Barcelona, Ponç,¹⁷ sobre la seva intenció de fer encunyar moneda barcelonesa d'argent a la ciutat de Barcelona.

Llibre de les monedes, f. 11.¹⁸

Jacobus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice ac comes Barchinone, venerabili in Christo patri Poncio, divina providencia Barchinone episcopo, salutem et dilectionem. Cum nos pro utilitate publica ordinaverimus et intendamus monetam Barchinone argenti cudi in proximo in civitate Barchinone usque ad certam quantitatem, idcirco vestrum consilium super hoc ducimus requirendum. Datum Valencie, kalendis decembris, anno Domini millesimo CCC^{mo} decimo septimo.

12

1320, novembre, 18. València

Jaume II, rei d'Aragó, informa els consellers i els prohoms de la ciutat de Barcelona que el seu tresorer, Pere March, li ha comunicat la resposta que han donat a la seva petició d'autoritzar-lo a fer encunyar una certa quantitat de barcelonesos d'argent superior a la que ja li han atorgat. El monarca els demana poder fabricar aquesta moneda d'ací a la propera quaresma, data en què serà de tornada a Barcelona i estarà en disposició de discutir-ho amb ells.

Llibre de les monedes, f. 11v.¹⁹

Letra ab la qual demana lo dit senyor dels consellers de la ciutat de Barchinona al-larch de temps en lo batiment per ells al dit senyor permès fer de la moneda d'argent Barchinona.

17. Ponç de Gualba, bisbe de Barcelona (1303-1334).

18. El foli 10v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 11: «Jacobi secundi».

19. Al marge de tall del foli 11, l'escrivà va traçar una marca de crida a l'altura de les línies 6 a 8.

Jacobus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice ac comes Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, ffidelibus nostris consiliariis et probis hominibus civitatis Barchinone, salutem et gratiam. Reveniens ad curiam nostram ffidelis thesaurarius noster Petrus Marchi retulit nobis respensionem, quam vos ei fecistis, ad preces quas vobis porreximus super prestando assensum vestrum circa cudi faciendam per nos certam quantitatem Barchinone argenti ultra quantitatem ad quam cudendam jam vestrum adhibueratis consensum. Et cum nos super dicto assensu nobis per vos ad predicta omnino prestando vobiscum tractare seu tractari facere intendamus, ad id vos modis congruis inducendo, idcirco fidelitatem vestram attente rogamus quatenus honore nostri et sicut utilitates nostras pro viribus procurare debetis, velitis annuere ut dicta Barchinone argenti moneta saltem usque ad Carniprivium proxime instans cudi valeat. Quoquidem termino nos proculdubio in partibus ipsis esse intendimus. Et tunc, ut premissum est, pro parte nostra vobiscum haberi poterint colloquium et tractatus. Et in hoc nullatenus inveniamus repulsam si nobis intenditis complacere, scituri quod id advenit nobis gratum. Datum Valencie, quartodecimo kalendas decembris, anno Domini millesimo CCC^{mo} vicesimo.

13

1339, maig, 12. València

Pere III, rei d'Aragó, informa els canvistes, drapers, comerciants, argenters i tots els altres habitants de la ciutat i el regne de València que a fi de posar remei a la desvaloració del barcelonès d'argent deguda a l'activitat dels falsificadors, ha ordenat en el seu consell que tot barcelonès d'argent que sembli íntegre sigui acceptat per dotze diners menuts sense ser pesat, que tot barcelonès d'argent que sembli rebaixat sigui pesat amb un pes de setanta-sis barcelonesos el marc, i que els que facin aquest pes siguin acceptats com a bons a raó de dotze diners menuts, mentre que aquells altres el pes dels quals sigui inferior siguin venuts a l'unça i al marc al més dient, i les persones que comprin aquestes monedes dolentes les hauran de tallar immediatament en presència del venedor. Tota persona que contravingui aquestes disposicions incorrerà en una pena de seixanta sous.

*Llibre de les monedes, f. 11v-12.*²⁰

Littera domini regis Petri tercii cum qua mandat quod Barchinones argenti boni recipiantur et currant ut consueverunt suo precio, segons forma dels capítols en la present letra mencionats, ço és a XII diners menuts.

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice ac comes Barchinone, ffdelibus suis campsoribus, draperiis, mercatoribus, argenteriiis et aliis quibuscumque habitatoribus civitatis et regni Valencie, cujuscumque legis et condicionis existant, salutem et gratiam. Noveritis nos volentes falsitatem seu fraudem que fit super diminucione seu concione Barchinone argenti per falsarios et maliciosas personas diabolico spiritu excoquatas, ut consueverunt suo precio infrascripta capitula in nostro consilio ordinasse, quorum tenor sequitur in hunc modum: «*Primerament ordonam que tot barchinones qui sia o paregua esser complit e no paregua esser tallat o tesorat, sia reebut per XII diners menuts per tot hom generalment e sens pes. Ítem, que tot barchinones qui parra esser tesorat sia pesat ab pesal que entren LXXVI barchinones en lo march, e aquells qui seran del dit pes sien reebuts per bons a rahó de XII diners menuts. Ítem, que tot barchinones qui seran nactis e no bastaran al pes del qual entraran LXXVI barchinones al march, dege esser venut a rahó de onza o de march a qualsvol persones qui més hi daran e no en altre manera. Ítem, que tot hom qui comprara barchinones nactis al dit pes de onza o de march dege aquells tallar encontinent en presència del venedor. E tots aquests capítols ordonan que sien tenguts e observats en la ciutat e regne de València per esquivar fraus e que la mala moneda sia confirmada sots pena de LX solidos levadora per nostres officials de tots aquells qui contra los dits capítols o algun d'aquells tantes vegades com hi vendran.*» Quare vobis et unicuique vestrum dicimus et expresse mandamus quatenus predicta capitula et omnia et singula in eisdem contenta observetis et observari faciatis in omnibus juxta formam superius expressatam, alias per presentes mandamus universis et singulis officialibus nostris presentibus et futuris, vel eorum locatentibus, ut predictam in jamdictis capitulis contentam a contrafacientibus et bonis ipsorum exigant et requirant. Datum Valencie, quarto idus madii, anno Domini millesimo CCC^{mo} tricesimo nono.

20. El foli 11v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 12: «Petri III».

1339, juny, 24. Barcelona

Pere III, rei d'Aragó, després d'haver estat advertit pels consellers i els prohoms de la ciutat de Barcelona, ordena a Guillem de Cervelló, sotsprocurador al Regne de València, que revoqui immediatament l'ordre ordinària que aquest ha promulgat recentment per la seva pròpia autoritat de destruir tots els barcelonesos d'argent que siguin descoberts rebaixats, modificats o amb un pes inferior al legal, amb el risc de provocar una important penúria de numerari. En conseqüència, el monarca li ordena que faci pregonar públicament a la ciutat i al Regne de València que ningú no talli ni pesi cap barcelonès d'argent, ni quan aquests siguin modificats o rebaixats. Li recorda que amb el consell de prohoms de la ciutat de Barcelona, d'on la moneda porta el nom i la subscripció, va promulgar una ordenança en què s'estipulava especialment que quan les lletres de Barcelona apareguessin a la circumferència d'un dels seus costats, els barcelonesos d'argent havien de considerar-se bons i suficients, i ningú no tenia dret a refusar-los. També li ordena que prohibeixi el canvi dels diners menuts.

Llibre de les monedes, f. 12v.

Letra ab la qual lo senyor rey mana los Barchinones d'argent ésser reebuts per tot hom per bons pus de la una part o de la altre fossen en gir les letres entegres e açò sens pesar.

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, nobili et dilecto nostro Guilelmo de Cervilione, gerentivices procuratoris in regno Valencie, vel ejus locatenentibus, salutem et dileccionem. Exponentibus nobis consiliariis et probis hominibus civitatis Barchinone percepimus quod vos noviter auctoritate propria ordinastis quod barchinones argenti qui tonsurari, scisi vel in aliqua parte tacti fuerint adinventi aut ad pensum ordinarium seu debitum non suffecerint scindantur, de quo admiratione nec immerito suscepimus vehementem, cum ex hac causa posset de facili infra regna et terras nostras propter monete indigenciam periculum non modicum evenire. Quocirca vobis expresse dicimus et mandamus quatenus incontinenti predicta revocatis revocarique protinus faciatis, et nichilominus in civitate predicta et aliis locis dicti regni in quibus vobis videbitur preconizari publice faciatis quod nullus sub pena nostre graciae et mercedis audeat Bar-

chinonum argenti, quantumcunque tacti vel cisi fuerint, in aliqua sui parte scindere vel ponderare. Nos tantum^(a) unacum consilio proborum hominum dicte civitatis Barchinone, a qua dicta moneta subscripcione et nomen habet, certam ordinacionem fecimus super eo, continentem inter cetera, quod si in altera parte dicti Barchinones apparuerint littere ipsum Barchinonem circumferentes, quod talis Barchinones pro bono et sufficienti habeatur, nec aliquis sub certa pena in dicta ordinacione apposita audeat repudiare illum. Insuper volumus quod illi qui dictam monetam recipere voluerint eandem ad valorem et cotum solitum recipere teneantur. Ceterum cum intellexerimus quod nonnulli infra dictum regnum cambium pro denariis minutis recipere non verentur, mandamus vobis quod id omnino prohibeatis, nec dictum cambium deinde recipi modo aliquo permittatis. Datum Barchinone, octavo kalendas julii, anno Domini millesimo CCC^{mo} tricesimo nono.

(a) *Sic per tamen.*

15

1339, juliol, 1. Barcelona

Pere III, rei d'Aragó, ordena al veguer, al batlle, als jurats i als prohoms de Vilafranca del Penedès que apliquin l'ordenança que el mateix monarca va promulgar amb el consell dels prohoms de la ciutat de Barcelona estipulant que els barcelonesos d'argent havien de ser considerats bons i suficients mentre les lletres de Barcelona apareguessin a la circumferència d'un dels seus costats, i que ningú no pogués refusar-los sota pena de cinquanta sous barcelonesos, i recorda també la prohibició de canviar diners menuts.

Llibre de les monedes, ff. 12v-13.²¹

Letra ab la qual mana lo senyor rey que generalment sots pena de L solidos tot barchinones d'argent en lo qual apparran les letres en alguna part sia pres per bo e que algú no gos rebiuar de pendre aquell.

21. El foli 12v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 13: «Petri III».

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, dilecto et fidelibus suis vicario et bajulo necnon juratis et probis hominibus Villefranche Penitensis, salutem et dileccionem. Ecce quod nos ad tollendam oppinionem que inter subditos nostros orta est super recipiendis denariis barchinone argenti, habito consilio proborum hominum civitatis Barchinone, cujus dicta moneta subscripcionem et nomen habet, certam ordinationem super eo inter cetera continentem, quod in aliqua parte dicti barchinones apparuerint littere ipsorum barchinonensium, quod talis barchinones pro bono et sufficienti habeatur, nec aliquis sub pena quinquaginta solidorum barchinonensium audeat repudiare illum. Insuper volumus quod illi qui dictam monetam receperint eandem ad valorem et cotum solitum recipere teneantur, et eciam quod aliqui in dicta villa cambium pro denariis minutis recipere non sint ausi. Quare mandamus vobis quatinus predictam ordinationem observetis et observari faciatis, necnon prohibeatis ne dictum cambium deinde modo aliquo recipiatur, alias vos dicti vicarius et bajulus a contrafacientibus penam predictam absque remissione aliqua exigatis. Datum Barchinone, kalendis julii, anno Domini millesimo CCC^{mo} XXX° nono.

15b

1339, juliol, 3. Barcelona

La mateixa carta adreçada al veguer de Girona i de Besalú i al batlle, als jurats i als prohoms de la ciutat de Girona.

Llibre de les monedes, f. 13.

Similis littera facta fuit et directa vicario Gerunde et Bisuldu-
ni et bajulo necnon juratis et probis hominibus civitatis Gerunde.
Datum Barchinone, quinto nonas julii, anno Domini M^o CCC^{mo}
XXX^onono.

15c

1339, juliol, 8. Barcelona

La mateixa carta adreçada al veguer d'Osona, Vic, Ripoll i el Ripollès i Camprodon i al batlle, als consellers, als jurats i als prohoms de la ciutat de Vic.

Llibre de les monedes, f. 13.

Similis littera directa dilecto et fidelibus suis vicario Ausone, Vici, Rivipulli et Rivipullensis ac Campirotundi et de regali ac vicario et bajulo Vici necnon consiliariis, juratis et probis hominibus ejusdem civitatis Vicensis. Datum Barchinone, VIII° idus julii, anno Domini M^o CCC^{mo} XXX° nono.

15d

1339, juliol, 27. Barcelona

La mateixa carta adreçada al batlle, als jurats i als prohoms de Caldes de Montbui.

Llibre de les monedes, f. 13.

Similis littera directa bajulo, juratis et probis hominibus Calidarum de Montebovino. Datum Barchinone, VI° kalendas augusti, anno Domini M^o CCC^{mo} XXX° nono.

15e

1339, juliol, 29. Barcelona

La mateixa carta adreçada als homes i a la universitat de la vila de Piera, tramesa al batlle i als jurats d'aquesta vila.

Llibre de les monedes, f. 13.

Similis littera fuit facta hominibus et universitati ville Apiarie et missa bajulo et juratis ville predictae. Datum Barchinone, quarto kalendas augusti, anno predicto.

15f

1339, juliol, 29. Barcelona

La mateixa carta adreçada als homes i a la universitat de la vila de Besalú, tramesa al batlle i als jurats d'aquesta vila.

Llibre de les monedes, f. 13.

Similis littera fuit facta hominibus et universitati ville Bisulduni

et missa bajulo et juratis ville Bisulduni vel eorum locatenentibus.
Datum Barchinone, quarto kalendas augusti, anno predicto.

15g

1339, juliol, 27. Barcelona

La mateixa carta adreçada al batlle, als jurats i als prohoms d'Igualada.

Llibre de les monedes, f. 13.

Similis littera fuit missa bajulo, juratis et probis hominibus
ville Aqualate. Datum Barchinone, sexto kalendas augusti, anno
predicto.

16

1339, juliol, 25. Barcelona

*Pere III, rei d'Aragó, accedint a la súplica dels jurats i els prohoms
de la ciutat de València, revoca l'ordenança del 24 de juny
precedent per la qual els prohibia destruir els barcelonesos
d'argent considerats deficients i canviar els diners menuts, ja
que era contrària als furs del Regne de València i als privilegis
d'aquella ciutat.*

Llibre de les monedes, ff. 13-14.²²

**Provisió ab la qual lo senyor rey revoca certa crida feta en
la ciutat de València sobre la recepció dels barchinones d'argent,
com fos fet contra fur de València.**

Nos Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et
Corsice comesque Barchinone, recolentes mandatum infrascriptum
fecisse vobis dilectis et fidelibus juratis et probis hominibus
civitatis Valencie per nostram litteram sub hac forma: «Petrus,
Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comesque
Barchinone, dilectis et fidelibus juratis et probis hominibus civitatis
Valencie, salutem et dileccionem. Exponentibus nobis consiliariis
et probis hominibus civitatis Barchinone percepimus quod vos

22. El foli 12v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis»,
que continua a l'encapçalament del foli 13: «Petri III».

unacum nobili dilecto consiliario nostro Guilelmo de Cervilione, gerente vices procuratoris in regno Valencie, noviter auctoritate propria ordinastis quod barchinones argenti qui confiscati, cisi vel in aliqua parte tacti fuerint adinventi aut ad pensum ordinatum seu debitum non suffecerint scindantur, de quo admiracionem nec immerito suscepimus vehementem, cum ex hac causa posset de facili infra regna et terras nostras propter monete indigenciam periculum non modicum evenire. Quocirca vobis expresse dicimus et mandamus quatinus incontinenti predicta revocetis revocarique protinus faciatis et a predictis omnino abstineatis. Nos enim cum consilio proborum hominum dicte civitatis Barchinone, a qua dicta moneta subscripcionem et nomen habet, certam ordinacionem fecimus super eo continentem inter cetera quod si in altera parte dicti barchinones app(ar)uerint littere ipsorum barchinonensium circumferentes, quod talis barchinones pro bono et sufficienti habeatur, nec aliquis sub certa pena audeat repudiare illum. Insuper volumus quod illi qui dictam monetam recipere voluerint ad valorem et cotum solitum, eam recipere teneantur. Ceterum cum intellexerimus quod nonnulli infra dictum regnum cambium pro denariis minutis recipere non verentur, mandamus vobis quod id omnino prohibeatis, nec dictum cambium deinde recipi modo aliquo permittatis. Datum Barchinone, VIII° kalendas julii, anno infrascripto.» Et nunc pro parte vestri dictorum juratorum et proborum hominum dicte civitatis nobis fuerit humiliter supplicatum quod predictum mandatum, quod contra forum regni Valencie et contra privilegium antiquum dicte civitatis esse esseritis revocare ex debito justicie dignaremur, cum de voluntate vestra dicta ordinacio facta non fuerit nec eciam preconizacio supradicta, immo vobis contra dicentibus et expresse inde protestantibus, idcirco, cum nostra intersit privilegia et foros subditis nostris concessa servare illæsa, tenore presentis carte nostre revocamus, annullamus et penitus irritamus mandatum predictum per nos vobis factum, in quantum tamen contra forum et privilegium vestrum factum esse noscatur. Mandantes per presentem universis et singulis officialibus nostris, presentibus et futuris, quod revocacionem nostram hujusmodi firmam habeant, teneant et observent et ab aliis faciant inviolabiliter observari. In cujus rei testimonium presentem cartam nostram vobis fieri jussimus nostro sigillo pendenti munitam. Datum Barchinone, VIII° kalendas augusti, anno Domini millesimo CCC^{mo} XXX° nono.

1340, octubre, 7. Barcelona

Pere III, rei d'Aragó, ordena al veguer i al batlle de Vilafranca del Penedès que facin proclamar immediatament en els llocs sotmesos a la seva jurisdicció la crida que s'ha fet a la ciutat de Barcelona a sol·licitud del General de Catalunya, per la qual ordena que totes les monedes barceloneses d'argent la inscripció de les quals sigui íntegrament llegible per un costat siguin acceptades sense ser pesades, sota pena de vint sous en cas d'infracció; que totes aquelles la divisa de les quals sigui mutilada siguin pesades amb el pes que ha ordenat i que siguin acceptades si el seu pes es demostra correcte, sota pena de vint sous; que els propietaris de monedes el pes de les quals es demostrí insuficient puguin fer-les destruir per aquells a qui s'assigni aquesta funció; que ningú no pugui comprar monedes barceloneses d'argent intactes al marc o a l'unça, sota pena de cent sous en cas d'infracció, dels quals dos terços seran per al rei i un terç per al denunciant. En conseqüència, el monarca els ordena que apliquin als infractors les penes previstes en aquella proclamació. Els confereix el poder de nomenar a la vila una, dues o tres persones qualificades que s'encarreguin de verificar aquesta moneda i de destruir les peces que tinguin un pes insuficient.

Llibre de les monedes, f. 14v.²³

Letra o provisió feta per lo dit senyor a supplicació del General de Cathalunya ab la qual mana sots pena de XX sòlidos los barchinones d'argent ésse per tots reebuts segons forma de una crida feta per lo dit senyor en la ciutat de Barchinona.

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, ffidelibus nostris vicario et bajulo Villefranche Penitensis vel eorum locatenentibus, salutem et graciam. Significamus vobis nos noviter ad supplicacionem et requisicionem Generalis Cathalonie et pro tollenda vexacione qua Generale ipsius opprimebatur super cursu barchinonensis argenti subscriptam preconizacionem fieri fecisse in civitate Barchinone tenorem hujusmodi continentem: «*Ara oiats per manament del*

23. El foli 13v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a la capçalera del foli 14: «Petri III».

senyor rey a requesta e supplicació del General de Catalunya que tot barchinonès d'argent en què sien les letres entires, de la una part o de la altra, sia reebut sens que nol calgue pesar, e que tot hom lo haia a pendre, e qui contrafarà que pach XX sòlidos. Ítem, que tot Barchinonès d'argent en què no sien les letres entires, de la una part o de la altra, sia pesat al pes per nós ordonat; e si serà trobat de pes, que sia reebut; e qui reebre nol volrà, que pach XX sòlidos. Ítem, que tot barchinonès qui de pes no serà puxe fer trencar aquell d'aquí serà a aquells qui en cascun loch hi seran assignats. Ítem, que neguna persona no gos comprar barchinones d'argent a march o a rahó de march o de onza, si donchs los dits barchinones no seran trencats; e qui contrafarà, que pach cada vegada C sòlidos de les quals penes haurà les dues parts lo senyor rey, e la terça lo acusador.» Quocirca volumus ac vobis dicimus et mandamus quatenus consimilem preconizacionem in locis vestre jurisdictionis quibus preconizationes sunt fieri solite, ilico fieri faciatis ne per aliquos ignorancia allegari valeat super ea. Et si quos inveneritis contrafacientes penis sive bannis in dicta preconizacione contentis ipsos puniatis dictas penas sive banna ab eisdem exigendo protenus et levando, juxta tenorem preconizacionis superius annotate. Nos enim tenore presentis vobis dicto bajulo tradimus in mandatis et plenam conferimus potestatem ut eligatis et eligere possitis in dicta villa unam vel duos vel plures bonas et idoneas personas et sufficientes, que dictos barchinones argenti recognoscant, et quos repererint non sufficere ad pondus per nos ordinatum de voluntate illorum quorum fuerint, possint eosdem scindere et scindi facere, juxta formam preconizacionis pretacte. Datum Barchinone, nonas octobris, anno Domini millesimo CCC^{mo} quadragesimo.

17b

Cartes similars han estat enviades als altres veguers i batlles del Principat de Catalunya.

Simili modo fuit scriptum omnibus vicariis et bajulis ac eorum locatenentibus Principatus Cathalonie.

1340, octubre, 10. Barcelona

Pere III, rei d'Aragó, ordena al seu veguer de Barcelona i el Vallès que vetlli perquè els delegats que els consellers i prohoms de la ciutat de Barcelona nomenin per verificar la moneda barcelonesa d'argent ho facin d'acord amb el contingut de la crida que el monarca ha fet proclamar a sol·licitud del General de Catalunya.

Llibre de les monedes, ff. 14v-15.²⁴

Letra ab la qual lo senyor rey dóna licència als consellers de Barchinona que segons la forma e tenor de la crida en la present letra mencionada elegesquen persones sufficients per a regonèxer la dita moneda segons ordinació damunt dita.

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, dilecto suo vicario Barchinone et Vallensis vel ejus locumtenenti, salutem et dileccionem. Cum nos ad supplicationem et postulacionem Generalis Cathalonie provisionem, ordinacionem et preconizacionem fieri fecimus contenencie subsequenter: «*Ara oiats per manament del senyor rey a requesta e supplicació del General de Catalunya que tot barchinònes d'argent en què sien les letres entegres, de la una part o de la altra, sia reebut sens que nol calgue pesar, e que tot hom lo hage a pendre etc...*, ut supra.» Nosque consiliariis et probis hominibus civitatis Barchinone per presentes duserimus^(a) concedendum quod possint eligere et ordinare aliquos probos homines ad recognoscendum barchinones argenti juxta ordinacionem preinsertam. Ideo, ad supplicationem dictorum consilioriorum et proborum hominum civitatis pretacte humilem nobis exhibitam, vobis dicimus et expresse mandamus quatenus illos proceres quos dicti consilarii et probi homines civitatis jamdicte ad hec duxerint eligendos sive eciam ordinandos totaliter compellatis ad recognoscendum predictos barchinones argenti, necnon ad exequendum alia contenta in suprascripta ordinacione per nos facta juxta ejus seriem et tenorem, donec nos aliter super hoc duxerimus providendum, taliter in his vos habendo quod narrata in dicta ordinacione firmiter ut convenit observentur. Datum Barchinone, sexto idus octobris, anno Domini millesimo CCC^{mo} quadragesimo.

(a) *Sic per duxerimus.*

24. El foli 14v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a la capçalera del foli 15: «Petri III».

19

1340, desembre, 9. Barcelona

Pere III, rei d'Aragó, a fi d'afavorir la circulació de la moneda de billó batuda a la ciutat de Barcelona, pren sota la seva protecció i guiatge totes les persones que transportin aquesta moneda, sigui quina sigui la seva condició, exceptuant els lladres, els bandits de camí ral, els falsificadors i els autors d'un crim de lesa majestat.

Llibre de les monedes, f. 15.

Provisió ab la qual lo senyor rey guia e assegura totes e qualsevol persones portants argent billó o cambi a la dita moneda.

Nos Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, cupientes ut moneta que in civitate Barchinone cuditur argento billono et aliis necessariis abundet, idcirco tenore presencium guidamus et assecuramus quascumque personas ad ipsam monetam defferentes argentum billonum seu cambium cujuscumque condicionis existant, ita quod in veniendo ad ipsam monetam stando et eciam redeundo, non possint detineri, marchari, pignorari seu eciam impediri culpa crimine aut debitis alienis nisi principales fuerint in eis aut fidejussorio nomine obligati, nec eciam in his casibus nisi prius in eisdem fatica inventa fuerit de directo. Ab hoc tamen guidatico et assecuramento excludimus fures, fractores itinerum, fabricatores false monete et qui crimen lese comiserint majestatis. Mandantes universis officialibus nostris presentibus et futuris vel eorum locatenentibus quatenus predictum guidaticum et assecuramentum observent et observari faciant, ut superius continetur. In cujus rei testimonium presentes inde fieri jussimus nostro sigillo munitas. Datum Barchinone, quinto idus decembris, anno Domini millesimo CCC^{mo} quadragesimo.

20

1345, juny, 30. Perpinyà

Pere III, rei d'Aragó, ordena als obrers de la moneda de la ciutat de Barcelona que fabriquin totes les peces barceloneses d'argent amb el pes precís, de manera que aquest no variï més enllà del pes d'un gra de forment. El monarca els recorda que es va

comprometre personalment davant del General de Catalunya a vetllar pel manteniment del pes i la llei d'aquesta moneda.

Llibre de les monedes, f. 15v.²⁵

Letra ab la qual lo senyor rey mana als obrès de la moneda Barchinona que en lo fabricar de la dita moneda tota la graxesa o flaquesa no puxe ésser més o menys de un gra de forment.

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, ffidelibus suis operariis monete nostre civitatis Barchinone, salutem et dileccionem. Adeuntes presenciam nostram nuncii fidelium nostrorum consiliorum et proborum hominum civitatis Barchinone nobis cum humili instancia supplicarunt quod, cum ex inequalitate monete Barchinone argenti nunc currentis, eo videlicet quia ejusdem ponderis non sunt barchinones argenti, immo unus fortis ponderis et alius debilis invenitur et sit in aliqua parte sui sequatur moneta predicta, et ipsa moneta dicta de causa repudietur, gentesque magnum inde suscipiant detrimentum, super coequanda dicta moneta provisiones condecetes facere dignaremur. Verum cum nostram deceat majestatem super predicta moneta seu fabricacione ejusdem per quam monetam in maxima parte rei publice conservatur utilitas, tales ordinationes facere quibus mediantibus dicta moneta in equali pondere perseveret, et ex ejus equalitate, dicta inequalitate cessante, super facto dicte monete seu cursus ejusdem, dicte rei publice tollatur omnis materia nocumenti; idcirco vobis dicimus et mandamus expresse quatenus dictam monetam et unumquemque barchinonem argenti sic in fino seu de fino pondere faciatis et fieri faciatis, quod in uno quoque barchinone gravitas seu debilitas sui recti ponderis ultra pensum unius grani frumenti, quod ad supplicacionem Generalis Cathalonie per nos ab unoquoque barchinone argenti dicte monete nunc currentis deductum, amotum seu diminutum extitit nullatenus valeat reperiri, cavendo attentius quod predictorum pretextu dicte monete pondus non diminuatur aut lex ipsius modo aliquo deteriorari non possit, immo in suis debitis et assuetis lege et pondere dicta moneta totaliter remaneat illibata. In predictis sicut de vobis confidimus talem diligenciam adhibendo quod de negligencia reprehendi minime possitis, sed de diligencia merito commendari valeatis. Datum Perpiniani, pridie

25. L'escrivà va traçar una marca de crida al marge de tall del foli 15v, a l'altura de les línies 20 a 22.

kalendas julii, anno Domini millesimo CCC^{mo} quadragesimo quinto.
A. Vic(ecancellarius).

21

1345, juliol, 4. Perpinyà

Pere III, rei d'Aragó, informa a Pere Vicenç, mestre de la moneda de Barcelona, que a sol·licitud dels representants de la ciutat de Barcelona ha disposat que d'ací a un any totes les persones que posseixin moneda d'argent de Barcelona encunyada en aquesta ciutat des de la seva coronació i el pes de la qual sigui inferior al pes legal que recentment ha ordenat, estiguin obligades a portar-les a la seca de Barcelona. En conseqüència, li ordena que accepti aquestes monedes deficientes i les canviï per monedes de bon pes. El mestre de la moneda haurà de portar el compte de tots els intercanvis d'aquest tipus que es portin a terme durant aquest any i imputar-ne el dèficit comptable al General de Catalunya. Les despeses de refosa de les monedes deficientes i la resta de despeses relacionades amb aquesta operació seran deduïdes de les rendes reials de la moneda.

Llibre de les monedes, f. 15v-16v.²⁶

Letra ab la qual lo senyor rey vol e mana que tots los barchinones d'argent qui són dèbils e flachs sien portats a la secca e restituhits de moneda fort a cost e messió del General de Cathalunya.

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, fidei suo Petro Vincencii, magistro monete nostre Barchinone, salutem et gratiam. Bene scitis qualiter his diebus ad supplicationem nunciorum consiliariorum et proborum hominum civitatis Barchinone, eo quia ex inequalitate monete Barchinone argenti, scilicet quod unus fortis ponderis et alius debilis inveniebantur, dicta moneta repudiebatur, gentesque nostre magnum inde paciebantur detrimentum. Volentes super facto dicte monete, in qua in maxima parte rei publice conservatur, utilitas provisiones facere

26. El foli 15v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 16: «Petri III».

concedentes, operariis dicte monete injugendum duximus quod dictam monetam et unum quemque barchinonem argenti sic in fino seu de fino pondere facerent et fieri facerent quod in unoquoque barchinone argenti gravitas vel debilitas sui recti ponderis ultra pensum unius grani frumenti, quod ad supplicacionem Generalis Cathalonie per nos ab uno quoque Barchinone argenti monete nunc currentis deductum, amotum seu diminutum extitit valeret nullatenus experiri. Nunc autem ad tucio rem dicte rei publice utilitatem ut convenit anelantes, dictorum nunciorum civitatis Barchinone interveniente tractatu et supplicacione humili, sic duximus providendum quod quicumque habentes monetam Barchinone argenti cugni tamen nostri et que facta fuerit a tempore citra quo nostri regiminis per Dei gratiam recepimus diadema, queque sit debilioris seu fragilioris ponderis quam illa moneta quam fieri mandavimus per operarios supradictos, ut prefertur, quique de ipsa moneta forcioris ponderis cambium facere voluerint ipsam monetam infra unum annum a datum presencium inantea continue numerandum defferant ad monetariam sive seccam nostram civitatis Barchinone vobis tradendam, et quod totidem barchinones argenti fini ponderis supradicti per vos tradantur eisdem quot vobis per eosdem tradentur fragilis monete minoris ponderis antedicti, non tamen tosguiratos vel alias privato ingenio diminutos. Mandantes vobis quatenus ordinacionem nostram presentem juxta sui seriem observando de moneta forti seu fini ponderis pro debili supradicta cum quibuscumque hoc facere volentibus cambium faciatis durante tempore anni superius expressati. Volumus tamen et vobis mandamus quod, facta per vos compensacione fortis monete per vos tradente cum debili recipienda per vos juxta modum predictum de gravitate et debilitate utriusque monete, ac minus valencie monete debilis antedicte, certum et rectum compotum faciatis. Ipsam tamen debilitatem seu minus valenciam ponderis dicte monete tantum in compoto quod inter nos et Generale Cathalonie super facto monete est et esse consuevit ad partem dicti Generalis et non ad nostram volumus computari, sic quod dicta minus valencia et debilitas non nobis set dicto Generali totaliter imputetur. Expensas vero fiendas in refundenda dicta debili moneta et aliis faciendis per vos solvi jubemus de jure nobis pertinenti in moneta predicta. Mandantes magistro rationali curie nostre seu cuicumque alii a vobis compotum audituro quod quicquid racione predicta necessario expenderit, id in vestro recipiat compoto vobis sibi exhibente presentem et alia necessaria seu eciam opportuna. Da-

tum Perpiniāni, quarto nonas julii, anno Domini millesimo CCC^{mo} quadragesimo quinto. H. can(cellarius).

22

1345, juliol, 4. Perpinyà

Pere III, rei d'Aragó, ordena a tots els oficials reials de Catalunya que facin proclamar públicament en els llocs de la seva jurisdicció l'ordenança que acaba de promulgar, segons la qual els detentors de monedes d'argent de Barcelona emeses des del seu adveniment i el pes de les quals sigui deficient, han de portar-les a la seca de Barcelona, on Pere Vicenç, mestre de la moneda, els les canviarà per la mateixa quantitat de monedes de bon pes.

Llibre de les monedes, ff. 16v-17.²⁷

Letra ab la qual lo dit senyor mana la damunt dita provisió e ordinació esser executada e observada del tot.

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, dilectis et fidelibus gubernatoribus, vicariis, bajulis ceterisque officialibus nostris infra Cathaloniam constitutis vel eorum locatentibus ad quos presentes pervenerint, salutem et dileccionem. Ad tucioem utilitatem rei publice ut convenit intendentes, interveniente supplicacione humili et tractatu nunciorum civitatis Barchinone, sic super moneta Barchinone argenti duximus providendum: quod quicumque habentes monetam Barchinone argenti cugni tamen nostri, et que facta fuerit a tempore citra quo nostri regiminis per Dei gratiam recepimus diadema, queque sit debilioris seu fragilioris ponderis, quam illa moneta quam fieri mandamus per operarios dicte monete, et qui tosguirati aut alio privato ingenio non fuerint diminuti quique de ipsa pro moneta forcioris ponderis cambium facere voluerint ipsam monetam infra unum annum a datum presencium inantea continue numerandum deferant ad monetariam sive seccam nostram civitatis Barchinone tradendam Petro Vincencii, magistro monete pretacte, cui per aliam nostram litteram duximus injungendum, quod dictam fragilem monetam

27. El foli 16v porta a l'encapçalament un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 17: «Petri III».

recipiat, et totidem Barchinone argenti fini ponderis tradat cuilibet quot sibi traditi fuerint fragilis monete predictae. Quare vobis et vestrum cuilibet dicimus et expresse mandamus quatenus presentem ordinationem in locis solennibus vestrorum districtuum faciatis voce preconia publice divulgari. Datum Perpiniani, quarto nonas julii, anno Domini millesimo CCC^{mo} XL° quinto. H. can[cellarius]
[*marca de crida*]

23

1345, juliol, 6. Perpinyà

Pere III, rei d'Aragó, informa Arnau Ballester²⁸ i Romeu Sarovira,²⁹ ciutadans de Barcelona, que ha demanat als consellers i als prohoms de la ciutat de Barcelona l'autorització per a fer batre moneda de Barcelona fins a la quantitat de 100.000 marcs d'argent, ja que es troba mancat d'argent a causa de les despeses ocasionades per la guerra contra el rei del Marroc i per l'expedició que ha fet contra Jaume de Mallorca. En conseqüència, els ordena que convencin els consellers i els prohoms perquè accedeixin a la seva petició.

Llibre de les monedes, f. 17.

Letra del dit senyor rey ab la qual scriu an Arnau Ballester et Romeu ça Rovira ciutadans de Barchinona que insten ab diligència obtenir licència dels consellers del la ciutat de Barchinona que puxe fer batre croats fins en quantitat de cent milia marchs de argent.

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, dilectis nostris Arnaldo Ballistarii et Romeo ça Rovira, civibus Barchinone, salutem et gratiam. Scire vos volumus nos scribere per alias litteras nostras consiliariis et probis hominibus civitatis Barchinone quod cum propter sumptus varios et expensas quas nos subire oportuit, tam racione guerre regis perfidi Marrochorum, quam racione execucionis quam fecimus contra inclitum

28. Arnau Ballester († 18 de juny de 1348), noliejador, senyor de Mataró i lloctinent del rei a Barcelona.

29. Romeu Sarovira, veguer de Barcelona.

Jacobum de Majoricis, simus vacui peccunia et exhausti, velint prebere assensum quod possimus cudi facere monetam Barchinone usque ad quantitatem centum mille marcharum argenti. Quocirca vobis dicimus et mandamus quatenus, viis et modis quibus poteritis, inducatis consiliarios et probos homines supradictos ut premissis assensiant nostris precibus et honore, exprimentes eis quod ex hoc gratum exhibebunt nobis servicium et proinde nostre complacerebunt plurimum voluntati. Datum Perpiniani, pridie nonas julii, anno Domini millesimo CCC^{mo} quadragesimo quinto. A. Vic[ecancellarius].

24

1345, juliol, 5. Perpinyà

Pere III, rei d'Aragó, demana als consellers i als prohoms de la ciutat de Barcelona l'autorització per a fer batre moneda de Barcelona fins a la quantitat de 100.000 marcs d'argent. El monarca els sol·licita que atenguin les explicacions que els donaran en aquest sentit els seus delegats Arnau Ballester i Romeu Sarovira.

Llibre de les monedes, f. 17v.

Letra del dit senyor ab la qual pregue los consellers de la dita ciutat de Barchinona li donen licència e vullen prestar lur assentiment en fer batre croats fins en quantitat de C mília marchs d'argent.

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, dilectis et fidelibus suis consiliariis et probis hominibus Barchinone, salutem et dileccionem. Cum propter sumptus varios et expensas quas, tam racione guerre regis perfidi Marrochorum, quam racione execucionis quam fecimus contra inclitum Jacobum de Majoricis, nos subire oportuit, simus moneta vacui et exhausti. Idcirco vos rogamus attente quatenus consentire et vestrum assensum prebere velitis, quod usque ad quantitatem centum mille marcharum argenti monetam Barchinone cudi facere valeamus. Scituri quod ex hoc nostre plurimum complacerebunt voluntati, et habebimus id acceptum. Ceterum cum nos super predictis aliqua dilectis nostris Arnaldo Ballistarii et Romeo ça Rovira et eorum alteri comiserimus ex parte nostra vobis oretenus referenda rogamus vos attente ut his

que dicti Arnaldus Ballistarii et Romeus ça Rovira vel eorum alteri vobis circa predicta ex parte nostra duxerint explicanda tanquam ab ore nostro prolatis fidem credulam prebeatis, et ea velitis per effectum operis adimplere. Datum Perpiniani, II° nonas julii, anno Domini M^o CCC^{mo} quadragesimo quinto. A. Vic[ecancellarius].

25

1345, juliol, 9. Perpinyà

Pere III, rei d'Aragó, ordena als seus oficials que facin proclamar públicament i facin aplicar la seva nova ordenança segons la qual els canvistes no estan obligats a pesar la moneda d'argent que rebin o que lliurin, però qualsevol persona que retiri o lliuri diners d'argent és lliure de fer pesar aquesta moneda amb el pes legal que els oficials reials han donat als canvistes.

Llibre de les monedes, ff. 17v-18.³⁰

Letra ab la qual lo senyor rey proveheix que no obstant certes ordinacions fetes sobre lo pesar dels croats que los cambiadors pus tinguen los dits pesos en reebre e donar no puxen ésser forçats de pesar, ans sia en voluntat dels reebedor o prenador.

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, dilectis et fidelibus gubernatoribus, vicariis, bajulis ceterisque officialibus nostris vel eorum locatenentibus ad quos presentes pervenerint, salutem et dileccionem. Recolimus dudum nobis in civitate Barchinone ad quam Generale Cathalonie convocavimus pro curiis inibi celebrandis personaliter constitutis ad dicti Generalis et specialiter consiliatorum et proborum hominum civitatis Barchinone humilis supplicacionis instanciam ordinasse atque mandasse quod quilibet et omnes Barchinone argenti, in cujus circumferencia ex una vel alia parte reperirentur integre littere, reciperentur ab omnibus sine penso sub banno sive pena viginti solidorum, quam renuenti recipere duximus apponendam. Si vero ex neutra parte essent littere eos mandavimus ponderari ad pensum

30. El foli 17v és encapçalat per un títol: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 18: «Petri IIIⁱ».

tunc noviter ordinatum; et si essent illius ponderis, reciperentur sub pena predicta a contrafacientibus exigenda. Meminimus insuper postmodum providisse quod omnes et singuli Barchinone argenti ponderarentur ad pensum quod tunc, ut premittitur, extitit ordinatum, et quod illi qui essent illius ponderis et eidem penso concurrerent reciperentur sine contradiccione et obstaculo cujuscumque; illi autem qui non essent dicti ponderis, quamvis in eisdem ex utraque parte essent littere integre, respuerentur universis et singulis campsoribus civitatum, villarum et locorum regalium Cathalonie sub pena capitis districte, precipiendo quod provisionem et ordinacionem predicta servendo cum dicto penso et non cum alio quod eis per vos dictos gubernatores et vestrum quemlibet in jurisdictione sibi comissa tradi jussimus jamdictam monetam argenti recipiendo et tradendo eandem ponderarent et facerent ab eisdem gestoribus ponderari, que voce preconia mandavimus publico nunciari. Nunc autem ex quibusdam causis rationabilibus atque justis sic duximus providendum, quod dicti campsores dictam monetam argenti dum tamen dictum pensum per vos eis traditum seu tradendum teneant recipiendo seu tradendo ponderare minime teneantur, sed quod unusquisque qui ab eis dictam argenti monetam receperit vel eam eis tradiderit eandem in dicto penso si voluerit ponderare valeat ad sue libitum voluntatis. Mandantes vobis et vestrum cuilibet quod presentem ordinacionem quam durare volumus dum de nostra processerit voluntate, faciendo voce preconia publicari eandem observetis et observari faciatis et contra ipsam non faciatis nec aliquem contravenire permittatis aliqua racione. Datum Perpiniანი, septimo idus julii, anno Domini millesimo CCC^{mo} quadragesimo quinto. H. Can[cellarius].

1345, juliol, 9. Perpinyà

Pere III, rei d'Aragó, ordena als seus oficials que facin proclamar públicament i facin aplicar, sota pena de cinc-cents sous barcelonesos, les provisions per les quals ha disposat que a partir d'ara tothom estigui obligat a acceptar la moneda barcelonesa d'argent que tingui el pes legal que ha estat determinat a instància dels consellers i els prohoms de la ciutat de Barcelona, sempre que aquestes monedes hagin estat pesades amb els pesos que els oficials reials han situat a les principals localitats de

Catalunya, els dipositaris d'aquests pesos romanen obligats al seu torn a no modificar-los.

Llibre de les monedes, f. 18v.

Letra ab la qual mana lo senyor rey a supplicació de la Cort que en cascun loch notable del Principat de Catalunya fossen posats fins pesos per obs de pesar los diners barchinones d'argent, ab los quals los altres pesos sien affinats e corregits.

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, dilectis et fidelibus universis et singulis gubernatoribus, vicariis, bajulis ceterisque officialibus nostris vel eorum locatenentibus ad quos presentes pervenerint, salutem et dileccionem. Scire vos volumus quod nos prout nostram decet regiam majestatem circa utilitatem rei publice anelantes super facto monete Barchinone argenti, provisiones curavimus facere infrascriptas, videlicet quod omnes et singuli, cujuscumque status et condicionis sint, amodo recipere teneantur quoscumque Barchinones argenti attingentes finum et rectum ponderis vel ultra quod in civitate Barchinone dudum ad Generalis Cathalonie quod ad dictam civitatem pro curiis inibi celebrandis convocavimus, et specialiter consiliariorum et proborum hominum dicte civitatis supplicacionis instanciam duximus ordinandum quod^(a) in quolibet insigni loco Cathalonie et aliis de quibus vobis videbitur, per vos ponantur unum vel plura pondera fina pro ponderandis dictis Barchinones argenti, cum quo cetera pondera possint et valeant recognosci, et quod tenentes pondera seu pensa pro ponderandis dictis Barchinones argenti illa justa et recta, prout illa que in dictis locis per nos ponentur, tenere penitus sint astricti. Que omnia predicta et singula teneri omnino et observari volumus dum nobis placuerit, sub pena quingentorum solidorum Barchinonensium, quam a contrafacientibus tociens quociens contrafactum fuerit per vos omnino exhigi volumus et levare. Mandantes vobis et vestrum cuilibet quod predicta in dictis locis insignibus et aliis de quibus vobis videbitur, faciendo publice voce preconia nunciari ordinaciones nostras predictas et earum quamlibet juxta earum tenorem inconcusse, dum nobis placuerit, ut prefertur, teneatis et observetis et observari eciam faciatis penam jamdictam a transgressoribus exigendo eciam et levando, nec contra ipsam seu earum aliquam veniatis, aut aliquem contravenire permittatis aliqua racione, prout de nostra confiditis gracia vel amore. Datum Perpiniანი,

septimo idus julii, anno Domini millesimo CCC^{mo} quadragesimo quinto. H. can-(*marca de crida*).

(a) *Segueix repetit quod.*

27

1362, agost, 30. Barcelona

Pere III, rei d'Aragó, demana als consellers i als prohoms de la ciutat de Barcelona que li atorguin l'autorització per a fer batre 100.000 marcs de croats d'argent a més a més dels 100.000 marcs que acaben de ser batuts.

Llibre de les monedes, ff. 18v-19.³¹

Letra ab qual pregue los consellers de Barchinona li donen licencia de batre moneda d'argent Barchinona fins en quantitat de cent milia marchs d'argent com ja sien acabats de batre los altres C milia marchs.

Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilonis et Ceritanie, dilectis et fidelibus nostris consiliariis et probis hominibus Barchinone, salutem et dileccionem. Cum certa summa monete Barchinone argenti quam cudi provideramus in civitate Barchinone de voluntate vestra breviter perfici debeat vel jam eciam sit perfecta, et velimus ulterius aliam summam cudi facere, videlicet usque ad quantitatem centum milium marcharum croatorum argenti, quod fieri habet de vestro

31. El foli 18v és encapçalat per un títol amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 19: «Petri III». Al marge del peu del foli 18v, emprant una escriptura molt atapeïda, el compilador va afegir els tres registos següents: «Lo dit senyor rey en Pere, ab carta sua, dada en lo monastre de Poblet, idus augusti, anno M° CCC^{mo} XLVI°, mana esser fets e batuts florins de Florença. E més lo dit senyor, ab carta sua dada en València, IIII° kalendas aprilis, anno M° CCC^{mo} XLIX°, ordona esser fet batiment de scuts ab senyal de. R. Après lo dit senyor, ab carta sua feta a XXII de decembre del any anno M° CCC^{mo} LX°, ordona esser fet batiment de florins en la secca de Perpinyà, ço és a ley de XXII quirats e III quarts e taylla de LXVIII en lo march de Perpinyà, del qual batiment féu arrendament lo dit die e any an Pere Blan a dos anys.» Al marge de tall del foli 19, a l'altura de les dues últimes línies de l'acta i de la rúbrica de l'acta següent, l'escrivà va afegir el regest següent: «Lo dit senyor en aquest any M° XXXLXII°, a XXIX de juny, ordona esser fet batiment de florins en la secca de Perpinyà, a ley de XXII quirats e taylla de LXVIII en lo march de Perpinyà, del qual batiment féu arrendament an P. Blan a un any. E aximateix de florins a ley de XXI quirat e mig en los quals fos scrit .Flandria.»

beneficite et consensu, propterea vos attente rogamus quatenus super cudicione hujusmodi usque ad dictam summam centum mille marcharum argenti vestrum velitis assensum benivolum adhibere; et regraciabimur vobis multum. Datum Barchinone, tricesima die augusti, anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo sexagesimo secundo. Guilelmus de Palou.

28

1365, febrer, 20. Tortosa

Pere III, rei d'Aragó, amb motiu de la guerra contra el rei de Castella, ordena, en ocasió de la reunió de la Cort, que es procedeixi a un canvi de la moneda de Barcelona. En conseqüència, prega al bisbe de Barcelona que renunciï al delme que percep sobre la fabricació d'aquesta moneda a fi que aquest sigui utilitzat per al bé de la cosa pública. El monarca li fa saber que ha encarregat a Guerau de Requesens, canonge i paborde de Lleida,³² i a Ramon Berenguer de Montoliu que li expliquin aquesta decisió.

Llibre de les monedes, f. 19.³³

Letra ab la qual lo senyor rey demana per defensió de la cosa pública del regne la dècima pertanyent al bisbe de Barchinona en lo guany fahedor en lo batiment de la moneda Barchinona novament fahedora.

Lo Rey.

Com per nós e per la Cort ques celebre ací en Tortosa sia ordonat de fer algun mudament sobre la moneda Barchinona e tot lo guany quen deu exir se dege convertir en deffensió de la cosa pública de nostre regne per rahó de la guerra de Castella axí que res d'aquell guany no s'en deu applicar a nós. Perçò pregam vós eus requirim molt instantment que per rahó del delme

32. Guerau de Requesens († 1399). La seva elecció com a bisbe de Lleida el 1380 no fou confirmada pel papa fins al 1387.

33. Al marge de tall del foli 19, a l'altura de les vuit primeres línies de l'acta, l'escrivà va afegir el regest següent: «Lo dit mudament nos féu per rahó de la instància que fon feta per los síndichs de Barchinona en la dita Cort de Tortosa, segons en la constitució dejús escrita se conte, ans foren batuts florins a ley de XVIII quirats en constitució de la dita mutació de moneda.»

lo qual d'altre guisa se pertany a vós en lo guany de la moneda no vullats res demanar ni haver, ans donets loch e paciència, que tot lo dit guany ab íntegre sens deducció del dit delme se convertesca en deffensió de la cosa pública, axí com dit és. E en acy farets a nós honor e servey e ba a la terra. E sobre açò creets an Guerau de Requesèn, canonge e paborde de Leyda, e en Ramon Berenguer de Montoliu, qui d'aquests affers són per nós plenerament informats. E nós fer vos hem carta bastant per la qual tot perjudici sia tolt a vós e a la Esgleya de Barchinona en esdevenidor, e que no pugue esser tret a conseqüència. Dada en Tortosa a XX dies de ffebrer del any mil CCCLXV°. P. Can[celler].

Ffuit missa episcopo Barchinone.

29

1365, abril, 21. Tortosa

La reina Elionor, esposa i lloctinent general del rei Pere III, revoca l'article de la Cort del 21 de febrer i la seva confirmació pel rei el 3 de març a Onda i disposa i mana que els diners menuts i els diners d'argent de Barcelona conservin la llei i la figura que els van ser atribuïdes en els privilegis atorgats a la ciutat de Barcelona pels reis d'Aragó antecessors del seu espòs.

Llibre de les monedes, ff. 19v-20.³⁴

Constitució feta e fermada per la senyora reyna dona Elinor, muller e loctinent general del dit senyor rey en Pere, en la Cort de Tortosa diluns a XXI de abril, en l'any de la Nativitat de nostre Senyor M° CCC^{mo} LXV°, ab la qual confirma, loa e aproba tots los privilegis fets e atorgats per los reys passats sobre la perpetuïtat, stabilitat e incommutabilitat de la moneda Barchinona axí de diners menuts com de argent.

34. El foli 19v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 20: «Petri III». L'escrivà va afegir el regest següent al marge del peu del foli 20: «Lo dit senyor rey en Pere ab carta sua dada en Barchinona a XII de abril en l'any de la Nativitat de nostre Senyor M° CCC^{mo} LXXIII ordona batiment de moneda Castellana, durant la guerra del rey de Castella. La qual moneda se bate en la ciutat de Çaragoça.»

Ca[pitulu]m VI^m. – Sane licet nuper in presenti curia tractatum esset monetam Barchinonensem de terno tam de denariis minutis, quam de argento in lege diminui propter magnum emolumentum quod toti curie datum fuerat intelligi ex diminucione hujusmodi proventurum, quo emolumento dictus dominus rex et dicta curia indigebant propter immensas expensas quas oportuit et oportet ipsum dominum regem et Generale Cathalonie facere et sustinere ob guerram vigentem inter ipsum dominum regem et regem Castelle. Quia tamen eidem tractatui sindici civitatis Barchinone ad dictam curiam destinati se opposuerunt, allegantes propter privilegia ipsi civitati per predecessores domini regis illustres reges Aragonum super facto ipsius monete concessa, dictam diminucionem fieri non posse, nec eciam erat expediens ut fieret propter infinita et intollerabilia damna que inde subsequi sperabantur. Quodque ipsum emolumentum magnum et grande ex dicta diminucione nullomodo, ut pretensum fuerat, exire aut provenire valebat. Idcirco his et aliis dictum dominum regem et nos ejus nomine ad dictam curiam inducentibus, volentes, ut convenit, utilitati rei publice dare locum hac constitucione perpetuis temporibus valitura, revocantes, annullantes, cassantes et irritantes dictum tractatum et quedam capitula inde facta et actitata, ac per dictum dominum regem et dictam curiam firmata die vicesima prima mensis februaryi proxime preteriti, et postea eciam itanto per ipsum dominum regem in loco de Onda tertia die mensis marcii proxime transacti, statuimus et sancimus ac eciam ordinamus quod dicta moneta Barchinone tam de denariis minutis quam de argento sit perpetua stabilis et incommutabilis in lege et in signo, prout per illustres reges Aragonum diversis diebus et temporibus, et per diversa eorum privilegia extitit ordinatum, quequidem privilegia omnia et singula, et quascumque confirmaciones inde secutas valere volumus et disponimus dicta generali curia approbante, ac in eorum perpetua persistere, jamdicto actu seu actibus contrariis obsistentibus nullo modo. Promittentes in fide regia ac virtute juramenti per nos inferius prestiti quod dictam monetam, prout in ipsis privilegiis et confirmacionibus continetur, faciemus imperpetuum et faciet dictus dominus rex firmiter et inviolabiliter observari.

30

1398, març, 8. Saragossa

Martí I, rei d'Aragó, ordena, sota pena de 2.000 morabatins d'or, a tots els seus oficials que facin proclamar públicament i apliquin l'edicta pel qual prohibeix d'ara endavant la circulació de monedes estrangeres en els seus regnes, les quals només podran ser acceptades pel seu valor intrínsec. Els infractors incorreran en una pena de 1.000 morabatins a més de la pèrdua de les monedes incriminades, un terç de les quals seran per al denunciant i la resta per al tresor reial. Les persones que posseeixin monedes estrangeres disposen d'un termini d'un mes per canviar-les o endur-se-les a l'estranger, passat el qual només podran obtenir-ne el valor intrínsec.

Llibre de les monedes, ff. 20v-22.³⁵

Pragmàtica sancció feta per lo senyor rey en Martí, ab la qual vol e mana que totes les monedes estranyes sien expellides e foragitades de tots sos regnes e terres.

Martinus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, dilectis et fidelibus universis et singulis officialibus nostris ubilibet citra et ultra mare infra nostrum dominium constitutis ad quos hec spectent, presentibus et futuris, et locatenentibus eorumdem, salutem et dileccionem. Regalis prehemencie solio disponente illo qui cuncta salubre disponit regimine presidentes hoc ferventer appetimus, hoc votis ardentibus affectamus et sequimur juxta posse ut excusso negligencie somno, sic erga regnorum et terrarum nostrarum custodiam intendamus noxia submovendo et agendo solerti studio pro futuro, quod nostro honori exonerique debite satisfiat, felixque subditorum nostrorum status non solum subsistat, sed

35. El foli 20v és encapçalat per un títol amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 21: «Martini». El foli 21v és encapçalat per un títol amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 22: «Martini». Al marge de tall del foli 21v, l'escrivà va traçar una marca de crida a l'altura de les línies 4 i 5. L'escrivà va afegir el regest següent al marge del peu del foli 21v: «Lo senyor rey en Martí, ab letra o provisió sua dada en Barchinona a XVII de noembre en l'any de la Nativitat de nostre Senyor M^o CCCC^{mo}, mana als maestre de la secca de Barchinona e altres oficials de aquella que fos batuda en la dita secca moneda d'argent appellada reals de Barchinona segons certes empremptes en la dita provisió figurades a ley de XI diners e taylla de LXVIII en lo march. E que fossen fets terços. Emperò del dit batiment nos usa com fos contra forma del privilegi de la moneda.»

votiva suscipiat, dante Domino, incrementa. Sane a quibusdam citra temporibus propter inadvertenciam, negligenciamve seu alias quidam in dictis nostris regnis et terris est pessimus introductus abusus excrescens continue et ubique pestem evomens sui mali, hoc est quod diverse monete extranee seu in partibus fabricate extraneis mittuntur, dantur, recipiuntur ibidem et currunt hinc inde comuniter longe ad majus forum seu precium quam revera ex lege seu materia valeant earumdem. Unde et alias occasione hujusmodi nostro honori de traccio, erarioque nostro magnum quippe dispendium, et quod durius ferimus toti rei publice predictorum subditorum nostrorum damna et inconveniencia gravia ne dicamus importabilia fere diversi mode subsecuntur, inter que ne illa preterire silencio videamur nonnulla hic succincte narrationis stilo decrevimus exarare ut sequitur. Primum quidem est quia quicumque ex subditis nostris mille scutos habens, ut ad speciem valoris scuti hujusmodi ommissis ad presens ceterarum ex dictis monetis valoribus descendamus, credit decem octo vel saltem decem septem mille quingentos solidos barchinones se habere quo fallitur, cum secundum valorem floreni regni Aragonum revera non habeat, nisi sexdecim mille ducentos solidos tantum. Secundum, quia in eo quod ex sui forma monete extranee memorate plus valent, valor ipse in beneplacito voluntatis consistit illius regis vel principis qui monetas hujusmodi cudi facit, nam ubi in suis regnis et terris rex vel princeps idem monetas mutaret predictas, dando nunc corribiles pro billono, tunc monete eadem nunc currentes non pro forma sed pro sui tantum materia suum retinerent valorem. Et ultra damna que dictas monetas habentes exhinc subirent gravissima, est inconveniens admodum et dissonum rationi non parum quod monetarum valor que sunt nostris in terris ex arbitrio seu libito voluntatis dependeat regis seu principis extranei cujuscumque. Tercium, quod nec minorem inconvenienciam habet nec minus nostre derogat regie dignitatis honori, quod imago cujusvis regis seu principis advene in uno frustrum seu trocio auri vel alterius cujuscumque metalli impressa, illud nostris in terris faciat plus valere quam si frustrum seu trocium ipsum dicte imaginis impressione careret. Quartum et ultimum, quia nobis nostrisque permittentibus subditis prelibatas monetas extraneas per regna nostra et terras majori foro seu precio, quam illarum materia valeat currere, nobis seccisque nostris substrahimus lucrum et commodum, illudque regibus et principibus ipsis eorumque seccis non absque illaudabilis administracionis nota et nocumento notabili

applicamus. Nam, cum ex lege multo minus ipse monete extranee quam florenus Aragonum valeant, sequitur quod dicte eorum secce possunt aurum majori precio quam secce nostre emere et habere, quod cessaret omnino si in contractibus et comerciis monetarum extraneorum nostris fiendis in terris non posset de ipsis monetis solucio fieri, vel si ille dari vel accipi non valerent nisi pro valore tantum materie earumdem quem hi quibus infra nostra regna et terras monetarum necessitas immineret scientes monetas extraneas mitti non posse dari vel accipi, nisi pro valore sue dumtaxat materie, illas in dictis extraneis seccis cudi non facerent, quinpocius nisi ex nostra moneta haberent eas nostris in seccis cudi facere necessario cogerentur, de quo duo evidencia commoda resultarent, unum videlicet nobis qui monetas easdem in seccis nostris cudi ut predicatur faceremus, et reliquum subditis nostris qui monetam haberent dictis monetis extraneis pociorem. Quocirca, volentes abusum pretactum qui in perniciem jam erumpit penitus tollere, nostrum diligentius custodire honorem dispendia summovere et amplecti lucra et commoda recensita superius, sic tenore presentis de certa sciencia et consulte edicimus, ordinamus, providemus et eciam inhibemus, de his nichilominus sanccionem pragmaticam facientes ne ammodo in dictis nostris regnis et terris monete quevis extranee currant nec currere dari nec accipi valeant nisi pro valore dumtaxat materie earumdem. Quodque si secus a quodam post publicacionem nostri edicti ordinacionis et pragmatice sancionis hujusmodi fieri seu tentari contingat, penam incurrat mille morabatorum auri nostro applicandorum erario quociens fuerit contrafactum ultra ammissionem monetarum ipsarum que utique dempta tertia parte quam denunciatori seu accusatori tribui volumus fisco nostro protinus applicetur. Mandantes vobis et vestrum cuilibet de certa sciencia et expresse, sub pena duorum milium morabatorum auri ac privacionis officiorum quibus noscimini presidere et eciam sub ire et indignacionis nostros incursum, et quanto forcius possimus, quatenus presens nostrum edictum, ordinacionem, provisionem, inhibicionem et pragmaticam sanccionem faciatis confestim per universa loca jurisdictionibus vobis commissis subjecta voce preconis solenniter publicari. Adjecto publicacioni hujusmodi, ut melius presentis edicti sequatur effectus nostrisque subditis predictarum penarum incursum occasio substrahatur, quod omnes et singuli habentes dictas monetas extraneas infra unius mensis spacium a die publicacionis ejusdem proxime computandi intra quem, ut nullum vel minus hujus nostri edicti dispendium

senciant, poterunt ipsas pecunias ad partes extraneas quaslibet mittere seu portare esmerciareque ibidem vobis illas exhibeant et presentent, qui eas ne possint ex tunc nisi pro valore materie currere dari ve seu accipi protinus faciatis inferrigi, ipsumque edictum, ordinacionem, provisionem, inhibicionem et pragmaticam sancctionem, facta prius publicacione jamdicta, servetis ad unguem et faciatis per exaccionem et execucionem dictarum penarum ab omnibus firmiter observari. Et ne de ac super valore pecuniarum extraneorum quarumlibet tam auri quam argenti ere contaminatarum in nostra currencium dicione emergat dubium aliquod. Provedemus et volumus quod per magistrum secce nostre Barchinone vocatis, si ad hoc interesse voluerint, consiliariis civitatis ejusdem, vel per vicarium Barchinone et magistrum eundem insimul fiant de pecuniis ipsis *ensays* ad hoc, ut secundum quod revera pro materia valeant earundem suus verus justusque valor seu precium denotetur et deducatur ex post voce preconis in publicam nocionem in locoque publico describatur ne quis ignoranciam possit inde pretendere aliqualem. Circa hec omnia sic laudabiliter vos gesturi quod per vestram sollicitudinem et opera efficacem fructus nostrum edictum hujusmodi ponat concupitos, vosque exinde merito comendari possitis quibus alias non dresset penarum infliccio impositarum superius nec correccionis percussio gravioris. Datum Cesarauguste, octava die marcii, anno a Nativitate Domini millesimo CCC^{mo} XC^o octavo. Matias, vic(ecancellarius). Rex Martinus.

31

1407, juliol, 15. València

Martí I, rei d'Aragó, a sol·licitud de Francesc Burguès i Guillem Pujada, delegats de la ciutat de Barcelona a la Cort, ordena a Bartomeu Cervera, mestre de la seca d'or i d'argent de Barcelona, que encunyi croats d'argent a despeses de la universitat de Barcelona. Cada croat haurà de ser acceptat per dotze diners de tern i haurà de portar la llegenda «Martinus rex Aragonum». El monarca també els ordena que facin batre la quantitat de mitjos croats i quarts de croat que estimin necessària. Aquesta moneda haurà de ser fabricada segons les estipulacions consignades en el privilegi del rei Pere III del 27 de juny de 1285.³⁶

36. Vegeu més amunt el document núm. 7.

*Llibre de les monedes, f. 22v.*³⁷

Letra o provisió ab la qual lo senyor rey dóna licència a la ciutat de Barchinona que puxen batre e fer batre diners d'argent barchinones a son emperò beneplàcit. Los quals tot hom sia forçat de pendre aquells per XII diners barchinones e no menys.

Martinus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, ffdeli nostro Bartholomeo Cervera, magistro secce auri et argenti que cuditur in civitate Barchinone, salutem et gratiam. Supplicantibus nobis humiliter fidelibus nostris Ffrancisco Burguesii et Guilelmo Pujada, nunciis civitatis Barchinone, in nostra presentibus curia vobis dicimus et mandamus de certa scientia et expresse quatenus nomine et ex parte nostra cudatis et cudi faciatis, ad missiones tamen et expensas universitatis civitatis jamdicte et non nostras nec curie nostre in aliquo, monetam de argento vocatam *croats*, cum signo quo signatur moneta Barchinone de terno perpetua. Quamquidem monetam vocatam *croats* nullus recipere teneatur nec ad recipiendum possit compelli nisi pro duodecim denariis Barchinone de terno pro quolibet. Si autem pro pluri aliquis ipsos recipere voluerit, eos recipere et mittere possit, prout cum illis cum quibus contraxerit poterit convenire. In circuitu autem cugnorum sive *de les emprempes*, in loco ubi poni solent nomina regum Aragonum predecessorum nostrorum illustrium, ponantur verba sequentis: «Martinus rex Aragonum». Predicta autem omnia et singula et ex eis dependentis per vos fieri volumus et jubemus

37. Al marge de tall del foli 22, a l'altura de la primera línia, l'escrivà va escriure amb tinta vermella la postil·la següent: «Croat a XVIII diners». A l'altura de les línies 3 a 10 va afegir el comentari següent: «Ab vigor de la present provisió foren afforats los croats de Barchinona en la taula de la ciutat a XVIII diners barchinones per los consellers e consell de la dita ciutat. En lo qual afforament eren consellers Ramon Çavall, Guillem Oliver, Phelip de Ferrera, March Turrell, Berenguer Çestrada. Com d'abans correguessen los dits croats a XIII diners.» L'escrivà va traçar una marca de crida a l'altura de les línies 11 i 12 i va redactar el regest següent al marge del peu del foli 22: «En Aquest temps lo dit senyor, ab carta sua dada en la ciutat de València, a XVIII° de noembre, any M^o CCCC^o VII°, féu arrendament de la secca d'argent dels comdats de Rosselló e de Cerdanya a X anys, així que puguessen batre moneda d'argent a ley de XI diners, e taylla de LXX peces en lo march, ço és croats afforats cascuna pessa a XVIII diners. Emperò que negú no fos forçat de pendrells al dit for. E aximateix moneda menuda a ley de II diners e taylla de XXI fins a XXII solidos per march. Lo qual arrendament fon fet an Johan Vivot e Ffrancesch Barçeló.»

juxta tenorem et continenciam privilegii serenissimi domini Petri Aragonum et Sicilie regis memorie celebris super cudicione predicte monete universitati dicte civitatis indulti cum carta ejus sigillo pendenti munita, data Barchinone quinto kalendas julii, anno Domini millesimo CC^{mo} octuagesimoquinto. Volumus tamen et nobis placet quod juxta formam predictam et non alias cudatis et cudi faciatis nedum dictos *croats* sed medios *croats* et *quarts de croats*, prout vobis visum fuerit faciendum. Provisionem autem nostram et mandatum hujusmodi durare volumus dum nobis placuerit et non ultra. Datum Valencie sub nostrum sigillo secreto XV^a die julii, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^{mo} septimo. Rex Martinus.

32

1407, novembre, 22. València

Martí I, rei d'Aragó, a fi de fer valer els seus drets, ordena a Bartomeu Cervera, mestre de la seca d'or i d'argent de Barcelona, que porti un llibre o memòria autèntica de l'encunyament de les monedes d'argent anomenades croats de les quals li ha notificat l'execució el 15 de juliol anterior.

Llibre de les monedes, f. 22v.³⁸

Letra ab la qual mana lo senyor rey ésser excutada per lo mestre de la secca la licència donada a la dita ciutat de poder fer batre moneda de argent. E que del dit batiment sia tengut tenir e fer compte appartat per lo interers del dit senyor.

Martinus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, ffideli nostro Bartholomeo Cervera, magistro secce nostre auri et argenti que cuditur in civitate Barchinone, salutem et gratiam. Nuper ad supplicacionem nunciorum civitatis predicte in nostra presencium curia vobis mandavimus cum littera nostro sigillo secreto munita, data Valencie XV^a die julii anni presentis, quod nomine et ex parte nostra cuderetis seu cudi faceretis, ad missiones tamen et expensas dicte civitatis et non nostras nec

38. El foli 22v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 23: «Martini».

curie nostre, monetam de argento vocatam *croats*, ut hec et alia in dicta littera lacius continetur. Quapropter, volentes ut jus nobis pertinens hujusmodi cudicionis preterito nobis saluum remaneat ipsumque suis loco et tempore habere et recuperare possimus, vobis dicimus et mandamus quatenus librum seu memoriale, cui fides adhiberi valeat, de cudicione jamdicta et de omni eo quod inde nobis et nostre pertinuerit curie ipsius cudicionis vigore cum exacta diligencia faciatis adeo ut cum nobis placuerit recuperare possimus jus nobis super his ut predicatur adquisitum. Datum Valencie, XXII^a die novembris, anno a Nativitate Domini M^o CCCC^o VII°. Rex Martinus.

33

1407, desembre, 1. Monestir de la Vall de Jesús³⁹

Martí I, rei d'Aragó, informa als mestres i als oficials de la seca de l'argent de la ciutat de Barcelona que ha promès a Thomàs Galter de Belloch i Mateu Bonacursi Beardi, comerciants de Florència, habitants de València i arrendataris de la seca d'argent d'aquesta ciutat, que durant tota la vigència del seu contracte l'argent batut als tallers del seu regne conservarà el seu valor actual, és a dir, a raó de cent sous el marc barcelonès a la seca de la ciutat de Barcelona, sis lliures i catorze sous el marc mallorquí o barcelonès a la seca de Mallorca, cent un sous i deu diners el marc de València a la seca de València i cent sous i onze diners el marc de Perpinyà a la seca de Perpinyà, de manera que tot l'argent que d'ara endavant es compri en aquests tallers haurà de tenir una llei d'onze diners i una malla. En conseqüència, els ordena observar aquestes prescripcions sota pena de 5.000 florins d'or d'Aragó.

Llibre de les monedes, f. 23v.

Letra o provisió ab la qual lo senyor rey affora lo argent qui daquiavant vendrà en les seccas de Barchinona, de Mallorquas, de Perpinyà e de València, segons devall pus largament és contengut.

39. Convent dels franciscans, al municipi de Sagunt (Camp de Morvedre).

En Martí, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Mallorquas, de Serdenya e de Còrcega e comte de Barchinona, de Rosselló e de Cerdanya, als feels nostres los maestres e altres oficials de la secca del argent de la ciutat de Barchinona e a cascun d'ells, salut e gràcia. Com nós per gran e evident profit e utilitat de la nostra cort e encara de tota la cosa pública de nostres regnes e terres, hauda primerament deliberació plenera en nostre consell o aquella diligentment guardada ab una carta nostra ab segell pendent segellada dada en lo monastir de la Vall de Jhesu Christ primer die del mes dejús scrit, haiam provehit e ordonat e encara promès e jurat als feels nostres micer Thomàs Galter de Belloch e an Matheu Bonacursi Beardi, mercaders de Florença, ara habitants en la ciutat de València, arrendadors de la secca del argent de la dita ciutat que ara e daquiavant durant axí lo arrendament per nos dies ha a ells fet de la dita secca, com l'arendament del guany de aquella a ells ara novellament per nos fet lo die e any dessus prop dits no faran ni fer faran o permetran en manera alguna que argent algú qui vinga o daquiavant vendrà a les seccas de les ciutats de Barchinona, de Mallorquas e de la vila de Perpinyà o a qualsevol de aquells sia batut daquiavant ni puxe pujar ni devallar a major ni menor preu que huy és: és assaber en la secca de Barchinona de cent sòlidos per cascun march barchinonès; en la secca de la ciutat de Mallorquas de VI llibres XIII sòlidos per march mallorquí o de Barchinona; en la secca de la ciutat de València de cent e un sòlidos X diners per march de Valencie; e en la secca encara de la vila de Perpinyà de cent sòlidos e XI diners per march de Perpinyà. Així emperò que tot lo argent que en les dites seccas ara o en asdevenidor se comprara haia a esser de ley de XI diners e malla. Dehim e manam a vosaltres e a cascun de vos expressament e de certa sciència, sots pena de sinch mília florins d'or d'Aragó, si e segons en la carta de què dessus és feta menció és contengut, e ira e indignació nostra, que la present nostra ordinació e provisió durant lo temps del dit arrendament tengats fermament e observets, tenir e observar façats, e no y contravingats, ni algú contravenir permetats, si les penes damunt dites desijats esquivar, levants a vosaltres e a cascun de vos a major cautela tot poder de fer lo contrari. Dada en lo monastir de la Vall de Jhesu Christ, primer die de deembre en l'any de la Nativitat de Nostre Senyor mill CCC^{mo} e set. Rex Martinus.

34

1424, desembre, 26. Barcelona

Alfons IV, rei d'Aragó, confirma tots els privilegis de la moneda d'argent i dels diners menuts de tern de Barcelona atorgats als ciutadans de Barcelona pels seus antecessors. El monarca disposa que d'ara endavant només la seca de Barcelona estarà habilitada per a fabricar aquesta moneda. Jura sobre els evangelis que no en modificarà mai el pes, la llei, el tipus, la llegenda o el valor. Exigeix al seu germà l'infant Joan, duc de Montblanc, governador general, a tots els seus suplents, al batlle general del Principat de Catalunya i a tots els seus oficials i súbdits el compliment d'aquests privilegis, sota pena de 1.000 florins d'or.

Llibre de les monedes, ff. 24-25.⁴⁰

Carta de privilegi perpetu del senyor rey Alfonso quart a la ciutat de Barchinona atorgat, ab lo qual confirma tots lo privilegis especificadament dels reys passats de gloriosa memòria fets e atorgats sobre la moneda Barchinona axí de tern, menuda com encara de argent appellada croats.⁴¹

Pateat universis quod nos Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie, ac eciam comes Rossilionis et Ceritanie, eorum expedit obsequiositas subditorum munificencie non quesitum pertingere donum qui tenus vota dominica obsecundantes secum afferunt atque peribent nedum peroptate sed et necessarie gratitudinis complatamen, prospectis sane non modo primevis sed et in presenciarum adjectis eternaue laude condignis subsidiis tempestivo in tempore nostre prestitis majestati per vos dilectos et fideles nostros consiliarios, cives et universitatem civitatis Barchinone, quos naturalitatis innatus affectus et fidelitas illibata apud nostri precordia effecere plurimum comedantes, tenore hujusmodi nostri privilegii perpetuis temporibus valituri privilegia constituciones, licencias et provisiones quascumque su-

40. El foli 23v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a la capçalera del foli 24: «Alfonsi quarti». El títol és reproduït de manera idèntica als folis 24v i 25. Al marge esquerre del foli 24, l'escrivà va dibuixar una mà amb l'índex apuntant a la línia 23, i també va traçar una marca de crida a l'altura de les línies 9 i 10 del foli 24v.

41. La rúbrica és escrita al peu del foli 23v.

per moneta Barchinone perpetua argenti scilicet atque denariorum minorum de terno per divi recordii illustres nostros quoslibet predecessores signanter per serenissimos regem Jacobum primum et Petrum illius filium et heredem, Alfonsum primum, Jacobum secundum, Petrum secundum et reginam Alionorem illius consortem facta, concessa et provisiva quomodolibet usque quaque vobis consiliariis, civibus, probis hominibus, consilio et universitati civitatis Barchinone, presentibus et futuris, confirmantes, laudantes, ratificantes et in omnibus approbantes tanquam si hic seriatim descripta fuissent motu proprio ad hec ducti gratis et de certa nostri sciencia, per nos et successores nostros, previsusque super his consilio et deliberacione maturis, ordinamus, concedimus et inviolabiliter statuimus quod a cetero intus civitatem predictam et non alibi nec aliter jamdicta Barchinone moneta de argento et minuti eciam denarii et oboli de terno sub solitis videlicet et antiquis pondere, lege, figura, signo et valore ac juxta formam et impressionem datas per privilegia, provisiones et statuta predicta et signanter dictorum felicis recordacionis regis Jacobi primi sub die kalendis augusti, anno Domini millesimo CC^{mo} quinquagesimo octavo, et clare memorie regis Petri primi die quinto kalendas julii, anno Domini millesimo CC^{mo} LXXX quinto, que in nostro sacro consilio legi mandavimus, juxta illorum seriem pleniorum cudatur et perpetuo currat sub eisdem, ut premittitur, lege, pondere atque signo dictam Barchinonem monetam vobis consiliariis, civibus et universitati predictis nostrisque subditis Cathalonie Principatus, quorum intersit presentibus et futuris, et notari ac secretario nostro subscripto pro vobis et eis stipulanti tenere, observare, defendere et custodire, et ullo unquam tempore non mutare sub aliis forma, lege, pondere atque signo et alias hujusmodi nostrum privilegium et contenta in eo observare et observari facere ad motus sacrosanctis Dei Evangelii jure jurando in nostra regia promittimus bona fide, et contrarium attentates punire et gravi acrimonia castigare ac facere insuper illam et non aliam recipi et currere in omnibus comitatibus, civitatibus, villis, castris, terris et locis in quibus Barchinone moneta currere consuevit eandem argenti et minorum de terno monetam Barchinone nostro privilegio hujusmodi firmiter inhibentes necubi, ut predicatur, quam intus civitatem predictam cudi seu per aliquos eciam operari non obstantibus, sed pro revocatis habitis privilegiis et provisionibus universis in contrarium ab hactenus emanatis. Mandamus igitur inclito infanti Johanni, duci Montisalbi, fratri nostro carissimo ac in terris et regnis nostris

predictis generali gubernatori, ejusque vicesgerenti et bajulo generali in Principatu Cathalonie ac vicariis, bajulis, curiis, officialibus et subditis nostris omnibus, presentibus et futuris, sub nostre ire et indignacionis ac pene mille florenorum incursu, quod predicta omnia et singula teneant firmiter, et observent, et faciant per quos deceat inviolabiliter observari; contrafacientes, si qui apparuerint, juxta privilegiorum series antiquorum plectendo et irremissibiliter puniendo. In cujus rei testimonium presentem fieri jussimus nostro sigillo majestatis inpendenti munitam. Datum in civitate Barchinone, die vicesimasexta decembris, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^{mo} vicesimoquarto regnique nostri nono.

Signum Alfonsi, Dei gracia regis Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comitis Barchinone, ducis Athenarum et Neopatrie, ac eciam comitis Rossilionis et Ceritanie. Rex Alfonsus.

Testes sunt: Dalmacius, archiepiscopus Terrachone, Dominicus, episcopus Ilerdensis, Arnaldus Rogerii, comes Pallariensis, Johannes Raymundus Folch, comes Cardone, et Johannes de Vintimilio, comes Giracii.

Signum mei Ffrancisci Darinyo, secretarii domini regis predicti, qui de ipsius mandato predicta scribi feci et clausi. Corrigitur autem in lineis VI^a «ad hec ducti» et X^a «et contrarium attentantes.»

35

1424, desembre, 26. Barcelona

Alfons IV, rei d'Aragó, ordena al mestre i als obrers de la seca de Perpinyà que aturin la fabricació de monedes d'argent i menuts de tern de Barcelona, l'exclusivitat de la fabricació de les quals ha atribuït a la seca de Barcelona, sota pena de 10.000 florins.

Llibre de les monedes, f. 25v.⁴²

42. El foli 23v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 24: «Alfonsi quarti». El títol és reproduït de manera idèntica als folis 24v i 25. Al marge esquerre del foli 24, l'escrivà va dibuixar una mà amb l'índex apuntant a la línia 23, i també va traçar una marca de crida a l'altura de les línies 9 i 10 del foli 24v.

Executoria predicti privilegii directa magistro et operariis secce ville Perpiniani. Et quod dicta moneta minorum et de argento tantum in civitate Barchinone cudatur et non alibi.

Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie ac eciam comes Rossilionis et Ceritanie, fidelibus nostris magistro ac operariis et ceteris quibuslibet de officio secce Perpiniani ad quos presentes contigerit pervenire, salutem et dilectionem. Ecce quod pridem recte consideracionis nostre iudicium protendentes ad insignes facultatum prerogativas quibus universitas civitatis Barchinone preceteris intra Principatum Cathalonie debet et merito resulgere proprio nostro motu privilegium, gratiam et provisionem fecimus infrascriptam: «Pateat universis quod nos Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum etc. eorum expetit obsequiositas subditorum munificencie non quesitum pertingere etc.», ut supra. Congruatque proinde et vis privilegii expetat antedicti ut tenuis illius formam argentea et minorum de terno moneta prefata per quos deceat et non alios nec alibi quam intus civitatem Barchinone jamdictam amodo fabricetur. Vobis igitur et unicuique vestrum predicta denunciantes dicimus et mandamus sub nostre ire et indignacionis incursu penaque decem milium florenorum a bonis cujuslibet contrafacientis irremissibiliter habendorum nostroque applicandorum erario, aliisque penis in premencionatis pristis privilegiis appositis et descriptis, quatenus a fabricacione atque concussu omnimodo monete antique predeclarate, videlicet argenti et minorum de terno Barchinone visis hujusmodi desistatis, nec in secca dicte ville vel alibi quam intus civitatem Barchinone, juxta tenorem privilegiorum antedictorum operari, fabricari seu cudi aliquatenus assenciatis, permittatis vel alias per vos ipsos attentetis a cetero quomodocumque, secus etenim et alibi amodo fabricandam sive cudendam monetam jamdictam nullius fore legis et valoris volumus et decernimus incontanter firmum habituri quod ex vobis quospiam contrafacto res punire et rigore austero castigare jam prestiti juramenti religio nos aretabit. Datum Barchinone sub nostro sigillo minori die vicesima sexta decembris, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^{mo} vicesimo quarto. De Ortig. R.

36

142[5],⁴³ octubre, 22. Barcelona

Alfons IV, rei d'Aragó, reitera al mestre i als oficials de la seca de Perpinyà l'ordre que els havia notificat el 26 de desembre anterior d'aturar la fabricació de moneda d'argent de Barcelona, sota pena de 10.000 florins d'or. El monarca ordena, sota la mateixa pena, als oficials reials dels comtats de Rosselló i de Cerdanya que facin proclamar públicament aquestes ordres en llengua romànica al so de trompetes, que les facin enregistrar en els registres curials i que les facin aplicar. I si sorprenen el mestre de la seca, el seu lloctinent o els seus obrers fabricant moneda d'argent de Barcelona, els hauran d'empresonar i informar-ne immediatament.

*Llibre de les monedes, ff. 25v-26v.*⁴⁴

Letra ab la qual lo senyor rey mana al mestre de la secca de Perpenyà ab gratis penes ques desistescha batre moneda d'argent en la dita vila, contra forma del privilegi de la dita moneda.

Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie ac eciam comes Rossilionis et Ceritanie, ffidelibus nostris magistro et ejus locumtenente operariis ac ceteris quibuslibet de officio secce ville Perpiniani ad quos presentes contigerit pervenire, salutem et gratiam. Expositione per humili dilectorum et fidelium nostrorum consiliariorum civitatis Barchinone percepimus quod, licet per nos eisdem consiliariis, civibus, probis hominibus, consilio et universitati civitatis jamdicte super fabricacione monete argenti et minorum Barchinone de terno privilegium de novo concesserimus infrascriptum et pro ipsius privilegii observacione executoriam fieri mandaverimus sub hac forma: «Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie etc. ffidelibus nostris magistro ac operariis et ceteris quibuslibet de officio secce Perpiniani ad quos presentes contigerit pervenire, salutem et dileccionem. Ecce quod pridem recte consideracionis etc.» ut supra, post cujus datum et

43. La data d'aquesta acta és necessàriament posterior al 26 de desembre de 1424, ja que s'hi esmenta de manera explícita l'acta precedent.

44. El foli 25v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 26: «Alfonsi IIII».

signum sequitur. Vos tamen dictus magister secce dicte ville seu Antonius Lobet, vester locumtenens, requisitus per Johannem Franch, subsindicum dicte civitatis Barchinone, quod capitulum secce predicte faceretis congregari adeo ut litteram preinsertam ibidem posset preambulus Johannes Franch presentare, quam nedum recusastis dicti capituli facere congregacionem, sed quamdiu ipse subsindicus Barchinone in dicta villa Perpiniani resedit hinc inde minus sagaciter latitastis, ob quod subtracta vestri presencia oportuit predictum Johannem Franch, subsindicum memoratum, in domo vestra et coram testibus presentare litteram preinsertam, et illam affigere in januis dicte domus, ut hec et alia in quodam publico instrumento acto Perpiniani, undecima mensis ffebruarii proxime preteriti, clauso per Johannem Roure, regia auctoritate notarium, vidimus propensus contineri. Et ex post nescitur quo ductus consilio ab obediencia nostrorum mandatorum exorbitans monetam argenti fabricare seu cudere in secca dicte ville Perpiniani minime formidastis penam decem millia florenorum auri et alias penas adjectas in preinserto privilegio incurrere non verendo. Quocirca supplicato nobis humiliter per dictos consiliarios civitatis Barchinone eis super his de condecanti remedio provideri, redarguentes vos merito de predictis scituri, e certo quod nisi propter quedam que nostrum retinent animum de presenti, vobis non litteram hujusmodi sed aliquem executorem rigidum dictarum penarum et vestre inobediente correctorem indubie misissemus harum serie dicimus et mandamus vobis de certa sciencia et districte sub nostre ire et indignacionis incursu penaque aliorum decem millia florenorum auri a bonis cujuslibet vestrum contrafacientis irremissibiliter habendorum nostroque applicandorum erario aliisque penis in prenarratis antiquis privilegiis appositis et adjectis quatenus dicta preinserta nostra mandata observantes ad unguem secundum illorum tenorem a fabricacione atque concussu monete antique predeclarete, videlicet argenti Barchinone, visis presentibus desistatis, alioquin, si contrarium presumpseritis facere animo indurato, certo cercius vobis sit quod ultra dictarum penarum execucionem rigidam atque fortem non evadetis pro transgressione nostrorum mandatorum vestrarum personarum urgencia detrimenta. Insuper mandamus de certa sciencia et consulte vicesgerenti gubernatoris comitatuum Rossilionis et Ceritanie, vicario Rossilionis et Vallispirii, bajulo ville Perpiniani ceterisque officialibus nostris comitatuum predictorum et locatenentibus eorundem, sub pena consimili decem mille florenorum

auri a quolibet contrafaciente irremissibiliter habendorum, dictoque nostro applicandorum erario, quatenus voce precionis et tubis clangentibus per villam Perpiniani et per alia loca insignia dictorum comitatuum hujusmodi provisionem in romancio redigendam, ut omnibus innotescat publicari, et in registris curiarum ipsorum faciant, ut appareat perpetuo registrari. Et ulterius, si contigerit vos dictos magistrum secce vestrum locumtenentem aut operarios quoscumque animo pertinaci fabricare seu cudere monetam argenti prenarratam contra formam nostri mandati, confestim vos capiant et carceribus introducant nosque cursore veloci cum eorum litteris de captione vestri et aliis inde secutis reddant cerciores, adeo ut nostra regalis auctoritas in personis et bonis vestris quas meremini penas valeat arbitrari. Datum Barchinone, XXII^a die octobris, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^{mo} vigesimo quarto^(a). De Funes vic[ecancellarius].

(a) *Versemlantment cal restituir quinto.*

37

142[5], novembre, 15.⁴⁵ Barcelona

Alfons IV, rei d'Aragó, reitera al cavaller Dalmau de Darnius, lloctinent del vicegovernador dels comtats de Rosselló i de Cerdanya, l'ordre de fer proclamar públicament en llengua romànica la prohibició feta al mestre i als oficials de la seca de Perpinyà de fabricar moneda d'argent i menuts de Barcelona, sota pena de 5.000 florins d'or i de perdre el seu ofici.

Llibre de les monedes, ff. 26v-27.⁴⁶

Letra ab la qual mana al governador de Rosselló que execute la provisió o letra damunt mencionada sobre la operació dels barchinones d'argent en la vila de Perpinyà no fahedora.

Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie ac eciam comes Rossilionis et Ceritanie, dilecto nostro Dalmacio de Darnicibus, militi, locumtente vicesgerentis governa-

45. Aquesta carta fa explícitament referència a l'anterior.

46. El foli 26v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 27: «Alfonsi IIII».

toris comitatum Rossilionis et Ceritanie, salutem et dileccionem. Super presentacione vobis facta per fidelem portarium nostrum Ludovicum Doz de quadam littera nostra cum qua inhibetur magistro secce et aliis monetariis et seu operantibus in eadem ne ad operandum seu cudendum monetam argenti et minorum procedant, sed desistant totaliter. Quodque voce preconia jamdictam nostram litteram in romancio redactam voce preconia per loca solita dicte ville publice tubis clangentibus faceretis nunciari sive publicari, prout in dicta nostra littera data Barchinone XXII^a die octobris proxime preteriti, ad quam nos referimus, hec et alia lacius expressantur per dictum nostrum portarium consultacionis litteram recepimus quam misistis, virtute cujus vos a predictis vultis reddere excusatum de quo satis et non immerito admiramur ex quo mandata nostra non deduxistis ad effectum. Super qua taliter respondentes dicimus et mandamus vobis de certa sciencia et expresse sub nostre ire et indignacionis incursu, ac pena quinque millia florenorum auri ac privacione officii vobis comissi, quatenus non obstantibus rationibus in dicta consultoria exaratis aut aliis quibuslibet opponendis litteram nostram pretactam jam ut predictur presentatam vobis et contenta in eadem plenarie exequimini et compleatis, et exequi, compleri et observari faciatis tenaciter et ad hunguem publicacionem ipsius voce preconia, ut prefertur, minime omittendo. Cum nos sic consulte fieri providerimus et velimus omni excepcione remota. Datum Barchinone, quintadecima die novembris, anno a Nativitate Domini M^o CCCC^{mo} vicesimo quarto^(a). De Funes vic[ecancellarius].

(a) *Versemlantment cal restituir quinto.*

1426, juliol, 5. València

Alfons IV, rei d'Aragó, a sol·licitud de Joan Llull, Joan Buçot i Bonanat Pere, delegats de la ciutat de Barcelona, ordena a Bartomeu Cervera, mestre de la seca d'or i d'argent de Barcelona, que faci batre, a despeses de la universitat d'aquesta ciutat, monedes d'argent anomenades croats al tipus de la moneda barcelonesa de tern. Aquesta moneda haurà de ser acceptada al valor de dotze diners de tern i haurà de portar la llegenda «Alfonsus rex Aragonum».

*Llibre de les monedes, f. 27v.*⁴⁷

Letra o provisió ab la qual lo senyor rey dóna licència a la ciutat de Barchinona que pusquessen batre e fer batre diners d'argent appellats croats emperò a beneplàcit del dit senyor, los quals tot hom sia forçat pendre per XII diners e no menys.

Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie ac eciam comes Rossilionis et Ceritanie, ffideli nostro Bartholomeo Servera, magistro secce auri et argenti que cuditur in civitate Barchinone, salutem et gratiam. Supplicatibus nobis humiliter fidelibus nostris Johanne Lull, Johanne Buçoti et Bonanato Petri, ambassiatoribus civitatis Barchinone in nostra presentibus curia, vobis dicimus et mandamus de certa sciencia et expresse, quatenus nomine et ex parte nostra cudatis et cudi faciatis, ad missiones tamen et expensas universitatis civitatis jamdicte et non nostras nec curie nostre in aliquo, monetam de argento vocatam *croats*, cum signo quo signatur moneta Barchinone de terno perpetua. Quamquidem monetam vocatam *croats* nullus recipere teneatur, nec ad recipiendum possit compelli, nisi pro duodecim denariis barchinonensis de terno pro quolibet. Si autem pro pluri quis ipsos recipere voluerit, eos recipere et mittere possit, prout cum illis cum quibus contraxerit poterit convenire. In circuitu autem cugnorum sive *de les emprempes*, in loco ubi poni solent nomina regum Aragonum predecessorum nostrorum illustrium, ponantur verba sequencia: «Alfonsus rex Aragonum». Predicta autem omnia et singula et ex eis dependencia per vos fieri volumus et jubemus juxta tenorem et conteneniam privilegii serenissimi domini regis Petri Aragonum et Sicilie regis memorie celebris super cudicione predictae monete universitati dicte civitatis indulti cum carta ejus sigillo pendenti munita data Barchinone, quinto kalendas julii, anno Domini millesimo CC^{mo} LXXXV°. Volumus tamen et nobis placet quod juxta formam predictam et non alias, cudatis et cudi

47. Al marge de tall del foli 27, a l'altura de la primera línia, l'escrivà va afegir la postil·la «Croats a XV diners», amb tinta vermella, i hi va afegir el comentari següent amb tinta negra a l'altura de les línies 4 a 11: «Ab vigor de la present provisió foren afforats los croats de Barchinona en la taula de cambi de la dita ciutat a XV diners barchinones com d'abans correghuessen a XVIII diners per los consellers e consell de la dita ciutat. Los quals consellers eren los següents, ço és en Galceran Dusay, Johan Lull, P. Ballester, Antoni Pujada e Ffrancesch de Conomines.» També va traçar una marca de crida a l'altura de les línies 12 i 13.

faciatis nedum dictos *croats* sed *medios croats* et *quarts de croats*, prout vobis visum fuerit faciendum, juribus tamen nostris salvis inde vobis remouentibus et illesis. Provisionem autem nostram et mandatum hujusmodi durare volumus dum nobis placuerit et non ultra. Datum Valencie sub nostro sigillo secreto, quinta die julii, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^{mo} vicesimo sexto. Rex Alfonsus.

39

1426, novembre, 30. València

Alfons IV, rei d'Aragó, ordena a tots els seus oficials i súbdits del Principat de Catalunya que infligeixin una pena de 10.000 florins d'or als qui infringeixin l'ordenança promulgada a València el 20 de juliol precedent per la qual els havia comminat a deixar d'acceptar moneda de croats retallada o rebaixada, llevat que tingui un pes legal.

Llibre de les monedes, ff. 27v-28.⁴⁸

Letra ab la qual lo senyor rey revoca certa altre letra que algú no puxe ésser forçat de reebre o donar los barchinones d'argent a pes.

Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie ac eciam comes Rossilionis et Ceritanie, dilectis et fidelibus nostris gerentivices gubernatoris, bajulo generali, vicariis, bajulis et subbajulis ceterisque universis et singulis officialibus et subditis nostris videlicet intra Principatum Cathalonie constitutis dictorumque officialium locatenentibus presentibus et futuris, salutem et dilectionem. Decet ad varietatem temporum humana statuta sepissime variari presertim que ex hominum necessitatibus incumbentibus rei possunt esse publice nocitura. Sane existentibus dudum in nostri curia nunciis civitatis Barchinone quandam ordinationem sancivimus tenoris hujusmodi: «Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie ac eciam comes

48. El foli 27v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 28: «Alfonsi IIII».

Rossilionis et Ceritanie, dilectis et fidelibus nostris gubernatori, vicariis, bajulis, sub bajulis ceterisque universis et singulis officialibus videlicet intra Principatum Cathalonie constitutis, salutem et dileccionem. Excessibus nonnullorum qui, ut informamur, iudicium divine ultionis nostreque majestatis non timentes neque penas, propterea a jure statutas verentes incurrere monetam croatorum diminuunt, raddunt et tondent illam a vero penso adulterando, propter quod in crimen furti et falsi adversus nos in damnum rei publice dicti Principatus incidere obviare volentes, vobis et cuilibet vestrum de certa sciencia et expresse injungimus et mandamus quatenus in singulis civitatibus, villis et locis ejusdem Principatus vestre jurisdictioni suppositis per preconem publicum seu alias denunciatis et provideatis quod ammodo nemini liceat sub nostre indignacionis incursu dictos *croats* admittere vel recipere nisi prius ponderentur fuerintque recti ponderis quia sic nos fieri volumus et jubemus. Et si secus fuerit ad quod deffuerit sibi facere resarciri, dictos veros criminosos si ausu temerario perseveraverint in predictis si et prout ad vestrum unumquemquem pertineat penis falsi et aliis debitis affligatis. Datum Valencie sub nostro sigillo secreto, vicesima die julii, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^{mo} vicesimo sexto. Rex Alfonsus.» Porro considerantes magnam pecuniarum penuriam que ab aliquibus actibus et preconizacionibus in civitate Barchinone factis citra crebrius est detecta cui nisi provideretur fomentum indubie et damna importabilia presertim tenuis vite hominibus prestarentur; et quod pene debite non auctoribus scelerum sed potius insontibus infligerentur si dicta provisio servaretur, provisionem prefatam propterea et omnia et singula contenta in ea moderantes eandem quo ad penas falsantibus, radentibus, diminuentibus et alias adulterantibus durare volumus illesam et in suo stare robore et valore, necessitatem autem pecuniam prefatam ponderandi et alias cogendi contrahentes ad ponderandum eandem tollimus serie cum presenti; quam moderationem per loca civitatis Barchinone et alia solita Principatus Cathalonie volumus voce preconia publicari. Mandantes vobis et unicuique vestrum sub debito fidei et naturalitatis quibus nobis astringimini penaque decem mille florenorum auri nostri erariis applicanda quatenus provisionem hanc et omnia in ea contenta teneatis firmiter et observetis tenerique et observari tenaciter faciatis et non contraveniatis, seu quempiam contraire finatis si de nostris confiditis gracia vel amore et penas jamdictas cupitis evitare, contrarium peragendi ad cautelam tollentes vobis et unicuique

vestrum omnimodam potestatem. Datum Valencie sub nostro sigillo secreto, die ultima novembris, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^{mo} vicesimo sexto. Rex Alfonsus.

40

1426, octubre, 20. València

Alfons IV, rei d'Aragó, ordena a tots els seus oficials del Principat de Catalunya que observin i facin aplicar l'ordenança per la qual autoritza els seus súbdits a fer ús de diners d'argent encunyats a la seva jurisdicció, sigui quina sigui la seva llei, sempre que portin les armes reials d'Aragó, i a negociar aquest tipus de monedes al millor preu; i que puguin acceptar per dotze diners menuts de tern els diners o croats fabricats a Barcelona a onze diners i un òbol de llei. El monarca prohibeix, sota pena de mort, la venda al pes de monedes d'argent amb les armes d'Aragó, així com la seva fosa o destrucció, sense el seu consentiment exprés.

Llibre de les monedes, ff. 28v-29.⁴⁹

Que no obstant qualsevol crides los barchinones d'argent hagen ésser reebuts necessàriament per tot hom per XII diners barchinones de tern.⁵⁰

Nos Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie ac eciam comes Rossilionis et Ceritanie. Multe nostrorum subditorum querele noviter ad nostrum sacrum consistorium sunt deducte quod in Principatu Cathalonie monete argentee sic ad vilependium sunt deducte quod quasi massa rudis sicut si nomine sacre imaginis vel armorum decore nullatenus fuissent impressa seu insignite omnimode profanantur. Eo enim quod denarii argentei qui in Barchinona cuduntur in precio et a precio quod ab inicio statutum fuerat variantur et statim ad decem et octo denarios statim ad quindecim recipiuntur et dantur in tabula civitatis Barchinone ubi teste experientia pars monetarum que sunt in Cathalonia

49. El foli 28v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 29: «Alfonsi IIII». L'escrivà va traçar una marca de crida al marge de tall del foli 29, a l'altura de les línies 8 a 10.

50. La rúbrica és escrita al peu del foli 28, a continuació de l'acta anterior.

deducuntur in tabula; monete alie que extra principatum ipsum in aliis regnis et metrocomeis fabricantur, rediguntur ad vilitatem precii licet in lege dictis *croats* quedam perfecte quedam quasi perficientur cum enim jam a magnis citra diebus dicti denarii argenti barchinones in quotidiano usu ex quadam vulgi oppinione preciosiores in precio fuerint reputati ceteris denariis qui alibi fuerint cuditi seu impressi diminutis Barchinone quos vulgus, ut dictum est, meliores reputaverat, forsitan non satis experte ex illa facili oppinione credunt in aliis denariis et monetis licet nostrum sacrum stigma habeant, esse necessarium decrementum, cui oppinioni ultimate ad quam vulgus facilliter ducitur causam magis dedit quedam preconizacio in civitate Barchinone predicta facta, que cum non potuerit auribus singulorum perfecte et intelligibiliter inculcari plures metuentes plusquam forsitan metuendum fuerit ad tribulandum se taliter sunt deducti quod nesciunt in talibus quid discernant. Quid plura currentibus pridem monetis omnibus promiscue in principatu prefato passim ad precia variata sic quod contractus indifferenter consueverant ex illis et cum illis celebrari qui illas monetas receperant si nunc soluciones velint facere de illis ve contractus celebrare nullatenus audiuntur, nisi habita moneta ut massa contaminata, quod billo nominant, qui in monetis maxime conversantur. Nos igitur, cupientes subditorum requiem et quantum possibile est tales errores presertim que imminent in rudium cordibus amputare, nostre intencionis propositum declarantes dicimus et cunctis nostris subditis presencium serie notificamus, quod cuilibet impune licitum existit uti ac negociari in principatu Cathalonie quibuscumque monetis seu denariis argenteis in quibuscumque partibus nostre dicioni subditis cuditi sint vel fabricari, dum tamen regis Aragonum sacram imaginem habeant seu arma, et ad quamcunque legem sint fabricati illo precio quo melius poterint, recipientes et dantes adinvicem convenire, excepto quod necessario denarii sive *croats* qui in Barchinona extiterint fabricati seu cuditi ad undecim denarios et obolum de lege, non possint pro duodecim denariis minutis Barchinone de terno, secundum priscam institutionem per quempiam refutari, sed si de pluri convenire potuerint, fas sic cuilibet prout eis visum fuerit expedire. Adjicimus tamen et omnibus ac quibuscunque cujusque legis fuerint vel condicionis et sub pena mortis inhibemus ne aliquis vendere vel emere audeat denarios argenteos grossos nostris imaginibus nomine vel armis impressos ad marcas vel pondus ut massam rudem nec aliquos ex dictis denariis fundere, frangere

vel ad dictam massam rudem reducere, sine nostro speciali et expresso consensu, et tunc in nostris seccis et pro illis, si inde per nos aliquid statutum fuerit vel decretum. Mandamus propterea gerentivices gubernatoris, bajulo generali, vicariis, subvicariis, bajulis, subbajulis ceterisque universis et singulis officialibus et subditis nostris intra Cathalonie principatum ubilibet constitutis, dictorumque officialium locatenentibus, presentibus et futuris, ad quem seu quos spectet sub debito fidei et naturalitatis quibus nobis sunt astricti, quatenus statutum, ordinationem et provisionem nostra hujusmodi teneant firmiter et observent, faciantque ab aliis inviolabiliter observari et non contraveniant seu aliquem contravenire permittant aliqua racione vel causa. Quinpotius ad executionem penarum predictarum, si quempiam huic contigerit contraire, procedant rigorose prout in factis fiscalibus procedi fuit solitum atque debet. Nos enim scienter, deliberate et consulte nostri sacri consilii matura deliberacione preheunte, sic fieri volumus et jubemus. In cujus rei testimonium presentem fieri jussimus nostro sigillo secreto in dorso munitam. Datum Valencie, die vicesima octobris, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^{mo} vicesimo sexto. Rex Alfonsus.

41

1444, maig, 5. Nàpols, Castelnuovo

Alfons IV, rei d'Aragó, confirma als consellers de Barcelona els antics privilegis relatius a la moneda concedits a la universitat d'aquesta ciutat i els atorga, d'altra banda, que, cada vegada que vulguin emetre moneda d'argent, el mestre i els oficials de la seca n'hauran de batre la quantitat que ells en demanin, únicament a petició seva, i que els oficials de la seca prestin jurament d'observar el contingut d'aquest privilegi a l'oficial delegat a aquest fi per la ciutat. A manca de titulars, el monarca atorga als consellers la facultat d'instituir el o els mestres de la seca, així com tots els altres obrers de la moneda, els quals hauran de prestar jurament i homenatge. Ordena que els croats siguin acceptats cada un per dotze diners de moneda barcelonesa de tern. Els consellers de Barcelona tindran la facultat de taxar a voluntat les despeses i els salaris dels oficials de la seca. Vol que les despeses i els salaris deguts per la fabricació de monedes es paguin per cada marc d'argent que tingui una

lleï d'onze diners i un òbol a raó de setanta-dos diners d'argent per marc d'argent. Ordena a la reina Maria, al primogènit i a tots els seus oficials que observin aquestes prescripcions, sota pena de 5.000 florins.

*Llibre de les monedes, ff. 29v-31.*⁵¹

Privilegi perpetual atorgat a la dita ciutat per lo dit senyor rey, ab lo qual atorga licència perpetual de batre moneda d'argent appellada croats tota hora que bé vist lus serà, no obstant qualsevol altres provisions a beneplàcit atorgades. E que en absència del maestre de la secca e d'altres oficials, los consellers de nous ne pusquen constituhir per afer lo exercici de la dita moneda. E que tot hom sia forçat de pendre lo croat a XII diners e no menys.

Nos Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie citra et ultra ffarum, Valencie, Hierusalem, Ungarie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie ac eciam comes Rossilionis et Ceritanie. Humilis supplicacio oblata excellencie nostre pro parte universitatis civitatis Barchinone vestrique dilectorum et fidelium nostrorum consiliariorum et proborum hominum civitatis Barchinone effectualiter continebat, quod cum cudicio sive operacio monete Barchinone argenti vocata comuniter *croats*, juxta privilegium serenissimi regis Petri memorie gloriose et alia privilegia dicte civitatis per constitutionem Cathalonie usum et consuetudinem et praticam eorum confirmata necessario in tempore maximam attulerit utilitatem nobis et predecessoribus nostris clare memorie regibus et toti rei publice Cathalonie Principatus. Et nos mandavissemus magistro secce nostre dicte civitatis cudicionem prefate monete fiendam ad beneplacitum nostrum, quod beneplacitum alicujus temporis exacto curriculo ex certis revocavimus causis inhibuimusque dicto magistro secce nostre ipsas cudicionem seu operacionem ex tunc fiendam, quod ut experientia docuit tempore successivo redundat in grave damnum nostri regii diadematis et rei publice prefate de quibus eramus minime informati, cum luce clarius constet quod ex abundantia

51. El foli 29v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 30: «Alfonsi IIII». El títol és reproduït de manera idèntica a la capçalera dels folis 30v i 31. L'escrivà ha traçat una marca de crida al marge de tall del foli 30v, a l'altura de les línies 17 i 18, i una altra al marge de tall del foli 31, a l'altura de les línies 18 i 19.

provisioe pecuniarum in dicta civitate facilius et copiosius negocia vobis occurrancia diriguntur et fidelis concio popularis ejusdem civitatis eorum necessitatibus contractibus et negociis uberius et salubrius suscipiunt incrementa et aliis alias suis necessitatibus facilius possunt et abundancius providere. Que omnia cessant defficiente nemirum peccunia prenarrata. Ex quo concludebat supplicacio precontenta, quatenus et nostre utilitati et opportunitatibus dicte civitatis per concessionem hujusmodi privilegii locum dare de benignitate regia dignaremur. Nos, debita meditacione justoque cauculo racionis pensantes quod regalis amplitudo expetit potentatus, ut crescente in subditis patrimonali substantia uberius in eis munificencia protendatur, decetque liberalitatem regiam civitatem jamdictam et rem publicam ejusdem que multis civibus multipliciter ornata resplendet privilegiis, graciis et libertatibus ampliare precipue cum beneficium non debeat reputari difficile quod sui non paciatur largitate detrimentum, sed ad concedentis reflectitur incrementum. Tenore igitur hujus nostri privilegii perpetuis temporibus valituri confirmantes et eciam ampliantes privilegia predicta et sine illorum prejudicio et derogacione vobis, dilectis et fidelibus nostris Johanni de Marimon, Guilelmo de Busquetis, Michaeli de Montejudaicho, Petro Olivarii et Thome Pujada, consiliariis anno presenti dicte civitatis, et successoribus vestris in consiliarie officio, probisque hominibus civitatis jamdicte nomine universitatis dicte civitatis et eidem universitati de nostra certa sciencia concedimus perpetuo quod, quandocumque et quocienscumque consiliariis dicte civitatis, presentibus et futuris, placuerit et bene visum fuerit, et ad eorum solam et simplicem requisicionem, et pro illa quantitate vel illis quantitibus quas voluerint et duxerint exprimendas et non alias neque in plus, magister secce dicte civitatis qui nunc est vel fuerit pro tempore et ejus locumtenens seu dictum regens officium et alii monetarii operarii et officiales et ministri dicte secce teneantur cudere et cudi facere et operari et cudant, faciant et operentur dictam monetam de argento vocatam comuniter *croats* secundum formam dictorum privilegiorum, dicta revocacione beneplaciti et dicta inhibitione et impedimento nostri et successorum et officialium nostrorum et ipsorum quorumcumque cessantibus et non obstantibus ullomodo, que omnia de certa nostra sciencia tollimus et eciam abolemus. Quinimmo dictus magister secce et ejus locumtenens seu dictum regens officium et dicti monetarii et operarii et alii officiales et ministri qui nunc sunt incontinenti, cum requisiti

fuerint pro parte dicte civitatis, et alii qui erunt pro tempore antequam ad dicta admittantur officia, teneantur prestare sacramentum et homagium in posse illius officialis quem vos dicti consilarii qui nunc estis, et alii consilarii qui erunt futuris temporibus, duxeritis et duxerint eligendum, quod hoc nostrum privilegium et omnia et singula in eis contenta tenebunt et observabunt omni contradiccione cessante, juxta illius seriem et tenorem. Et si forte contingat aliquando in dicta civitate non esse magistrum secce neque ejus locumtentem seu aliquem qui dictum regat officium, vel illum esse absentem vel impeditum, vel predicta omnia vel aliqua ex eis observare et exequi nolentem vel non volentem aut differentem ad dictorum consiliariorum simplicem requisicionem et idem de dictis operariis monetariis et aliis officialibus et ministris, concedimus dicte civitati et vobis dictis consiliariis et probis hominibus quod vos, dicti consilarii qui nunc estis et qui erunt futuris temporibus, possitis et valeatis et possint et valeant, tociens quociens casus occurrerit et vobis et eis placuerit ad vestram voluntatem, ex facultate plenaria quam vobis et eis concedimus cum presenti, constituere et creare magistrum et magistros et alios operarios monetarios et officiales et ministros secce qui dictam operentur, cudant et fabricent monetam, si et prout per vos requisiti fuerint juxta tamen dicta privilegia, donec per nos de dictis magistro secce et aliis operariis, monetariis et aliis officialibus et ministris provisum fuerit vel eorum impedimentum et absentia cessaverit, et qui dictam cudant et operentur monetam et teneant atque servent predicta omnia secundum formam et concessionem et ordinationes nostras predictas, qui eciam dictum prestant juramentum et homagium, ut est dictum. Quamquidem monetam argenti vocatam *croats* nullus recipere teneatur nec ad recipiendum cogi possit nisi pro duodecim denariis dumtaxat monete Barchinone de terno pro quolibet *croat*. Ubi autem pro pluri aliquis ipsorum recipere voluerit, eos recipere et mittere possit, prout cum illis cum quibus contrahetur poterit convenire, prout continent facte antique concessionem civitatis predictae. Expensas vero et salaria magistri dicte secce et dictorum operariorum, monetariorum et aliorum officialium et ministrorum qui cudicioni et operacioni dicte monete argenti intenduntur laborabunt per vos et alios consilarios qui erunt pro tempore quociens casus occurrerit et vobis et eis benevisum fuerit tatarari volumus ex potestate plenaria quam vobis dictis consiliariis qui nunc estis et qui erunt pro tempore concedimus cum presenti. Et quam taxacionem

possitis mutare et variare semel et pluries prout vobis et eis fuerit benevisum. Et que expense et salaria sic taxata que fient in cudicione et operatione dicte monete exsolvi volumus, ordinamus et jubemus ex qualibet marcha argenti aleata ad legem undecim denariorum et oboli et ad numerum septuaginta duorum denariorum argenti pro qualibet marcha argenti et non ultra, ita quod dicta salaria et expense cedant oneri cujuslibet marche argenti de quo fabricata et operata fuerit dicta moneta et de dicta marcha argenti monedata deducantur. Et hanc nostram concessionem facimus vobis, dictis consiliariis et probis hominibus, et dicte civitati et singularibus illius, sine prejudicio privilegiorum dicte civitati super moneta perpetua Barchinone de terno et dicte monete argenti concessorum et aliorum privilegiorum dicte civitatis, quinimmo privilegia ipsa et omnia et singula in eisdem contenta in suis plenissimis perducere volumus robore et valore. I[n]timamus igitur omnia et singula supradicta illustrissime regine Marie consorti carissime ac nostre generali locumtenente, mandamusque nostro in regnis et terris nostris primogenito et gubernatori generali ejusque vicesgerenti, bajulo quoque nostro generali in Cathalonie Principatu et vicario et bajulo Barchinone ac dictis magistro secce, operariis, monetariis et aliis officialibus et ministris dicte secce et aliis officialibus et subditis nostris, presentibus et futuris, sub ire et indignacionis nostre ac pena quinque mille florenorum^(a) incursu quatenus predicta omnia et singula teneant firmiter et observent et faciant per quos deceat inviolabiliter observari; contrafacientes, si qui erunt, juxta privilegiorum seriem antiquorum et hujus nostri privilegii plectendo et irremissibiliter puniendo. Et ut premissa omnia et singula sint fulcita stabilitate majori, vovemus Deo et juramus per dominum Deum et ejus sancta quatuor Evangelia nobis ostensa et per nos reverenter inspecta manibus nostris corporaliter tacta predicta omnia et singula tenere et inviolabiliter observare nullatenusque contrafacere racione aliqua sive causa. In cujus rei testimonium presens privilegium fieri jussimus nostro communi sigillo pendenti munitum. Datum in castellonovo Neapolis, die quinto mensis madii, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^{mo} XXXX quarto, regnique hujus Sicilie citra farum anno decimo, aliorum vero regnorum nostrorum vicesimonono.

(a) ac pena quinque mille florenorum *afegit al marge esquerre i subratllat amb tinta vermella.*

42

1453, novembre, 8. «In castello terre nostre Fontane»

Alfons IV, rei d'Aragó, a sol·licitud dels delegats dels comerciants, artesans i obrers de Barcelona, ordena, sota pena de 10.000 florins d'or, que d'ara endavant a tot Catalunya el croat d'argent batut a Barcelona sigui acceptat pel valor de divuit diners de moneda barcelonesa de tern, tal com era abans que alguns ciutadans de Barcelona haguessin decidit fixar-ne el curs a quinze diners, i que els florins siguin acceptats pel valor del billó. El monarca mana a la reina i als seus oficials que facin proclamar públicament aquesta ordenança a tot el Principat de Catalunya.

Llibre de les monedes, ff. 31v-32v.⁵²

Concessió feta per lo dit senyor a supplicació dels tres staments de la dita ciutat de Barchinona que sots pena de X^M florins tot hom sia forçat de pendre lo croat a XVIII diners barchinones, e que los florins correguen a billó.⁵³

Nos Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie citra et ultra farum, Valencie, Hierusalem, Ungarie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie ac eciam comes Rossilionis et Ceritanie. Pervenit ad nos gravis querela populi civitatis Barchinone continens in effectu quod dudum ii qui simpliciter cives in dicta civitate appellantur apud quos vertebatur omnis fere status civitatis ejusdem non comunem, sed proprias ipsorum utilitates sectantes, statuerunt ut cruciatum argenti quod currere solebat ad decem octo denarios monete Barchinone de terno pro quindecim dumtaxat ex dictis denariis daretur et reciperetur. Unde, ut illi asserunt, maxima incommoda dicte civitati pervenerunt, et eis potissimum qui ex mercatura seu artibus, opificibus ac aliis hujusmodi muneribus vitam ducunt, nam cum moneta quasi quemadmodum spiritus rei publice vitam prestat et

52. El foli 31v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 32: «Alfonsi IIII». Al marge de tall del foli 32, l'escrivà va afegir amb tinta vermella la postil·la: «Croats a XVIII diners», a l'altura de la línia 6, i la postil·la: «Fflorí a billo» a l'altura de la línia 27; més avall, a l'altura de les línies 8 a 11, va escriure amb tinta negra el comentari següent: «Dimecres a IIII de janer any M° CCCC^{mo} LIIII° ab crida pública fou afforat lo dit croat a XVIII diners. E que fos pres per tot hom al dit for sots pena de X^M florins.» També va traçar una marca de crida a l'altura de la línia 13.

53. La rúbrica és escrita al peu del foli 31, a continuació de l'acta anterior.

ea beacior existimari et haberi soleat in qua plurima moneta reperitur, et civitas ipsa Barchinone hac moneta argenti cruciatorum et regalium que ex regnis Valencie et Majoricarum ac comitatu Rossilionis illuc concurrebat potissimum abundaret, visum tamen est re ipsa quod facta dicta ordinatione dicta moneta argenti omnis generis celeriter abducta fuit ex dicta civitate, adeo ut infra paucos post dies abinde usque impresenciarum vix moneta quepiam argenti in dicta civitate reperiat. Cumque materia hec apud illustrissimam reginam consortem carissimam et locumtenentem nostram generalem introducta et diu tractata fuisset inter mercatores, artifices, opifices et ceteram plebem dicte civitatis petentes dictam monetam argenti reduci debere ad dictum precium decem octo denariorum, et cives prefatos asserentes debere conservari in precio quindecim denariorum ad quod, sicut prefertur, per eos reducta fuerat plurimeque rationes ab utraque parcium coram prefata regina et nostro sibi assistente consilio quolibet ipsarum suam intencionem vallando perducerentur. Visum tandem eidem regine et consilio predicto fuit experiri debere relacionem veri valoris dictarum monetarum, comissoque hoc diversis personis in similibus expertis earum omnium iudicio comprobatum est argentum repertum in uno cruciato valere plusquam decem octo denarios. Reductoque et recensito denuo et pluries omni huiusmodi negocio in conspectu prefate illustrissime regine in dicto consilio adhibitisque personis que plus de hac re sentire videbantur exactis earum omnium vottis medio juramento ac redactis in scriptis fuerunt ad nos omnia serio per ipsam illustrissimam reginam delata. Quibus omnibus per nos attente visis et in nostro consilio diligenter recensitis, quoniam sententia illorum qui dixerunt ipsum cruciatum argenti reduci debere ad pristinum valorem decem octo denariorum qui profecto plures sunt nedum comprobatur rationibus eorum verum ipso experimento fusionis utriusque monete ac eciam ingenti damno, quod facta dicta taxa cruciati ad quindecim denarios ex evacuacione monete argenti, ut prefertur, subsecuta est, nobisque et nostro consilio hec sententia proculdubio sanior et utilior se ostendit. Idcirco supplicantibus nobis sindicis dictorum statuum mercatorum, artificum, opificum et cetera plebis dicte civitatis Barchinone, de consensu consilii nostri predicti, statuimus, decernimus et ordinamus abinde cruciatum argenti cuni Barchinone valere decem octo denarios monete Barchinone de terno, et pro ipsa quantitate denariorum decem octo recipi et dari debere absque difficultate et contradiccione

quacumque solucionibus quorumcumque contractuum et alias quomodolibet faciendis in ipsa civitate Barchinone et aliis terris omnibus Cathalonie in quibus currit et currere debet moneta Barchinone quacumque nostra licencia auctoritate seu confirmacione ad id accedente tanquam nociva civitati et terris predictis protinus revocata. Preterea ne prestatuta ascensis cruciati expellat monetam floreni auri Aragonum ex partibus illis sicut illi omnes quorum sentencias in precio cruciati approbavimus futurum arbitrati sunt remanente floreno ipso in precio undecim solidorum quousque nunc fuit, decernimus, statuimus et ordinamus de ipsius nostri consilii et predictorum conformi consensu ipsum florenum auri abinde in partibus predictis non esse sub aliquo certo aut determinato precio sed haberi, ut vulgo dicitur, pro billone; ita ut nemo in solucionibus aut percepcionibus precii aut debiti depositi vel aliis quibuscumque compelli possit ad recipiendum florenum ipsum pro quocumque precio certo, nisi ut voluerint aut inter se convenerint. Eidem propterea illustrissime regine nostrum hujusmodi intentum aperientes dicimus, cuicumque vero alteri nostro locumtenenti ac gerentivices gubernatoris et bajulo generali in Cathalonie Principatu vicariis quoque bajulis localibus et aliis officialibus, consiliariis insuper, consulibus, paciariis, juratis, consiliis et universitatibus ac aliis nostris subditis quibuscumque constitutis in dicta civitate Barchinone et aliis nostris subditis quibuscumque constitutis in dicta civitate Barchinone et aliis partibus Principatus Cathalonie superius designatis, presentibus et futuris, mandantes firmiter et expresse de certa sciencia nostra sub incursu nostre indignacionis et ire ac pene decem millium florenorum exhigendorum a bonis cujuslibet secus agentis et inferendorum erario nostro, quatenus nostrum hujusmodi decretum, statutum et ordinacionem ac omnia et singula supradicta teneant firmiter et observent tenerique et observari faciant, nec secus attentent aut attentari permittant quavis causa si dicta illustrissima regina nobis complacere aliique predicti gratiam nostram caram habent et dictas penas cupiunt evitare, necnon declaracionem, statutum et ordinacionem nostram hujusmodi voce preconis per loca solita dicte civitatis Barchinone et aliarum civitatum, villarum et locorum territoriis preexpressi publice et solemniter nunciari faciant, ut omnibus innotescant. In cujus rei testimonium presentes fieri jussimus nostro communi sigillo in pendenti munitas. Datum in castello terre nostre Fontane, die octavo mensis novembris, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^{mo} quinquagesimo tercio, regnorum nostrorum anno tricesi-

mo octavo, hujus vero citerioris Sicilie regni anno decimo nono. Rex Alfonsus.

43

1365, abril, 21. Tortosa

La Cort de Tortosa, reunida sota l'autoritat de la reina Elionor, esposa i lloctinent general de Pere III, ha acordat un subsidi de 100.000 lliures de florins d'Aragó que serà sostret de les rendes de la seca de la ciutat de Perpinyà durant els dos propers anys a raó de 50.000 lliures per any. L'administració de la seca anirà a càrrec del General de Catalunya fins que tota la suma hagi estat batuda. Es nomena Pere Blan mestre de la seca de Perpinyà i ell i tots els qui treballin en la fabricació d'aquesta moneda hauran de prestar jurament i homenatge i respondran del seu treball davant els diputats de Catalunya designats a aquest efecte, i no davant el rei, excepte per als 12.000 florins afectats cada any a la guarnició del castell de Perpinyà i els 1.000 florins que el rei percep cada mes per l'encunyació dels florins. Es proclamarà a tot Catalunya que els florins d'Aragó circulen amb el valor d'onze sous barcelonesos i que els canvistes no poden donar-ne menys de deu sous i onze diners ni més d'onze sous. La Cort prohibeix a tothom de sortir del regne amb més de vint sous de moneda barcelonesa, croats o menuts.

Llibre de les monedes, ff. 33-34.⁵⁴

Capítols de cort fets en la cort de Tortosa per la reyna dona Elionor, muller e loctinent general del senyor rey en Pere terç, aprovats e jurats sobre la nova cudició de florins d'Aragó a ley de XVIII quirats e LXVIII de taylla, e sobre lo afforament de aquells a XI sòlidos barchinones. Los quals capítols foren concordats e fermats en la dita ciutat de Tortosa diluns a XXI de abril, en l'any de la Nativitat de nostre Senyor M^o CCC^{mo} LXV°.

54. El foli 33 és encapçalat pel títol: «Regis Petri III°». El foli 33v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 34: «Petri III°». Al marge de tall del foli 33, l'escrivà va afegir amb tinta vermella la postil·la: «Flori a XI solidos» a l'altura de la primera línia; més avall, a l'altura de la línia 4, va escriure amb tinta negra el comentari següent: «Los Capítols dels quals és assí feta menció són continuats atràs en cartes XXXVIII.»

Ítem, cinquanta milia llibres havedores de la secca dels florins d'Aragó de la vila de Perpinyà, la qual secca sia del General dins lo temps devall expressat, los quals florins sien batuts en la forma e manera contenguda en certs capítols los quals la dita cort ferma a part en poder del notari devall scrit. E encars que les dites cinquanta milia llibres no poguessen exir de la dita secca cascun any dels dit dos anys que la dita secca romanga als dits General de Cathalunya e regne de Mallorques e yllles, passats los dits dos anys tant e tan longament tro les dites cinquanta milia llibres per cascun any dels dits dos anys ne fossen exides. E que en Pere Blan, qui serà mestre de la dita secca de Perpinyà, e les guardes e altres persones qui obran en lo dit batiment de la dita moneda d'or facen sacrament e homenatge, obligan tots lurs béns, que de tot guany e emolument qui de la dita secca exirà respondran als diputats de Cathalunya elets a distribuhir la moneda o a aquells a qui ells volran e no al dit senyor rey, ne a alguna altre persona de qualque ley, estament o condició sia. E açò prometen e juren los dits en Pere Blan e altres damunt dits axicom mils e pus ferm dictar se puxe a profit del General. Daçò emperò sien exceptats XII^M florins per any ço és per la guarda del castell de Perpinyà, e per lo guany que'l senyor rey havia de la moneda del florí, dels quals lo dit en P. Blan e altres damunt nomentas puguen e degen respondre al senyor rey, o a qui ell volrà, ço és mil florins per cascun mes.

Plau a la senyora reyna en nom que dessús axí emperò que lo do de les CCCXXV^M llibres haia compliment.

Capítol de Cort⁵⁵

Ítem, que per tal quel florí haia millor aviament e cors que sia feta crida general per tota Cathalunya que florins d'Aragó sien afforats a XI sòlidos barchinones axicom la Cort de present al dit for los affora. E que tota persona, de qualque condició sia, haia a reebre en tots contractes quals se vulla que farà, e en totes pagues axí de viandes com d'altres coses al for dessús dit sots pena de perdre la moneda en doble. E que tot cambiador haia a donar necessàriament en florins X sòlidos XI diners barchinones e no menys e que nol pugue metre més avant de XI sòlidos bar-

55. Aquest títol és escrit amb tinta vermella.

chinones sots la dita pena, de la qual pena aytantes vegades com seria comesa sia la terça part del acusador, l'altra terça part del General de Cathalunya e l'altra terça part del senyor del loch on la dita pena serà comesa, e qui farà la execució.

Plau a la senyora reyna en nom que dessús.

Capítol de Cort⁵⁶

Ítem, ordona la dita Cort que per tal com en lo Principat de Cathalunya e en les altres terres del senyor rey on corre moneda barchinona han gran fretura de la dita moneda e la dita terra nes fort minue, que sia feta inhibició general per tots los regnes e terres del senyor rey deça mar e en lo regne e ylles de Mallorques, que neguna persona de qualque condició sia no traga, ni gos traure, ni faça traure moneda barchinona axí croats com menuts dels dits regnes e terres del dit senyor rey deça mar e del dit regne de Mallorques, sots pena de cors e d'aver, en la qual pena tots aquells qui contrafaran sien encorreguts sens tota merçè. Açy emperò sie entès si la dita moneda que traurien sobre pujave quantitat de XX sòlidos barchinones. E encara ultra açò pach en X doblaries aytanta moneda com ultra los dits XX sòlidos traurà. E quel afforament del florí dessús dit dur per aytant temps com la secca del florí serà del General de Cathalunya e no més avant. E aquesta inhibició de la dita moneda barchinona sia publicada per tot lo Principat de Cathalunya ab veu de crida. Plau a la senyora reyna en nom que dessús.

1365, abril, 21. Tortosa

El rei Pere III i la Cort de Tortosa, a fi de pal·liar la manca de numerari en circulació dins el regne i de finançar la guerra amb Castella, han ordenat l'encunyació de florins d'Aragó de la talla de seixanta-vuit florins el marc de Perpinyà. Pel costat de la flor, aquests florins portaran la llegenda «Arago rex P.», i pel costat on hi ha representada la figura de sant Joan, «S. Johannes B.». A la dreta de la figura de sant Joan, el mestre i

56. Aquest títol és escrit amb tinta vermella.

els guardes hi faran representar el símbol que estimin adequat. S'ordena que aquests florins tinguin una llei de 18 quirats d'or fi i que Pere Blan, mestre de la seca, percebi el mateix salari que fins ara. Els articles següents precisen els diversos punts de reglament que caldrà observar per a la fabricació dels florins i determinen el nom i el salari dels oficials: guardes, gravadors, mestre de balança. D'ara endavant, els contractes notariais només podran ser estipulats en moneda de Barcelona i el florí a onze sous, altrament es consideraran nuls. Els beneficis de l'encunyació dels florins a la seca de Perpinyà serviran per a pagar les guarnicions dels castells d'Òpol i de Talteüll.

Llibre de les monedes, ff. 34-36.⁵⁷

Capítols fermats lo die e any dessus dits entre lo dit senyor e la cort damunt dita, sobre la forma e manera del batiment dels florins novament ordonats batre en la vila de Perpenyà a XI sòlidos barchinones, segons en los capítols de cort dessus mencionats és expressat.

En nom de Déu sia amén. Lo molt alt senyor rey d'Aragó e la Cort general de Cathalunya qui-s celebra de present en la ciutat de Tortosa han ordonat que per tal com la terra és molt minua de moneda de la qual és gran dan e desviament de tota la terra; e per socórrer^(a) a aquesta necessitat, e encara per socórrer a la necessitat en la qual lo senyor rey e tota la terra són posats per rahó de la guerra de Castella axí per pagar hòmens a cavall com altres persones necessàries a la dita guerra axí en mar com en terra, sia batuda e feta moneda d'or, és assaber florins appellats d'Aragó, los quals sien de talla d'aquells que huy són e d'aquelles letres e senyals, ço és assaber que haia en lo march de Perpinyà LXVIII florins, compartit cascú egualment, axí que vinguen a aquell pes, e les dites letres qui en los dits florins seran scrites sien aquestes, ço és de part de la flor: «*Arago rex P.*», e de la altra part on és la figura de sant Johan sien aquestes: «*S. Johannes B.*»; e que a la part dreta de la dita figura de sant Johan sie fet aquell senyal que al maestre e a les guardes serà ben vist fahedor; e sien los dits florins de ley de XVIII quirats d'or fi; e que-l maestre sia en P. Blan, e que haia aquell salari que huy ha.

57. El foli 34^v és encapçalat amb un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 35: «Petri IIIⁱ». El títol és reproduït de manera idèntica als folis 35^v i 36. Els articles 2 a 11 són numerats amb xifres romanes escrites amb tinta vermella.

II. Ítem, que per tal com seria gran difficultat e confusió de comptes si·l mestre havia donar compte en menut de les messions menudes que·s fan es són acostumades de fer en lo batiment de la dita moneda e encara de les minues qui·s fan en les fundicions d'aquella, és acordat e ordonat que sia comenat als deputats residents en Barchinona, ço és que ni haia un de cascun bras; e que ells hauda informació e certificació vertadera d'aquelles persones qui del dit fet los puguen vertaderament informar, fet sacrament de donar bon consell e vertader e tenir secret, veguen les dites minues e messions quantes poran esser e d'aquelles puguen avenir, ab lo maestre de guisa que contrast d'aquí avant no s'en seguescha ne compte no li·n calla donar.

III. Ítem, es ordonat que per començar tost lo dit batiment e per fer prova quant se porà guanyar en lo march dels florins, les guardes sien tengudes en lo començament de tenir los comptes del offici de la monedaria axí de compres com de leys, e açò XV dies. E aquells ab gran diligència veguen e regoneguen lo guany que·s poria fer en la dita moneda posant cert for a les compres. E si per ventura parra a tres dels deputats un de cascun bras o a dos dels consols de Perpinyà los pus aptes en aquest fet e a les guardes demanat consell e acord de altres persones aptes e convinents en lo dit fet que fos pus profitós a la terra e pus aviat que·l maestre fos tengut de donar certa cosa per march d'or, segons quels ors serien, allò los damunt dits puxen fer per auctoritat del senyor rey e de la Cort la ley e la taylla de la dita moneda romanent en lo dit ésser.

III. Ítem, que sien guardes de la dita moneda en Jaume de Canyelles e en P. Naveres de la dita vila de Perpinyà, los quals haian cascun any C florins d'or pagant aquells per mes que la secca obrarà, los quals facen sacrament e homenatge en poder del governador de Rosselló de haver se bé e leyalment en lo dit offici guardant la dita ley. E si per alguna necessitat aquells, o la un d'ells, eren empatxats, que no puguessen servir lo dit offici, o no y volien ésser, o no y eren profitosos, que·ls cònsols de Perpinyà ab lo dit governador e ab en Gispert de Tragura ni puguen metre altres en loch d'aquells a la lur bona coneguda, haut consell e assentiment dels deputats residents en Barchinona.

V. Ítem, que la dita moneda se faça e sia regoneguda ab deguda solemnitat, ço és que de present lo maestre e les guardes façen una tocha que sia de XVIII quirats d'or fi, la qual sia

feta fort fina sens més e menys, e aquella sia conservada en una caixa en la qual haia dues claus, la una de les quals tenguen les guardes e la altre lo mestre, ab la qual tocha sien intrats tots los florins que-s deliuraran, e que de cascuna deliurança sia levat un florí per deena de marches, lo qual sia estoiat en una bústia. E si los florins seran intrats un quart de quirat menys a coneguda de les guardes que puguen passar, e que d'aquell magre sia fet compte a la terra. E axí mateix, si si troba un quart de quirat més, sia fet compte del gras a la terra en satisfacció del magre. E com venga al cap del mes e tota vegada que-l mestre o guardes o requiren, tots los florins qui seran justats en la dita bústia sien fusos e sien fet un riell, lo qual toquen ab la toca principal. E que d'aquell riell romaguen un tros qui sia un quart de florí, lo qual sia estoiat a memòria de la moneda qui sés feta e és bona e que sia escrit. Açò és l'ancerrament d'aytantes deliurançes que són fetes d'aquell temps quel dit riell serà fet.

VI. Ítem, és ordonat per lo senyor rey e per la dita Cort que la constitució fahedora sobre lo pijament de no batre més moneda d'or, se faça per aquesta forma, ço és que-l senyor rey e la Cort ordenen que per la neccessitat del senyor rey e de la terra se baten e-s puxen batre per dos anys cinquanta mília marches d'or fi, de que sien fets florins a la dita ley, del guany de la dita moneda entèn hom que exiran C mília llibres en los dits dos anys.

VII. Ítem, és ordonat que en Barthomeu Cervera sia scrivà per lo senyor rey e per la terra de la dita secca de Perpinyà, e haia per salari cascu any per ço com ha mudar son domicili C llibres barchinones; e lo dit en Barthomeu faça ço que scrivà reyal deu fer; e haia y un altre scrivà reyal e del mestre, e aquest sia en Bernat Aybri de Perpinyà, qui haia de salari LX llibres barchinones cascu any, lo qual faça e sia tengut de fer en lo dit offici ço que-ls altres scrivans reys e de mestre han acostumat de fer. E aquests facen semblant sagrament e homenatge de fer bé e leyalment a profit del senyor rey e de la terra ço que-s pertanga a lur offici; e que sia mestre de balança en Bernat Thore de la dita vila, lo qual haia de salari XXX llibres barchinones; e tots aquests damunt dits hagen a regir los dits officis personalment e no per substituhit sinó per aquella forma que és dit dessus en lo capítol dels scrivans e dels altres officials.

VIII. Ítem, ordenen lo dit senyor e la Cort que de present sia feta crida general per tot lo Principat de Cathalunya que tot

hom de qualsevol ley, dignitat, estament o condició sia, sots pena de D morabatins d'or de la qual les dues parts sien guanyades al General de la terra e l'altre a aquell o aquells qui hauran acostumat de reebre les penes civils en lo loch o lochs on se cometrà la dita pena, e que d'açò no puguen fer gran remissió o composició haia a pendre lo florí a XI sòlidos barchinones, e que de tots contractes e obligacions de que moneda barchinona se dege pagar se puxen donar florins a XI sòlidos; e nengun cambiador ne altre qualsevol persona no gos donar en negun florí d'Aragó que canviarà sinó un diner menys per peça ne aximateix negú no gos donar ne pendre aventatge més al florí ab barchinones sinó un diner per peça. En açò emperò no sien enteses cambis que algú farà de moneda fora la terra.

IX. Ítem, que tots contractes qui-s faran d'aquiavan, se haian a fer a moneda Barchinona e no a altre. Emperò que florí en lo pagament se puga metre a XI sòlidos en altre manera que-l contracte sia nulle; e que negun notari aytal contracte qui no-s farà a la dita moneda no gos pendra sots la pena dessus dita. E que la cort supplich al senyor rey que prengue totes vies e maneres perquè faça que-l florí correga al dit for en Aragó e en Regne de València.

X. Ítem, que del guany qui-s farà del batiment del florí en la secca de Perpinyà sien pagats los cavallers e els hòmens a peu qui tenen e guarden les rehenes en los castells de Òpol e de Taltauyll. E si lo dit guany qui exirà del batiment del dit florí no bastava a pagar lo sou dels dits hòmens a cavall e de peu axí e per aquella manera que és acordat entre lo senyor rey e ells o per avant se acordarà, que-ls diputats del General de Cathalunya paguen e sien tenguts de pagar to çò que fallirà al sou dels dits cavallers e hòmens de peu, axí emperò que tot çò qui-s pagarà a ells per lo dit sou sia pres en compte als diputats e abatut del present do. - Plau a la senyora reyna però que les provisions que-l senyor rey farà o per avant sobre aquest sien observades e tro que sien fetes paguen los diputats dessus dits lo dit sou.

XI. Ítem, és cert que-l senyor rey deu haver del guany del dit florí cascun any XII mília florins, ço és mil florins per cascun mes dels quals lo maestre de la dita moneda haia e dege respondre al dit senyor o a qui ell volrà en loch seu.

(a) *Al manuscrit, occorrer.*

45

1365, abril, 15. Tortosa

Pere III ordena a tots els seus oficials que facin proclamar públicament a les localitats de la seva jurisdicció l'ordenança presa per la reina Elionor en ocasió de la Cort de Tortosa fixant el curs del florí d'Aragó a onze sous barcelonesos i prescrivint que els canvistes no puguin donar menys de deu sous i onze diners ni més d'onze sous per florí, sota pena de perdre el doble del valor de la moneda canviada.

Llibre de les monedes, f. 36v.

Letra o provisió ab la qual lo senyor rey mana a tots sos oficials ab veu de crida ésser publicat lo afforament dels florins a XI sòlidos barchinones fet per la reyna dona Elionor loctinent general del dit senyor en la Cort de Tortosa; e que tot cambiador hagués a donar necessàriament en florí X sòlidos XI diners barchinones e no menys, e que no-l puguessen metre més avant de onze sòlidos.⁵⁸

En Pere per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Mallorques, de Sardenya e de Còrsega e comte de Barchinona, de Rosselló e de Cerdanya, als amats e feels tots e sengles oficials nostres als quals les presents pervendran, salut e dilecció. Sapiats que en lo present dia de huy és stat ordonat per nós o per la alta dona Elionor reyna d'Aragó, muller nostra molt cara, axicom a loctinent nostre, e per la cort que-s celebre en Tortosa que florí d'Aragó sia afforat a XI sòlidos barchinones e per aytant córrega e haia a córrer e ésser reebut en tots contractes qualsevulla e en totes pagues axí de viandes com de totes altres coses. Per que volents que la dita ordinació sia observada a vós e a cascun de vós manam expressament e de certa sciència que vista la present façats fer crida pública solemnalment cascun en los lochs acostumats de vestra jurisdicció que tota persona haia a pendre e prengue lo dit florí al for dessus dit. E qui contrafarà perdà la moneda en doble. Açò entès e declarat que tot cambiador haia a donar necessàriament en florí X sòlidos XI diners barchinones e no menys; e no-l puguen metre més avant de onze sòlidos sots la dita pena. De les quals penes aytantes vegades com serian comeses sia la terça part del acusador e la terça part del General de Ca-

58. La rúbrica és escrita al peu del foli 36, a continuació de l'acta anterior.

thalunya, e la romanent part del senyor del loch on la dita pena serà comesa e aquí d'aquella farà la execució. Dada en Tortosa a XV dies de abril en l'any de la Nativitat de nostre senyor M^o CCC^{mo} LXV°. P. Canc[eller].

46

1365, juliol, 1. Barcelona

Pere III, rei d'Aragó, ordena a tots els seus oficials i als mestres de ports de tot el regne que facin publicar i aplicar l'ordenança per la qual prohibeix l'exportació de billons i de monedes d'or fora dels dominis reials, excepció feta dels florins que s'encunyen a la ciutat de Perpinyà.

Llibre de les monedes, ff. 36v-37.⁵⁹

Provisio cum qua dominus rex mandat quod nullus audeat a terra dicti domini regis abstrahere ullum billonum seu monetam auri preterquam florenos qui nunc cuduntur in villa Perpiniani.

Nos Petrus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie. Cum nos tam pro solvendis stipendiariis et aliis gentibus armorum quas tenemus ratione guerre vigentis inter nos et regem Castelle, quam alias providerimus continue cudi monetam auri in secca Perpiniani ad cujus cudicionem quodcumque billonum auri quod in terra nostra et eciam alibi reperitur non parum dinoscitur oportunum. Propterea tenore presencium providemus ac eciam ordinamus quod a terra nostra, tam per terram quam per mare, nullum billonum seu monetam auri preterquam florenos qui ad presens cuduntur in villa Perpiniani quomodolibet extrahantur. Et si contrarium ab aliquo fuerit attentatum, tam amissione monete quam extrahere tentaverit, quam pena alia nostro arbitrio infligenda irremissibiliter puniatur. Mandantes per presentem universis et singulis officialibus nostris et custodibus passuum terre nostre ubilibet constitutis quatenus provisionem et ordinationem

59. El foli 36v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 37: «Petri III». Al marge de tall del foli 37, a l'altura de la línia 7, una altra mà va escriure la paraula «Flori».

nostram hujusmodi teneant et observent ac observari faciant per quoscunque et a contrafacientibus vel tentantibus dictam penam exhigant, et personas eorum qui contrafecerint nostro reservent arbitrio puniendas. Volentes quod hujusmodi ordinacio nostra publicetur solemniter in locis insignibus et diebus forensibus, ut nullus ignoranciam pretendere valeat seu causari. In cujus rei testimonium hanc fieri jussimus nostro sigillo munitam. Datum Barchinone, prima die julii, anno a Nativitate Domini millesimo CCC^{mo} sexagesimo quinto. Guilelmus de Palou.

47

1365, setembre, 13. Barcelona

La Cort reunida a Barcelona ordena que els beneficis de l'encunyació de florins feta a la ciutat de Perpinyà s'afectin a les despeses de la guerra contra Castella. I a fi d'augmentar els ingressos de la secca de Perpinyà, el rei no podrà fer batre a les seves terres cap més moneda d'or que el florí a la ciutat de Perpinyà i el ral d'or a la ciutat de Mallorca.

Llibre de les monedes, ff. 37v-38v.⁶⁰

Capítols de corts fets e concordats en la Cort de Barchinona per lo dit senyor rey en Pere a XIII^a de setembre en l'any de la Nativitat de nostre Senyor M^o CCC^{mo} LXV°, sobre la declaració e supplecció de duptes ocorrents en los capítols de la cort de Tortosa e altres sobre lo novell do fet per la dita Cort sobre la entrada de Castella.⁶¹

VII^m capitulum. – Ítem, com segons ordinació en la dita Cort de Tortosa feta la secca dels florins, los quals en la forma en la Cort de Tortosa ordonada se baten e's deuen batre en e per lo temp en aquella Cort ordonat en la vila de Perpinyà, sia del dit General, perçò la dita Cort vol, ordone e atorgue que lo guany e emolument qui és ja exit e d'aquí avant exirà dins lo primer any qui segons lo arrendament de la dita secca fet per los deputats

60. El foli 37v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 37: «Petri III». El compilador va indicar al marge el número de cada un dels tres articles de la Cort de Barcelona. Els reproduïm al text seguits d'un guionet.

61. La rúbrica és escrita al peu del foli 37, a continuació de l'acta anterior.

en la dita Cort de Tortosa ordonats, residents en Barchinona, serà finit e complit mijant lo mes de juliol primer vinent, sia convertit e mes en la dita deffensió e comptat e comprès en lo present do tro en quantitat de L^M libres; la qual ordinació e atorgament fon en la forma, maneres e condicions ordonades en la dita Cort de Tortosa, e encara per maior pijament del dit florí en la forma, manera e condicions devall scrites e posades en lo do del segon any. Plau al senyor rey, açò declarat que en aquest primer any qui serà finit segons que n lo dit capítol se conte sia comptat ço que del dit emolument sés haüt es haurà d'aquí avant en lo dit primer any entro en quantitat de XLIIII^M libres per les quals sés estat arrendat aquest any. Emperò si dins aquest any se batien o sobraven més marchs d'aur que nos contenen en lo dit arrendament aytant com s'en aurà més de XLIIII^M libres sie pres en compte entrò a les dites L^M libres. Si emperò no s'en batrà més avant que l preu bastàs a XLIIII^M libres, aquelles VI^M libres qui d'aquest primer any falrien se puxen haver del segon any e del temps après següent. E sien reebudes en compte al dit General axí emperò que entrel primer ne lo segon anys no puxen sens licència del senyor rey batre més avant de L^M marchs d'aur segons la ordinació feta en la dita Cort de Tortosa. Retenguts emperò al senyor rey per cascun dels dits dos anys aquells XII^M florins que l dit senyor ne deu haver cascun any segons la dita ordinació.

Capítol de Cort

XIII^m capitulum. – Ítem, cinquanta mília libres havedores de la secca del dit florí qui s bat a Perpinyà dins un any començador, segons lo arrendament fet de la dita secca mijant lo mes de juliol del any MCCCLXVII^o. E si lo guany o emolument de la dita secca o florí en lo dit any no muntave a les dites L^M libres, la dita secca o florí estigue e romangue tant e tan longuament que bast a les dites L^M libres quíties de messions. E si en lo primer any lo qual segons lo arrendament fet de la dita secca comença mijant juliol prop passat del any M^o CCC^{mo} LXV° exia de la dita secca més de L^M libres quíties, que ço que més ne exirà vaia en compte pro rata de les dites L^M libres del dit segon any. E vol e ordona la dita Cort que lo arrendament fet de la dita secca o florí per los deputats residents en Barchinona qui aquell faeren ab gran consell e deliberació, e de consentiment de la dita senyora reyna sia e romanga en sa plena força e valor. Plau al senyor rey que l

dit arrendament romangue e hage fermetat. Quant a les altres coses respon, segons que dessús ha respost en los capítols de la secca del florí del primer any.

Capítol de Cort

XIII^m capitulum. – E lo guany e emolument qui exirà de la dita secca o florí dóna la dita cort en los dits primer e segon anys segons que d'amunt se conte sots les condicions posades en los capítols fets en la dita Cort de Tortosa, los quals sien e romanquen en lur plena força e valor axicom si açò eren repetits. E per major pijament del dit florí sots la condició següent, ço és que'l senyor rey e la senyora reyna o lo senyor duch o altre en nom o auctoritat lur no puxen per neguna rahó o necessitat per gran que fos, lla on fos extrema necessitat ne per negun cas fer, ne fer fer, ne batre, ne obrar en tota lur senyoria deçà o dellà mar altre moneda d'or afforada o no afforada de qualsevol ley, pes, forma o condició sia, sinó lo dit florí a Perpinyà en la forma e manera ordonades en la dita Cort de Tortosa, exceptat solament la reyal d'or de Mallorques, lo qual se puxe batre e fer en la ciutat de Mallorques en la ley, pes, forma e manera acostumada e no en altra manera, perçò que de la dita secca puxe exir molt guany e emolument. E si lo contrari per lo senyor rey o per la senyora reyna o per lo senyor duch o altre en nom o per auctoritat lur era fet en qualque manera o per qualsevol cas o rahó o necessitat tots los dits dons axí del primer com del segon anys sien encontinent vans, casses, nulles e haüts per no atorgats e per no fets. E encontinent emperò que les dites C^m llibres quíties qui de la dita secca o florí deven exir e seran exides, segons ordinació feta en la dita Cort de Tortosa convertidores en la dita deffensió e servar lo capítol prop següent, lo afforament e cot fet del dit florí en la dita Cort de Tortosa haia a cessar e çes de tot en tot per ordinació que la present Cort ne fa de voluntat e consentiment del senyor rey. Plau al senyor rey.

1376, juny, 26. Montsó

A sol·licitud de la Cort reunida a Montsó, el rei Pere III es compromet a mantenir el florí en el curs d'onze sous barcelonesos i a

no modificar-ne la llei durant els cinc propers anys, i durant més temps si així li plau.

Llibre de les monedes, ff. 38v-39.⁶²

Capítol de Cort fet e concordat en la Cort general de Moçó per lo dit senyor rey en Pere a XXVI de juny, en l'any de la Nativitat de nostre Senyor M^o CCC^{mo} LXXVI°, sobre lo afforament dels florins fet a XI sòlidos barchinones en la Cort de Tortosa.

LXIII^m capitulum. - Ítem, com los florins d'Aragó per ordi-nació d'altres Corts de Cathalunya passades sien afforats a XI sòlidos barchinones per florí, e a aquest for hagen de lavors a ençà corregut e correguen huy en la terra, e tot hom senyor qui moneda ha la haia comunament e per major partida en los dits florins per tal com la moneda barchinona de la terra hic és exida. Que plàcia a vós senyor per metre e posar en segur la moneda dels florins provehir e ordonar que·ls dits florins no pusquen ésser minuats de ley, e que al dit for de XI sòlidos barchinones en què han stat e stan huy, segon ordinació de la Cort de Tortosa, duren e correguen tots temps d'ací avant, en·tro que per vós senyor e per Cort de Cathalunya ab vós ensemps sobre açò sia en altre manera provehit e ordonat no contrastants qualsevulla ordinacions e condicions fetes en altres Corts passades, o en altra manera contràries a açò com lo contrari fos total destructió e matèria de gran escandall en la terra. Plau al senyor rey que·ls dits florins romanguen en lo for e^(a) en ley que són stats tro al dia de huy, e açò dur d'ací a V anys e més avant si a ell plaurà.

(a) e *afegida a la interlínia.*

1407, febrer, 17. València

Martí I, rei d'Aragó, ordena, sota pena de mil florins d'or, a tots els seus oficials del Principat de Catalunya que facin proclamar públicament i observar la provisió per la qual ha ordenat que

62. El foli 38v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 39: «Petri III». L'escrivà va traçar una marca de crida al marge de tall del foli 39, a l'altura de l'última línia de l'acta.

d'ara endavant, sota pena de vint sous, es paguin onze sous de moneda barcelonesa de tern per cada florí d'Aragó el pes del qual correspongui al pes anomenat mitjà contrastat amb el marc de Perpinyà, a raó de seixanta-vuit florins el marc, i cinc sous i mig per cada mig florí. I per als florins el pes dels quals sigui superior al pes mitjà, es donarà a més un diner per cada mig gra; i a l'inrevés, per a aquells el pes dels quals sigui inferior, es deduirà un diner per cada mig gra. Amb aquest objectiu, el monarca ha ordenat que els mestres de les seques de Catalunya facin fer pesos de cent, cinquanta, vint, deu, cinc, tres, dos, un i mig florins contrastats amb el marc de Perpinyà.

Llibre de les monedes, ff. 39v-40v.⁶³

Letra o provisió ab la qual lo senyor rey en Martí mana ésser fets crida pública per tot lo Principat de Cathalunya que-ls florins d'Aragó sien pesats ab lo pesal vulgarment appellat migà. E tots los florins de pes haien ésser presos e donats per XI sòlidos barchinones.⁶⁴

En Martí per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Mallorques, de Serdenya e de Còrsega e comte de Barchinona, de Rosselló e de Cerdanya, als nobles e amats e feels los governador de Cathalunya, veguers, sotsveguers, batles, sotsbatles e tots e sengles altres oficials nostres dins lo Principat de Cathalunya constituïts e altres qui ara són o per temps seran en lo dit Principat, als quals les presents pervendran e a lurs loctinents, salut e dilecció. Sapiats que nós per millor endreçament e utilitat de la cosa pública del dit Principat havem en nostre ple e solemne consell acordada e deliberada la provisió e crida següent: «Ara hoiats queus fa assaber lo molt alt senyor rey que com per esquivar los dans e debats de sos sotsmeses per rahó de molts florins d'Aragó qui son trobats desiguals de pes per diverses occasions ell haia fetes en dies passats algunes provisions e experiència haia mostrat que per ben esquivar tota matèria de tals debats e tolre tota ocasió de trabucar o minuar los dits florins hi dege ésser mils provehit. Per tal, revocant per causa totes e qualsevol provisions e crides per la dita rahó entrò al present dia fetes, ara per benefici de tots sos sotsmeses e gran bé de la sua cosa pú-

63. El foli 39v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 40: «Martini».

64. La rúbrica és escrita al peu del foli 39, a continuació de l'acta anterior.

blica, ha ordonat e provehit, ordona e proveheix e mana que tots pagaments e deliuraments que d'ací avant seran feyts de florins d'Aragó, cascuns de aquells florins e migs florins qui pesaran al fi tant com lo certader e fin ço és d'aquells vulgarment appellat mitjà, lo qual és descendent del march de Perpinyà, ço és de sexanta huyt florins equals de pes qui justats pesen lo dit march, los vers e fins pesals, dels quals porà cascú qui·ls volrà haver del mestre de la secca sien dats e reebuts per XI sòlidos los florins, e per cinch sòlidos e mig los migs florins de moneda de Barchinones de tern. E cascuns d'aquells florins e migs florins qui seran trobats pesar més que·ls dits fins pesals sien dats e reebuts per los dits onze sòlidos e cinch sòlidos e mig, e per tant més com pesaran més, ço és per cascun gra dos diners més o per cascun mig gra un diner més. E cascun d'aquells florins e migs florins qui seran trobats minutes o menors que·ls dits fins pesals sia dat e reebut per tant menys de onze sòlidos e de cinch sòlidos e mig com d'aquell fallirà deduhit per cascú gra dos diners e per cascun mig gra un diner. E tots aquells florins e migs florins qui pesaran més o menys alguna part de gra, la qual no bastarà a mig gra passen sens que alguna deducció o addició no sia feta per la dita part de gra e en tal manera cascuns daran e reebren los dits florins e migs florins per tant com valran e pesaran sens tota frau e rahó de debate. E les dits coses e cascuna d'aquelles vol e mana lo dit senyor rey ésser tengudes e servades de tot en tot sots pena de XX sòlidos, exhigidora tantes vegades com serà comesa de cascú qui no volrà reebre o liurar los dits florins en la dita manera, de la qual sia la meytat d'aquell official qui farà la execució e l'altre de aquell a qui serà recusat lo dit reebre o liurar e a cascun de aquell tansolament. Encara ha provehit lo molt alt senyor rey per major satisfacció e espatxaments de tots pagaments e deliuraments de tota summa de florins que piles o pesals justs e marchats responents al dits march de Perpinyà sien fets per los maestres de les sues seccas de Cathalunya de C, de L, de XX, de X, de V, de III, de II, de un e de migs florins, ab los quals sien e puxen ésser fets justament e spatxada los pagaments e deliuranças dels dits florins ab suppliments de tants diners menuts com obs hi seran. E sia tolta tota matèria de frauds e debats. Per la present emperò ordenació e manament lo dit senyor no entén tocar a la ordinació e ley de la sua secca feta sobre les desliuranças dels florins que·s baten en aquella, ans vol que aquelles romanguen en sa força e valor, segons que és acostumat.» Perquè

us manam com pus expressament e estreta podem sots pena de mil florins d'or que de continent cascú de vosaltres façats per les ciutats, viles, castells e lochs acostumats de les jurisdiccions a vos comenades la preinserta cada solennament publicar, de manera que algú no puxe allegar ignorància e tenir e fer tenir e servir fermament totes e sengles coses en aquella expressades. E no res menys fassats segons la forma sobredita prompta execució en los béns de cascú d'aquells qui encorrarà la pena o ban dels dits XX sòlidos tantes vegades com faran lo contrari, partidora en e per la forma dessús dita contenguda, e no y vingués contra per alguna rahó. Dada en València a XVII de ffebrer del any de la Nativitat de nostre Senyor M^o CCCC^{mo} VII°. Sperendeus.

50

1407, febrer, 17. València

Martí I, rei d'Aragó, ordena, sota pena de mil florins d'or, al mestre i a tots els oficials de la seca de la ciutat de Barcelona que fabriquin pesos de cent, cinquanta, vint, deu, cinc, tres, dos, un i mig florins contrastats amb el marc de Perpinyà. Aquests pesos hauran de portar les armes reials a un costat i una creu a l'altre costat. N'hauran d'enviar als consellers de la ciutat i a totes les persones que els en demanin mitjançant el reemborsament del seu preu de fabricació.

Llibre de les monedes, ff. 40v-41.⁶⁵

Letra ab la qual mana lo senyor rey al mestre de la secca que com lo dit senyor haia feta fer crida que tots los florins sien pesats, que de contenenent per ell sien fets pesals a obs de pesar los dits florins segons és contengut en la dita crida.

En Martí per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de Valèncie, de Mallorques, de Serdenya e de Còrcega e comte de Barchinona, de Rosselló e de Cerdanya, als feels nostres lo maestre de la monedaria o secca de la ciutat de Barchinona o a son loctinent, e a tots e sengles altres oficials presents e esdevenidors de la monedaria e secca dessús dita, e als quals les coses dejús scrites se pertanguen, salut e gràcia. Com nós ab altre nostra letra dada

65. El foli 40v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 41: «Martini».

segons que dejús en la qual és inserta una corda de manament de nostra majestat fahedora en aquexa ciutat e altres ciutats, viles e lochs del Principat de Cathalunya haiam provehit, ordonat e manat que los florins e mig florins d'or del cuny d'Aragó sien per millor espatxament dels pagaments e deliuraments de tota summa de florins pesats ab piles o pesals justs e marchats, responents al march de Perpinyà de què procehexen, LXVIII florins eguals de pes e al fi, les quals piles o pesals haien exir de nostres secas o monedaries segons que en la dita crida és pus estesament expressat. Manam vos com pus expressament e estreta podem sots incorriment de nostra ira e pena de mil florins d'or, que de continent tota excusació e contradicció remogudes façats piles e pesals justs e marchats a la una part de nostres armes reyalas e a la altre de una creu tantsolament responents al dit march de Perpinyà, ço és de pes de nombre de C, de L, de XX, de X, de V, de III, de II, de un florí e mig florí del dit cuny, e tals e tants dels dits pesals deliurets axí als amats e feels nostres los consellers de aquexa ciutat, com a totes altres persones qui us en demanaran, satisfahents vos degudament e justa per la obra e treballs de aquells. E guardats vos que en açò siats diligents axicom vehets ésser bé necessari e requer la salut e utilitat de la cosa pública del Principat dessus dit. Certificant vos que del contrari hauríets part la rigorosa execució de la dita pena altre dura correcció e càstich. Dada en València a XVII dies de ffebrer del any de la Nativitat de nostre Senyor M^o CCCC^{mo} set. Sperendeus.

51

1407, febrer, 17. València

Martí I, rei d'Aragó, autoritza els consellers de la ciutat de Barcelona a establir d'ara endavant a la ciutat una taula, anomenada taula del pes dels florins, l'administració de la qual confiaran a una o diverses persones lleials i aptes que hi tindran els nous pesos instituits per als florins. El monarca ordena a tots els seus oficials que observin els termes d'aquesta concessió sota pena de mil florins d'or.

Llibre de les monedes, ff. 41-42.⁶⁶

66. El foli 41v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 42: «Martini».

Concessió feta per lo dit senyor a la dita ciutat de Barchinona que a beneplàcit del dit senyor puxen fer taula de pesar axí los dits florins com los reals, la qual és appellada taula de contrast.

Nós en Martí per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de Valèncie, de Mallorques, de Serdenya e de Còrcega e comte de Barchinona, de Rosselló e de Cerdanya, vehents la licència e concessió presents ésser necessària e expedient a utilitat e endreçament de la cosa pública de la ciutat de Barchinona e dels habitants vinents, mercadejants o conversants en aquella, per tenor de la present a nostre beneplàcit tantolament e no més avant duradora, atorgam e donam licència e plena auctoritat e poder a vosaltres amats e feels nostres los consellers de la dita ciutat, qui ara són e per temps seran, que puxats fer, statuhir, ordonar e tenir d'aquiavant en aquella part de la dita ciutat que us serà vist fahedor una taula, la qual sia vulgarment appellada la taula del pes dels florins, en la qual hage e stiguen per espatxament de pagaments e deliuraments de tota summa de florins e migs florins piles o pesals justs e marcats, ço és a la una part de nostres armes reyal e a l'altre de creu responents al march de Perpinyà, los quals sien feyts per lo maestre de la secca de la dita ciutat o altre de la dita secca a qui-spertangue, ço és de cent, de cinquanta, de vint, de deu, de cinch, de tres, de dos, de un e de migs florins e fer la dita taula regir en nom e per la dita ciutat per aquella o aquelles persones sufficients, leyals e aptes que us serà ésser vist expedient e útil, la qual persona o persones que deputarets a regir la dita taula puxats una vegada e moltes variar e mudar e a vostre àrbitre. Volents, provehients e ab la present ordonants, e al regidor o regidors de la dita taula donants plena auctoritat e poder de diffinir e decidir per benefici del dit pes totes qüestions, controvèrsies e debats que sien, s'esperen o puxen ésser entre qualsevol persones, axí estranyes com privades, de la dita ciutat, de qualsevol ley, estament o condició sien, en e per rahó del pes dels florins e migs florins dessús dits, encara que les unes persones no sien del pes o pesar de les altres vuller, que-s pesen de un a un vuller a marchs o a piles, per fer pus prests e espatxats pagaments e deliuraments de aquells. E que lo regidor o regidors de la dita taula tenguen contínuament per cappatró e corribre lo pes appellat vulgarment mitgé qui és de sexanta vuyt florins en lo march de Perpinyà eguals e al fi, lo qual és ver, bo, just e degut pes de florí, axí emperò que tots los florins e migs florins que-s pesaran vuller en gros vuller en

menut sien e vinguen al fi. Encara provehim, statuim et manam que totes et sengles persones de qualsevol stament, ley o condició sien, havents qüestió, altercació o debat entre si per lo pes o pesar dels florins o migs florins dessús dits hagen e sien stretes star a dit e determinació dels dessús dits regidor o regidors, sots les penes o bans una vegada e moltes ordonadores e imposadores sobre açò per vosaltres e exigidores e reebedores per aquells oficials ordinaris de la dita ciutat a qui-s pertanyan. E que lo dit regidor o regidors de la damunt dita taula ans que sien admeses al regiment de aquella sien tenguts e estrets e en tot cars haien a fer sagrament e homenatge en poder del vaguer o batle o altre official de la dita ciutat que us serà vist ésser fahedor, e imposar se totes altres penes que-ls parran, de haver se bé e leyalment en lo regiment de la dita taula. Perquè manam expressament e de certa sciència sots pena de mil florins d'or al governador de Cathalunya, vaguer, sotsvagner, batle e sotsbatle e mostaçaf de la dita ciutat, e a tots e sengles altres oficials e sotsmeses nostres, presents e esdevenidors, e a altres als quals se pertanguen les coses dessús dites e als loctinents dels dits oficials, que la present nostra concessió e licència damentre a nós plaurà e no més avant duradora e totes e sengles coses en aquella expressades tinguen, exequesquen fermament e observen e no hi contravinguen per qualsevol rahó. En testimoni de la qual cosa manam la present ésser feta ab nostre segell segellada. Dada en València a XVII dies de ffebrer, en l'any de la Nativitat de nostre Senyor M^o CCCC^{mo} e set. Ffranciscus Canc[ellarius].

Similis concessio pro universitate civitatis Dertuse.

1408, setembre, 6. Barcelona

Martí I, rei d'Aragó, atorga als consellers de la ciutat de Barcelona la facultat d'instituir sancions i prohibicions destinades a fer respectar les ordenances que ha dictat sobre el pes dels florins i sobre tots els altres assumptes relacionats amb el curs dels florins i dels croats d'argent. El mostassaf de Barcelona vetllarà per l'aplicació d'aquests estatuts municipals des de la seva publicació, i els ingressos provinents de les sancions seran dividits en cinc parts, dues de les quals seran per al rei, una

per a la ciutat, una per al mostassaf i una per als pesadors del mostassaf. El monarca ordena als seus oficials i súbdits que observin els termes d'aquesta concessió.

Llibre de les monedes, f. 42v.

Concessió o licència donada per lo dit senyor a la ciutat de Barchinona de poder fer statuts e ordinacions ab bans e penes sobre fer servir lo pes en los florins per lo dit senyor ordenat.

Nós en Martí per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de Valèncie, de Mallorques, de Serdenya e de Còrcega e comte de Barchinona, de Rosselló e de Cerdanya, per esquivar los grans frauds qui-s fan en lo pesar dels florins e en altra manera per ocasió de aquells en gran dan del públich, ab thenor de la present atorgam a vosaltres consellers de la ciutat de Barchinona, presents e esdevenidors, que ab consell de prohòmens en la forma acostumada puxats fer tots statuts e ordinacions ab aquells bans e penes pecuniàries e altres que-s parrà sobre fer servir lo pes en los florins per nós ordenat, e sobre totes altres coses tocants pes e pagaments dels dits florins o de croats d'argent. E més avant ab aquesta matexa atorgam al mostaçaff de la dita ciutat, qui ara és o per temps serà, e a son loctinent al ofici del qual tals actes pròpiament se pertanyen, que totes ordinacions e statuts per vosaltres dits consellers ab consell de prohòmens segons dit és fahedores sobre la observança del dit pes e pagament de florins e de croats d'argent, après que seran publicades, faça observar e los bans o penes en aquelles apposats exeguescha per aquella forma e manera que exegui e ha acostumat exegir tots altres bans e penes posats en ordinacions pertanyents a son ofici. Volem e entenem emperò que de tots los emoluments que per execució de les dites ordinacions en virtut de la present concessió fahedores a mà del dit mostaçaff pervendran haien ésser fetes cinch eguals parts per lo dit mostaçaff qui dels dits emoluments sia tengut fer compte apartat. E que de les dites V parts, les dues seran nostres, de les quals sia tengut a nostre tresorer respondre, e una de la dita ciutat, e una del dit mostaçaff, e una altre dels pesadors del dit mostaçaff per lurs treballs. Entenem emperò que algunes assignacions fetes sobre los emoluments de la mostaçaffia no puxen comprendre les dites dues parts a nós pertanyents. Manants ab la present expressament e de certa sciència a tots e sengles oficials e sotsmeses nostres e dels dits oficials loctinents, presents e esdevenidors, que la present nostra conces-

sió e provisió, la qual volem que dur e haia valor aytant com a nós plaurà e no pus avant, tinguen fermament e observen, tenir e observar facen, e no y contravinguen ne contravenir permeten per alguna rahó. En testimoni de la qual cosa manam la present ésser feta ab nostre segell segellada. Dada en Barchinona a sis dies de setembre, en l'any de la Nativitat de nostre Senyor mil CCCC^{mo} vuyt. Sperandus.

53

1413, agost, 31. Barcelona, al monestir dels frares predicadors Ferran I, rei d'Aragó, a sol·licitud de la Cort, prohibeix l'ús d'escuts i de blancs estrangers, sota pena de perdre el terç de la suma estipulada pel contracte; la meitat d'aquesta pena correspondrà al rei o al senyor dins la jurisdicció del qual la falta hagi estat comesa, i l'altra meitat al denunciant. El monarca ordena que totes les monedes que es confisquin per aquest motiu siguin enviades al mestre de la seca més propera al lloc de la infracció en contrapartida del seu valor en llei.

Llibre de les monedes, f. 43.⁶⁷

Constitució feta e fermada per lo senyor rey en Fferrando en la Cort celebrada per lo dit senyor en la ciutat de Barchinona, en lo monastir dels Frares Preycadors, a XXXI de agost en l'any de la Nativitat de nostre Senyor M^o CCCC^{mo} XIII°, ab la qual statuhi e ordona que monedes estranyes sien foragitades del regne e terres del senyor rey.⁶⁸

Experiència nos ha mostrat clarament que per algunes monedes estranyes e signantment per scuts e blanques, qui en menyspreu de solemnes ordinacions fetes per nostres predecesors glorioses corren dins nostra senyoria en excessiva quantitat, considerada lur valor intrínseca vulgrament dita ley se esdevé a nostres drets e a la nostra cosa pública notori dan e maior s'en poria seguir si per nostre edicte saludablement no és ab just remey provehit. Perçò consentint e approbant la present Cort sanccim,

67. El foli 42v és encapçalat per un títol escrit amb tinta vermella: «Regis», que continua a l'encapçalament del foli 43: «Fferdinandi». El número del capítol és indicat al marge de tall, a l'altura de la primera línia de l'acta.

68. La rúbrica és escrita al peu del foli 42v, a continuació de l'acta anterior.

ordonam e statuhim que si algú de qualsevol condició, stat o ley contractara en alguna manera ab la moneda dessusdita ço és scuts o blanques stranyes, la qual en temps del contracte serà atrobada íntegra, encontinent haia perduda la terça part de les peçes ab què contractara, de la qual terça part haiam nós si la execució nostres officials faran, o haien aquells prelats, barons, cavallers, homes de paratge, universitats, ciutadans o altres qui sa jurisdicció en exequir la dita pena interposaran la meytat, e l'altre meytat lo denunciador. Volens e statuhints que encontinent com la dita moneda serà stada axí atrobada haia en tot cas tota íntegrament ésser portada en alguna de nostres seccas qui serà pus prop del loch hon serà la pena comesa a messió de la moneda sus dita. E presa per lo maestre de aquella secca a la valor que valrà de ley, haia del preu les partides de la pena a aquells a qui-s pertanyaran tota empara e altre empatxament cessants encontinent realment deliurar; e lo restant a aquell qui de la dita moneda contractar serà atrobat, deduhides las justes messions dessus dites. E la present constitució volem ligar tots contrahents après sis meses contínuament següents del jorn avant que plenament serà publicada.

ÈXPLICIT

Llibre de les monedes, f. 43v.

Ego Jacobus Garcia, illustrissimi domini regis Aragonum scriptor ac tenens claves sui archivi regii Barchinone, presens transumptum predictarum constitutionum et capitulorum curiarum, privilegiorum, concessionum, provisionum atque litterarum regiarum facientium et faciencia super facto monete Barchinone, tam de denariis minutis quam de argento et etiam florenorum Aragonie, in quadraginta tribus foleis presenti incluso scriptorum et scriptarum a diversis regestris et instrumentis publicis regum Aragonum memorie gloriose sub diversis titulis in dicto archivo reconditis, de mandato multum honorabilis domini vicecancellarii, ad instantiam sindicorum ville Perpiniანი facto, sumpsi et cum eisdem veridice comprobavi. Et est verum quod licet transumpta que inferius memorantur seu provisiones inter alia continuentur, non sunt abstracta a dicto archivo, cum nondum habeantur regestra de eisdem. Quequidem provisiones sunt hujusmodi: videlicet provisio domini regis Alfonsi feliciter nunc regnantis data Valencie sub sigillo secreto ejusdem quinta die julii, anno a Nativitate Domini millesimo

CCCC^{mo} XXVI°, continuata superius in foleo XXVII°. Item, privilegium ejusdem domini regis datum in Castellonovo Neapolis quinta die madii, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^{mo} XL° quarto, continuatum in foleo XXVIII°; et provisio eciam ejusdem domini regis, data in Castello terre Fontane octavo die mensis novembris, anno a Nativitate Domini millesimo CCCC^{mo} L tertio, continuata in foleo XXXI°. Cetera vero omnia supradicta sunt a dicto archivo abstracta, ut superius continetur. Et ut in predictis omnibus fides plenior impendatur, hec mea manu scripsi in testimonium premisorum et meum assuetum hic appono Sig-(SM)-num.

APÈNDIX

I

1346, novembre, 23. Poblet

Pere III, rei d'Aragó, mitjançant una carta datada al monestir de Poblet el 7 d'agost anterior, va disposar i ordenar l'encunyació d'una moneda d'or al seu nom a la ciutat de Perpinyà. Va nomenar mestres d'aquesta moneda Jaume Ermengau, canvista, i Arnau Lamella, argenter d'aquesta ciutat. Ara nomena Ramon Ermengau i Ramon Noguer, habitants de Perpinyà, inspectors o moneders d'aquesta moneda i els concedeix, a ells i als seus successors en aquest ofici, els privilegis i les immunitats següents: que siguin francs i immunes d'host i de cavalcada, de questa, monedatge, lleuda, peatge, serveis d'armes i de guaita a totes les seves terres, excepte per a la defensa i protecció del lloc de Perpinyà i dels comtats de Rosselló i de Cerdanya, i de les terres del Vallespir i del Conflent i altres llocs de la seva terra on estableixin el seu domicili. Els atorga la facultat de portar armes per a la pròpia protecció quan es desplacin del seu domicili al taller monetari, quan s'hi bati moneda. Els ordena que vetllin escrupolosament que la moneda d'or es fabriqui segons el seu pes i el seu valor exactes.

α. Arxiu de la Corona d'Aragó, reg. 955, f. 79v.

a. BOTET I SISÓ, Joaquim, *Les monedes catalanes. Estudi y descripció de les monedes carolingies, comtals, senyorials, reials y locals propries de Catalunya*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, v. III, 1911, ap. XXX, pp. 322-323.

Nos Petrus etc. Attendentes nos, cum carta nostra data in monasterio Populeti septimo idus augusti anno infrascripto, statuisset

seu eciam ordinasse quod in villa Perpiniani auri moneta cudatur sub nostro nomine, in cujus cudicione magistrōs prefecimus sive statuimus fideles nostros Jacobum Ermengaudi, campsorem, et Arnaldum Lamella, argenterium dicte ville, prout in carta predicta laciū continentur, nunc autem desuperstantibus, sive veedos, in officio dicte monete providere volentes; idcirco, confidentes de fide et legalitate vestre fidelium domesticorum nostrorum, Raymundi Ermengaudi et Raymundi Noguierii, habitatorum dicte ville, quos tamquam in hiis expertos fame preconium recomendat, vos in superstantes, sive veedors, monete predictae ducimus hujus serie ordinandos, ita quod vos sitis superstantes sive veedos monete jamdicte. Et volentes vos, superstantes sive veedos supradictos, gaudere libertatibus, privilegiis, et immunitatibus specialibus propter fidelitatem et prerogativam officii predicti, de gracia speciali per nos et nostros damus et concedimus vobis dictis superstantibus sive veedos et vestrum unicuique et successoribus vestris et cujuslibet vestrum qui moneterii fuerint in privilegium speciale libertates immunitates et privilegia que secuntur. Primo, quod vos et vestri successores qui superstantes seu veedos aut monetarii fuerint, ut est dictum, sitis et sint franchi, liberi et immunes ab omne oste et cavalcata et servitute et redemptione ejusdem et ab omni questia et monetagio et prestacione ac servitute ejusdem, et ab omni lezda, pedagio et ab omni armata, guayta, per omnes terras nostras, salva semper defensione et tuicione loci Perpiniani et comitatuum Rossillionis et Ceritanie ac terrarum Vallis spiri et Confluentis et aliorum locorum nostre dicioni subjectorum ubi feceritis vel fecerint incolatum. Item, concedimus vobis et vestris successoribus, ut predicti monetariis, quod possitis et possint licite arma portare pro tuicione personarum vestrarum et suarum, de nocte et de die, eundo et redeundo de propriis domibus vestris et ipsorum ad monetariam quamdiu operabitur et moneta cudetur. Mandantes vobis quatinus prout convenit in hiis, scilicet quod dicta moneta fiat fini ponderis et valoris summam diligenciam adhibere curetis. Mandamus eciam dictis magistris et aliis monetariis seu operariis monete predictae, nec non officialibus nostris quibuscumque presentibus et futuris, quod vos pro veedors sive superstantibus dicte monete habeant et teneant dum nobis placuerit, vobisque ut veedors sive superstantibus monete ejusdem pareant et obediant et vos eciam gaudere faciant privilegiis et franquitatibus antedictis, et hanc concessionem vobis observent, ut superius est expressum. In cujus rei testimonium presentem cartam nostram vobis fieri

facimus sigillo nostro pendentim unitam. Datam Ilerde, nono kalendas decembris, anno Domini MCCCXVI. Exa. ad mandato domini regis, Gauserandus de Pulcrivicino.

II

1417, juliol, 15. València

Alfons IV, rei d'Aragó, revoca totes les concessions de privilegis atorgades a persones que no treballen a les seques del seu regne, a fi d'acabar amb els abusos derivats del fet que juristes, burgesos, cavallers i oficials de l'Administració reial obtinguin injustament i per mitjans irregulars l'estatut reial de moneders amb la finalitat de beneficiar-se dels privilegis i de les immunitats atribuïts als membres d'aquest col·legi, que depenen únicament de la justícia dels alcaldes. D'aquesta manera, d'ara endavant només els mestres de la moneda i els procuradors reials tindran el poder de determinar conjuntament el nombre adequat de beneficiaris i de nomenar-los d'acord amb el col·legi o capítol de la seca corresponent. D'altra banda, el monarca ordena que el nombre i el nom dels moneders siguin registrats en una matrícula que serà conservada pels procuradors reials, de manera que les persones que no figurin a la matrícula tinguin prohibit valer-se dels privilegis i de les immunitats dels moneders.

B. Còpia inserida en una proclama publicada el 31 de juliol de 1317, registre 13 de la Procuració Reial, ADPO, 1B217, ff. 4-5.

Nós n'Alfonso per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de Sicília, de València, de Mallorques, de Cerdenya e de Còrsega, comte de Barchinona, duch de Athenes e de Neopàtria e comte de Rosselló e de Cerdanya, la perversitat de alguns no sabents se abstenir de les coses prohibides ne de les permeses degudament usar moltes vegades ço que és stat atorgat ab alguna consideració com declina en abús fa precedent deguda deliberació revocar. On com exhiguit lo misteri del offici de les seques del or e argent qui's bat dins nostra senyoria nostres predecessors de gloriosa memòria haien dotat los oficials e monaders de aquelles de grans e moltes prerogatiues, privilegis, exempcions, immunitats, favors e gràcies. E molts no pas oficials en les dites seques ans cavallers, juristes, gentill hòmens, ciutadans e altres usants de diverses officis per inportunitat e maneres exquisides haien impetrat provisions, car-

tes e rescrits per los quals són haüts per moneders e altres haien impetrades letres de prechs als capítol e collegi de les seques per les quals són stats reebuts en les dites seques, e volen e pretenre alegrarse e usar de les dites prerogatives, exempcions, privilegis, immunitats, favors e gràcies uns así que pusquen portar armes vedades altres que fugen a la correcció de sos ordinaris, car axí com a moneders són de la jurisdicció dels alcaldes, e altres per que s'escusen de hosts, cavalcades e altres càrrechs, serveys reyal, personals e vicinals, dels quals los dits monaders per la ocupació contínua del dit offici de les seques són rahonablement scusats. Nós volents als dits abuses empatxadors e dilatadors de justícia e prejudicatiu tant a nostres regalies e drets degudament provehir, com no sia rahonabla que aquells qui no han lurs o càrrech del dit offici de les seques hagen les preeminències e favors de aquell, precedent grau e mudar consell per la present nostra pragmàtica sancció la qual volem inviolablament ésser observada, revocam, cassam e anullam e per revocades, casses e nulles e de neguna efficàcia e valor volem ésser haüdes totes e qualsevol concessions, provisions e restorts sis vol sien manaments sis vol sien prechs, e la recepció de aquells en virtut dels dits rescrits resebuts atorgats, e encara los atorgadors a qualsevol persones de qualsevol stat, condició e preheminiència sien, qui manualment no obren o haien acostumat de obrar, o obraran en les dites seques e aquelles fins a nombre sufficient lo qual nombra haia ésser tatxat per los maestres de les seques ensemps ab nostre procurador reyal de aquella província, açò però aiustat que en loch dels deffalints ne puxen ésser resebuts per lo mestre de la secha ensemps ab lo collegi o capítol de aquella sequa on ne falliran, e nostre dit procurador reyal, del qual nombre haia ésser feta matrícula o scriptura, la qual tinga lo dit nostre procurador reyal; provehins, declarants e ordonants que d'açí avant alcun qui personalment en les seques no obrarà, o del dit nombre no serà, o en la matrícula no seran scrits, nos puxa alegrar nis alegra de alcunes prerogatives, favors, preheminiències, immunitats, excepcions e altres gràcies e privilegis atorgats o atorgadors als dits monaders e offici de les dites seques encara que pretena haver provisió certa o rescrit nostre, o de nostres predecessors o successors sots qualsevol expressió de paraules concebut. E perçò que de la present nostra pragmàtica sancció, revocació e ordinació alcun no puxa ignorància allegar, manam a tots he sengles portans veus de nostre governador general justícies, veguers, sots vaguers, batlles, jurats e altres oficials

nostres e lochtinents de aquells, que aquella per los lochs acostumats fassen ab veu de crida publicar e continuar en los lochs acostumats perçò que sia memòria en lesdevenidor. En testimoni de la qual cosa manam la present ésser feta e sagellada ab nostre segell secret. Dada en València a XV dies de juliol en l'any de la nativitat de nostre senyor MCCCCXVII. *Rex Alfonsus.*

III

1424, abril, 19

Antoni Llobet, lloctinent i administrador de la seca de la ciutat de Perpinyà pel seu germà Pere Llobet, mestre de la seca, presenta la matrícula de la seca a Jordi Campredon, batlle de Perpinyà, i a Pere Roure, notari i lloctinent de Bernat Albert, procurador reial dels comtes de Rosselló i de Cerdanya.

α. Fragment de quadern de paper extret d'un registre de la Procuració Reial, ADPO, 15Bp1.

Davant la presència de vós, molt honorable senyor en Gordi Campredon, burgès e batlle de la vila de Perpinyà, e de vós, honrat senyor en Pere Roure, notari, loctinent del honorable mossèn Bernat Albert, cavaller e procurador reial dels comtats de Rosselló e de Cerdanya, exposa n'Anthoni Lobet, loctinent e regent la secha de la monedaria de la dita vila per en Pere Lobet, frare seu, maestre de la dita secca, e diu que a hoyda sua és pervengut qu'en Bernat Miró de Barchinona òlim maestre de la dita secha de Perpinyà, stant maestre de aquella, féu certa nòmina o metrícula dels oficials, obrers e moneders de la dita secha, dels quals s'en ha molts absentats e anats, don al dit Anthoni per rahó dels grans affers que-s són seguits en la dita secha despuys que ell la regeys, com de mig any ha batuts e monedats entorn VIII^M marchs de argent, ha convengut de admetre altres moneders, obrers e oficials en la dita secha ultra aquells qui foren posats en metrícula per lo dit Bernat Miró. E per ço que a vós e als altres officialls sia notori e çert quels són de la dita secha e del for e jurisdicció dels alcaÿts de aquella, e atès que és cosa justa que cascun maestre de secha faça nòmina e metrícula de sos officialls, obrers e moneders e de aquells qui li són vists éser abils e sufficients en la dita art de monederia segons vol la constitutió de Cathalunya. Per tant lo dit Anthoni en nom que damunt vos presenta la dita nòmina e metrícula

cula deiús escrita dels dits oficials, obrers e moneders. Requerint vos que aquella façats registrar en vostra cort e de la procuració real per ço que a tots los oficials sia manifesta e que sia sabut quals són de la dita secha e de la jurisdicció dels dits alcayts. És la dita metrícula de la tenor següent:

P. Lobet, mestre de la secha e monederia,
 Anthoni Lobet, loctinent del dit mestre e moneder,

Officials del or

Laurens Redon, mestre de balança,
 Gordi Campredon, Guillem Campredon, gardes,
 Johan Belero, scrivà reyal del or e scrivà de la cort de la dita secha,
 Jacme Seger, fonedor,
 Anthoni Belero, ajudant de fonedor,
 Guillem Amarell menor de dies, acolorador,
 Thomàs Tequi, assimentador e moneder,
 Johan Montoliu, agreneller e moneder,
 Bernat Yvern, tallador dels ferres del or,

Officials de argent

Johan Vola, fonedor,
 Johan Tequi, ajudant de fonedor,
 Lorens Tequi, mestre de foyna,
 Bernat Giginta, moneder e ajudant del mestre de la foyna,
 P. Agosti, enblanquidor,
 Fferriol Bosqueros, notari e scrivà real,
 Lahonard Struch, mestre de balança,
 Ffrançès Fabre, Johan de Barqueres, gardes,
 Misser Ffrançès Giginta, assessor,
 Misser Gauderich Pagès, advocat,
 Misser Johan Vaquer, advocat fischal,
 Luys Tallet, procurador fischal,
 Nicholau Cases, tallador dels ferres de cunyar, ell mateys ensayador,

Gordi Font, moneder e carboner de la monederia,
Jacme Vaquer, obrer de les artilleries de la secha,
Johan Mas, lavador de les escombrilles,
Johan Gros, faseador dels troçells e piles de moneda e sisores,

Obrers de la secha los quals no són vuy per obrar com
sien vells mas han bé obrat e per lur belesa no deuen
perdre lur beniffet

Agostí Agostí, argenter, Guillem Puellas, Johan Bellastar,

Obrers abtes e àbills per obrar e obrants

Ramon Croells, Anthoni Bordanell, Guillem Clota, Gordi Castelló,
Pere Avella, Jacme Pujol, Bernat de la Tor, Guillem Adam, Anthoni
Joglar, Guillem Spanyol, Guillem Carbonell, Johan Feliu, Johan
Negre, Jacme Gros, Honorat Oliver, Pons Caneda, Johan Borda-
nell, Jacme Baró, Bernat Ergullós, Bernat Sabater, Guillem Garau,
Ramon Bach, Guillem de Soda, Anthoni Forns, Bernat Pauques,
Simon Canavelles, Arnau Maurell, Guillem Canti,

Cunyadors e moneders

Gordi Blancha, Martí Gavella, Pere Feliu, Nicholau Calçer, Johan
Calçer, Jacme Redon, Guillem Redon, Bertho Agostí major, Johan
Aybri, Ffrançès Cantagrills, Jacme Bassiner, Johan Perrot, Stheve
Jauffre, Johan Agostí, Laurens Fabre, Stassi Cortils, Pere Cellers,
Bertho Agostí menor, Ffrançès Andreu, Johan de Vall-lobera, Pere
Monester, Miquel Alerigues, Alfonset de la Pólvara, Johan Salvet,
Bernat Gausselm, Guillem Canavelles, Guillem Carbonell, Johan Pajès,
En Costa lo fabre,
Bertran de Finestrach, amolador de les asines
Ramon Feliu, missatgé e auedor de la secha,

Arrendadors e personers de la secha

Dalmau Stany, Huguet Riambau, Anthoni Traginer, Johan Feliu,
durant lo arrendament.

A XVIII° de abril any MCCCC vint e quatre fou presentada e feta
la present matrícula e consentida per los dits honorables balle e

loctinent de procurador reyal present e consentent misser Ramon Serinyà, jutge de Patrimoni.

Après foren admeses e continuats en la present matrícula los quis segexen:

Gallart Pujol, obrer,

Nicholau Amat, moneder,

Bernat Bertran àlias Baró, obrer,

Guillem Volona, moneder,

Ffrancès Amat, obrer,

Bernat Matheu, obrer,

Après, dimecres a III d'octobre any XXV fou admès e continuat en la present matrícula n'Arnau Piquer de Puigcerdà per moneder o cunyedor, e fou lin feta certifficatió.

IV

1430, maig, 19. Sariñena

Alfons IV, rei d'Aragó, mitjançant les seves provisions datades a Castelnuovo de Nàpols l'1 de desembre de 1423, havia concedit a Pere Llobet de Perpinyà l'ofici de mestre, director i administrador de la seca de les monedes d'or, d'argent i d'altres metalls encunyades a la ciutat de Perpinyà, amb les jurisdiccions, les preeminències, els poders, els privilegis i les llibertats de què els altres mestres de la seca havien gaudit en el passat i amb els salaris i drets corresponents. D'acord amb aquestes provisions, Pere Llobet ha fet construir a despeses seves en aquesta ciutat, en un lloc adequat, els edificis apropiats per a la fabricació de la moneda d'or i d'argent i d'altres metalls i ha comprat encunyys, martells i altres eines necessàries per a aquesta fabricació. En conseqüència, volent que aquests tallers siguin units a la casa de la seca i siguin per sempre qualificats de reials, el monarca proveeix, disposa i ordena que d'ara endavant els tallers de Pere Llobet siguin anomenats reials i siguin considerats la casa de la seca, de manera que a la ciutat de Perpinyà ningú no pugui batre moneda enlloc més que en aquests edificis reials; i per aquests tallers Pere Llobet i els seus successors rebran els mateixos salaris i tindran els mateixos drets que aquells de què es beneficien en el moment present els altres tallers mone-

taris dels seus regnes. Alfons IV ordena als seus oficials dels comtats de Rosselló i de Cerdanya que vetllin per l'aplicació d'aquesta provisió i ordenança, sota pena de mil florins d'or d'Aragó, i que cap mestre de la moneda, obrers, administradors i arrendataris presents i futurs no batin moneda fora d'aquests tallers.

- B. Còpia contemporània, registre IX de la Procuració Reial, ADPO, 1B240, ff. 29v-30.
- C. Còpia de mitjan segle XV sobre un quadern de paper extret d'un registre de la Procuració Reial, ADPO, 15Bp1, f. 268v.
- a. HENRY, D.-M.-J., *Histoire du Roussillon*, vol. 2, París, 1835, proves núm. IV, pp. 606-608 (edició parcial).

Nos Alphonsus, Dei gratia rex Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie ac etiam comes Rossilionis et Ceritanie, attendentes fidelem nostrum Petrum Lobet ville Perpiniani, cui dudum nostris cum provisionibus opportunis datis in castro novo regali Neapolis, tricesima prima die mensis decembris, anno a Nativitate Domini MCCCC vicesimo tertio, officium magistri, rectoris et administratoris secce monetarum auri et argenti et aliorumque metallorum quorumvis que cuduntur in villa Perpiniani, cum jurisdictione, preheminenciis, potestatibus, privilegiis et libertatibus que alii magistri, rectores, administratores secce ejusdem melius usi fuere temporibus retroactis, cum salariis et juribus assuetis comisimus et concessimus, prout hec et alia in dictis provisionibus latius vidimus contineri, construxisse et erexisse de novo in loco satis disposito, intus villam eandem, quasdam domus, expensis propriis, cum placiis et locis dispositis ad cudendum et fabricandum monetam auri, argenti et aliorum metallorum predictam, ac pro ea cudenda et fabricanda cunnos, forcipes, malleos, et alias artellarias, virtute dictarum provisionum emisse ac eidem domui de eisdem et cunctis aliis necessariis et opportunis providisse et munivisse; volentesque domus easdem, attento quod sunt, ut prefertur, disposite, munite ad exercitium cudicionis vel fabricacionis monete predictae, ad domus secce attolli et regale perpetuis temporibus nuncupari; idcirco, tenore presentis, de nostra certa scientia et expresse providemus, statuimus et ordinamus quod ex nunc inantea domus dicti Petri Lobet regale vel domus secce seu regali ab omnibus cunctis temporibus nominentur, ac pro domibus secce seu regali predictis habeantur et reputentur, ita quod necubi in dicta villa moneta auri et argenti et aliorum metallorum

predictorum per dictum Petrum Lobet seu alios magistros secce, operarios et ministros vel arrendatores quoscumque presentes et successive futuros cudi valeat quoquomodo seu fabricari preterquam in domibus sive regali predictis, pro quibus domibus sive regali dictus Petrus Lobet et successores sui ea salaria et jura habeant et recipiant que pro aliis domibus secce regnorum et terrarum nostrarum sunt hactenus solitis recipi et haberi. Mandantes per hanc eandem de dicta nostra certa scientia et expresse universis et singulis officialibus nostris infra comitatum Rossilionis et Ceritanie ubilibet constitutis, necnon magistro secce, operariis, ministris et arrendatoribus quibuscumque secce predictae, presentibus et futuris, sub nostre gracie et mercedis obtentis, penaque mille florenorum auri de Aragonia a quolibet contrafaciente exigendorum et nostro applicandorum erario, quatenus tenentes ad plenum provisionem et ordinationem nostram hujusmodi omniaque in ea contenta firmiter exequentes contra eandem non veniant seu aliquem venire permittant aliqua ratione seu causa. Quinymo magister secce operariique et ministri ac arrendatores quicumque predictae presentes scilicet et futuri necubi in dicta villa preterquam in regali sive domibus secce predictis monetam auri, argenti et aliorum metallorum predictorum cudere vel fabricare nullo nunquam tempore sub penis predictis audeant vel attentent juribus nostris seu curie nostre et alterius [amisitis] in omnibus et per omnia remanentibus semper salvis. In cujus rei testimonium presentem fieri jussimus sigillo nostro secreto munire. Datum in loco de Caryniena, decimo nono madii, anno a Nativitate Domini MCCCC tricesimo. Rex Alfonsus.

V

1454, agost, 5

Jordi Llobet, mestre de la seca de Perpinyà, remet la matrícula dels oficials de la seca a Carles d'Oms, procurador reial dels comtats de Rosselló i de Cerdanya.

α. Quadern de paper extret d'un registre de la Procuració Reial, ADPO, 15Bp1, ff. 332-333v.

Matricula monetariorum secce sive monerarie ville Perpiniani

Official necessaris e ordinaris en la secca reyal del or e del argent de la vila de Perpinyà

Jordi Lobet, mestre de la secca reyal,
Johan Calser, guarda del argent,
Bernat Cesteró, guarde del argent,
Bernat Castelló, agranador del or,
Bernat Serra, agranador d'argent,
Ffrancesch Canta, ajudant de colador del or,
Pere Montoliu, fonador d'argent,
Johan Caorts, ajudant de fonador d'argent,
Pere Robert, mestre de balansa d'argent,
Barthomeu Dauder, guarda d'or,
Anthoni Baltró, ajudant de fonador d'or,
- , guarda d'or,
- , mestre de balansa d'or,
-, fonador del or,
Johan Giginta, enblanquidor del or,
Ffrancesch Pericoles, acolador d'or,
Guillem Conjuncta, asimentador del or,
Johan Lobera, enseyador del or,
Pere Ffeliu, lavador de les terres de la monedaria,
Pere Davi, detriador del or e del argent,
Bernat Cases, comprador d'or e d'argent,
Johan Nogarol, scrivà del argent,
Malol Cadany, enblanquidor del argent,
Ferriol Bosquerros, ajudant d'enblanquidor e monader,
Miquel Alarigues, tallador de piles e trossells,
Pere Redon, mestre de foyna,
Anthoni Vesia, fasedor de les cesores e amolador de les artellaries
e obres,
Miquel Pasteller, fasador de les piles e trossells,
-, fasador de les artellaries,
-, enseyador,
Johan Bisbe d'Estagell, carboner de la secca,
Phelip Valentí, obrer e correter de la monedaria,¹

1. Al marge esquerre, d'una mà posterior: «per mort del dit Valentí és stat provehit Luis Palol.»

Obrers e monaders àbils e experts de la secca del or e del argent de la vila de Perpinyà

Ffrancesch Castelló, Johan Steve, Johan Serra, Jordi Calser, Llorcus Garriga, Jordi Valls, Johan Sampsó, Guillem Canavelles, Bertho Agostí, Pere Monaster, Pere Canavelles, Ffrancesch Montoliu, Simon Canavelles, Ramon Costa, Pere Sellers, Dalmau Malol, Johan Pons, Guillem Volona, Polit Guill, Jaume Puyol, Guillem Cortills, Bernat Paytavi, Jaume Gelsen major, Jaume Gelsen menor, Steve Puig, Bernat Puig, Thomas Monner, Johan Escalers, Johan Jaufre, Jaume Guil, Ramon Bach, Galceran Bertran, Bernat Avella, Jaume Bajoles, Bernat Ferrer, baster, Johan Font, Guillem Puyol, Miquel Canavelles, Johan Carrera, Guillem Samaler, Jaume Roff, Guillem Carbonell, Ffrançi Font, Anthoni Pagès, Johan Rabeja, Barthomeu Ferrer, Johan Albert, Johan Barres, Barthomeu Pincart, Bernat Jorda, Fferrer Bonabosch, Johan ses Viles, Ffrancesch Amat, Bernat Ffeliu, Johan Blanquet, Arnau Pellisser, Miquel Soler, Pere Pou, Johan Vilagentill, Bernat Sabater, Vicens Fabre, Johan Comelles major, Bernat Tallet, Miquel Puyolar, Pere Mir, Matheu Grimau, Jaume Jaufre, Pere Massana, Domenge Milara, Guillem Perearnau, Pere Costa, Steve Gros, Mestre Guillem Vila, Pere Català, Jacme Foxa, Johan Foxa, Guillem Palayrach, Barthomeu Bastart, Bringuer Taqui, Johan Anthoni Martí,

Official reyls de la secca de la monedaria

Misser Bernat Paytaví, assessor de la monedaria,
 Misser Miquel Pastor, advocat fiscal,
 Bernat Guany, scrivà reyal de la monedaria e del or,
 Pere Bernat, procurador fischal,
 Salvador Vallspir, audador,
 -, missatge.

Die lunis intitulata quinta mensis augusti, anno a nativitate Domini millesimo CCCC° quinquagesimo quarto, precedens matricula fuit tradita honorabili domino Carolo de Ulmis, militi, procuratori regio comitatuum Rossillionis et Ceritanie, intus domum procurationis regie invento per venerabilem Georgium Lobet, magistrum secce regie ville Perpiniani, amovendo a matricula dicte secce cunctos monetarios preter eos qui in presenti matricula scripti sunt, asserentem nominatos et in presenti scriptos virtute juramenti per

ipsum prestiti esse ydoneos et sufficientes et operantes ac abiles ad dictum officium in quo sunt deputati exercendum. Et ibidem dictus honorabilis dominus procurator regius dictos monetarios ad eorum officia admisit, salvo sibi jure et retento quod quotiens aparuerit ei preinsertam matriculam esse corrigendam, quod possit corrigi et emendari prout voluit et requirunt constitutiones Cathalonie generales, pracmaticas et provisiones regis super hiis facte. De quibus omnibus, ut premititur peractis, tam dictus honorabilis procurator regius et magister secce voluerunt eis et utrique ipsorum per me Bernardum de Plano, auctoritate regia publicum ville Perpiniანი, fieri publicum instrumentum etc.

Testes: discretus Johannes Cavalls, notarius Ville ffranche Confluentis, et Stephanus Gros, parator Perpiniანი.

VI

1457, maig, 6

Articles presentats al rei d'Aragó, Alfons IV, pels cònsols de Perpinyà amb vista a obtenir la concessió de la seca d'aquesta ciutat per un període de sis anys.

Memòria redactada en un quadern de paper, Arxiu Municipal de Perpinyà, AA10.

Capítols concordats, fermats e jurats entre la Sacra Magestat del Senyor Rey, de una part, e la Universitat de la vila de Perpenyà, de la part altra, sobre cert arrendament e licència de batre monedes e altres coses infra següents: segons se segueix.

Primerament Senyor, que jatsia en la seca de la vila de Perpenyà, tant per privilegis dels senyors reys passats de gloriosa memòria e de vestra magestat, quant encara per longa consuetut, se sien batuts entre les altres monedes d'argent reyal, migsreyal, en lo circuit dels quals és scrit «*Comes Rossilionis etc.*», diners menuts e malles; emperò, per que de algun temps ençà la dita vila e singulars de aquella són venguts en tanta disminució dels dits reyal, migsreyal, diners menuts e malles, que al present no s'en troben que còmodament puguen bestar als us e exercici que la dita vila e singulars de aquella fan, e lur negociació requer. Ans de gran temps ençà per causa de la dita disminució a la dita vila e singulars de aquella ha comvengut e cové usar en los comercis e negocis concorrents, per billó emperò, scuts e moltos mone-

des del regne de Ffrança, en lo ús de les quals se són rebuts e-s reben grans dampnatges, e açò per lo montar e devallar que-s fa de la valor de aquells. Per tant los cònsols de la dita vila après detenguts per la dita rahó grans e diverses consells e haüts vots de homèns pèrits en tals coses troben e han vist per experiència a la dita vila e singulars de aquella, no solament ésser spedient, mas encara molt necessari, que en la seca de la dita vila se baten reyal, migsreyal, diners menuts et malles, lo que fàcilment e còmoda fer no poden, considerat los pes e ley dels reyal e migsreyal qui-s són batuts per lo passat, e la gran raritat e pobresa de argent en maça que és en la dita vila, del qual val més lo march en maça que no és lo for e preu del march dels reyal en forma. De hon han considerat los dits cònsols per provehir a aquesta tanta necessitat e dirigir lo bé e útil de la cosa públich de la dita vila e encara dels poblats en los comtats de Rosselló e de Cerdanya sien batuts en la seca de la dita vila de Perpenyà reyal e migsreyal, dels quals ne haia de haver en lo march de Barchinona satanta quatre de talla, axí com de primer ni havia LXXII, e que lo argent sia axí com era de onze diners e malla de liga de onze diners e nou grans. Perçò Sacra Magestat supplica la dita vila a vestra Senyoria que li plàcia, confirmant los dits privilegis, usos e costums, vulla de nou atorgar que en la seca de la dita vila se puixen batre reyal, migsreyal de les dites talla de LXXIII peces per march, e ley de onze diners e nou grans fins a trentamília marchs d'argent de fi, e diners menuts e malles de aquelles ley e pes que en la dita vila són acostumats batre fins en dos mília marchs de fi, los quals a XVIII diners reyal e a nou mig reyal sien axí haüts e rebuts en la dita vila e en los dits comtats de Rosselló e de Cerdanya com los altres de primer en la dita seca batuts són stats tenguts, haüts e rebuts.

Ítem Senyor, per que pus promptament e fàcil sia provehit a la necessitat de la dita vila e singulars de aquella e dels dits comtats, vestra senyoria arrendarà e arrendament farà de la dita seca per temps de sis anys continu a la dita vila, per lo qual arrendament li transferra tots profits, drets e utilitats que a vestra senyoria per lo batre de la dita moneda li pertanyarà o pertànyer porà, axí e en tal manera que la dita vila no sia tenguda per la dita rahó fer alguna sinena mas per aquella; e per lo dit arrendament durador per lo dit temps, la dita vila servirà a Vestra Magestat de mil ducats a rahó de cinch tarins ducat moneda del regne de Sicília deçà far.

Ítem Senyor, Vestra magestat prometrà e solemnement jurarà que no consentrà ni permetrà que en los dits comtats de Rosselló e de Cerdanya, ni lochs que sien dins la governació de aquells, se bata moneda alguna d'argent, e sin permatia en manera alguna quinasvulla fos, que tal concessió, licència o arrendament sien casses, nulles, irrits e per no fets. Et no resmenys si de fet sen hi batia, que tal moneda no sia haüda, tenguda ni reputada per bona, e que puxa ésser fet a instància dels cònsols de la dita vila o síndich de aquella contre los impetrants e obrants tal moneda proçés de falça moneda e de fals moneder, e per tals siens hauts, tenguts, castigats e punits per jutge competent.

Ítem, que si en los deliuraments de la dita moneda haurà alguna deliurança fort o flaca de mija peça en lo march, que les guardes sien tengudes spachar tal deliurança, tant de fort quant de flach, e lo flach no puxa ésser més de mija peça, e lo fort no puxa ésser sinó altra mija peça, e que les guardes ab l'escrivà ensemps ne hagen a tenir lo compte, e que de mig en mig any lo dit compte sia igualat.

Ítem, per que és dit que la ley dels dits reyls e migsreyls sia de onze diners e nou grans, e si en les dites deliurances havia alguna observança o deliurança que nos bastàs als dits onze diners e nou grans, puys fos o bastàs a onze diners e set grans, que les dites guardes sien tengudes en deliurar, los tenint compte les guardes e scrivà tant al gras quant al magre, e que en lo mig any demunt dit, axí lo fort e feble com los gras e magre, tot sia igualat.

Ítem, que los dits arrendadors o regidors de la taula de la vila pusquen comprar e fer comprar tot argent de billó dins vestra senyoria necessari al dit batiment fins als dits trenta dos mília marches sens incorriment de alguna pena que fos imposada per Vestra Majestat o per vostres predecessors.

Ítem Senyor, que si en la dita seca se cometia algun frau que los dits cònsols ni la dita vila no-y sien tenguts, ni altre official sino tensolament aquell o aquells qui cometran lo frau. Més avant que si durant lo dit arrendament se comatia algun frau, tant en talla quant en ley o en qualsevulla manera que dir ni imaginar se puxa, se fahia algun sinistre, que axí com és dit damunt no-y sien tenguts nenguns sinó aquells qui cometran tals fraus, e que lo mestre sia tengut e obligat de donar lo compte de les ley e talla e no pas la dita vila.

Ítem, que los dits cònsols o regidors de la taula o una persona elegidora per los cònsols sia tenguda de rebre tot aquell dret que per tatxes a vestra senyoria pertangua, levades les messions, e aquell retenir se vers la dita vila, e convertir en paga e satisfacció del servici fet a Vestra Magestat dels dits mil ducats e de tot ço que pertanyarà a Vestra Senyoria dels dits trenta dos mília marchs, los dits cònsols no sien tenguts de donar compte ni rahó a vestra racional, ni procurador reyal, ans per la dita quantitat de mil ducats la dita vila e los qui batran la dita moneda fins en la dita summa resten diffinits e remesos, donant Vestra Magestat a la dita vila tot aquell mes que procehirà del dit arrendament o drets tocants a Vestra Senyoria, en tal manera e forma que vós ne vostros officials no-ls ne puxen inquietar ni molestar, e tot aquell mes que y serà de mera liberalitat e gràcia special vós donau e remateu a la dita vila; et jurareu per los sants Evangelis de nostre Senyor Déu corporalment per vós Senyor tocadors, que a la dita vila ni als regidors de aquella jamás demanareu compte dels dits emoluments ans aquells remetreu largament axí com demunt és dit.

Ítem Senyor, ab los presents capítols e arrendament consentireu e prometreu, mijensant solemne sagrament per vós prestador, que si per vós o la senyora reyna lo senyor rey de Navarra o altre qualsevol loctinent general de Vestra Senyoria o altre qualsevol official vostre, o per los deputedats de Cathalunya, lo dit arrendament era per alguna causa o rahó revocat, cassat e anullat o sospès o empatxat, que en lo dit cas vós Senyor restituireu per porrata la quantitat que rebuda hauríeu per lo dit arrendament segons més o menys seria stat batut dels dits trenta-dos mília marchs ja de fi. Et açò fareu ans de lavar o suspendre la dita vila del batre la dita moneda.

Ítem Senyor, que lo mestre de la dita seca sia tengut de retre tots comptes, tant al racional quant al procurador reyal, del gras e del magre, del fort e del flach e de totes altres coses que sien necessàries, exceptat de aquell mes que poria pervenir a Vestra Senyoria Vestra Majestat, levades les messions, com aquell mes que poria pervenir a Vestra Senyoria Vestra Magestat per causa del servici demont dit ho dóna a la dita vila de gràcia special.

Ítem Senyor, los dits cònsols o aquella persona que serà dedicada per ells pusquen comprar per lo dit batiment tot argent billó fins als dits trenta-dos mília marchs de fi, donant-hi tot aquell for quels serà ben vist, ni en açò haia entrevenir lo dit mestre,

sinó los consòls o aquella persona que serà elegida per ells. Et que lo dit maestre sia tengut de fer totes deliurançes, totes e quantes vegades los dits consòls o aquell o aquells que per ells seran deputats volran, pus lo fort e feble, gras e magre, sien e responguen segons dit és dessús.

Ítem Senyor, que los consòls de la dita vila o regidors de la taula de aquella hagen facultat el-s sia permès sens incorriment de pena alguna, per rahó del gran preu en què vuy sta l'argent, de poder pactar del salari ab los oficials de la seca com són maestre, moneders, obres e altres oficials de la secha, los quals han entrevenir en batre e deliurar la dita moneda. Et lo que en tal concòrdia se avançara sia e-s applique en útil de la dita vila.

Ítem Senyor, que tots aquells qui portaran argent o billó en la seca de la dita vila puys baste a deu marchs sien guiats de totes marques e represàlies de aquells, e de tots deutes, pus no sien censals, violaris, cartes de comanda pura, letres de cambi o deutes deguts a Vestra Senyoria anant, vinent, stant per spay de trenta dies.

Ítem Senyor, axí com és ja acostumat que la dita vila met una guarda per veure e regonèxer aquella moneda que-s deliurarà, que non obstant lo dit arrendament, los dits consòls puixen elegir una persona abonada per ésser guarda ab lo salari acostumat, no contrestant altra guarda o guardes hi sien per vós Senyor com axí sia tostemps stat usat.

Ítem Senyor, que volreu e consentreu, e de present voleu e consentiu que la dita vestra concessió e arrendament e les provisions per les coses dessús dites fahedores e consentidores sien promptament per tots oficials vostres a instància dels dits consòls o síndich de la dita vila executades decontinent que-ls seran presentades sens executoria havadora de la senyora reyna, del rey de Navarra o altre loctinent general de Vestra Majestat, ni axi poch de vostres canceller, vicicanceller, regent cancellaria o altre qualsevol official. Et més provehireu e manareu que les provisions no sien empatxades directament o indirecta per los dits oficials, ni encara per les Corts o braços de Catalunya, ni deputats de aquella, abdicantlos tot poder ab decret de nullitat, e encara ab grans penes contre los contrafahents als presents capítols, o algú de aquells, de la qual pena Vestra Senyoria ni los dits loctinents generals e altres oficials no puxen fer remissió alguna, ans continuament sia haüda per comesa axí com si era declarada.

A sis de maig any MCCCC sinquanta set los honorables n'Armengau Grimau, Pere Grimau, Bernat Cespero e Johan Raholf, cònsols l'any present de la dita vila de Perpenyà, ensemps ab lo honorable en Johan Traginer del present acte absent, Bernat Castelló, Ff. Andreu, Pere Redon, burgesos, Guillem Amarell, Johan Lobera, delliberaren que sia obtengut del senyor rey batre reals en aquesta vila segons forma e tenor dels presents capítols, feta abilitació per utilitat del públich que axí com eren satanta sinch reals de tall que sien satanta quatre, e axí com eren a onze e sis grans que sien a onze e nou grans. Lo dia mateix lo dit Johan Traginer consentí en la dita delliberació.

VII

1457, juliol, 29. Nàpols, Castelnuovo

Alfons IV, rei d'Aragó, informa els cònsols de Perpinyà que Joan Grimau, burgès d'aquesta ciutat, li ha presentat i explicat els articles que ells han redactat a fi d'obtenir el contracte d'arrendament de la seca i el dret de batre una certa quantitat de moneda d'argent, i ha accedit a la seva sol·licitud i ha subscrit totes les condicions. També els anuncia que Joan Grimau li ha lliurat mil ducats com a preu del contracte.

A. Carta original antigament segellada amb el gran segell reial de cera vermella, Arxiu Municipal de Perpinyà, AA10.²

Als amats e feels nostres los cònsols de la nostra vila de Perpenyà.

Lo rey d'Aragó e de les dos Sicílies etc.

Amats nostres vostra letra havem reebud e entès tot lo que de part vestra nos ha dit e explicat lo amat nostre en Johan Grimau, burgès de aqueixa vila, sobre lo arrendament de la secca, e batiment de certa quantitat de argent segons en les capítols que sobre açò nos ha presentats largament és contengut. Nos attenents a la amor e affectió que vers vosaltres e aqueixa vila tots temps havem hagut e havem e al benefici comú de la cosa pública de aquella vos havem fet lo arrendament de la dita secca ab la gràcia,

2. Sota l'adreça, d'una altra mà: «R(ecepta) die XVIII^a septembre anno M^o CCCC^o L septimo.»

forma e condicions en los dits capítols a nós tramesos demanat. E havem provehides e manades spatxar totes les provecions sobre lo dit negoci necessàries, e per lo dit en Johan Grimau a nós demanades per vestra part. Lo qual de present ha servit a nostra Majestat de mil ducats a rahó de deu carlins cascun ducat, per causa del dit arrendament. Los quals ha pres a cambi e vos remet pagar a qui seu que haia bo e prest compliment per què pus prest puxen ésser executades les dites provisions e letres sobre açò atorgades. Notificants vos que en totes coses concernents benefici e utilitat vostres e de aqueixa universitat tots temps nos trobareu promptes. Dada en lo Castelnou de Nàpols a XXVIII° de joliol del any Mil CCCCLVII. *Rex Alfonsus.*

VIII

1457, setembre, 23 i novembre, 23

Atestat de les deliberacions consulars en relació amb el pagament de mil ducats deguts pel contracte d'arrendament de la seca de Perpinyà i la presa de possessió d'aquesta.

Arxiu Municipal de Perpinyà, AA10.

Die XXIII^a septembris anno a Nativitate Domini M^o CCCC^o L septimo.

Los honorables e Honorat Çariera, Guillem Vola, Johan Giginta, Jordi Valls e Anthoni Boix, cònsols l'any present de la vila de Perpenyà, e Anthoni Pinya e Ffrancesch Andreu, burgesos, [Bernat Fe], Guillem Amarell, Bernat Serra, Johan Lobera, mercaders, Bernat Semaler, notari, Johan Bonahost, texidor, e Bernat Cases, sabater, a les coses dejosscrietes del consell general de la dita vila plen poder havents precedents diverses colloquis e rahonaments e consell de jurestes delliberaren, ço és los dits Honrat Çariera, Guillem Vola e Johan Giginta, Anthoni Pinya e Ffrancés Andreu, Guillem Amarell, Bernat Serra et Johan Lobera, Bernat Semaler et Johan Bonahost que prenguen la possessió de la secha y fer batre moneda d'argent per vigor de la concessió o arrendament fet per lo senyor rey a la vila e fassen prestar sagrament e homenatge al mestre e obres de aquella, e que presa e haüda la dita possession paguen e sien pagats los mil ducats que lo honorable Johan Grimau a servit al senyor rey per la dita rahó e les messions per ell fetes ab que no sobrepuen vuytanta ducats al

temps emperò que seran complidors les cambis de les quantitats per ell presos a complir.

Los dits Jordi Valls e Anthoni Boix delliberaren que la dita possession sie presa e haüda però que les dites quantitats no sien pagades fins a tant que la vila haia en forma auctènticha e ab tot compliment lo privilegi que-l senyor rey ha consentit a la vila de batre moneda en sis anys segons tenor dels capítols per privilegi consentits a la dita vila.

A XXIII de noembre any MCCCCLVII damont dit los dit honorables Jordi Valls e Anthoni Boix, attès que la vila ha hagut lo dit privilegi en forma auctènticha e ha presa possessió de la secca, se confirmaren ço és que sien pagats los dits M duchats e les messions segons que damont és expressat.

Sta en veritat que per los honorables n'Onorat Çariera, Guilem Vola, Johan Giginta, Jordi Valls e Anthoni Boix, cònsols l'any present de la vila de Perpenyà, e certes persones del consel general de la dita vila plen poder havents, és stat delliberat precedents diverses colloquis e rahunaments e consel de juristes que sia presa possessió de la seca per batre moneda d'argent per vigor de la concessió o arrendament fet per lo senyor rey a la vila, e sia prestat segrament e homenatge per lo maestre e obres de aquella, e que presa e haüda la dita possessió paguen e sien pagats e bestrets de les peccúnies de la taula del cambi de la dita vila los mil ducats dels quels lo honorable en Johan Grimau, burgès de la dita vila, ha servit al senyor rey per la dita rahó e desavanses de cambis sini haurà, e les messions per ell fetes ab què no sobrepugen vuytanta ducats al temps emperò que serà complidors los cambis de les quantitats per ell preses a complir, absolvent lo dit consell les taules e scrivans de la taula del cambi de la dita vila del segrament e homenatge que prestat han e de totes obligacions per elles fetes per aquest acte tantsolament segons que de la dessus mencionada potestat als dits honorables cònsols e persones dessus dites donada sta serví per delliberació de consell sollempnament convocat e celebrat a vint de setembre de l'any Mil CCCCL set e de la delliberació dels dits honorables cònsols e persones dessus dites per dos kalendaris, lo primer de XXIII del mateix mes e lo segon de XXIII de noembre del mateix any, en lo qual dia de XXIII de noembre fou presa la possessió de la dita secha e prestats homenatges per los officials e obres de aquella, prestat emperò primer per lo maestre de la secha se-

grament e homenatge lo dia precedent que comptàvem XXII del mateix mes de noembre. En testimoni etc.

Die XXIII novembris.

Dicti honorabili consuli constituerunt per garda Ffranciscum Andree que prestitit [homagium].

Fuerit presentata provisio sive littera omnibus infrascriptis qui prestiterunt sacramentum:

Johannes Lobera, ensayhador, prestitit juramentum,

Mallol Cadany, emblanquidor, juravit,

Johan Noguero, scriva,

Jacme Pujol, obrer, juravit,

Michael Pesteller, obrer, juravit,

Anthoni Vesia, juravit,

Ramon Bach, juravit,

Jacme Pujol minor,

Johan Ganter, moneder, juravit,

Michael Pujola, juravit,

Bernat Ferrer, juravit,

Ramon Freixa,

Jacobus Foixa,

Johan Foixa, juravit,

Ffrancesch Boixeda, juravit,

Pere Massana, juravit,

Bernat Palmerich, juravit,

Johan Rebenya, juravit,

Jacme Jaufre, juravit,

Bernat Taller, juravit,

Matheu Grimau, moneder,

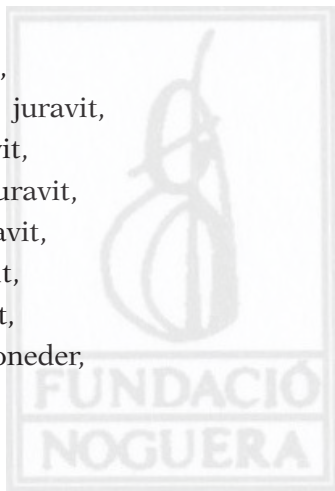
Pere Robert,

G. Biatriu,

Anthonius Pages,

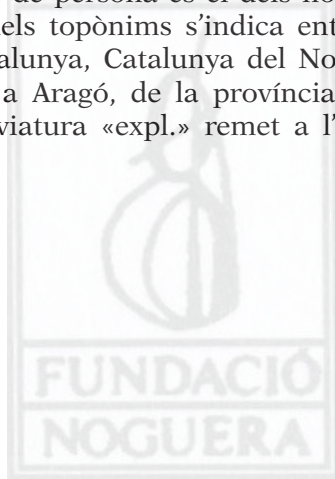
Petrus Mathali, juravit

Testes: Johannes Bover, burges, Johannes Grimau, Dalmacius Domenech.

Índex onomàstic

Les remissions corresponen als números de les actes. La lletra *n* precedida d'un guionet remet a les notes a peu de pàgina de l'acta corresponent. Els noms de lloc i de persona expressats en llatí, en cas nominatiu, s'indiquen en cursiva; els noms de lloc van seguits d'una remissió a la seva forma actual indicada en majúscules. Les variants d'un mateix nom s'indiquen amb una remissió a la forma més emprada. Els noms expressats en llengua romànica s'indiquen en lletra rodona, amb remissió, si fa al cas, als corresponents noms en llatí. L'ordre seguit per a la classificació alfabètica dels noms de persona és el dels noms de fonts. La localització geogràfica dels topònims s'indica entre parèntesis amb la indicació, per a Catalunya, Catalunya del Nord i el País Valencià, de la comarca; per a Aragó, de la província, i per a França, del departament. L'abreviatura «expl.» remet a l'èxplícit.

A

- Agostí AGOSTÍ, argenter de la seca de Perpinyà, III
- Albertus DE LAVANYA, *probus homo Barchinone*, 6
- Alexander [Alexandre IV], *papa*, 2
- Alfonset de LA PÓLVORA, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Alfonsus [Alfons III], - *infans, primogenitus Petri regis Aragonum*, 7; - *rex Aragonum, Majoricarum et Valencie, comes Barchinone*, 8, 10, 34
- Alfonsus [Alfons IV], *rex Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, dux Athenarum et Neopatrie, comes Rossilionis et Ceritanie*, 34-42, IV, VII
- Alionor, v. Elionor
- Anglesola, *Angularia* (Catalunya, Urgell), v. *Guilelmus de Angularia, Huguetus de Angularia*
- Angularia*, v. Anglesola
- Antoni BELERO/BALTRO, ajudant de fonedor de la secha de Perpinyà, II; ajudant de fonador d'or, V
- Antoni BOIX, cònsol de Perpinyà, VIII
- Antoni BORDANELL, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Antoni FORNS, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Antoni JOGLAR, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Antoni PAGES, obrer de la seca de Perpinyà, V, VIII
- Antoni PINYA, conseller de la ciutat de Perpinyà, VIII
- Antoni TRAGINER, arrendador de la seca de Perpinyà, III
- Antoni VESIA, fasedor de les cesores e amolador de les artellaries e obres de la seca de Perpinyà, V, VIII
- Anticus TICIONIS, probus homo Barchinone*, 6
- Antonius LOBET, Antoni Lobet, *locumtenens secce Perpiniani*, 36, III
- Apiaria, v. Piera
- Aqualata, v. Igualada
- Aragó, - cuny, 50; - *rex, passim*
- Aries JUANES, 4
- Armengau GRIMAU, cònsol de Perpinyà, VI
- Arnaldus [Arnau de Gurb], *episcopus Barchinone*, 2, 5, 6
- Arnaldus BALLISTARI, *civis Barchinone*, 23, 24
- Arnaldus DE BUCHO, *canonicus Barchinone*, 6
- Arnaldus DE VILA de mager, 3; v. Vilademany
- Arnaldus GUILIELMI DE CARTAYANO, 3; v. Cartellà
- Arnaldus LAMELLA, *argenterius, magister monete auri Perpiniani*, I
- Arnaldus LULLI, *probus homo Barchinone*, 6
- Arnaldus ROGERII [Arnau Roger I], *comes Pallariensis*, 8; v. Pallars
- Arnaldus ROGERII [Arnau Roger IV], *comes Pallariensis*, 34; v. Pallars
- Arnaldus DE SANAHUGIA, *civis Barchinone*, 5, v. Sanatija
- Arnaldus SURDUS, 4
- Arnau MAURELL, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Arnau PELLISSER, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Arnau PIQUER, de Puigcerdà, mone-der o cunyedor de la seca de Perpinyà, III

Atenes, *Athena* (Grècia), dux, 34-42
AUSONA, v. VIC
AVERSO, v. *Bernardus de Aversone*

B

Barcelona, *Barchinona* (Catalunya, Barcelonès), 5-7, 15, 16, 18, 19, 31-33, 36, 37, 46, 47; - *ambassador*, 38; - *archidiaconus*, 6; - *archivum regii*, expl.; - *bajulus*, 6, 41, 51; - *canonicus*, 6; *civitas*, ciutat, 6-8, 10, 11, 14, 16-22, 25, 26, 29, 31-33, 35, 38, 40-42, 50, 51; - *cives*, 3, 5, 7, 23, 34, 36, 42; - *clerici*, 5; - *comes*, *passim*; - *comitatus*, 2, 6; - *consiliarii*, consellers, 6-8, 10, 12, 14, 18, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 30, 34, 36, 41, 50-52; - *cort*, 47, 53; - *domus Fratrum Minorum*, 9; - *domus Fratrum Predicatorum*, 6, 53; - *episcopus*, 1, 2, 5, 6, 11; - *moneta*, *passim*; - *esgleya*, 28; - *march*, 33, VI; - *monetaria*, *monedaria*, 21, 22, 50; - *mostaçaf*, 51, 52; - *notarius publicus*, 7; - *nuncius*, 31, 32, 39; - *palacium*, 5; - *plebs*, 42; - *populus*, 1, 42; - *probi homines*, *prohòmens*, 1, 3, 6, 7, 10, 12, 14-16, 18, 20, 21, 23-27, 34, 36, 41, 52; - *secca*, 21, 22, 30-33, 38, 41, 50, 51; - *tabula camporum*, 7, 10, 40; - *taula del pes dels florins*, 51; - *universitas*, 7, 8, 10, 34-36, 41; - *vicarius*, 6, 18, 30, 41, 51

Barchinona, v. *Barcelona*

Bartholomeus CERVERA/SERVERA, *magister Secce auri et argenti qui cuditur in civitate Barchinone*, 31, 32, 38; - *scrivà de la secca de Perpinyà*, 44

Barthomeu BASTART, obrer de la seca de Perpinyà, V

Barthomeu DAUDER, guarda d'or de la seca de Perpinyà, V

Barthomeu FERRER, obrer de la seca de Perpinyà, V

Barthomeu PINCART, obrer de la seca de Perpinyà, V

Bellvei, *Pulcrumvicinum* (Catalunya, Baix Penedès), v. *Gauserandus de Pulcrovicino*

Berga (Catalunya, Berguedà), v. *Petrus de Berga*

Berengarius [BERENGUER DE PALOU], *Bachinonensis episcopus, domini regis cancellarius*, 1

Berengarius DE CAPELLATIS, probus homo Barchinone, 6

Berengarius DE PODIO viridi, 8; v. Puigverd

Berengarius DE RUNA, probus homo Barchinone, 6

Berengarius DE TURRE, magister, archidiaconus Barchinone, 6

Bernardonus DE RIARIA, probus homo Barchinone, 6

Bernardus [BERNAT D'OLIVELLA], *Dertusensis electus*, 2

Bernardus ANDREE, probus homo Barchinone, 6

Bernardus DE AVERSONE, notarius regis Aragonum, 10

Bernardus BURGUETI, consiliarius civitatis Barchinone, 8

Bernardus DURFORTIS, consiliarius civitatis Barchinone, 6

Bernardus EMERICI, civis Barchinone, 5

Bernardus DE FONTIBUS, probus homo Barchinone, 6

Bernardus DE MATARONE, consiliarius civitatis Barchinone, 8; v. *Mataró*

Bernardus DE PLANO, notarius publicus Perpiniani, V

Bernardus PONCII, consiliarius civitatis Barchinone, 6

- Bernardus DE VICO, judex ordinarius curie*, 5-n, 6; v. VIC
- Bernat ALBERT, procurador reyal dels comtats de Rosselló e de Cerdanya, III
- Bernat AVELLA, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Bernat AYBRI, de Perpinyà, scrivà reyal de la seca de Perpinyà, 44
- Bernat BERTRAN àlies Baro, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Bernat CASES, comprador d'or e d'argent de la seca de Perpinyà, V; - sabater, VIII
- Bernat CASTELLO, agranador del or, burgès de Perpinyà, V, VI
- Bernat CESPERO, cònsol de Perpinyà, VI
- Bernat CESTERO, garde del argent, V
- Bernat ERGULOS, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Bernat FELIU, obrer de la seca de Perpinyà, V; - conseller de la ciutat de Perpinyà, VIII
- Bernat FERRER, baster, obrer de la seca de Perpinyà, V, VIII
- Bernat GAUSSELM, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Bernat GIGINTA, moneder e ajudant del mestre de la foyna del argent de la seca de Perpinyà, III
- Bernat GUANY, scrivà reyal de la monedaria e del or de la seca de Perpinyà, V
- Bernat JORDÀ, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Bernat MATHEU, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Bernat MIRÓ, de Barchinona, mestre de la seca de Perpinyà, III
- Bernat PALMERICH, obrer de la seca de Perpinyà, VIII
- Bernat PAUQUES, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Bernat PAYTAVÍ, obrer de la seca de Perpinyà, assessor de la monedaria, V
- Bernat SABATER, obrer de la seca de Perpinyà, III, V
- Bernat SEMALER, notari de Perpinyà, VIII
- Bernat SERRA, agranador d'argent de la seca de Perpinyà, V; - mercader, conseller de la ciutat de Perpinyà, VIII
- Bernat TALLET/TALLER, obrer de la seca de Perpinyà, V, VIII
- Bernat THORE, de la Tor, de Perpinyà, mestre de balança de la seca de Perpinyà, 44, III
- Bernat YVERN, tallador dels ferres del or de la seca de Perpinyà, III
- Bertho AGOSTÍ major, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III, V
- Bertho AGOSTÍ minor, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Bertran DE FINESTRACH, amolador de les asines, III
- Besalú, *Bisuldunum* (Catalunya, Garrotxa), - *bajulus*, 15f; *jurati*, 15f; - *universitas*, 15f; - *vicarius*, 15b
- Bisuldunum*, v. Besalú
- Bonanatus PETRI, ambassiator civitatis Barchinone*, 38
- Bonanatus SABATERII, probus homo Barchinone*, 6
- Bonastre (Catalunya, Baix Penedès), v. *Petrus de Bonastre*
- Bringuer TAQUI, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Buchum*, v. *Arnaldus de Bucho*

C

- Cabrera, *Capraria* (Catalunya, Osona), - vicecomes, 3; v. *Galcerandus de Capraria*
- Calataiub*, v. Calataiud
- Calataiud, *Calataiub* (Aragó, prov. Saragossa), 1
- Caldes de Montbui, *Calidis de Montebovino* (Catalunya, Vallès Oriental), - *bajulus*, 15d; - *jurati*, 15d; - *probi homines*, 15d
- Calidis de Montebovino*, v. Caldes de Montbui
- Camprodon, *Campumrotundum* (Catalunya, Ripollès), - *vicarius*, 15c
- Campumrotundum*, v. Camprodon
- Capelatis*, v. Capellades
- Capellades, *Capellatis* (Catalunya, Anoia), v. *Berengarius de Capellatis*
- Capraria*, v. Cabrera
- Cardona (Catalunya, Bages), - comes, 34; - *vicecomes*, 3; v. *Johannes Raymundus Folch*, *Raymundus de Cardona*
- Carolus DE ULMIS*, *procurator regius comitatuum Rossilionis et Ceritanie*, V
- Caryniëna, v. Sariñena
- Cartayanum*, v. Cartellà
- Cartellà, *Cartayanum* (Catalunya, Gironès), v. *Arnaldus Guilelmi de Cartayano*
- Castella, - guerra, 28, 29, 44, 46; - rex, 29, 46
- Castellum terre nostre Fontane* (Itàlia), 42
- Catalunya, *Cathalonia*, 22; - *bajulus generalis*, 39, 41, 42; - cort general, 44, 48, VI; - *constitutio*, 41, III; - *constitutiones generales*, V; - *deputats*, 43, VI; - *Generalis*, 17, 18, 20, 21, 25, 26, 29, 43, 45, 47; - *governador*, 49, 51; - *heres*, 3, 7; - *Principatus*, 17, 34, 35, 39-42, 49, 50
- Cathalonia*, v. Catalunya
- Cerdanya, *Ceritania* (Catalunya; Catalunya del Nord), 3; - *comes*, 20-28, 30-42, 45, 46, 49-52; - *comitatus*, comtat, I, VII; - *gubernator*, 36, 37; *procurador reyal*, III
- Ceritania*, v. Cerdanya
- Cervelló, *Cervilio* (Catalunya, Baix Llobregat), v. *Guilelmus de Cervilione*, *Huguetus de Cervilione*
- Cervilio*, v. Cervelló
- Cesaraugusta*, v. Saragossa
- Conflent, *Confluens* (Catalunya del Nord), 3; - terra, I
- Confluens*, v. Conflent
- Corcega, v. Corsica
- Corsica, *Corsica*, Còrsega (França), - rex, 10-28, 30-42, 45, 46, 49-52
- Costa, *fabre*, III
- Crudilis*, v. Cruïlles
- Cruïlles, *Crudilis* (Catalunya, Baix Empordà), v. *Gilbertus de Crudilis*

D

- Dalmacius* [Dalmau DE MUR], *archiepisopus Terrachone*, 34; v. Tarragona
- Dalmacius*, *notarius regis*, 1
- Dalmacius DE DARNICIBUS*, *miles locumtenens vicesgerens gubernatoris comitatuum Rossilionis et Ceritanie*, 37; v. Darnius
- Dalmacius DOMENECH*, VIII
- Dalmau MALOL, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Dalmau STANY, arrendador de la seca de Perpinyà, III

Darnius, *Darnicis* (Catalunya, Alt Empordà), *v. Dalmacius de Darnicibus Dertosa*, *v. Tortosa*
 Domenge MILARA, obrer de la seca de Perpinyà, V
Dominicus [Domènec RAM I LANAJA], *episcopus Ilerdensis*, 34; *v. Lleida*

E

Elionor, *ALIONOR*, reyna, muller e loc-tinent general del rey en Pere, 29, 34, 43-45, 47

F

Ferrando [Ferran I], *rey d'Arago*, 53
Ferrarius GARINI, *probus homo Barchinone*, 6
Ferrarius MAYOLLI, *vicarius Barchinone*, 6
Ferrarius DE MINORISA, *civis/probus homo Barchinone*, 5, 6
 Ferrer BONABOSCH, obrer de la seca de Perpinyà, V
 Ferriol BOSQUEROS, notari e scrivà real, III
 Ferriol BOSQUEROS, ajudant d'enblanquidó e monader de la seca de Perpinyà, V
 Florència, Florença (Itàlia), - mercader, 33
 França, - regne, VI
 Françès AMAT, obrer de la seca de Perpinyà, III, V
 Françès ANDREU, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III, - burgès de Perpinyà, VI; - conseller de la ciutat de Perpinyà, guarda de la seca, VIII
 Francesch BOIXEDA, obrer de la seca de Perpinyà, VIII

Francesch CANTA, ajudant de colorador del or de la seca de Perpinyà, V
 Françès CANTAGRILLS, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
 Francesch CASTELLÓ, obrer de la seca de Perpinyà, V
 Françès FABRE, garde de la seca de Perpinyà, III
 Françèi FONT, obrer de la seca de Perpinyà, V
 Françès GIGINTA, assessor de la seca de Perpinyà, III
 Francesch MONTOLIU, obrer de la seca de Perpinyà, V
 Francesch PERICOLES, acolador d'or de la seca de Perpinyà, V
Franciscus BURGUESII, *nuncius civitatis Barchinone*, 31
Franciscus DARINYO, *secretarius regis*, 34

G

Galceran BERTRAN, obrer de la seca de Perpinyà, V
Galcerandus, *vicecomes Caprarie*, 3; *v. Cabrera*
 Gallart PUJOL, obrer de la seca de Perpinyà, III
Gaucerandus DE PINOS, 3; *v. Pinós*
 Gauderich PAGÈS, advocat de la seca de Perpinyà, III
Gauserandus de Pulcrovicino, I; *v. Bellvei*
Georgius LOBET, *v. Jordi Lobet*
 Geraci SICULO, *Giraci* (Itàlia, Sicília), - comes, 34; *v. Johannes de Vintimilio*
Gerundella, *v. Gironella*
Gilbertus DE CRUDILIS, 7; *v. Cruïlles*
Giraci, *v. Geraci Siculo*
 Girona, *Gerunda* (Catalunya, Gironès), - *bajulus*, 5-n; - *civitas*, 5-n, 15b;

- *jurati*, 15b; - *probi homines*, 5-n, 15b; - *vicarius*, 15b
- Gironella, *Gerundella* (Catalunya, Berguedà), v. *Raymundus de Gerundella*
- Gispert DE TRAGURÀ, 44; v. Tregurà
- Gordi BLANCHA, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Gordi CAMPREDON, burgès e batle de la vila de Perpenyà, garde de la seca, III
- Gordi CASTELLÓ, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Gordi FONT, moneder e carboner de la monederia de Perpinyà, III
- Guàrdia (la Guàrdia de Ripoll, Catalunya, Ripollès), v. *Raymundus de Guardia*
- Guerau de REQUESEN*, canonge e paborde de Leyda, 28; v. Requesens
- Guilelmus, Ilerdensis episcopus, cancellarius regis Aragonum*, 5
- Guilelmus de ANGULARIA*, 8; v. Angle-sola
- Guilelmus AUGUSTINI, scriptor regis Aragonum*, 10
- Guilelmus BURGUES, maritus Marie de Artes, civis Barchinone*, 5
- Guilelmus de BUSQUETIS, consiliarius civitatis Barchinone*, 41
- Guilelmus de CERVILIONE, nobilis vir, frater Hugueti de Cervilione*, 3, 6; v. Cervelló
- Guilelmus de CERVILIONE, nobilis, gerensvices procurator in regno Valencie*, 14, 16
- Guilelmus DURFORTI, consiliarius civitatis Barchinone*, 8
- Guilelmus GRUNNI, civis Barchinone*, 5; - *bajulus Barchinone*, 6
- Guilelmus de LACERA/LACERIA, civis/probus homo Barchinone*, 5, 6
- Guilelmus LULLI, consiliarius civitatis Barchinone*, 6
- Guilelmus de MONTE JUDAYCO, consiliarius civitatis Barchinone*, 6
- Guilelmus de OLESIA, civis/probus homo Barchinone*, 6
- Guilelmus OULOMARII, iudex curie regis Aragonum*, 10
- Guilelmus de PALACIO, consiliarius civitatis Barchinone*, 8
- Guilelmus PETRI DUFAY, consiliarius civitatis Barchinone*, 8
- Guilelmus PUJADA, nuncius civitatis Barchinone*, 31
- Guilelmus de ROCHA, scriptor*, 5
- Guilelmus de ROCHA folio*, 4
- Guilelmus de SANCTO-FELICE, probus homo Barchinone*, 6
- Guilelmus SUGNARIUS, bajulus Gerunde*, 5-n
- Guilelmus de TURRE, scriptor infantis Petri*, 3
- Guilelmus UMBALDI, probus homo Barchinone*, 6
- Guillem ADAM, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Guillem AMARELL menor de dies, acolorador de la secha de Perpinyà, III, VI; - mercader de la ciutat de Perpinyà, VIII
- G(uillem) BIATRIU, obrer de la seca de Perpinyà, VIII
- Guillem CAMPRODON, guarda de la seca de Perpinyà, III
- Guillem CANAVELLES, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III, V
- Guillem CANTI, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Guillem CARBONELL, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Guillem CLOTA, obrer de la seca de Perpinyà, III

Guillem CONJUNCTA, asimentador del or
de la seca de Perpinyà, V

Guillem CORTILLS, obrer de la seca de
Perpinyà, V

Guillem GARAU, obrer de la seca de
Perpinyà, III

Guillem PALAYRACH, obrer de la seca
de Perpinyà, V

Guillem PEREARNAU, obrer de la seca
de Perpinyà, V

Guillem PUELES, obrer de la seca de
Perpinyà, III

Guillem PUYOL, obrer de la seca de
Perpinyà, V

Guillem REDON, cunyador e moneder
de la seca de Perpinyà, III

Guillem SAMALER, obrer de la seca de
Perpinyà, V

Guillem DE SODA, obrer de la seca de
Perpinyà, III

Guillem SPANYOL, obrer de la seca de
Perpinyà, III

Guillem VILA, obrer de la seca de
Perpinyà, V

Guillem VOLA, cònsol de Perpinyà, VIII

Guillem VOLONA, moneder de la seca
de Perpinyà, III, V

H

Hierusalem, v. Jerusalem

Hongria, *Ungaria*, - *rex*, 41, 42

Honorat OLIVER, obrer de la seca de
Perpinyà, III

Honorat ÇARIERA, consol de Perpinyà,
VIII

Huguet RIAMBAU, arrendador de la
seca de Perpinyà, III

Huguetus DE ANGULARIA, *nobilis vir*, 5,
v. Anglesola

Huguetus DE CERVILIONE, *nobilis vir*,
frater Guilelmi de Cervilione, 6

I

Igualada, *Aqualata* (Catalunya, Anoia),
- *bajulus*, 15g; - *jurati*, 15g; *probi*
homines, 15g

Ilerda, v. Lleida

Insula, v. *Petrus de Insula*

J

Jacme BARÓ, obrer de la seca de
Perpinyà, III

Jacme BASSINER, cunyador e moneder
de la seca de Perpinyà, III

Jacme FOXA/FOIXA, obrer de la seca
de Perpinyà, V, VIII

Jacme GROS, obrer de la seca de
Perpinyà, III

Jacme PUJOL, obrer de la seca de
Perpinyà, III, V, VIII

Jacme PUJOL minor, obrer de la seca
de Perpinyà, VIII

Jacme REDON, cunyador e moneder
de la seca de Perpinyà, III

Jacme SEGER, fonedor de la seca de
Perpinyà, III

Jacme VAQUER, obrer de les artilleries
de la seca de Perpinyà, III

Jacobus [Jaume I], - *rex Aragonum*,
comes Barchinone, *dominus Mon-*
tispesulani, 1-8, 10, 34

Jacobus [Jaume II], *filius Petri regis*
Aragonum, - *rex Aragonum*, *Valen-*
cie, *Sardinie et Corsice*, *comes Bar-*
chinone, 9-12, 34; - *sanctae Romane*
Ecclesie vexillarius, *ammiratus et*
capitaneus generalis, 12

Jacobus ERMENGALDI, *campsor*, *magister*
monete auri Perpiniani, I

Jacobus GARCIA, *scriptor regis Arago-*
num, *tenens claves sui archivi*
regii Barchinone, expl.

- Jacobus GRUNNI, civis/probus homo Barchinone*, 5, 6
- Jacobus DE MAJORICIS* [Jaume III de Mallorca], 23, 24
- Jacobus DE MONTE JUDAYCO, scriptor regis Aragonum*, 3; v. Montjuïc
- Jacobus DE ROCHA, sacrista Ilerdensis, notarius regis Aragonum*, 6
- Jaume BAJOLES, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Jaume DE CANYELLES, guarda de la moneda de la vila de Perpinyà, 44
- Jaume GELSEN major, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Jaume GELSEN minor, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Jaume GUIL, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Jaume JAUFRE, obrer de la seca de Perpinyà, V, VIII
- Jaume ROFF, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Jerusalem, *Hierusalem* (Israel), - *rex*, 41, 42
- Johan AGOSTI cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Johan ALBERT, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan Anthoni MARTÍ, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan AYBRÍ, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Johan DE BARQUERES, guarda de la seca de Perpinyà, III
- Johan BARRES, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan BELERO, scrivà reyal del or et scrivà de la cort de la seca de Perpinyà, III
- Johan BELLASTAR, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Johan BLANQUET, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan BONAHOST, teixidor de Perpinyà, VIII
- Johan BORDANELL, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Johan BISBE D'ESTAGELL, carboner de la seca de Perpinyà, V
- Johan CALÇER/CALSER, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III; guarda del argent, V
- Johan CAORTS, ajudant de fonedor d'argent de la seca de Perpinyà, V
- Johan CARRERA, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan COMELLES major, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan ESCALERS, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan FELIU, obrer e arrendador de la seca de Perpinyà, III
- Johan GANTER, moneder de la seca de Perpinyà, VIII
- Johan GIGINTA, enblanquidor del or de la seca de Perpinyà, V; cònsol de Perpinyà, VIII
- Johan GROS, fasedor dels troçells e piles de moneda e sisores de la seca de Perpinyà, III
- Johan FONT, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan FOXA/FOIXA, obrer de la seca de Perpinyà, V, VIII
- Johan GRIMAU, burgès de Perpinyà, VII, VIII
- Johan JAUFRE, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan LOBERA, enseyador del or de la seca de Perpinyà, V, VI, VIII; - mercader, conseller de la ciutat de Perpinyà, VIII
- Johan MAS, lavador de les escombrilles de la seca de Perpinyà, III
- Johan MONTOLIU, agreneller e moneder de la seca de Perpinyà, III

- Johan NEGRE, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Johan NOGAROL/NOGUEROL, scrivà del argent de la seca de Perpinyà, V, VIII
- Johan PAJÈS, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Johan PERROT, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Johan PONS, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan RABEJA/REBENYA, obrer de la seca de Perpinyà, V, VIII
- Johan RAHOLF, cònsol de Perpinyà, VI
- Johan SALVET, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Johan SAMPÓS, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan SERRA, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan SES VILES, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan STEVE, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan TEQUI, ajudant del fonedor del argent de la seca de Perpinyà, III
- Johan TRAGINER, de Perpinyà, VI
- Johan DE VALL-LOBERA, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Johan VAQUER, advocat fiscal de la seca de Perpinyà, III
- Johan VILAGENTILL, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Johan VOLA, fonedor del argent de la seca de Perpinyà, III
- Johannes* [Joan I], - *infans, dux Montisalbi, gubernator generalis*, 34
- Johannes* BLANC, *probus homo Barchinone*, 6
- Johannes* BOVER, burgès de Perpinyà, VIII
- Johannes* BUÇOTI, *ambassador civitatis Barchinone*, 38
- Johannes* CAVALLS, *notarius Ville franche Confluentis*, V
- Johannes* FRANCH, *subsindicus civitatis Barchinone*, 36
- Johannes* LULL, *ambassador civitatis Barchinone*, 38
- Johannes* DE MARIMON, *consiliarius civitatis Barchinone*, 41
- Johannes* RAYMUNDUS FOLCH [Joan Ramon Folc I], *comes Cardone*, 34; v. Cardona
- Johannes* ROURE, *notarius*, 36
- Johannes* DE VINTIMILIO [Giovanni de Ventimiglia], *comes Giracii*, 34; v. Geraci, Ventimiglia
- Jordi CALSER, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Jordi LOBET, *Georgius Lobet*, mestre de la seca reial de Perpinyà, V
- Jordi VALLS, obrer de la seca de Perpinyà, V; cònsol de Perpinyà, VIII

L

- Lahonard STRUCH, mestre de balança de la seca de Perpinyà, III
- Laurens FABRÉ, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Laurens REDON, mestre de balança de la seca de Perpinyà, III
- Libianum*, v. *Petrus de Libiano*
- Lisacum*, v. *Petrus de Lisaco*
- Lleida, *Ilerda* (Catalunya, Segrià), 2, I; - canonge, 28; - *episcopus*, 5, 34; - paborde, 28; - *sacrista*, 6; v. *Dominicus*
- Llorcus GARRIGA, obrer de la seca de Perpinyà, V

- Lluçà, *Lucianum* (Catalunya, Osona),
v. *Miro de Luciano*
- Lorens TEQUI, mestre de foyna del argent de la seca de Perpinyà, III
Lucianum, v. Lluçà
- Ludovicus Doz, portarius regis*, 37
- Luna (Aragó, prov. Saragossa),
v. *Luppus Ferdinandi de Luna*
- Luppus Ferdinandi de Luna*, 8;
v. Luna
- Luis TALLET, procurador fischal de la seca de Perpinyà, III
- M**
- Majoricis*, v. Mallorca
- Malgurensis, Malguirensis* v. Mauguïd
- Mallorca, *Majoricis*, Mallorquas, - ciutat, 33, 47; - march, 33; - *regnum*, regne, 42, 43; - reyal d'or, 47; - *rex*, 2-6, 8, 20-28, 30-42, 45, 46, 49-52; - *secca*, 33; - ylles, 43; v. *Jacobus de Majoricis*
- Mallol CADANY, enblanquidor del argent de la seca de Perpinyà, V, VIII
- Manresa, *Minorisa* (Catalunya, Bages),
v. *Ferrarius de Minorisa*
- Maria, *regina, consors ac generalis locumtenens regis Alfonsi*, 41, 42
- Maria DE ARTES, *uxor Guilelmi Burgues*, 5
- Marroc, *Marroch*, - *rex perfidus*, 23, 24
- Martí GAVELLA, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Martinus [Marti I], *rex Aragonum, Valencie, Majoricarum, Sardinie et Corsice, comes Barchinone, Rossionis et Ceritanie*, 30-33, 49-52
- Mataró, *Mataro* (Catalunya, Maresme),
v. *Bernardus de Matarone*
- Matheu BONACURSI BEARDI, mercader de Florença, habitador en la ciutat de València, 33
- Matheu GRIMAU, moneder de la seca de Perpinyà, V, VIII
- Mauguïd, *Malgurensis, Malguirensis* (França, dep. de l'Erau), - *moneta*: 1, 3
- Michaelis DE MONTEJUDAICHO, *consiliarius civitatis Barchinone*, 41;
v. Montjuïc
- Minorisa*, v. Manresa
- Miquel ALARIGUES/ALERIGUES, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III; tallador de piles e trossells de la seca de Perpinyà, V
- Miquel CANAVELLES, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Miquel CARBONELL, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Miquel PASTELLER/PESTELLER, fasador de les piles e trossells de la seca de Perpinyà, V, - obrer, VIII
- Miquel PASTOR, advocat fiscal de la seca de Perpinyà, V
- Miquel PUYOLAR/PUJOLA, obrer de la seca de Perpinyà, V, VIII
- Miquel SOLER, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Miro de Luciano*, 4; v. Lluçà
- Monsalbam*, v. Montblanc
- Monscathenum*, v. Montcada
- Monspesulanum*, v. Montpeller
- Montblanc, *Monsalbam* (Catalunya, Conca de Barberà), - *dux*, 34
- Montcada, *Monscathenum* (Catalunya, Vallès Occidental), v. *Raymundus de Montecatheno*
- Montjuïc, *Mons Judaicum* (Catalunya, Barcelona), v. *Guilelmus de Monte Judayco, Jacobus de Monte Judayco, Michaelis de Montejudaicho*

- Montoliu (Catalunya, Segrià), v. Ramon Berenguer de Montoliu
- Montpeller, *Monspesulanum* (França, dep. de l'Erau), - *dominus*, 1-6
- Montsó, Moçó (Aragó, prov. d'Osca), - cort, 48
- N**
- Nàpols, *Neapolis* (Itàlia), - *castellum-novum*, 41, expl., IV, VII
- Navarra, - *rey*, VI
- Neapolis*, v. Nàpols
- Neopatria* (Grècia), - *dux*, 34-42
- Nicholau AMAT, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Nicholau CALÇER, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III
- Nicholau CASES, tallador dels ferres de cunyar de la seca de Perpinyà, ensayador, III
- O**
- Olesa, *Olesia* (Catalunya, Alt Penedès), v. *Guilelmus de Olesia*
- Olivella (Catalunya, Garraf), v. *Bernardus, Petrus de Olivella*
- Oms, Ulmis (Catalunya del Nord, els Aspres), v. *Carolus de Ulmis*
- Onda (País Valencià, Plana Baixa), 29
- Òpol (Catalunya del Nord, Rosselló), - castell, 44
- P**
- Palacium*, v. *Guilelmus de Palacio*
- Pallars, *Pallariis* (Catalunya), - comes, 8, 34; v. *Arnaldus Rogerii*
- Paschalis ARBERTI, canonicus Barchinone*, 6
- Pere AGOSTÍ, enblanquidor del argent de la seca de Perpinyà, III
- Pere AVELA, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Pere BERNAT, procurador fiscal de la seca de Perpinyà, V
- Pere BLAN, mestre de la secca de Perpinyà, 43, 44
- Pere CANAVELLES, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Pere CATALA, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Pere CELLERS/SELLERS, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III, V
- Pere COSTA, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Pere DAVI, detriador del or e del argent de la seca de Perpinyà, V
- Pere FELIU, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III; lavador de les terres de la monedaria, V
- Pere GRIMAU, cònsol de Perpinyà, VI
- Pere LOBET, mestre de la secca de Perpinyà, III, IV
- Pere MASSANA, obrer de la seca de Perpinyà, V, VIII
- Pere MIR, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Pere MONASTER/MONESTER, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III, V
- Pere MONTOLIU, fonador d'argent de la seca de Perpinyà, V
- Pere NAVERES, guarda de la moneda de la vila de Perpinyà, 44
- Pere POU, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Pere REDON, mestre de foyna de la seca de Perpinyà, V, burgès de Perpinyà, VI
- Pere ROBERT, mestre de balansa d'argent de la seca de Perpinyà, V, VIII

- Pere ROURE, notari, loctinent del procurador reyal dels comtats de Rosselló e de Cerdanya, III
- Perpinianum*, v. Perpinyà
- Perpinyà, *Perpinianum* (Catalunya del Nord, Rosselló), 20-26; - *ar-genterius*, I; - *bajulus*, batle, 36, III; - burges, III; - campsor, I; - castell, 43; - consell general, VIII; - cònsols, 44, V-VIII; - deputedats del General, 44; - *habitor*, I; - march, 33, 44, 49-51; - *notarius publicus*, V; - *parator*, V; - *taula de cambi*, VI, VIII; - *secca*, monedaria, 33, 35-37, 43, 44, 46, 47, I-VIII; - *sindici*, expl.; - universitat, VI; - *villa*, 33, 36, 44, 46, I, VI
- Petrus* [Pere II], *infans, filius regis Aragonum, heres Cathalonie*, 3, 6; - *rex Aragonum et Sicilie*, 7, 8, 10, 34, 38
- Petrus* [Pere III], *rex Aragonum, Valencie, Sardinie et Corsice, comes Barchinone*, 13-28, 31, 34, 41, 45-47, I
- Petrus DE AURO*, *civis Barchinone*, 5
- Petrus DE BERGA*, 3; v. Berga
- Petrus DE BONASTRE*, *probus homo Barchinone*, 6
- Petrus BOYL*, *magister rationalis et consiliarius regis Aragonum*, 10
- Petrus CARBONELLI*, *notarius, probus homo Barchinone*, 6
- Petrus FERRARI*, *probus homo Barchinone*, 6
- Petrus DE INSULA*, 6
- Petrus DE LIBIANO*, 7
- Petrus DE LISACO/LISSACHO*, *civis Barchinone*, 5
- Petrus LOBET*, v. Pere LOBET
- Petrus MARCHI/MARCHESII*, *notarius publicus Barchinone*, 7; - *notarius domini regis*, 8
- Petrus MARCHI*, *thesaurarius regis Aragonum*, 12
- Petrus MECICI*, *notarius, probus homo Barchinone*, 6
- Petrus MATHALI*, obrer de la seca de Perpinyà, VIII
- Petrus NATALIS*, *probus homo Barchinone*, 6
- Petrus OLIVARI*, *consiliarius civitatis Barchinone*, 41
- Petrus DE OLIVELLA*, *decanus*, v. Olivella
- Petrus DE PORTA*, *probus homo Barchinone*, 6
- Petrus DE SANCTO Clemento*, 7
- Petrus VICENCII*, *magister monete Barchinone*, 21, 22
- Phelip VALENTÍ, obrer e correter de la monedaria de Perpinyà, V
- Philippus DE SPIELLIS*, *probus homo Barchinone*, 6
- Piera, *Apiaria* (Catalunya, Anoia), - *bajulus*, 15e; - *jurati*, 15e; - *universitas*, 15e
- Pinós (Catalunya, Solsonès), v. *Gaucerandus de Pinos*
- Poblet, *Populetum* (Catalunya, municipi de Vimbodí, Conca de Barberà), - *monasterium*, I
- Podium viridis*, v. Puigverd
- Polit GUILL, obrer de la seca de Perpinyà, V
- Poncius* [Ponç de Gualba], *Barchinone episcopus*, 11
- Poncius, prepositus Solsonensis*, 7
- Poncius DE ALESTO*, *civis/probus homo Barchinone*, 5, 6
- Pons CADENA, obrer de la seca de Perpinyà, III
- Populetum*, v. Poblet
- Puigverd, *Podium viridis* (Puigverd de Lleida, Catalunya, Segrià), v. *Berengarius de Podio viridi*

R

Ramon BACH, obrer de la seca de Perpinyà, III, V, VIII
 Ramon BERENGUER DE MONTOLIU, 28; v. Montoliu
 Ramon COSTA, obrer de la seca de Perpinyà, V
 Ramon CROELLS, obrer de la seca de Perpinyà, III
 Ramon FELIU, missatge e auededor de la seca de Perpinyà, III
 Ramon FREIXA, obrer de la seca de Perpinyà, VIII
 Ramon SERINYA, jutge de Patrimoni, III
Raymundus, vicecomes Cardone, 3; v. Cardona
Raymundus DORCHAU, 7
Raymundus DE GUARDIA, 3; v. Guàrdia
Raymundus DE GERUNDELLA, 4, 5; v. Gironella
Raymundus ERMENGAUDI, habitator Perpiniani, veedor sece Perpiniani, I
Raymundus DE MONTECATHENO, 8; v. Montcada
Raymundus NOGUERII, habitator Perpiniani, veedor sece Perpiniani, I
Raymundus DE OLIVERDAR, probus homo Barchinone, 6
Raymundus DE PENAFORTI, frater, 6
Raymundus RICARDI, probus homo Barchinone, 6
Raymundus DE TOYLANO, 7
 Requesens, *Requesen* (Catalunya, Alt Empordà), v. *Guerau de Requesen*
 Ripoll, *Ripullum, Rivipullum* (Catalunya, Ripollès), - *abbas Sancti Johannis*, 6; - *vicarius*, 15c
 Ripollès, *Rivipullensis* (Catalunya), 15c
Ripullum, Rivipullum v. Ripoll

Rocha folio (Roquefeuil/Rocafull), v. *Guilelmus de Rocha folio*
 Roma (Itàlia), - *sancta Romana Ecclesia*, 12
Romeus ÇA ROVIRA, civis Barchinone, 23, 24
Rossilio, v. Rosselló
 Rosselló, *Rossilio* (Catalunya del Nord), 3; - *comes*, 20-28, 30-42, 45, 46, 49-52; - *comitatus*, comtat, 42, I, VI; - *gubernator*, governador, 36, 37, 44; - *procurador reyal*, III; - *vicarius*, 36

S

Saint-Thibéry, *Sanctus Tiberius* (França, dep. de l'Erau), 4
 Salvador VALLSPIR, auedador de la seca de Perpinyà, V
Sanahugia, v. Sanaüja
 Sanaüja, *Sanahugia* (Catalunya, Segarra), v. *Arnaldus de Sanahugia*
Sanctus CLEMENS, v. Petrus de Sancto Clemento
Sanctus Tiberius, v. Saint-Thibéry
 Sant Joan, 44
 Saragossa, *Cesaraugusta* (Aragó), 30; - *civitas*, 10
 Sardenya, *Sardinia* (Itàlia), - *rex*, 10-28, 30-42, 45, 46, 49-52
Sardinia, v. Sardenya
 Sariñena, *Caryniena* (Aragó, prov. d'Osca), IV
 Sicília, *Sicilia* (Itàlia), - *moneda*, VI; - *rex*, 7, 34-42, VII
 Simon CANAVELLES, obrer de la seca de Perpinyà, III, V
 Solsona, (Catalunya, Solsonès), - *prepositus*, 7
 Stassi CORTILS, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III

Stephanus GROSSI, parator Perpiniani, V

Steve GROS, obrer de la seca de Perpinyà, V

Steve PUIG, obrer de la seca de Perpinyà, V

Stheve JAUFFRE, cunyador e moneder de la seca de Perpinyà, III

T

Talteüll, Taltauyll (Catalunya del Nord, Rosselló), - castell, 44

Tarragona, *Terrachona* (Catalunya, Tarragonès), - *archiepiscopus*, 34; v. Dalmacius

Terrachona, v. Tarragona

Thomàs GALTER DE BELLOCH, mercader de Florença, habitador en la ciutat de València, 33

Thomàs MONNER, obrer de la seca de Perpinyà, V

Thomàs PUJADA, *consiliarius civitatis Barchinone*, 41

Thomàs TEQUI, assimentador e moneder de la seca de Perpinyà, III

Tortosa, *Dertosa, Tortosa* (Catalunya, Baix Ebre), 29; - *civitas*, ciutat, 44, 51; - *cort*, 27, 43-45, 47, 48; - *electus*, 2

Toylanum, v. *Raymundus de Toylano*

Tregurà, Tragura (Catalunya, Ripollès), v. Gispert de Tragura

Turris, v. *Berengarius de Turre, Guilelmus de Turre*

U

Ulmis, v. Oms

Ungaria, v. Hongria

Urgell, *Urgellum* (Catalunya), - *comes*, 2-6

Urgellum, v. Urgell

V

València, *Valencia* (País Valencià, Horta), - 11, 12, 31, 32, 39, 40, 49-51, expl.; - *civitas*, ciutat, 13, 16, 33; - *consiliarii*, 16; - *forum regni*, 16; - *jurati*, 16; - *march*, 33; - *probi homines*, 16; - *regnum*, 13, 14, 16, 42, 44; - *rex*, 2-5, 8, 10, 11, 13-28, 30-42, 45, 49-52; - *secca*, 33

Vall de Jesús, Vall de Jhesu Christ (País Valencià, municipi de Sagunt, Camp de Morvedre), - *monastir*, 33

Vallès, *Vallensis* (Catalunya), - *vicarius*, 18

Vallespir, *Vallespirium* (Catalunya nord, França), 3; - *terra*, I

Vallespirium, v. Vallespir

Ventimiglia di Sicilia, *Ventimilium* (Itàlia, Sicília), v. *Johannes de Vintimilio*

Vic, *Ausona, Vicum* (Catalunya, Osona), - *bajulus*, 15c; - *civitas*, 15c; - *consiliarii*, 15c; - *jurati*, 15c; - *vicarius*, 15c; v. *Bernardus de Vico*

Vicens FABRE, obrer de la seca de Perpinyà, V

Vilademany, *Vila de mager* (Catalunya, Gironès), v. *Arnaldus de Vila de mager*

Vilafranca del Penedès, *Villefrancha Penitensis* (Catalunya, Alt Penedès), - *bajulus*, 15, 17; - *jurati*, 15; - *probi homines*, 15; - *vicarius*, 15, 17

Villefrancha Penitensis, v. Vilafranca del Penedès

Vilafranca de Conflent, *Villa francha Confluentis* (Catalunya del Nord, Conflent), - *notarius*, V

Vintimilium, v. Ventimiglia

Viterba, *Viterbium* (Itàlia), 2

Índex de matèries

Els mots llatins, expressats en nominatiu amb la seva ortografia normativa, són indicats en lletra rodona. Les formes romàniques s'indiquen en cursiva.

A

Abbas, v. RIPOLL
Accusador, 17, 43, 45
Acolorador, v. Moneta
Advocat, III; - *fischal*, III, V
agranador, v. Moneta
Agreneller, v. Moneta
Alcayt, III
Ambassiator, 38
Ammiratus, 12
Amolador: v. Moneta
Archidiachonus, 6
Archiepiscopus, v. TARRAGONA
Archivum, expl
Argenterius, 13, I
Argentum, *argent*, *passim*
Arma, 40, I; - *armes reynals*, 50, 51
Arrendator, *arrendador*, 33, III, IV
Arrendament, 47, VI, VII
Artes, 42
Artilleries, III, IV
Assecuramentum, 19
Assecurare, 19
Assimentador, v. Moneta
Atorgament, 47
Audador, V
Aureus, 4
Aurum, 1, 30-32
Avus, 7, 8, 10

B

Bajulus, *batle*, *passim*
Bannum, *ban*, 17, 25, 49, 52
Barchinones, v. moneta
Baron, 53
Billo, v. moneta
Blanques, 53

Bulla plumbea, 6

Bustia, 44-V

C

Cambiare, 1
Cambium, 14-16, 19, 21, 22
Campsor, *cambiador*, 1, 3, 13, 25, 43-45, I; v. *tabula*
Cancellarius, *canceller*, 1, 5, 21, 25, 51, VI
Canonicus, *canonge*, 6, 28
Capitaneus generalis, 12
Capitulum, *capitol*, 6, 13
Cappatro, 51
Carboner, v. Moneta
Carcer, 36
Carlin, *moneda de Sicilia*, VII
Carus, 3
Castell, 43, 49
Castigare, 34, 35
Castich, 50
Castrum, 3, 7, 34
Cavalcata, I
Cavall, 44
Cavaller, 44, 53
Censal, VI
Census, 5
Christianus, 4
Ciutada, 53
Civitas, *ciutat*, v. BARCELONA, GIRONA, SARAGOSSA, TORTOSA, VALÈNCIA, VIC
Civis, 3, 5; v. BARCELONA
Clericus, 5.
Colador, v. Moneta
Colloquium, 12
Colorador del or, v. Moneta
Comercium, 3, 30, VI

- Comes, *v.* BARCELONA, CARDONA, CERDANYA, GERACI SICULO, PALLARS, ROSSELLÓ, URGELL
- Comitatus, 3, 6
- Compotum, *compte*, 21, 44, 52, VI;
- audire, 21
- Concio popularis, 41
- Confirmare, *v.* Moneta
- Confiscare, 3, 7
- Consiliarius, 10; *v.* BARCELONA, VALÈNCIA, VIC
- Consilium, *consell*, 11, 33, 44, 49;
sacrum, 34, 40
- Consistorium, 5; - sacrum, 40.
- Consors, 34, 41
- Constitutio, 1, 5
- Consul, *cònsol*, 42; *v.* PERPINYÀ
- Conventio, 7
- Convertere, *v.* moneta
- Correcció, 50
- Cort, *v.* curia, TORTOSA
- Cotum, *cot*, 4, 14-16, 47
- Creditor, 1
- Creu, 50, 51
- Crida, 43, 45, 49
- Crimen, 19, 39; - lese majestatis, 19
- Criminosus, 3, 7, 39
- Croats, *v.* cruciatum
- Cruciatum argenti, *croats d'argent*, 27,
31, 32, 38-43, 52
- Cudere, *v.* moneta
- Cudicio, *v.* moneta
- Cugnum, cunnum, *cuny*, 21, 22, 31,
38, 50, IV
- Cunyador, *v.* Moneta
- Curia, *cort*, 4, 5, 8, 10, 12, 21, 25,
26, 29, 32-34, 38, III, VI
- Currere, *v.* moneta
- Cursor, 36
- Cursus, *v.* moneta
- Custodes, *v.* moneta
- Custodia, *v.* moneta
- Custos passuum, 46
- D**
- Debilitas, 20, 21
- Debita, 4
- Debitum, 19
- Decanus, 6
- Decretum, 42
- Defraudare, *v.* moneta
- Delme*, 28
- Denarius, *diner*, *pàssim*; - falsus, 3;
- minutis, *menuts*, 13-16, 29,
34-37, 43; - grossus, 40
- Denunciare, 3
- Denunciador*, 53
- Deputat*, 44, 47, VI
- Deus, 7, 8, 10, 34, 41
- Diabolicus spiritus, 13
- Diadema, 21, 22, 41
- Diminutio, *v.* moneta
- Dispencia, 3
- Districtus, 22
- Dominus, *v.* MONTPELLER
- Domus, 36
- Draperius, 13
- Ducat*, *moneda del regne de Sicília*,
V-VIII
- Duplencum, *v.* moneta
- Dux, *duch*, 47; *v.* ATENES, MONT-
BLANC, Neopatria
- E**
- Edictum, 30, 53
- Electus, 2
- Emphiteosis, 5

- Empremptes*, v. impressio
- Enblanquidor*, v. Moneta
- Ensayador*, *enseyador*, v. Moneta
- Episcopus, v. BARCELONA, LLEIDA, TORTOSA
- Evangelia, 3, 7, 8, 10, 34, 41
- Excommunicationis sententia, 3
- Excoquere, v. moneta
- F**
- Fabre*, III
- Fabricator false monete, 19
- Falsare, v. moneta
- Falsarii, v. moneta
- Fatica, 19
- Fautor, 3, 7
- Fidejussor, 19
- Figura, v. moneta
- Firmare, 6
- Fiscalis, 40
- Fiscus, 30
- Flor*, 44
- Florenus auri, *florins d'or*, - Aragonum, 30, 33-37, 39, 41-52, IV
- Fonador*, *fonedor*, v. moneda
- For*, 44
- Forceps, IV
- Forfex, 3, 7
- Forma, 3, 6, 30, 34
- Forum, 16
- Fractor itinerum, 19
- Frangere, v. moneta
- Frater, 10, 34
- Fraus*, 13
- Frumentum, 20, 21
- Fures, 19
- Furtum, 39
- Furnus, 5
- G**
- Gentes armorum, 46
- Gestor, 25
- Granum, *gra*, 49, VI; - frumenti, 20, 21
- Gravitas, 20, 21
- Guarda, v. moneta
- Guayta, I
- Gubernator, *governador*, 22, 25, 26, 34, 36, 37, 39, 41; v. CATALUNYA
- Guerra, 23, 24, 28, 29; v. CASTELLA
- Guidare, 19
- Guidaticum, 19
- H**
- Homagium, *homenatge*, 43, 51, I; - prestare, 41, VIII
- Home de paratge*, 53
- I**
- Imago, - regis seu principis, 30, 40
- Impressio, *empremptes*, 31, 34, 38, 40
- Indulgencia, 3
- Infans, 34
- Instrumentum, 5, 7, 8, 10
- J**
- Janua, 36
- Judeus, 4
- Judex, 1; - curie, 10; - jutge de Patrimoni, III; - ordinarius, 5-n
- Judicium, 39
- Juramentum, 2, 29, 35, 42
- Jurare, 3, 6-8, 10, VI
- Juratus, 42; v. BESALÚ, CALDES DE MONTBUI, GIRONA, IGUALADA, PIERA, VALÈNCIA, VIC, VILAFRANCA DEL PENEDÈS

Jurisdictio, 17, 25, 30, 45, 53

Jus, 32

Justicia, 1, 5, 16

L

Lex, v. moneta

Lezda, I

Liber, 32

Libra, 3, 43

Littere, *letres*, 15, 17, 18, 44;- circumferentes, 14, 16, 25

Locumtenens, 7, 13, 14, 15, 17-19, 22, 25, 26, 30, 37, 39, 41; - *loch-tinent general*, VI

Lucrum, 3, 7, 30

M

Magister, 6; - *rationalis*, 10, 21; v. moneta

Malles, VI

Malleus, IV

Marcha argenti, *march d'argent*, 1, 3, 7, 10, 13, 17, 23, 24, 27, 33, 41, 44; - *march d'aur*, 47; v. BARCELONA, MALLORCA, PERPINYÀ, VALÈNCIA

Marchare, 19

Maris, 30

Materia, 30

Matricula, III, V

Memoriale, 32

Mercadejar, 51

Mercator, *mercader*, 2, 3, 13, 33, VIII

Mercatura, 42

Mercimonium, 2

Metallum, 30

Metrocomia, 40

Minuere, v. moneta

Missatge, III, V

Moltons, moneda del regne de França, VI

Monastir, v. VALL DE JESÚS

Moneta, *moneda*, - *afforament*, 47; - *agranador del or*, V; - *agranador d'argent*, V; - *agreneller*, III; - *amolador de les artelleries*, V; - *amolador de les asines*, V; - *argenti, pàssim*; - *assimentador*, III, V; - *auri*, I, IV; - *billo*, 19, 30, 40, 42, 46, VI; - *carboner*, II, V; - *coequare*, 20; - *colorador, colador, acolorador, colorador del or*, III, V; - *confirmare*, 3, 7-9; - *confiscare*, 16; - *convertere*, 10; - *cudere, batre, passim*; - *cudicio*, 27, 31, 41; - *cunyador*, III; - *currere, correr*, 8, 34, 42, 45, 48; - *curribilis/currentis*, 5, 5-n, 20; - *cursus*, 8, 17, 20; - *custodes*, 3; - *custodia*, 3, 7; - *custodire*, 34; - *defraudare*, 3, 10; - *deteriorare*, 20; - *detriador*, V; - *diminutio*, 13; - *distribuhir*, 43; - *de duplenco, de duplo*, 1, 5, 5-n, 6; - *enblanquidor*, III, V, VIII; - *ensayador*, III, V, VIII; - *excoquere*, 13; - *extranea*, 30; - *fabricare*, 36, 40, 41, IV; - *fabricatio*, 20, 35, 36; - *facere*, 7, 10, 20; - *falsa*, 3, 19, VI; *falsare*, 2, 7, 39; - *falsarii, fals moneder*, 3, 7, 13, VI; - *fasedor dels troçells e piles de moneda e sisores*, III, V; - *figura*, 34; - *fonador*, III, V; - *frangere*, 3, 7; - *fundicio*, 44; - *guarda, guardes*, 3, 7, 43, 44, III, VI, VIII; - *garde del argent*, V; - *indigencia*, 3, 14, 16; - *inequalitas*, 20, 21; - *lavador de les escombrilles, lavador de les terres*, III, V; - *lex, ley*, 3, 6, 13, 20, 30, 34, 40, 41, 44, 47, 48, 53, VI; - *magister, maestre de la secca*, 21, 22, 30-33, 35-38, 41, 43, 44, 49-51, 53, I-V, VIII; - *marca, march*, 40, 44, 51, VI; - *mestre de balança*,

- 44, III, V; - mestre de foyna, III, V; - minuere, *minuar*, 3, 10, 48, 49; - monetarius, *moneder*, 37, 41, I, III, V, VI, VIII; - mutare, 2, 3, 10, 30, 34; - mutatio, *mudament*, 5, 6, 28; - nova, 2-4; - opera, 8; - operari, 3, 10, 34, 35, 37; - operarius, *obrer*, 20-22, 35, 36, 41, I-V, VIII; - operatio, 3, 7, 10, 41; pensus, 14, 16, 20, 25, 26, 39; - ponderare, *pesar*, 13, 14, 17, 18, 25, 39, 50, 52; - prohibere, 14; - pondus, *pes*, 3, 6, 7, 10, 13, 17, 20-22, 26, 34, 40, 44, 47, 49, 51, I, VI; - de quaterno, 1; - refundere, 21; - repudiare, 14, 21; - *reyals*, VI; - scindere, 14, 16, 17; - signum, *senyal*, 3, 6, 7, 10, 29, 34, 38, 44; - *tallador dels ferres del or*, III; - *tallador des ferres de cunyar*, *tallador de piles e trossells*, III, V; - *taylla*, 44; - ternalis, ternencha, de ternencho, de terno, 3, 5, 5-n, 6-13, 29, 34-36, 38, 41, 42, 49; - tondere, 39; - tonsurare, 14; - *trabucar*, 49; - *trencar*, 17; - valor, 8, 4, 16, 30, 34; - *veedor*, I; - vetus, 2-4; v. *blanques*, cruciatum, denarius, ducat, florenum, libra, *moltons*, morabatinum, obolum, *reyal*, scutum, secca, solidus, tarin, BARCELONA, MAUGUIO, SICÍLIA
- Monetaria, *monedaria*, v. secca, BARCELONA, PERPINYÀ
- Monetarius, *moneder*, v. Moneta.
- Monetaticum, monetagium, 3, I
- Morabatinum auri, *morabatin d'or*, 30, 44
- Mostaçaf, 51, 52
- Mostaçaffia, 52
- Munus, 42
- Mutare, v. moneta
- Mutacio, *mudament*, v. moneta
- N**
- Negocium, 41
- Nobiles, 2, 6, 14
- Notarius, *notari*, 6-8, 10, 34, 36, 43, V, VIII
- Nummularius, 3, 7
- Nuncius, 20-22, 31
- O**
- Obligacio, 7, 8, 10
- Obolum, 3, 7, 34, 40
- Officialis, *official*, *pàssim*
- Onza*, 13, 17
- Operari, v. moneta
- Operarius, v. moneta
- Opifex, 42
- Ordinacio, 14-16, 18, 21, 22, 25, 26, 30, 33, 40, 42, 45-47, 52, 53
- Ost, I
- P**
- Paborde*, 28
- Paciarus, 42
- Pactum, 7, 8, 10
- Palacium, 5
- Papa, 2, 3
- Parator, V
- Pater, 8, 10
- Peçes*, 53
- Pecunia, 23, 41; - penuria, 39
- Pedagium, I
- Pena, 17, 25, 30, 36, 37, 39, 43, 45, 49, 50, 52, 53; - mortis, 40
- Pensum, v. moneta
- Perfidi, 3
- Pesador*, 52
- Pesal*, 13, 49-51

Pesar, v. moneta

Pesta, 30

Pignorare, 19

Pila, 49-51, III

Ponderare, v. moneta

Pondus, *pes*, v. moneta.

Pontificatus, 2

Populus, 1, 3

Portarius, 37

Potentes, 2

Precium, 30, 40, 42

Preconia, 22, 25, 26, 30, 36, 37, I

Preconizacio, 16-18, 39, 40

Preconor, - publice, 14

Prelat, 53

Prepositus, 7

Primogenitus, 7, 41

Princeps, 30

Privilegium, 10, 16, 29, 31, 34-36, 38, 41, I, IV, VI, VIII

Probi homines, v. BARCELONA, CALDES DE MONTBUI, GIRONA, IGUALADA, VALÈNCIA, VIC

Proceres, 18

Procuratio real, III

Procurator, 14; - *procurador fischal*, III, V; procurator regis, *procurador reyal*, V, VI

Prohibere, v. moneta

Promissio, 7, 8, 10

Provisio, 18, 20, 25, 26, 30, 31, 33-35, 38, 40, 46, 49, 52, V

Punire, 3, 7, 17, 34, 35, 46

Q

Quaternum, v. moneta

Querela, 42

Questia, I

Quirat, 44-V

R

Racional, VI

Receptator, 3, 7

Redemptio, 3

Refundere, v. moneta

Regalis auctoritas, 36

Regia, - benignitas, 41; - liberalitas, 41; - majestas, 26, 34

Regidor, VI

Regimen, 21, 30

Registrare, 36

Registrum, - curiarum, 36

Regnare, 3, 7

Regnum, *regne*, 16, 28, 30, 33, 40; v. VALÈNCIA

Rehenes, 44

Repudiare, v. moneta

Revocare, 14, 16

Rex, *rey*, v. ARAGÓ, CASTELLA, CORSICA, HONGRIA, JERUSALEM, MALLORCA, MARROC, SARDENYA, SICÍLIA, VALÈNCIA

Reyal, VI; - *d'or*, 47; v. MALLORCA

Riell, 44-V

S

Sabater, VIII

Sacramentum, *sagrament*, 6, 43, 44, 51; - prestare, 41, VIII

Sacrista, v. LLEIDA

Salarium, *salari*, 41, 44, VI

Sanccire, 39, 53

Sanctio pragmatica, 30

Scindere, v. moneta

Scriptor, 10

Scriva reyal, V

Scutum, *scut*, 30, 53, VI

Secca, 30, 35, 37, 47, 53; - auri et argenti, 31-33, 38; v. BARCE-

- LONA, MALLORCA, PERPINYÀ,
VALÈNCIA
- Secretarius, 34
- Senyor, 45, 48
- Servitus, I
- Sigillum, *segell*, 16, 19, 31, 33, 38,
46, 51, 52, I; - communum, 41,
42;- majestatis, 10; - minor, 35;
- secretum, 31, 32, 38-40, IV
- Signum, *v.* moneta
- Sindich, VI
- Sisores, III
- Solidus, *pàssim*.
- Statuere, 8, 53
- Statutum, *statut*, 34, 40, 42, 52
- Stigma, 40
- Stipendiarius, 46
- Subbajulus, *sotsbatle*, 39, 49
- Subditus, 3, 4, 7, 8, 15, 30, 34, 39-42
- Subscriptio, 14-16
- Subsindicus, 36
- Subjectus, 4, 5
- Superstans, *v.* *veedor*
- Supplicatio, 41
- T**
- Tabula, *taula*, 3, VI; - cambii/camp-
sorum, 7, 10, VIII
- Tallador, *v.* Moneta
- Tallar, 13
- Tarin, *moneda del regne de Sicília*, VI
- Taxatio, 41
- Tenens locum, *v.* locumtenens
- Tesorar, 13
- Texidor, VIII
- Thesaurarius, *tresorer*, 12, 52
- Tocha, 44-V
- Tonsurare, *v.* moneta
- Tosguiratus (Tosquiratus), 21, 22
- Tractatus, 12, 21, 29
- Transgressor, 26
- Trencar*, *v.* moneta
- Tributum, 5, 5-n
- Troçell*, III
- Tuba, 36, 37
- U**
- Universitas, *v.* BARCELONA
- V**
- Valor, *v.* moneta
- Veedor*: *v.* moneta
- Vexatio, 17
- Vexilarius, 12
- Vianda*, 43, 45
- Vicarius, *veguer*, *pàssim*
- Vicecancellarius, *vicecancellor*, expl, VI
- Vicecomes, *v.* CABRERA, CARDONA
- Vicesgerens, 34
- Victualia, 3
- Violari*, VI
- Vovere, 41

FIGURA 1. Coberta del *Llibre de les monedes*. Arxiu Municipal de Perpinyà, AA8.

valente argenti / nemo ad epequedi alia rotenta in supscripta ordina
nane p nos facta hujusmodi et tenore / donec nos alii sup hordu
vno quidam talis p. his vos habende q narrata in dno ordinem
firmare ut tenore offuerit. Dat basine' Grego pto orobi dno dno
millimo . III. Quadragesimo.

*Promissio ab la qual lo Goyor Rey quia e' assigna totos ei qualseu
pomes potant assigna ello e comb' ala dita moneda.*

Nos Petrus dei gra rex Aragonu Valencie Gardnie et Corsie Comesq
basine. Cupientes ut moneta q in Curia basine' aduoc argenti
billens et alius metallis abundet donec tenore p pmo guidamus
et assignamus qualisq psonas ad ipam moneta differens argenti
billens seu rambis iungat rordionis existant. Ita q in veniendo ad
ipam moneta pando et ena redondo / via possit dnter mazar
p gnotari seu ena impediri culpa tempore aut debet aliens nisi prin
cipales fuerit in eis aut fiduissimis nre obligat. mema in his casibz
nisi prin in eadem fuerit iuncta fuerit de doro. Ab hoc in guidamus
et assignamento excludim fures / factores / iuncta / fabricatores filii
monet' et qui reime les tempore manifestat. Grandates impunctis
officialibus nris p pmo et fures et corp locumetibus / quare pmo
guidamus et assignamentu obfuer et obfueri fuerit ut sup conuenit.
In omni rei testimoniu pnter inde fieri iussim nro sigillo munitis.
Dat basine' Grego pto dno dno millimo . III. Quadragesimo.

*Ita ab la qual lo Goyor Rey mana als obrers de la moneda basine que
en lo fabrica de la dita moneda tota la graxia e flaxa no puxer
estimar e reys de' gra de ferir.*

Petrus dei gra rex Aragonu Valencie Orasonu Gardnie et Corsie
Comesq basine' Assilions et Ecclesie. Fidelibus suis operantib

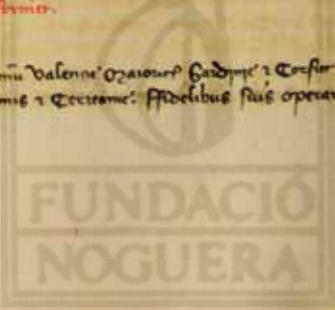

FIGURA 2. Una pàgina del *Llibre de les monedes* amb una ordre monetària de Pere III de Catalunya-Aragó. Arxiu Municipal de Perpinyà, AA8, f. 15.

et Capitulorū Curiarū Privilegiorū concessionū pūssionū atq; litterarū
 Regiarū fanennū & fanenna sup facto oronete barthm tā de denarijs m /
 nunt h̄ de argento & etiā florenorū Aragonie in quadraginta tribus folijs
 p̄sentū Includo scriptorū & scriptorū a diuisis Registris & Instris publicis
 Regū Aragonū memorie gloriose sub diuisis titulis in dno Archiuo Reconditis
 de mādato multū honorabilis dñi Vicecancellarij ad Instancia Gmderocum
 Valle p̄p̄m̄ factū sumpsi & tū eisdem videlicet comparau. Et est verum
 q̄ licet transumpta q̄ Infr̄ memoratur seu pūssiones s̄r̄ alia ḡnūentur
 nō sunt abstracta a dno Archiuo nū nodum habentur Registra de eisdem.
 Quequidē pūssiones s̄r̄ huiusmodi videlicet pūssio dñi Regis Alfonsi se
 linter nūc Regnatis. Data Valencie sub sigillo sc̄to r̄ndr̄ quinta die Julij āno
 anarū dñi millimo .ccc. p̄dij. ḡnuata s̄r̄ in folio .p̄dij. Item pri
 uilegiū eisdē dñi Regis. Data in Castellonouo neapolis quinta die Octobr̄
 āno a nat̄ dñi millimo .ccc. xl̄ ḡro. ḡnuata in folio .p̄dij. Et
 pūssio etiā eisdē dñi Regis. Data in Castello t̄c̄ fontane octauo die m̄sis
 Nouemb̄ Anno a nat̄ dñi millimo .ccc. l̄ t̄no. ḡnuata in folio .p̄p̄j.
 Cetera v̄o om̄ia suprad̄ta sunt a dno Archiuo abstracta vt s̄r̄ ḡnūentur.
 Et vt in p̄d̄is om̄ib; s̄d̄is plenior p̄pendatur h̄c mea manu scripsi
 In testimoniu p̄missorū & meū assuetū h̄c appono siḡ

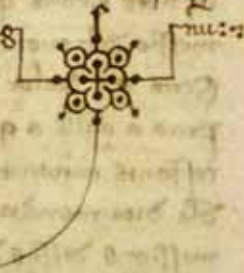

FIGURA 3. La subscripció i la signatura manual de Jaume Garcia clouen l'èxPLICIT del
Llibre de les monedes. Arxiu Municipal de Perpinyà, AA8, f. 43v.

FIGURA 4. Croat d'argent del rei Ferran I (1412-1416) batut al taller de Perpinyà.
© SGC, Museu de monedes i medalles J. Puig, Perpinyà.

FIGURA 5. Florí d'or del rei Pere el Cerimoniós (1336-1387) batut al taller de Perpinyà.
© SGC, Museu de monedes i medalles J. Puig, Perpinyà.

www.fundacionoguera.com

ISBN 978-84-9779-748-1

9 788497 797481